

RUTA AVOTIŅA

STABURAGA PAGASTS

VIETVĀRDI, ĢEOGRĀFIJA, KULTŪRAS MANTOJUMS

LATVIJAS ĢEOMĒRIJA
Ruta Avotiņa

STABURAGA PAGASTS

VIETVĀRDI
ĢEOGRĀFIJA
KULTŪRAS MANTOJUMS

Grāmata „Staburaga pagasts. Vietvārdi. Ģeogrāfija. Kultūras mantojums“ ir ģeogrāfiski toponīmisks pētījums par Aizkraukles rajona Staburaga pagasta dabu, saimniecību, iedzīvotājiem, apdzīvotām vietām, vēsturi un kultūras pieminekļiem. Staburaga pagasts pastāv tikai kopš 1945. gada un teritoriāli ir senā Sēlpils pagasta R daļa, tādēļ šo darbu var uzskatīt par 2003. gadā publicētā pētījuma „Sēlpils pagasts. Daba. Iedzīvotāji. Apdzīvotās vietas. Vēsture“ (atkārtoti publicēts 2005. gadā) turpinājumu.

Lai parādītu pārmaiņas, kas skārušas Staburaga pagastu 20. gs. otrajā pusē, sniegtas ziņas arī par šajā laikā bojā gājušajiem ģeogrāfiskajiem un kultūrvēsturiskajiem objektiem. 2006. gadā apritēja tieši 40 gadu, kopš ūdenskrātuve, kas izveidojusies, ceļot Pļaviņu HES, ir appludinājusi Daugavas ieleju, noslīcinot Staburaga klinti, Mazo Staburagu, Liepavotu, daļu Vīgantes parka ar slaveno Dziesmusvētku estrādi, Piķēnu grūbi u. c. vietas. Pēdējos 60 gados pagastā zaudētas 70 lauku sētas.

Grāmata būs noderīga kartogrāfiem, preses darbiniekiem, zemes ierīkotājiem, kā arī novadpētniekiem, tūristiem un visiem, kurus interesē novada daba, vēsture, kultūra, vietvārdi. Lai šī grāmata kļūst par piemiņas zīmi visam Staburaga pagastā zaudētajam dabas un kultūras mantojumam.

Pielikumā Staburaga pagasta karte M 1:25 000 un 2 kartoshēmas.

Grāmata sagatavota un izdota ar Staburaga pagasta padomes atbalstu.

- Uz grāmatas
1. vāka	Staburags. Stefenhāgena gravīra 1866. g.
4. vāka	Koncerts Vīgantes parka jaunajā estrādē;
Krustakrogs 2006. gadā
Skats uz Daugavu no „Dieva auss“

Redaktore *Ineta Rušmane*

Literārā redaktore *Baiba Austere*

Māras Šternas datorsalikums

Rolanda Elkšņa, Jāņa Tālberga, Māras Šternas foto

Baibas Gitendorfas un *Māras Šternas* kartogrāfiskā pielikuma grafiskais noformējums

Mārtiņa Driča vāka mākslinieciskais noformējums

Grāmatā izmantotas arī *A. Bites*, *A. Losāna*, *A. Āboliņa* u. c. fotogrāfijas no personīgajiem arhīviem, kā arī Aizkraukles Vēstures un mākslas muzeja, Latvijas Valsts vēstures arhīva, Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas Pieminekļu dokumentācijas centra arhīva fondu materiāli, Toponīmas laboratorijas Latvijas Vietvārdu datu bāze, Staburaga pagasta padomes un Vīgantes pamatskolas nepublicētie materiāli, komponista *Pētera Barisona* dienasgrāmata. Pielikumā izmantotas Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūras Kartogrāfijas departamentā izstrādātās datorizētās kartes.

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

0308042283

SATURS

Ievads	6
Darba saturs un uzbūve	9
Saīsinājumi un apzīmējumi	11
Staburaga pagasta izveidošanās, nosaukums, ģeogrāfiskais novietojums	13
Dabas apstākļi	16
Dabas objekti. Nosaukumu vārdnīca	20
Ieskats vēsturē. Saimniecība	44
Pirmais pasaules karš	44
Latvijas Republikas neatkarības gadi (1918–1940)	47
Otrais pasaules karš un pēckara gadi. Kolektivizācija	48
Pēc trešās atmodas	50
Kultūras un sabiedriskā dzīve	51
Iedzīvotāji	58
Iedzīvotāju skaits un dabiskā kustība	58
Tautības	59
Izglītība	60
Dzīves apstākļi	60
Dzīves vietas	62
Viensētas un ciemi	62
Krogi	65
Mājavārdu un ciemu vārdu veidošana, lietošana un saglabāšana	67
Apdzīvotās vietas, saimnieciskie, izglītības un kultūras objekti. Nosaukumu vārdnīca	71
Kultūras mantojums. Apraksts un nosaukumu vārdnīca	134
Staburaga pagasta nākotnes redzējums	144
Nozīmīgākie notikumi Staburaga pagasta vēsturē	146
Izmantotie avoti un to saīsinājumi	159
Publicētā literatūra un avoti	159
Nepublicētie avoti	165
Teicēji	167
Staburaga pagasta (ciema) vadītāji 1945.–2007. g.	168
Pielikumi	170
1. pielikums. Jāzepa Rudzīša komentāri par Staburagu literatūrā un folklorā	170
2. pielikums. S. Lejniece. Atmiņas par Staburagu	176
3. pielikums. Daugava pirms Pļaviņu ūdenskrātuves uzpludināšanas	178
4. pielikums. Daugava pēc Pļaviņu ūdenskrātuves uzpludināšanas	178
5. pielikums. Robežkrogs un Skudras	180
6. pielikums. Staburaga stacijas apkārtnē	181
7. pielikums. Staburaga pagasta karte mērogā 1:25 000	

IEVADS

Savas zemes stūris ir jāpazīst līdz pēdējai purva cinaitei, līdz pēdējam atmiņu stāstam. Ar to jūs ieaugat savā zemē, kļūstot bagātāki, gudrāki, labāki. Zemes un cilvēku mūži lēnām jāizstāsta, un lai nekad aiz tiem nav jāliek punkts.

(Rakstniece un kultūrvēsturniece Melānija Vanaga)

Lai redzētu, pazītu, iemīlētu un par to stāstītu arī citiem, katra vieta uz mūsu mīļās zemītes ir jāsauc vārdā. Vienalga, vai tā būtu Melānijas Vanagas minētā purva cinaite, ko vasarā rotā mazas dzērvenziedu liesmiņas un rudeņos sarkanas krāso bagātīgā ogu raža, vai mierīgs atvars Daugavas ūdeņos, kurā reizēm var noķert kādu prāvu samu, vai balta bērzu birztala lauka malā, kur rudeņos spīd brūnas baraviku cepurītes, vai pati augstākā augstienes vieta, vai lielākais novada ezers, — nosaukums ir vajadzīgs katram. Daugava, Staburags, Vīgante ir ģeogrāfisko objektu vārdi Staburaga pagastā, ko ļaudis zina tuvākā un tālākā apkārtnē. Olis, Ievu kalns, Barisona birzīte, Melnā apara ir nosaukumi, kurus nezina pat visi Staburaga pagastā dzīvojošie. Tomēr tiem visiem ir kopīgs mērķis — nosaukt, identificēt, atšķirt no citiem kādu noteiktu ģeogrāfisko objektu.

Visus ģeogrāfisko objektu nosaukumus saucam par ģeogrāfiskajiem nosaukumiem, vietvārdiem vai svešvārdā par toponīmiem (no grieķu *topos* 'vieta, apvidus', *onoma* 'vārds'). Latvijā zinātni, kas pētī vietvārdus, sauc par *toponīmiku*, bet visu vietvārdu kopu kādā noteiktā teritorijā — par šīs teritorijas *toponīmiju*. Visi Staburaga pagasta ģeogrāfisko objektu nosaukumi veido Staburaga pagasta toponīmiju. Atkarībā no tā, cik lielu un cik plašā apkārtnē pazīstamu objektu apzīmē konkrētais vietvārds jeb toponīms, izšķir toponīmus un mikrotoponīmus. Vietvārdi, kurus zina visā Staburaga pagastā un pat aiz tā robežām, saucami par toponīmiem. Tie būs Staburags, Vīgante, Pikstere, Daugava, Robežkrogs u. c. Vietvārdi, ko zina šaurā iedzīvotāju lokā un kuri nosauc sīkus, maznozīmīgus objektus, ir mikrotoponīmi. Staburaga pagastā tādi ir Olis, Barisona birzīte, Melnā apara, Stalānu grāvis, Kalēju purviņš u. c. Atsevišķu māju nosaukumi arī būtu pieskaitāmi mikrotoponīmiem, bet šeit ir daudz izņēmumu. Piemēram, komponista Pētera Barisona dzimtās mājas *Skudras* ir plaši pazīstams vietvārds, un tas jau ir pārkāpis mikrotoponīmu robežzīmi. Salīdzināsim, piemēram, ar reiz bijušo māju nosaukumiem *Krauči*, *Susējnieki* u. c. Māju vairs nav, to vārdus varbūt atceras vēl vienīgi bijušie kaimiņi. Šādi vārdi uzskatāmi par mikrotoponīmiem.

Ģeogrāfisko objektu loks, kuriem dodam nosaukumus, ir ļoti plašs. Tomēr visus ģeogrāfiskos nosaukumus var dalīt divās lielās grupās: tie ir apdzīvoto vietu (māju, ciemu, pilsētu, ielu u. c.) nosaukumi un dabas objektu nosaukumi. Apdzīvoto vietu nosaukumus svešvārdā sauc par *oikonīmiem*. Dabas objektu nosaukumu kopu mēdz saukt ļoti jaukā latviskā vārdā — tie visi ir *āru vārdi*. Savukārt starp āru vārdiem plašākās grupas ir ūdeņu vārdi jeb *hidronīmi* (Brūža dīķis, Avotaines upīte, Liepavots, Piksteres ezers u. c.) un reljefa formu nosaukumi jeb *oronīmi* (Skudru kalni, Kapu kalniņš, Ērgļu grava u. c.). Savukārt tādu objektu vārdus, kuriem vienlaikus raksturīgas gan reljefa īpatnības, gan ūdens klātbūtne, sauc par *hidrooronīmiem*. Staburaga pagastā hidrooronīmi ir ar Daugavu saistītie nosaukumi — Segliņu plasa, Pīgēnu grūbe, Lazdas galva, Reiņa rags u. c.

Parastais vietvārdu saglabāšanas veids senos laikos bija mutvārdu pārmantojamība no vienas paaudzes nākamajai. Toponīmu vākšana un pierakstīšana sākusies tikai 19. gs. Tā kā Staburaga pagasts ir vēsturiskā Sēlpils pagasta daļa, par Staburaga pagasta vietvārdu apgūšanu var teikt visu to pašu, ko autore rakstījusi par Sēlpils pagastu [Avotiņa 2005]. Īsumā: pirmais sistematizētais Sēlpils pagasta vietvārdu apkopojums ir profesora J. Endzelīna 1925. g. publicētajā darbā „Latvijas vietu vārdi. II daļa. Kurzemes un Latgales vārdi“, kas atkārtoti publicēts 1981. gadā izdotajā J. Endzelīna „Darbu izlasē“ [DI IV/1, 186–187]. 1939. gadā izdota valodnieka Jura Plāķa vietvārdu vārdnīca

„Latvijas vietu vārdi un latviešu pavārdi. II daļa. Zemgales vārdi“ [Pl II]. J. Plāķa apkopojumā ir grupēti dažādu ģeogrāfisko objektu veidu nosaukumi, pierakstīti vietējā izrunā.

Pagaidām plašākā Latvijas vietvārdu kartotēka pašreiz glabājas Latvijas Universitātes (līdz 1997. gadam — Latvijas Zinātņu akadēmijas) Latviešu valodas institūtā. Institūta organizētā vietvārdu vākšanas ekspedīcija Sēlpils pagastā notika 1961. gadā. Tā kā valodnieki, vācot vietvārdus, balstījās uz Latvijas Republikas neatkarības laika administratīvo iedalījumu, teritoriālā vienība, kurā vāca un apkopoja vietvārdus, arī padomju varas gados bija pagasts. Tāpēc pašreizējā Staburaga pagasta vietvārdi atrodami Sēlpils pagasta ģeogrāfisko nosaukumu vākumā.

1998. gadā Valsts zemes dienesta Kartogrāfijas pārvaldes Toponīmikas laboratorijā, kas līdz ar Valsts zemes dienesta reorganizāciju kopš 2006. gada 1. janvāra ir Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūras Kartogrāfijas departamenta Toponīmikas laboratorija, sāka plašas, datorizētas Latvijas Vietvārdu datu bāzes veidošana. Toponīmikas laboratorijas uzdevums ir vākt, apkopot, sistematizēt, aktualizēt un glabāt informāciju par vietvārdiem, veikt to zinātnisko izpēti, veidot un uzturēt datorizētas informācijas kopumu par vietvārdiem un to ģeogrāfisko piesaisti, nodrošināt valsts kartogrāfiju ar precīzu toponīmisko informāciju, nodrošināt valsts un pašvaldību institūcijas ar ziņām par vietvārdiem, vākt, apkopot, glabāt un popularizēt plašāku kultūrvēsturisku informāciju par vietvārdiem un to ģeogrāfisko piesaisti, popularizēt informāciju par vietvārdu pareizu lietošanu, veidojot un publicējot vietvārdu sarakstus, vārdnīcas u. c. materiālus. Toponīmikas laboratorijā veidotā vietvārdu datu bāze nodrošina vietvārdu ģeogrāfisko piesaisti. Iepriekšējos vietvārdu vākumos tās nebija.

1994. gada vasarā pēc Kultūras fonda ierosinājuma Daugavas programmas ietvaros šā darba autore sāka vietvārdu apzināšanu Sēlpils un Staburaga pagastā (pirmkārt jau Piedaugavas joslā), vienlaikus ar vietvārda pierakstīšanu atzīmējot tā atrašanās vietu kartē. Līdz ar to Sēlpils un Staburaga pagastā tika izmantota jaunā LU ģeogrāfu izstrādātā vietvārdu vākšanas metode, kura nodrošina vietvārda un tā apzīmētā objekta saiknes saglabāšanu, izmantojot karti. Ekspedīcijas laikā iegūtie vietvārdi tika iepludināti LU Ģeogrāfijas zinātniski pētnieciskā sektora Vietvārdu kartotēkā (kopš 1995. g. tā ir LU Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultātes Reģionālās ģeogrāfijas un toponīmikas zinātniskās laboratorijas kartotēka), vienlaikus tos nododot arī Latviešu valodas institūta vietvārdu kartotēkai.

Šajā darbā izmantotas abas minētās Latvijas vietvārdu kartotēkas un Kartogrāfijas departamenta Toponīmikas laboratorijas datorizētā Vietvārdu datu bāze, kura tiek papildināta arī ar autores Staburaga pagastā no jauna iegūto informāciju.

20. gs. 90. gadu otrajā pusē darba autore sāka strādāt LR Valsts zemes dienesta Nacionālā mēroģības centra Kartogrāfijas daļas Toponīmikas nodaļā (tagad Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūras Kartogrāfijas departamenta Toponīmikas laboratorijā) un, veicot vietvārdu pierakstus Latvijas Republikas Satelītkartes vajadzībām, vēlreiz atgriezās Staburaga pagastā. Staburaga pagasta toponīmiskie pētījumi ir izmantoti Latvijas Republikas Satelītkartes un Topogrāfiskās kartes M 1: 50 000 nodrošināšanā ar ģeogrāfiskajiem nosaukumiem. Daudzi vietvārdi — bijušo māju nosaukumi, kapsētas, senkapi, sīko dabas objektu nosaukumi — Satelītkartē netika izmantoti. Lai nodrošinātu arī šo vietvārdu saglabāšanu nākotnei, autore sagatavoja Staburaga pagasta karti M 1:25 000. Tiem apvidiem, kur toponīmu koncentrācija neļāva tos pilnībā attēlot kartes mērogā, ir sagatavotas atsevišķas kartoshēmas lielākā mērogā, kurā var izvietot visus apzinātos vietvārdus.

Vietvārdi ir viena no mūsu zemes, mūsu tautas garīgajām vērtībām ar lielu kultūrvēsturisku nozīmi, tādēļ ir svarīgi tos saglabāt un atstāt mantojumā nākamajām paaudzēm. Mūsdienu steigas un daudzo informācijas iespēju laikmetā vietvārdu mutvārdu pāreja no paaudzes uz paaudzi ir sarukusi līdz minimumam, tādēļ ir svarīgi tos kartēt un aprakstīt tā, lai būtu iespējams vietvārdus iekļaut aktīvajā vārdu krājumā un ikdienas saziņā, kā arī saglabāt vēsturei.

Staburaga pagasts atrodas likteņupes Daugavas krastā. 2006. gadā apritēja 40 gadu, kopš Pļaviņu HES celtniecības dēļ uz Daugavas uzpludināta Pļaviņu ūdenskrātuve, kas noslīcināja unikālo

Daugavas kanjonveida ieleju, ar teikām apvīto Staburaga klinti un jauko Liepavotu Staburaga pagastam pieguļošajā Daugavas kreisajā krastā, bet pašu straujo, krācaino upi pārvērtā mierīgā ūdenskrātuvē. Lai senās Daugavas vaibstus saglabātu arī nākamajām paaudzēm, nepietiek tikai uzskaitīt Daugavas hidrooroni, ir jādod iespējami plašs vēl dzīvo aculiecinieku stāstījumā balstīts to raksturojums. Darbā mēģināts vienuviet sniegt un reizē arī kritiski izvērtēt visu literatūrā rodamo informāciju par Staburagu, Vīganti, Liepavotu, Pīģēnu grūbi un citiem Daugavas objektiem, to papildinot ar ļaužu stāstīto.

Ļaviņu ūdenskrātuve pāri nodarījusi ne tikai dabai. Cieta arī cilvēki, kuri bija spiesti pamest mājas, iekoptos dārzus un laukus, nojaukt, savām rokām nopostīt iepriekšējo paaudžu celto, kopto, loloto un pārcelties uz dzīvi cituviet. Tādēļ ievēribu pelna ne vien senie vietu vārdi — šo māju nosaukumi —, bet arī cilvēki, kas šajās mājās dzīvoja.

Tāču arī tie Staburaga pagasta lauku māju desmiti, kas atradās tālāk no Daugavas, bet kurus tāpat postīja un grāva toreizējā lauku apsaimniekošanas politika ar piespiedu kolektivizāciju, viensētās dzīvojošo pārvietošanu uz ciemiem, nesaimniecisku rīcību, ir pelnījuši uzmanību. Tādēļ katras bijušās mājas ne tikai atzīmētas kartē un ierakstīts to nosaukums, bet mēģināts bilst kādu vārdu, kaut dažus teikumus, arī par cilvēkiem, kuri šeit dzīvojuši. Autore centusies vākt un apkopot vienā veselumā dabas un kultūrvēsturisko mantojumu, tādējādi veicinot tā saglabāšanu.

Darba tapšanas gaitā autore daudz sarunājusies un sarakstījusies ar Staburaga pagasta iedzīvotājiem — gan pašreizējiem, gan tiem, kuru dzīves takas vijas cituviet. Paldies visiem par atsaucību, par laiku, ko ziedoja šīm sarunām, un par zināšanām, kurās esat dalījušies. Sevišķa pateicība pagasta priekšsēdētājam Ainaļam Ķīsei un vienmēr atsaucīgajām, zinošajām pagasta darbiniecēm Skaidrītei Kubliņai, Zentai Lasmanei, Maijai Vegnerei, zemes ierīkotājam Rolandam Elksnim, tāpat arī bijušajam agronomam Gunāram Dobulānam, skolotājam Sofijai Dobulānei, staburadziem Vilmai Apsalonei, Veltai Vitkovskai, Elzai Dalderei, bijušajai skolotājai Spīdolai Lejniecei, skolotājam un fotogrāfam Aivaram Bitem, bijušajai kultūras darbiniecei Ziedītei Začestei un daudziem citiem.

Autore pateicas LU profesoram Guntim Eberhardam par sniegto Daugavas senlejas un Staburaga veidošanās raksturojumu, Jēkabpils rajona Valsts kultūras pieminekļu inspekcijas galvenajam inspektoram Jānim Amatam, kura pētījumi izmantoti Pirmā pasaules kara norišu aprakstā, Aizkraukles Vēstures un mākslas muzejam, ar kura atļauju autore izmantojusi 1992. g. Staburaga pagastā notikušās muzeja darbinieku ekspedīcijas pierakstus un fotogrāfa J. Tālberga fotouzņēmumus.

Paldies komponista Pētera Barisona dēlam Gunāram Barisonam par iespēju izmantot viņa tēva dienasgrāmatas, rakstītas laikā no 1915. līdz 1947. gadam. Tajās atrodam vēl pusaudža acīm skatītās Pirmā pasaules kara ainas, bēgļu gaitas un atgriešanos karā nopostītajās mājās, māju atjaunošanu. Daudz rakstīts par kultūras dzīves norisēm Sēlpils pagastā, korim, orķestriem, teātra (pat operēšu!) uzvedumiem utt. Stāstīts par sarīkojumiem Vīgantes parkā, Zvejnieku līcī, *Ķuzānos*, *Bērziņu* klubā un cituviet.

Lai manuskripts kļūtu par grāmatu un nonāktu pie lasītājiem, veikts nozīmīgs darbs. Autore izsaka pateicību Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūrai un Kartogrāfijas departamenta Toponīmikas laboratorijai (vadītāja Vita Strautniece) par atbalstu. Vislielākā autore pateicība kolēģēm Inetai Rušmanei, Mārai Šternai, Baibai Gitendorfai, Baibai Austerei par radošu līdzdalību grāmatas tapšanā.

2001. gada 11. maijā Rīgā notika konference „Vietvārdi. Teorija un prakse“, kuras nobeigumā pieņemtā rezolūcija paredz sekmēt ģeogrāfisko nosaukumu nacionālo standartizāciju un Latvijas ģeogrāfisko nosaukumu kā kultūrvēsturiskas un praktiskas vērtības apzināšanu un saglabāšanu. Rezolūcija iesaka Toponīmikas laboratorijai turpināt veidot pagastu un administratīvo rajonu vietvārdu vārdnīcas. Darbs „Staburaga pagasts. Vietvārdi, ģeogrāfija, kultūras mantojums“ pilnīgi atbilst šiem ieteikumiem. Tajā izstrādāta vienota Staburaga pagasta ģeogrāfisko nosaukumu sistēma (t. i., veikta to standartizācija) un vienlaikus savākta plaša kultūrvēsturiska informācija par vietvārdiem un to ģeogrāfisko piesaisti.

DARBA SATURS UN UZBŪVE

„Staburaga pagasts. Vietvārdi, ģeogrāfija, kultūras mantojums“ ir turpinājums 2003. un atkārtoti 2005. g. publicētajai R. Avotiņas grāmatai „Sēlpils pagasts. Daba. Iedzīvotāji. Apdzīvotās vietas. Vēsture“. Šī grāmata sniedz ziņas par vēsturiskā Sēlpils pagasta R daļu, kur 1945. gadā, sadalot Sēlpils pagastu 3 ciema padomēs, izveidojās tagadējais Staburaga pagasts. Abiem pagastiem joprojām ir daudz kopīga: senākās vēstures notikumi, Pirmā pasaules kara posts, komponists Pēteris Barisons, kuru par savu cilvēku uzskata abos pagastos. Abu pagastu ļaudis dzied un dejo vienos pašdarbības kolektīvos. Abos pagastos cieši saaudušies daudzu dzimtu radu raksti, daudzi tagadējie staburadzieši savus mūžībā aizgājušos piederīgos gulda Sēlpils kapsētā. Kopīgi atdzimst Sēlpils luterāņu draudze. Tādēļ abu pagastu aprakstus mēģināts veidot ar līdzīgu materiāla izkārtojumu, nodaļām un šķirklju uzbūvi.

Darba sākumā sniegtas ziņas par Staburaga pagasta rašanos un ģeogrāfiskā novietojuma īpatnībām.

Tālākajās nodaļās — „Dabas apstākļi“ un „Dabas objekti“ — raksturota Staburaga pagasta daba un vārdnīcas veidā aprakstīti 139 dabas objekti — pauguri, kalni, purvi, meži, upītes, dīķi u. c. Katram objektam norādīti visi zināmie nosaukumi, atrašanās vieta, dots objekta raksturojums. Īpaša vērība veltīta Daugavai un tās krastiem, kas pirms 40 gadiem tika appludināti (raksturots Staburags, Liepavots u. c.).

Seko darba plašākā daļa, kurā vairākās nodaļās sniegts pagasta vēstures, saimnieciskās darbības, kultūras dzīves norišu, iedzīvotāju un viņu dzīves vietu vispārīgs raksturojums. To noslēdz nodaļa „Apdzīvotās vietas, saimnieciskie, izglītības un kultūras objekti“, kurā atsevišķos šķirķļos aprakstītas 292 esošās un bijušās viensētas un ciemi, kultūras un saimnieciskie objekti.

Turpmākajā nodaļā raksturots pagasta kultūras mantojums — arheoloģijas un vēstures pieminekļi, tautas celtniecība, arhitektūras un mākslas pieminekļi, kopskaitā 37 atsevišķu objektu apraksti. Nodaļā „Staburaga pagasta attīstības redzējums“ izteiktas domas par attīstības virzieniem, lai pagastam piesaistītu tūristu uzmanību.

Pēdējā nodaļā dots secīgs pagasta dzīves svarīgāko notikumu apraksts, ko varētu saukt par Staburaga pagasta hroniku.

Raksturojot atsevišķus objektus (dabas objektus, apdzīvotās vietas, kultūras pieminekļus), šķirķļi sakārtoti latviešu alfabēta secībā. Visā darbā lietota kartogrāfiskā metode, t. i., pierakstīts nosaukums, un tā atrašanās vieta atzīmēta kartē. Katram dabas objektam, apdzīvotai vietai un kultūr-vēsturiskam objektam šķirķlī pirmais ir minēts pamatnosaukums (rakstīts treknrakstā ar pasvītrojumu, piem., **Ādmiņi**), kurš turpmākai lietošanai dokumentos un saziņā ieteicams kā vienīgais, tādējādi veikta arī ģeogrāfisko nosaukumu standartizācija jeb veidota vienota ģeogrāfisko nosaukumu sistēma (par pamatnosaukuma izvēles principiem sk. turpmāk). Alfabētiskajā nosaukumu sarakstā minēti visi pierakstītie vietvārdi, dodot šķērsatsauci uz pamatnosaukumu. Sniegti un raksturoti arī bijušo, bet pašreiz vairs neesošo objektu vārdi (piem., sabrukušu viensētu, applūdušu krāču nosaukumi). Tiem pamatnosaukums nav noteikts, bet pirmais rakstīts vairāk minētais, plašāk pazīstamais toponīms. Šie vietvārdi rakstīti treknrakstā bez pasvītrojuma (piem., **Piģēni, Lazdasgalva**). Zvaigznīte likta to objektu nosaukumu priekšā, kuri nav rādīti kartē (piem., * **Apsāni**).

Šķirķļos aiz nosaukuma seko ģeogrāfiskā objekta apraksts, kuru sāk ar ģeogrāfiskā novietojuma raksturojumu. Pats objekts pēc iespējas raksturots ar skaitļiem: upēm, grāvjiem tas ir garums, ietecēšanas un iztecēšanas vieta; ezeriem, dīķiem, mežiem, purviem u. c. objektiem ar noteiktu laukumu tā ir platība ha vai km². Viensētām minēta zemes platība ha 1939. g. vai 1942. g. un īpašnieka uzvārds. Šīs ziņas iegūtas Latvijas Valsts vēstures arhīvā: „Jēkabpils apriņķa Sēlpils pagasta zemes īpašumu saraksts. Vispārīgā lauksaimniecības skaitīšana 1939. gadā“ (fonds 1308, apraksts 4, lieta 1719) un „Zemes kultūrveida un sējumu platību skaitīšana 1942. gadā“ (fonds 1308,

apraksts 22, lieta 8322). Mazāk nozīmīgi citāti un teicēju stāstītais drukāts mazākiem burtiem.

Ja izmantots kāds literatūras avots, uz to norāda atsauce kvadrātiekvāš. Šķirkļa beigās redzama vietvārda rakstība J. Plāķa un J. Endzelīna vietvārdu krājumos.

No arhīvu dokumentiem un literatūras ņemto vietvārdu un uzvārdu rakstība atbilst oriģinālam, tādēļ reizēm vienā šķirklī minēto vietvārdu un uzvārdu rakstība var būt atšķirīga.

Šķirkļos un šķērsatsaucēs aiz nosaukuma kvadrātiekvāš parādīta burta „o“ izruna — [o], [ō], vai [uo] (piem., Okļupīte [o], **Barisona birzīte** [ō], **Robežkrogs** [uo, uo]).

Grāmatas beigās ievietots izmantotās literatūras un avotu saraksts, kā arī teicēju saraksts. Pielikumā ir Staburaga pagasta karte mērogā 1:25 000 un divas kartoshēmas. Staburaga pagasta kartē un kartoshēmās parādīti gandrīz visi tekstā minētie objekti, izņemot tos, kuru apraksti atrodami tikai literatūrā un kuru precīza atrašanās vieta nav zināma.

SAĪSINĀJUMI UN APZĪMĒJUMI

A	— austrumi
bij.	— bijušais
c.	— ciems
c. p.	— ciema padome
D	— dienvidi
DA	— dienvidaustrumi
DDP	— Darbaļaužu deputātu padome
DR	— dienvidrietumi
dzc.	— dzelzceļš
dz.	— dzimis
ez.	— ezers
g.	— gads
gs.	— gadsimts
g. t.	— gadu tūkstotis
ha	— hektārs
k.	— kalns
km	— kilometri
kr.	— kreisais
l/a	— lauksaimniecības artelis
l.	— labais
lpp.	— lappuse
LU	— Latvijas Universitāte
LZA	— Latvijas Zinātņu akadēmija
m	— metrs
m. ē.	— mūsu ērā
p.	— purvs
pag.	— pagasts
piet.	— pieteka
pl.	— platība

p. m. ē.	— pirms mūsu ēras
R	— rietumi
R. A.	— Rutas Avotiņas ekspedīciju materiāli vai paskaidrojums
SIA	— sabiedrība ar ierobežotu atbildību
sk.	— skatīt
st.	— stacija
TDP	— Tautas deputātu padome
ter.	— teritorija
t. sk.	— tai skaitā
u.	— upe
vjl.	— virs jūras līmeņa
Z	— ziemeļi
ZA	— ziemeļaustrumi
ZR	— ziemeļrietumi
(..)	— izlaidums citētajā tekstā
~	— apmēram
<	— mazāks par
>	— lielāks par
<u>Birzes</u>	— pamatnosaukums esošam (arī pārveidotam, piem., nosusinātam) objektam šķirkļa sākumā rakstīts treknrakstā ar pasvītrojumu
Piģēni	— nosaukums bijušam objektam šķirkļa sākumā rakstīts treknrakstā bez pasvītrojuma
* Kaķu apara	— zvaigznīte šķirkļa sākumā likta pirms vietvārdiem, kuru nav ne kartē, ne kartoshēmās
Okļupīte [o]	— patskaņa „o“ izruna
<u>Barisona birzīte</u> [ō]	— garā patskaņa „ō“ izruna
<u>Robežkrogs</u> [uo, uo]	— divskaņa „uo“ izruna
<i>Rudiņi</i>	— māju nosaukumi (mājavārdi) tekstā rakstīti kursīvā

STABURAGA PAGASTA IZVEIDOŠANĀS, NOSAUKUMS, GEOGRĀFISKAIS NOVIETOJUMS

1945. gada 1. martā Latvijas PSR Augstākās padomes Prezidijs izdeva dekrētu par ciema padomes kā administratīvi teritoriālās vienības izveidošanu. Atbilstoši šim rīkojumam 1945. gada 25. martā Jēkabpils rajona Sēlpils pagasta izpildkomitejas sēdē tika pieņemts lēmums, ievērojot pagasta ģeogrāfiskā stāvokļa īpatnības, tā teritoriju sadalīt 3 ciemos. Tie bija: Sēļu ciems (vēlāk Sēlpils ciems) ar zemes platību 3700 ha, 613 iedzīvotājiem, 177 apdzīvotajām vietām un ciema padomi *Mauriņos*; Raiņa ciems ar 3287 ha lielu platību, 715 iedzīvotājiem, 191 apdzīvoto vietu un ciema padomi *Rubeņos*; Staburaga ciems ar 2827 ha lielu platību, 716 iedzīvotājiem, 171 apdzīvoto vietu un ciema padomi *Renceļos*. [SP] Platības ziņā Staburaga ciems bija vismazākais no visām jaunajām vienībām, bet iedzīvotāju skaits tajā bija vislielākais.

Jaunās administratīvi teritoriālās vienības sauca par ciema padomēm vai vienkārši ciemiem. Ar ciema padomju nodibināšanu pagasti kā vietējās pārvaldes vienības netika likvidēti. Latvijā radās visai savdabīga situācija, kur vietējās pārvaldes līmeni pārstāvēja divas paralēlas struktūras, kuras nebija savstarpēji pakļautas. Faktiski ciema padomes bija komunistiskās partijas pirmorganizācijas politiskās darbības teritoriālās pamatvienības, toties pagastiem bija jāveic galvenokārt praktiskie saimnieciskie un citi pārvaldes uzdevumi. Pēc kolhozu nodibināšanas Latvijas PSR AP Prezidijs 1949. g. 31. decembrī izdeva dekrētu, ar kuru pagasti tika likvidēti. Vienlaicīgi pieņēma lēmumu par 58 lauku rajonu izveidošanu. Līdz ar to beidza pastāvēt iepriekšējais administratīvi teritoriālais iedalījums apriņķos un pagastos. Tos nomainīja **rajoni** un **ciema padomes**. Jau ar 1945. g. dekrētu tika mainīts Latvijā vēsturiski pastāvošais ciema jēdziens. Ciems kā apdzīvota vieta oficiāli beidza pastāvēt, bet kļuva par administratīvi teritoriālu vienību. Šā lēmuma negatīvās sekas jūtamas vēl 21. gs. Ļaudis bieži jauc dažādos laika posmos pastāvējušos atšķirīgos ciema jēdzienus. 1990. g. 15. februārī Latvijas PSR AP pieņēma lēmumu par **rajona, pagasta un pilsētas pašvaldībām**. **Pagasts** atkal kļuva par Latvijas teritoriālā iedalījuma pamatvienību, un līdz ar to Staburaga ciems — par Staburaga pagastu.

Pēc 1954. gada sākās mazo ciema padomju apvienošana. Bijušajā Sēlpils pagastā apvienoja Sēlpils un Raiņa ciemu, tiem vēl pievienojot kaimiņos esošo Ezera ciemu. Mainījās arī Staburaga ciema padomes platība, bet nosaukums saglabājās. 1967. gada 10. janvārī izveidoja Stučkas rajonu (tagad Aizkraukles rajons) un Staburaga ciemu iekļāva tajā. Līdz ar to vēsturisko Sēlpils pagasta daļu — Staburaga ciemu — no Sēlpils pagasta šķīra ne tikai ciema, bet arī administratīvā rajona robeža. Ģeogrāfiskā novietojuma ziņā Staburaga pagasts Z tāpat robežojās ar Daugavu, bet no Jēkabpils rajona ZR daļas kļuva par jaunā Stučkas (tagad Aizkraukles) rajona A nomali, savukārt Sēlpils pagasts palika Jēkabpils rajonā.

1921. gadā publicētajā Konversācijas vārdnīcā ir minēts, ka Sēlpils pagasts ir Jaunjelgavas apriņķī un sastāv no šādiem novadiem: Sēlpils, Renenbergas, **Vīgantes** (izcēlums autores), Steinfeldes un Sēlpils mācītājmuižas. [KV IV, 3819] Tātad jau šajā laikā viens no Sēlpils pagasta novadiem bija Vīgante.

Savukārt 1939. gadā publicētajā Jura Plāķa darbā „Latvijas vietu vārdi un latviešu pavārdi” Sēlpils pagasts tiek dalīts divās daļās: A Sērpils pagasts (sērpilieši), B Vīgantes pagasts (vīgantieši). Tālāk vīgantiešus J. Plāķis vēl dala:

a) daugavieši ar mājām Brankas, Burmeisteri, Dupeles (Dopeles?), Dutkas, Grietiņas, Kaktiņi, Kalēji, Krumeši, Mūrnieki, Piģāni, Stalāni;

b) mežgalieši: Andiņi, Aparāni, Aulači, Betkas, Čukstuļi, Dupi, Dulieši, Kalna Kalēji, Kraučī, Krustcelnieki, Ķiņķeļi, Kuorži, Lauškāni, Migļi, Muc(e)nieki, Renceļi, Rudiņi, Skābuči, Smeltes, Spaugas, Stabiņi, Stangas, Trīskantnieki, Truļi, Ubuļi, Zinteļi, Zvilnas. [PI II]

Sēlpils pagasta daļa, ko vēsturiski pazina kā Vīgantes novadu, 1945. gadā tika nosaukta par Staburaga ciemu un 1990. gadā par Staburaga pagastu. Staburaga klints, kas devusi vārdu pagastam

un apdzīvotajai vietai, gan īsti neatrodas Staburaga pagastā, bet uz Staburaga un Seces pagasta robežas.

2007. gadā Staburaga pagasts joprojām atrodas Aizkraukles rajona austrumu daļā, ziemeļos Daugava to atdala no Klintaines pagasta, rietumos tas robežojas ar Seces pagastu, dienvidos ar Sunākstes pagastu, bet austrumu kaimiņš ir Jēkabpils rajona Sēlpils pagasts. Pagasta administratīvais, saimnieciskais un kultūras centrs ir Staburags (ciems). Attālums līdz rajona centram — Aizkrauklei — ir 25 km, līdz Rīgai 125 km. Staburaga pagasta platība ir 5847,8 ha. 52% teritorijas ir meži. Senāk Staburaga pagasta novietojumam Daugavas kreisajā krastā bijusi milzīga nozīme: „Daugava bija nozīmīga starptautisko sakaru maģistrāle, tāpēc arī Daugavas apdzīvoto vietu ļaužu dzīve nedaudz atšķīrās no tā paša laika tālāku novadu ļaužu dzīves. Daugavas pilskalnu iedzīvotāji pirmie uztvēra kultūras, modes, ieroču un citus jauninājumus, taču Daugavas iedzīvotājiem vairāk arī draudēja nejaušs sirotāju uzbrukums.” [Kultūras mantojums 2001, 11] Vēl 20. gs. pirmajā pusē Daugavai bija liels iespāids uz pagastā dzīvojošo ļaužu dzīvi. Daugava nodrošināja divas svarīgas lauksaimniecības palīgnozares: kokmateriālu pludināšanu un zvejniecību.

Daugavas ūdensceļu daudzus gadu simteņus izmantoja kravu pārvadāšanai un koku pludināšanai.

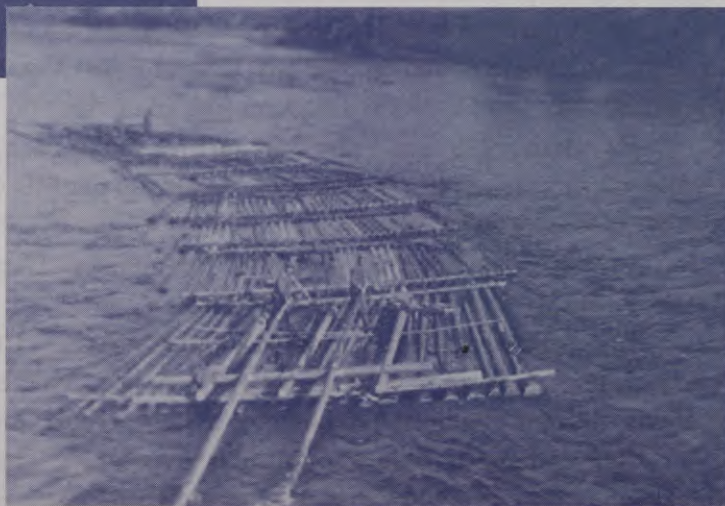
No Krievijas iekšējiem apgabaliem uz Rīgas ostu peldēja speciālas Daugavas kuģošanas apstākļiem piemērotas liellaivas ar platu dibenu un mazu iegrimi — strūgas. Ar strūgām veda labību, linus, kaņepes u. c. preces. Tā, piemēram, 1848. gadā Rīgā pa Daugavu iebrauca 1240 strūgu. Labvēlīgos gados to skaits sasniedza 1300–1400, bet vidēji to bija 500–800 gadā. [Grasmane 1973, 29] Strūgas vadīšanai bija nepieciešami 25–40 vīru. Parasti strūgas izmantoja tikai vienam braucienam pa straumi uz leju līdz Rīgai. Pēc preču izkraušanas tirgotāji strūgas pārdeva malkā, bet strūdzinieki kājām sāka grūto mājupceļu, kas veda pa Daugavas krastu arī Staburaga pagasta teritorijā.

Kokmateriālus transportēja galvenokārt ar plostiem. Daugava pie Sēlpils un Staburaga krastiem bija krāčaina, untumaina upe. Sekmīgi to izbraukt varēja vienīgi labi upes zinātāji, un tādi bija apkārtējo krastu zemnieki. Daļa šo vīru jau ziemā un pavasarī devās uz upes augšteci,

lai uzņemtos plostu siešanu un vadīšanu pa Daugavu līdz Rīgai. Citi palika mājās un specializējās tikai plostu un strūgu pārvadīšanā pāri bīstamām krācēm. Šos vīrus sauca par straumeniekiem. Plostu vadīšana bija nozīmīgs ienākumu avots abu Piedaugavas pagastu zemniekiem arī Latvijas neatkarības laikā (sk. 1. un 2. att.).

1. att. Plosti Daugavā pie Rīteriem 20. gs. sākumā. AiVMM 12271.

2. att. Plosti Daugavā 20. gs. 50. gados. AiVMM 11745.

Latvijas Vēstures institūta Etnogrāfisko materiālu krātuvē glabājas 2 bijušo plostnieku (J. Ziediņa, dz. 1894. g., un K. Rozenberga, dz. 1903. g.) stāstījums par šo arodu:

„Plostu siešanas darbi sākās martā. Vislabākā plostošana bija agrā pavasarī, pēc ledus iziešanas, kad ūdens vēl nebija nokrities. Sērpilīši un secieši tad meta ceļa kuli par plecu. Korņiki un malači gāja uz Krievzemi un no karvanščikiem pieņēma plostu. Vienkāršie plostnieki palika Stūres krogā (Stūres krogs bija tagadējā Salas pag. — R. A.). Iepretim šim krogam Daugavā apturēja plostus. Tālāk sākās ļoti bīstamas krāces. Bija nepieciešami palīgi malacim un korņikam. Šos palīgus salīga Stūres krogū. Tālāk braucot, pie priekšējām plostu drīgalkām strādāja četri un pat vēl vairāk vīru. Arī pie pakalējām nestrādāja korņiks viens, jo ceļi, pa kuriem bija jāizvada plosts, bija šauri un bīstami. Pār šiem bīstumiem plosts bija jāgroza ātri un noteikti, korņika kliegzieni un pavēles asi šķēla krāču savdabīgo krākšanu un šalkoņu.

No Stūres kroga līdz Krusta krogam parasti plostus laida zakodā, jo šeit sākās visbīstamākās krāces Daugavā. Plostus apturēja. Uz pirmā plostu sakāpa daudz vairāk vīru, pat līdz 10, un tad to pārvadīja pāri krācēm un apturēja. Pēc tam pa krastu plostnieki atgriezās pie karavānas un ņēma nākošo plostu, un aizvadīja pie pirmā plostu līdz pieturai. Tā pārvadīja visu karavānu. Tad ļaudis sadalīja pa plostiem un turpināja ceļu kā parasti.

Korņiks un malacis, kas bija sekmīgi novadījis plostu no Krievijas robežas līdz Rīgai, saņēma ap simts rubļu darba algu katrs. Tā bija tajos laikos liela nauda, jo muižas darbos varēja nopelnīt visā gadā tikai 15–20 rubļu.“ [EMK]

Arvīda Dārznieka (no *Kriģuļiem*) sacītais par kaimiņos dzīvojošo *Dzērvju* saimnieku: „Dzērvēm galvenais ieņēmumu avots bija Daugava. Plostus pāri straumēm vadīja. Katru rītu Dzērvju saimnieks iesāka, sakot: „Labrīt, Daugaviņa! Vakar tu man devi par rubuli, cik tu man dosi šodien?““

Strūgas izkonkurēja dzelzceļš, bet plostošana pārtrauca Daugavas HES kaskāde un likumi, kas, cenšoties mazināt upju piesārņojumu, aizliedza pa tām koku pludināšanu.

20. gs. pirmajā pusē Daugavas tuvumā dzīvojošajiem saimniekiem krietnu atspaidu nodrošināja Daugavas zivju bagātība.

Saldūdeņu zveja pastāvēja galvenokārt kā zemnieku nodarbošanās palīgozare. Saldūdeņos lašu un nēģu zvejā specializējās Pļaviņu, Aizkraukles, Kokneses, Ķeguma, Ikšķiles, Doles zvejnieki, zušu zvejā — Pļaviņu, Krustpils, Līvānu zvejnieki. [Latviešu etnogrāfija 1969, 277]

Pirms Pļaviņu un Rīgas HES uzcelšanas Daugavā bija liela augstvērtīgo zivju — lašu, zušu un nēģu — bagātība. Tā kā pie Daugavas dzīvojošie Staburaga pagasta zemnieki nodarbojās arī ar zvejniecību, reizēm nevarēja pateikt, kas deva galvenos ienākumus — lauksaimniecība vai zveja. Pēc etnogrāfa S. Cimermaņa domām, Krustpils — Aizkraukles posms Daugavā bija otrais svarīgākais zvejas rajons aiz Daugavgrīvas — Lielvārdes posma. Šeit zvejoja vērtīgās zivis: lašus, nēģus, zušus.

Birzēs saimniekojušā Staburaga pagasta jaunsaimnieka Alberta Santiņa meita Spīdola Lejniece (dz. 1931. g.) atceras: „Manam tēvam Daugavas krastā, vidū starp Vīganti un Dzirnāvupītes ieteku, zem klints nokares bija zvejas būda. Pirms Ķeguma HES uzcelšanas Daugavā bija ļoti daudz zivju: nēģi, zuši, vēdzeles, laši. Vienā naktī gadījās sazvejot prāvu vannu ar nēģiem. Mana māte mācēja tos sagatavot, pārdeva uzpircējiem no Jēkabpils un sarīkojumu reizēs tirgoja Vīgantes parkā, tā rodot atspaidu nelielajam saimniecības budžetam. Vēdzeles ķēra ar kārklu klūgu mudiem. Izvilka arī prāvus lašus.“

21. gadsimtā Staburaga pagasta zemniekiem šādas papildu peļņas vairs nav. Pļaviņu ūdenskrātuvē zvejo vienīgi neredzams brekšu, bet to daudzums ar katru gadu samazinās.

Pagasta ekonomiski ģeogrāfisko novietojumu nelabvēlīgi iespaido tas, ka Ķekavas — Jēkabpils ceļam pagasta teritorijā joprojām nav asfalta seguma un pa Jelgavas — Krustpils dzelzceļu ir pārtraukta pasažieru pārvadāšana.

DABAS APSTĀKĻI

Teritoriāli nelielais Staburaga pagasts atrodas divos Latvijas dabas rajonos. Pagasta Z daļu no Daugavas līdz aptuveni Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļam un R daļu aizņem Viduslatvijas zemienes Lejasdaugavas senleja un tās atzarojums Lauces ieleja. Pārējā pagasta daļa ietilpst Augšzemes augstienes Sēlijas paugurvalnī.

Lejasdaugavas senleja ir savdabīgs Viduslatvijas zemienes dabas apvidus, kas ietver Daugavas ieleju no Aiviekstes līdz Salaspilij un tās atzarus — Rīterupītes ieleju un Lauces ieleju. Šis ir visvairāk pārveidotais dabas rajons Latvijā, jo lielu daļu aizņem Pļaviņu, Ķeguma un Rīgas HES ūdenskrātuve. [Ld III, 104] Staburaga pagastā Pļaviņu ūdenskrātuve aizpildījusi Daugavas kanjonveida ieleju, noslīcinot unikālo saldūdens kaļķiežu klinti — Staburagu — upes krasta dolomīta kraujas malā, teiksmaino Liepavotu, daļu Vīgantes parka, Piģēnu grūbi, Piģēnu apmetni un daudz ko citu.

„Faktiski Daugavas vairs nav vairāk nekā 100 km garajā posmā no Aiviekstes līdz Dolei. Šī unikālā dabas ainava ar dziļo kanjonveidīgo ieleju, neskaitāmām mutuļojošām krācēm, Lorolejas un Krauklīšu klintīm, Oliņkalnu, Pērsi, Liepavotu, Staburagu un citiem unikāliem ģeoloģiskiem, ģeomorfoloģiskiem un vēsturiskiem objektiem, kādu nav ne Baltijā, ne visā bij. PSRS ZR daļā, ir zudusi. Tas bija pats izcilākais un skaistākais dabas objekts republikā — ap 40 km garais Daugavas ielejas posms no Pļaviņām līdz Lauces ietekai. Tieši šo ielejas daļu jau pirms 40–50 gadiem atzina par pašu unikālāko Latvijas dabas veidojumu, kur vienreizējs ir ne vien reljefs un ūdeņi, bet arī augu valsts, mikroklimats — citiem vārdiem sakot, viss dabas komplekss. Jau divdesmitajos trīsdesmitajos gados tika apspriesti sarežģīti jautājumi par pirmā nacionālā parka dibināšanu, nosaucot to par Kokneses nacionālo parku.“ [Domu Daugava 1989, 38]

Par Daugavas ieleju un tās veidošanos raksta prof. Guntis Eberhards:

„Staburaga pagasta Z un ZR daļa ietilpst vairākus kilometrus platajā Daugavas ielejā, aizņemot tās augšējā stāva kvartāra nogulumos iegrauzto līmeni, savukārt šauro, dolomītos iegrauzto kanjonveida apakšējā stāva daļu ar krācaino Daugavas gultni tagad slēpj Pļaviņu ūdenskrātuve. Pagasta robežās senās Daugavas ielejas 15–20 m augstais pamatkrasts, sākot no Piksteres, dabā labi redzams un izsekojams > 4 km garumā gar šoseju aiz *Mintautiem*, *Ceriņiem*, *Slūzāniem* un *Aijām* (sk. 3. att.). Pie *Slūzāniem* pamatkrastā paceļas pagasta Z daļas augstākais punkts — Slūzānu kalns (108,9 m vjl.).

Tālāk Seces virzienā senkrasts slēpjas Vīgantes mežā, kur to saposmo Stalānu un Migļu upīšu (grāvju) ielejas. No jauna tas sevišķi labi iezīmējas gar mežaino pauguru joslu pie *Saulītēm*, *Ceplīšiem*, *Pļavniekiem*, lai atkal nozustu skatienam mežaino pauguru apvidū gar tā saukto Gaiļu kalnu piekāji jau ārpus pagasta robežām.

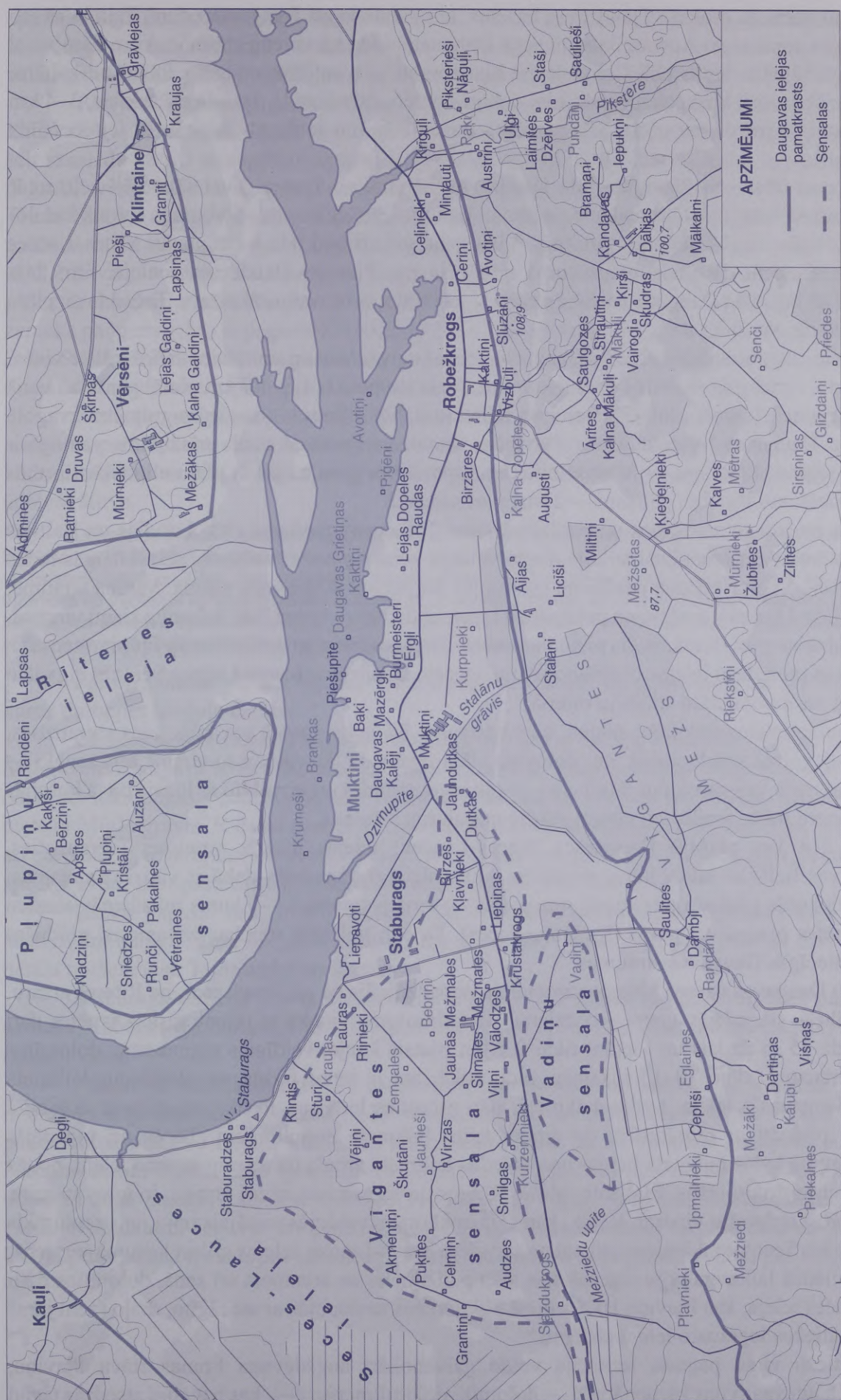
Senais *Krustakrogs* un *Slazdukrogs* atrodas Daugavas ielejas plašajā, lēzenajā augšējā stāvā, uz Vīgantes sensalas¹ malas. *Krustakrogs* celts uz lēzena Daugavas straumes saskalota smilšu vaļņa. Otra — mazāka — sensala (Vadiņu sensala) sazīmējama uz D no *Krustakroga* (sk. 3. att.).

Pļaviņu ūdenskrātuves ūdeņiem appludinot līdz 25–30 m dziļo Daugavas kanjonu un iespiežoties pa šaurajām un stāvajām gravām un upīšu (Piksteres, Dzirnupītes) ielejām, kas sašķēla ielejas dolomīta krauju, izveidojās robota, ličaina krasta līnija. Appludinātajos Daugavas krastos uz visiem laikiem tika zaudētas mājas, kas atradās uz šaurām, gleznainām Daugavas kanjona terasēm: *Piģēni*, *Kaktiņi*, *Daugavas Grietiņas*, *Brankas*, *Krumeši*.

Kad Pļaviņu HES bija sākusi darbu, Staburaga rajonā izveidojās 30–35 m dziļš un līdz 1,2–1,5 km plats garš ezers. Pirms uzstādīnājuma krācainās, mūžam čalojošās Daugavas platums vasarās te bija tikai 200–230 m, bet maksimālais dziļums 3–3,5 m.

Pļaviņu — Vīgantes (Staburaga) — Kokneses — Sērenes posmā Daugavas ielejas veidošanās sākās ledus laikmeta beigu posmā, domājams, pirms 13–13,5 tūkstošiem gadu, kad Viduslatviju un Ziemeļlatviju vēl klāja segledājs. Viduslatvijā gar Rīgas līča ledāja mēles malu izveidojās ledāja

¹ Sensala — Daugavas ielejas veidošanās procesā ledus laikmeta beigu posmā īslaicīgi pastāvējusi Daugavas sala.

3. att. Daugavas ieleja. Kartoshēmas autors Guntis Eberhards.

kušanas ūdeņu ezers, tā sauktais Daudzevas baseins, kurā ieplūda arī Daugavas ūdeņi. Tajā laikā jau no Baltkrievijas cauri visai Austrumlatvijai senā Daugava plūda kā varena straume, kuru baroja vēl daudzviet saglabājušies ledus blāķi, kas vietām bija aprakti zem smiltīm un māla, kā arī neskaitāmi lielāki un mazāki ezeri, kuri pakāpeniski tika dabīgi drenēti, līdz izzuda. Izzuda arī seklaiss, 3–4 km garais un platais Krievciema ezers, kas aizņēma pazeminājumu joslu no Aiviekstes lejteces līdz Jēkabpilij.

Daugavas ūdeņi no Pļaviņām līdz Daudzesei, Sērenei un Jaunjelgavai sākotnēji ceļu uz R atrada pa izkusušā ledāja atstāto plakano pazeminājumu joslām, Vīgantes–Staburaga rajonā sadaloties trijās atšķirīgās seklās, bet plašās gultnēs. Visiespaidīgākais bija līdz 4 km platais Seces–Lauces zars, kuru H. Hauzens 19. gadsimta sākumā nodēvēja par Pļaviņu–Daudzeses senleju. Otrs bija Rīteres zars. Bet tagadējā Daugava izvēlējās trešo — centrālo, taču visšaurāko zaru. Tagad to aizpilda Pļaviņu ūdenskrātuves ūdeņi.

Skatoties no putna lidojuma, šo Daugavas ielejas zarošanos varam tēlaini salīdzināt ar visām saknēm izgāztu, zemē guļošu milzu ozolu, kura masīvais stumbrs ir 1,3–1,7 km platā, gandrīz taisnā Daugavas ieleja no Pļaviņām līdz Piksterei un Klintainei, bet saknes — daudzām gultnēm izvagotā Aiviekstes un Daugavas ieleja augšpus Pļaviņām. Savukārt varenaiss ozola trīsžuburu vainags ir ielejas atzari lejpus Staburaga — Rīteru līnijas ar turpat 3 km garu un 2 km platu eliptiskas formas paugurainu pacēlumu Pļupiņu paliksni — Daugavas sensalu.

Ielejas neparasto zarošanos un paplašināšanos, kādas nav nevienai citai Latvijas un Baltijas valstu upei, acīmredzot izraisījusi strauja, kupolveidīga zemes garozas celšanās pēc milzīgās ledus masas izžušanas. Visizteiktākais pacēlums izveidojās Staburaga–Klintaines rajonā. Varenā straume, izskalodama līdz 4 km platu ieleju un pakāpeniski iegrauzdamās dziļumā līdz dolomīta slāņu virsmai, plūda uz Daudzevas pusi, kur ietecēja pieledāja ezerā. Rīteres atzars, apmetis loku ap Pļupiņu sensalu, pirms Kokneses saplūda ar ielejas centrālo zaru un ietecēja Daudzevas baseinā lejpus Sērenes tagadējo plašiem mežu masīviem klāto smiltāju rajonā.

Sasniedzot cietos dolomītu slāņus, ūdens straume īsā laika posmā nevarēja tajos iegrauzties, tāpēc tā plašajā gultnē atrada vietas, kur dolomīta slāņi iegūla dziļāk vai kur to virsmā bija senāki — pirmsledus laikmeta vai starpledus laikmetu — upju iegrauzumi, kuri aizpildīti ar ledāja un tā kušanas ūdeņu atstātajiem māla, smilts vai citiem irdeno nogulumu slāņiem.

Līdz 3–4 km plašajā Daudzeses (Seces–Lauces) ielejas atzarā, straumei iegrauzoties, izveidojās divas lielākas salas, kuras pastāvēja tikai īslaicīgi, tagad tās dabā ir vāji sazīmējamās. Ap salām apliekušās plakanu pazeminājumu joslas — erozijas gultnes —, kuras mūsdienās aizņem mitras meliorētas pļavas vai purvi (Ķeītānu, Seces). Pa šīm gultnēm uz Daudzevas pusi plūdušas pēdējās, jau niecīgās Daugavas straumes.

Kāpēc Daugavas varenā plūsma savu ieleju nepadziļināja ne pa Daudzeses, ne Rīteres atzaru, bet pa centrālo — tagadējās upes — virzienu? Izskaidrojums vienkāršs. Ģeoloģiskās izpētes dati liecina, ka līdz 35 m dziļais un vietām tikai 0,5 km platais kanjonveidīgais iegrauzums dolomītos nav upes izgrauzts pēdējo 10–13 tūkstošu gadu laikā, bet ir senas pirms vai starpledus laikmeta upes (Pirmsdaugavas?) ieleja. Ledus laikmetā, pāri virzoties ledājam, tā tika aizgāzta ar dolomīta blāķiem, kas pārklāti ar morēnmālu un citiem ledus laikmeta nogulumiem. Tāpēc arī tagadējās Daugavas straume ledus laikmeta beigās un pēclodus laikmetā atrada un atjaunoja seno ieleju, no tās izskalojot irdenos drupu iežus. Plakanie, plašie Rīteres un Daudzeses atzari atmira, jo upes straume te bija sasniegusi dolomītu virsmu. Vēlāk, kad šajā apkārtnē izveidojās vietējais upju un strautu tīkls (Mežziēdu upīte, Sece), to ūdeņiem plūstot pa tagadējo Seces–Lauces ielejas gultni krituma virzienā, turpinājās pēclodus laikmeta upju iegrauzšanās, tika padziļināta un atjaunota arī senā, dolomītos dziļi iegrauztā Lauces ieleja, kas Pļaviņu HES rajonā pie Sērenes savienojās ar sarežģīto, dziļo (zem jūras līmeņa), pamatiežos iegrauzto ieleju sistēmu.“

Pamatiežu virsu pagasta teritorijā veido galvenokārt augšdevona Franas stāva Pļaviņu, Salaspils un Daugavas svītas karbonātieži — dolomīti, dolomītmerģeļi —, kas bagātīgi atsedzās tagad

appludinātajā Daugavas ielejā. Par to klātbūtni liecina daudzie kaļķu ceplī, kas senāk darbojušies Staburaga pagasta teritorijā. Pamatiežus klāj plāna (parasti 10–20 m) kvartāra nogulumu sega, ko veido galvenokārt pēdējā apledošanas pamatmorēnas smilšmāli. [Ld III, 104]

Pārējo Staburaga pagastu aizņem **Sēlijas paugurvaļņa** paplašinātais ZR stūris ar tā saucamo Laužkalna stūra masīvu. Dabā tie ir ļoti saposmotie Staņģu kalni (reljefa vertikālais saposmojums šeit sasniedz 38 m) ar augtāko virsotni Ķīķerkalnu (139,6 m vjl.). Ķīķerkalns ir Staburaga pagasta augstākā vieta. Lielāku un mazāku augstu pauguru grupas ir abpus Jelgavas — Krustpils dzelzceļa. Tie ir Stabiņu kalni, Greblis, Kalna Ķoržu kalni, Padebešu kalns, Ķiņķelkalns. Mazliet vairāk uz D un tālāk no dzelzceļa ir Žagatānu kalns (131,8 m vjl.), kuram ZR piekļaujas Kalēju kalns (132,2 m vjl.) — augstākais paugurs pagasta daļā uz D no Jelgavas — Krustpils dzelzceļa. Abās pusēs dzelzceļam esošie pauguri ir tik stāvi, ka ir apgrūtināta to apstrādāšana. Izteikta, bet relatīvi zemāka pauguru grēda ir pagasta ZA daļā, uz D no Robežkroga. Tie ir Skudru kalni (107–108 m vjl.). Starp Skudru kalniem un Staņģu kalniem pagasta vidusdaļā ir vairākas nelielas sīkpauguru grupas un divas samērā plašas starppauguru ieplakas, kurās aug Vīgantes mežs un Putāksnis.

Lielu **purvu** pagastā nav. Lielākie ir Ķeitāna purvs, Ezerpurvs, Cūku purvs un Mūrnieku purvs. Kopumā purvu skaits ir diezgan liels, taču to platība bieži vien ir daži hektāri. Arī nozīmīgu kūdras krājumu un citu **derīgo izrakteņu** nav daudz. Dolomīta ieguves vietu appludinājusi Pļaviņu ūdenskrātuve.

Literatūras avotos ir atrodams šāds interesants ziņojums: „(..) hercogs sakšu Kārlis (valdīja Bīrona trimdas laikā) bija izsaucis uz Zemgali no ārzemēm kalnu inženieri Norden ichtu, lai tas pētītu hercogistē zemes bagātības. Novērojis klintis starp Sēlpili un Alteni, kas līdzinoties Saksijas klintīm, tas domāja te atrast sudraba slāņus. Senraksti vēsta, ka inženieris ap Vecsēlpili un Vīganti tiešām atradis vara un sudraba dzīslas ap 50 olekšu dziļumā. Kad to uzzināja Vīgantes barons, tas aizliedza inženierim tālākus pētījumus viņa zemē... Interesantie plāni un pirms Pirmā pasaules kara veikto pētījumu apraksti glabājas Krievijas kalnu pārvaldes arhīvā.” [Vanags, 52]

Pie bij. *Saules muižas* bijušas māla raktuves. Iespējams, māli iegūti arī pie *Ķieģeļniekiem*, kuros darbojies ķieģeļu ceplis.

Lielākā **upe** ir pagasta Z daļas robežupe Daugava. Uz tās izveidota Pļaviņu ūdenskrātuve. Šajā posmā Daugavā ietek Pikstere, kas brīdi līkumo pa Sēlpils un Staburaga pagasta robežu un D daļā met loku pagasta zemēs. Pagasta vidusdaļu atūdeņo Dzirnupīte jeb Stalānu upīte un tās lielākā pieteka Migļu grāvis. R daļas mežos līkumo Mežziedu upīte, kas aiztek uz Seci (Seces pagastā). Lai arī slavenākie, ievērojamākie avoti — Liepavots un Staburaga avoti — ir iznīcināti, pagastā ir vairāki spēcīgi avoti, kuri pašteses ceļā nodrošina ūdens apgādi vairākās mājās.

Ezeru pagastā nav. Ir daži nelieli **dīķi**: Vīgantes parka dīķi, Liepkalnu dīķis un dīķi pie atsevišķām mājām. Līdz 60. gadiem bijuši trīs zivju dīķi: viens pie *Renceļiem* un divi Cūku purvā, netālu no *Senčiem*. Tajos audzētas karpas.

Staburaga pagastā **valsts aizsardzībā** atrodas šādi dabas objekti: Vīgantes parks, Ādmiņu akmens, Robežkroga kadiķis, Slazdukroga ozols, Spoku ozols Vīgantes mežā (nozāģēts) un Staburaga (klints) vieta.

Nākamajā nodaļā sniegti 139 atsevišķu dabas objektu nosaukumi un apraksti. Lielākā daļa ir dažādu reljefa formu (kopskaitā 61) nosaukumi jeb oronīmi. Pārsvarā tie ir atsevišķu Sēlijas paugurvaļņa pozitīvo reljefa formu jeb kalnu nosaukumi, kā arī vairākas Daugavas krasta gravas. Nākamā skaita ziņā lielākā grupa ar 24 objektiem ir purvi un pļavas, tai seko tekošie ūdeņi (14 objektu) un ar Daugavu saistītie vietvārdi (10 objektu). Pārējie ir aparū, akmeņu, dīķu, liču, pussalu vārdi. Nosaukumu ieguvīši arī jaunais, pēc Pļaviņu ūdenskrātuves uzpludināšanas Daugavas un Dzirnupītes satekā izveidojies zemesrags — tas nosaukts sava saimnieka vārdā par Reiņa ragu.

DABAS OBJEKTI. NOSAUKUMU VĀRDNĪCA

Ādmiņu akmens, Ādmiņu dižakmens, Ādmiņu kalna dižakmens, Lielais akmens — akmens Ādmiņu kalna A pusē, uz A no *Ādmiņiem*, 0,4 km uz ZR no Staburaga dzc. st. (sk. 4. att. pielik.). Akmens bijis zināms jau sen, taču tikai 20. gs. 90. gados ar *Ādmiņu* saimnieku rūpēm tas kļuvis redzams visā krāšņumā. No akmens sāniem rūpīgi notīrītas sūnas, atstājot tikai plānu segumu — skaistumam. Ar ekskavatoru no akmens pakājes izgrābtas vairākas kravas grants, un nu saules gaismā parādījusies gadsimtiem neredzētā milzeņa daļa. Pašā pamatnē atklājies lāča ķepai līdzīgs veidojums, ko varbūt iegravējusi aizvēsturisku ledāju grūstīšanās. Akmens augstums sasniedz 4,75 m, bet augstākajā vietā pat 5 metrus, garums — 6 m. [Grīnberga 1995 XII]

Jelgavas — Krustpils dzelzceļa būves laikā akmeni gribējuši sašķelt un izmantot būvniecībā. Par šo Lielā akmens traģisko brīdi rakstījusi rakstniece Māra Svīre: „Sakūra ugunsgrāvis, meta klāt pagali pie pagales, un, kad bija diezgan kurināts, šāva aukstu ūdeni virsū, lai plaisā un plīst. Nočūkstēja briesmīgi, sutas mākonis uzšāvās varens... Kad suta noplaka, vīri skatījās, kas ar akmeni. Tavu brīnumu — sveiks un vesels, it kā pārbaudījuma nebūtu bijis!” [Svīre 1986, 32]

Ar nosaukumu Ādmiņu dižakmens tas iekļauts Aizkraukles rajona aizsargājamo dabas objektu sarakstā. [Aizsargājamās dabas ter. 2003] Nosaukuma forma „Ādmiņu dižakmens” atbilst tā būtībai, bet neatbilst šejienes nosaukumu došanas tradīcijām, jo vārdu „dižakmens” lieto kurzemnieki. Tādēļ labāk par pamatnosaukumu lietot formu Ādmiņu akmens.

Ādmiņu dižakmens. Sk. **Ādmiņu akmens**.

Ādmiņu kalna dižakmens. Sk. **Ādmiņu akmens**.

5. att. Ādmiņu kalns. J. Tālberga foto. AiVMM 23902/5.

Ādmiņkalns. Sk. **Ādmiņu kalns**.

Ādmiņu kalns, Ādmiņkalns — kalns 0,4 km uz ZR no Staburaga dzc. st., uz A no *Ādmiņiem*. Labi izteikts apaļš paugurs (121,9 m vjl.), apaudzis ar kokiem (sk. 5. att.). *Ādmiņu* saimnieki kalnu vienmēr rūpīgi sakopuši.

20. gadu simteņa 20. gadu beigās Apsalonu ģimene kalna ZA nogāzē izveidojusi nelielu brīvdabas estrādi, kurā notikušas ne vien zaļumballes, bet arī koncerti un teātra izrādes. Padomju gados vietējais kolhozs tieši šajā vietā sācis grants ieguvu, kas gan drīz pārtraukta, tomēr jaunā brīvdabas sarīkojumu vieta tikusi sapostīta. *Ādmiņu* saimnieki sakopuši nelielu laukumu augstāk kalnā, kur atkal varēja notikt tradicionālā Jāņu svinēšana.

Kalna A malas nogāzē liels akmens — **Ādmiņu akmens**.

Pl II 366 ādmiņu k'alnc.

Aklis — mazs, aizaudzis, tagad par purvu kļuvis ezeriņš pag. DR, starppauguru ieplakā, 0,4 km uz ZR no *Stangām*.

L. Kļavinskis: „Kad uzkāpj, šūpojas kā pirms 50 gadiem, tā tagad. Kādreiz ar izkaptīm izgriezuši sūnu un mērcējuši linus.”

Pl II 366 °aklis; LVI akli.

Akļupīte. Sk. **Mežziedu upīte**.

Albiņu līcis. Sk. **Ērgļu līcis**.

Alus dīķis — viens no dīķiem Vīgantes parkā (sk. 6. att. pielik.). Vīgantes muižai bijis alus brūzis. Iespējams, dīķa ūdens izmantots alus ražošanā. Sk. arī **Vīgantes parka dīķi**.

Andiņu kalniņš — kalniņš 1,5 km uz DA no Vīgantes pamatskolas. Kalniņā *Andiņi*. D kalniņš robežojas ar **Dupu purvu**.

Apaļais kalniņš. Sk. **Bebru senkapi** nod. **Kultūras mantojums**.

Aperānu purvs — purviņš pag. D daļā, Jelgavas — Krustpils dzc. kr. pusē, ~1 km no tā, Migļu grāvja l. pusē, uz R no *Aperāniem*. Aug mežs, krūmi. Platība ~1,5 ha.

Ārīšu kalns — paugurs pag. ZA daļā, Skudru kalnos, ~1 km uz D no Robežkroga, uz ZA no *Ārītēm*.

LVI ārīškalns.

Atauga — meža gabals pag. DR stūrī, 0,2 km uz DA no *Čuksteļiem*, Ķiņķeļu purva R malā.

Lai gan izcirstais mežs sen saaudzis no jauna, vietu tomēr sauc par Ataugu. (V. Akmene.)

* **Ators** [uo] — bij. atvars Daugavā, pie bij. *Kaktiņiem*, lejpus Dziļās gravas. (G. Ķibilde.)

Augustu kalns — plašs paugurs Robežkroga — *Ūbeļu* ceļa l. pusē. 97,1 m vjl. Kalnā *Augusti*.

* **Avotaines upīte** [uo] — Daugavas kr. pieteka Vīgantes parkā. Veidojusies no Vīgantes parka dīķu avotu ūdeņiem, šķērsojusi ceļu uz Vīgantes Sīpola ūdensdzirnavām.

Avotaines upīte minēta Vanagu Kārļa ceļvežos [Vanags, 53] un P. Īskalna darbā par Staburaga senvietu: „(..) šādu dīķu te gandrīz vienā rindā atrodas veseli četri. Šiem dīķiem saplūstot kopā, rodas nelielā Avotaines upīte. (..) Tās ūdeņi, krizdami no ļoti stāva un augsta klinšaina krasta, izveido nelielu ūdens kritumu. Avotaines upīte nav dziļa, un mēs viegli tai tiekam pāri.” [Īskalns 1933, 54–55]

Vanagu Kārlis vēl min, ka pie Avotaines upītes grīvas esot varena klints — Staburaga dēls [Vanags, 53]. Tā par upīti rakstīts 20. gs. 30. gados.

Tagad upītes lejtecī ar Daugavas krastā veidoto ūdenskritumu ir appludinājusi Pļaviņu ūdenskrātuve. Upīte vēl kā neliela urdziņa no dīķiem aiztek uz Daugavu, tikai nav vairs skaļā ūdens čalojuma, gāžoties lejup no krasta. Tagad atkarībā no ūdenslīmeņa Pļaviņu ūdenskrātuvē pēdējais lēcieni ir kādu pusmetru (tāds tas bija 2004. g. rudenī, kad to apskatīju — R. A.), bet reizēm vēl mazāk, un... par Avotaines upīti ir aizmirsts.

Avotīnkalns [uo] — pag. DA, Piksteres (u.) kr. krastā, 0,3 km uz ZA no *Banderiem*. Stāvs, neregulāras formas paugurs.

Avotiņš [uo]. Sk. **Slūzānu avots**.

Banderu kalns, agrāk arī Ķuzānu kalns — pag. DA, Piksteres (u.) kr. krastā, uz Z no *Kaudzītēm* un *Banderiem*. Kalna R galā **Dangu kapu kalniņš**. Kalns apaudzis ar lapu koku mežu, kas D pusē ir kopts un retināts, daudz ozolu. Šeit ir vietējo iedzīvotāju Jāņu svinēšanas vieta. Kalna nosaukums no mājvārda *Banderi*. Senāk mājokļa jeb ciema, kurā ir *Banderi*, saukts par Ķuzāniem, tādēļ saglabāties arī Ķuzānu kalna vārds.

* **Barisona birzīte** [ō] — bērzu birztala uz D no *Skudrām*, ganībās, uzkalniņā aiz *Skudru* kūts. Birzīte atrodas bij. Barisonu zemē. Par Barisonu birzi saukuši arī kādu citu — no mājām tālāku — birzi, kura tagad nocirsta.

Bebru Zīmogakmens [uo]. Sk. nod. **Kultūras mantojums**.

Bendes kalniņš. Sk. nod. **Kultūras mantojums**.

Beņu kalns — pag. DR stūrī, uz robežas ar Seces pag., 0,3 km uz Z no Jelgavas — Krustpils dzc., uz Z no *Beņķiem* (Seces pag.). Paugura lielākā daļa atrodas Seces pagastā.

No ASV dzīvojošā Artura Pormaļa, *Beņķuleju* un *Stalānu* saimnieka dēla, atmiņām: „Aiz šīm mājām ir kalns, kuru cilvēki sauca par Beņu kalnu, jo tam ir tāda pati forma. Šinī kalnā pēc nostāstiem ir bijusi senatnē aizsargāta nometne, kur vietējie cilvēki patvērušies, kad apkārtnē parādījušies sveši karapulki. Kalnam vienā pusē ir bijis ezers vai purvs, un no otras puses ārkārtīgi stāva nogāze, liekas, ka varētu būt mākslīgi veidota.” [No A. Pormaļa vēstules R. Avotiņai 1995. g. 3. janvārī.]

Betku purvs — pag. vidusdaļā, Migļu grāvja kr. pusē, uz ZR un Z no bij. *Betkām*. Platība 7 ha. [SP]

Brantānu kalns — pag. D daļā, Jelgavas — Krustpils dzc. kr. pusē, 0,5 km uz ZA no Staburaga dzc. st., uz A no *Brantāniem*. 120,7 m vjl. Stāvs paugurs, apaudzis ar mežu.

Burvu ozols [uo, uo]. Sk. **Spoku ozols** nod. **Kultūras mantojums**.

Cūku purvs — purviņš pag. ZA, 0,5 km uz D no *Skudrām*, starp tām un bij. *Senčiem, Kandavu* — *Kalna Ādmiņu* ceļa kr. pusē. Pl. 4 ha. Nosusināts.

LVI cūku purvs (pl. + zivju dīķis).

Dangu kapu kalniņš. Sk. nod. **Kultūras mantojums**.

Daugava — lielākā Latvijas upe; 5 km garā posmā tek gar Staburaga pagasta Z robežu.

Literatūrā minētā Daugavas robežposma garums ir 8 km, taču dabā Daugava pa robežu tek krietni īsāku gabalu. Nezināmu iemeslu dēļ Staburaga un Sēlpils pagasta robeža Daugavas krastā ir dīvaina: 3 km garumā gar Daugavas kreiso krastu Sēlpils pagasta teritorija kā gara, šaura mēle iesniedzas Staburaga pagastā. Atbilstoši abu pagastu robežu konfigurācijai būtu loģiski, ka Daugavas kreisais krasts jau no Sarkanliekņas piederētu Staburaga pagastam. Tad Staburaga pagasta īpašumā būtu Piksteres lejtece ar tagadējo Piksteres līci un Goveni (līci), un Daugavas krasts tiešām būtu 8 km garš. Pašreiz vienīgā Daugavas kreisā krasta pieteka Staburaga pagastā ir Dzirnupīte.

Pirms tika uzcelta Pļaviņu HES, Daugava šajā posmā bija šaura, strauja, krācaina upe, kas plūda pa dziļu kanjonveidīgu ieleju, kuras platums bija 250–350 m. (Sk. 3. pielik.) Pati upe bija vēl šaurāka, šaurēs tikai 130–140 m plata, bet paplašinājumos 200–280 m. Staburaga pagasta daļā pie bij. *Daugavas Grietiņām* upes platums bija aptuveni 170 m, tagad šai vietā no krasta līdz krastam ir 750 m. Starp *Klintīm* pirms Staburaga (klints) un *Zvejniekiem* Daugavas labajā krastā tās platums bija 200 m, tagad — 600 m. Pašreiz šaurākā vieta Daugavā šai posmā ir pretim Avotiņkalnam — aptuveni 350 m. Daugavas gultne pārsvarā bija sekla, tikai atvaros tās dziļums sasniedza 4–6 m. Pavasara palos gan dažreiz ūdens līmenis cēlās par 8–10 m. [Ld IV, 160] Pašlaik šajās vietās upes dziļums ir daudz, daudz lielāks. Piģēnu grūbes vietā ūdenskrātuves līmenis tagad pacēlies par 26 metriem, un krācainās upes vietā izveidojusies Pļaviņu ūdenskrātuve. [Pastors 1988, 6] (Sk. 7., 8. att. pielik.)

No Piksteres ietekas līdz Staburagam Daugavā bija daudz krāču. Krāces mijās ar mierīga plūduma vietām, ko sauca par plasām (arī plēsām) [Marnics 1966, 281]. Gar Staburaga pagasta robežu tekošajā Daugavas posmā tecēšanas virzienā pirmās krāces bija balti putojošā Piģēnu grūbe ar oļu un laukakmeņu sēkļiem pie Daugavas labā krasta, lejpus krācēm. Apmēram 2,5 km lejāk, Staburaga (klints) loka sākumā, bija krāce Lazdas galva un upes kreisajā krastā — Vīgantes parks. [Ld IV, 160] Šeit gan vairāki autori min divas krāces. Pirmā no tām bijusi jau netālu no bij. *Krumešiem*.

Vietējo Daugavas pazinēju atmiņas par krācēm nedaudz atšķiras. Toties Daugavas gultnes apraksts ir līdzīgs. Krasta tuvumā Daugavas dibens bijis gluds kā dēļu grīda, tikai tās klājums bijis no radzēm. Pa to tālu varēts iebrist Daugavā, līdz pat plostu ceļam upes vidū. Plostu ceļā ūdens bijis straujš, un dziļums sācies kā vertikāla siena.

Par bijušo krāču nosaukumiem īstas vienprātības nav. A. Lasmanis: „No *Piģēniem* līdz *Daugavas Grietiņām* bija krāce, ko sauca par Grūbi. Pēc krāces pārbraukšanas plosti parasti pieturēja Daugavas labajā krastā pie *Segliņu kroga*. Tālāk līdz *Krumešiem* Daugava bija lēna un mierīga. Šo posmu sauca par Plasū. Lejpus *Krumešiem* atkal bija divas krāces.”

S. Lejniece: „Pretim *Krumešiem* ar nelielu atstarpi Daugavā bija 2 krāces. Šeit ūdens krāca un vārtījās, pamats bija negluds, akmeņains. Citviet Daugavas dibenu klāja radzes kā dēļu grīda. Plostu vieta bija dziļa un sākās ar vertikālu sienu. Pie Dzirnupītes ietekas Daugavā vedām zirgus peldināt.”

Vents Vītols: „Daugava bija sekla, 0,5–1 m dziļa ar gludu dibenu. Tad pēkšņi sākās akmeņi, pāri kuriem ūdens plūda baltās putās sakults, ar lielu troksni, krākdams un šņākdams. Lejpus Dziļajai gravai krāce beidzās. Pretim *Kaktiņiem* un Avotiņkalnam Daugava bija mierīga, bet dziļa. Jauna krāce sākās pretim *Krumešiem*. Krāci vectēvs sauca par Grūbi. Ne Piģēnu, ne Stučkas, ne Segliņu vārdu nelietoja. Pie bijušajiem *Avotiņiem* (Lasmaņiem) Daugavā bija liels sēklis. Tajā sausā vasarā zinātājs varēja pārbrist pāri Daugavai.”

Par sēkli šai vietā stāstīja arī bij. *Avotiņu* saimnieka vedekla Zenta Lasmane. Viņa atcerējās, ka vīra tantes bērēs otrajā dienā daži vīri saimniecēm nočiepuši katlu ar sautētiem skābiem kāpostiem. (Bēru mielastā pēdējais pasniedzamais ēdiens bijis skābi kāposti. Tā bijusi zīme, ka bēru mielasts ir beidzies un viesiem jādodas uz mājām. Tā kā latviešu bērēs, sevišķi tad, ja netaisījies bijis gados vecāks cilvēks, otrā diena bijusi samērā jautra, ar dažādām izdarībām — viena no tām bijusi kāpostu zagšana — bēru viesi centušies kāpostu ēšanu novilcināt.) Bijusi karsta vasara, Daugavā ūdens līmenis zems, un zinātāji ar kāpostu katlu pārbriduši uz pretējo Daugavas krastu. Saimnieces šajā krastā solījušas pudeli šņabja, lai nes kāpostus atpakaļ, bet viņējā krasta maksķernieki solījuši divus pusstopus, lai kāpostus atstāj viņiem. Tā seklās, pārbrienamās Daugavas dēļ sanākusi gara un ilgā kāpostu atpirkšana.

Daugavu, tai skaitā arī tās posmu no Piksteres ietekas līdz Staburagam, raksturojis Vācijā dzīvojošais bijušā Ikšķiles mācītāja dēls Harijs Marnics. 1966. g. izdotajā grāmatā „Mūsu baltā Daugava” viņš raksta: „Pēc kādiem kilometriem Vidzemes pusē upītes gravas galā redzamas ūdens dzirnavu drupas, un tad braucēja dzirdi apņēma varena šalkoņa. Te Daugava visā savā platumā veļas pāri plašam, 600–700 m garam akmeņu sēklim ar, mazākais, pusotra metra kritumu uz visu šo samērā nelielo atstatumu. Vidzemes pusē rupja žvira, akmeņi no dūres līdz bērna galvas lielumam. Lejas galā, kur straumes vara pamazām rimstas, smalkāka grants ar smiltīm. Taisnā ceļa vieta uziet gar Vidzemes pusi, 30–40 m attālumā

no malas. Tālāk iekšā Daugavā un pāri līdz Kurzemes malai visur izkaisīti lieli pelēki akmens bluķi, ap kuriem ūdens vārās, viļņojas un šalc, rēkdams kā sakaitināts nezvērs. Ūdens veļas kā no jumta, saka vietējie daugavieši. Šo krāci lejas laivinieki sauc par Segliņu straumi — pēc Segliņu kroga, kas atrodas labajā krastā uz auglīgas sanesumu terases, bet vietējie dēvē par Stučkas grūbi. Lejpus tās pretstatā trakojošiem viļņiem iestājas vai pilnīgs klusums, ūdens virsa gluda kā spogulis, un straume rāma, tikko manāma. Te ir Vīgantes plasa jeb, kā vietējie saka, plēsa. Vidzemes pusē paceļas stāva, augsta klints krauja, virs tās mežā paslēpies Avotiņu pilskalns. Pretī Kurzemes pusē krasts zemāks, te izbeidzas Seces–Vīgantes senleja. Vīgantes plasā gar Vidzemes malu ir apakšūdens klintis (starp tām lielais Purniņu akmens), kuras visai lēnās straumes dēļ no ūdens virsas nav vairs sazīmējamās, tāpēc laivām ar dziļāku peldi tur jāturas vairāk uz Kurzemes pusi. Pie Staburaga izbeidzas Vīgantes plasa, no Kurzemes malas līdz Daugavas vidum plešas gludi pliena sēkļi. Vidzemes pusē pa dziļu ceļa vietu spēcīgi, bet bez viļņu čalas ūdens pakāpeniski plūst caur trijiem klints kauliem. Šo straumi laivinieki sauc par Rožu galvu jeb Lazdas galvu.“ [Marnics 1966, 127–129]

Interesanti šķiet tas, kā raksturota Daugava pie Staburaga pirms un pēc Pļaviņu ūdenskrātuves ierīkošanas. Jēkaba Vītola atmiņu grāmatā Daugavai pie Staburaga rodams šāds raksturojums: „1868. gads esot bijis saussais gads. Visas vasaras garumā neesot nolijusi ne pilīte lietus. Labība izdegusi, zāle nokaltusi. Iepretim Vīgantes muižai un Staburagam sievietes kājām gājušas pāri uz Kokneses krastu. Tikai vienā vietā, straumīti pārbrienot, lindrakus sacēlušas uz augšu, lai tie nemirktu ūdenī. Ap to laiku noticis arī Staburaga klints nobrukums. *Renartu* saimnieki, kuru mājas netālu no Vīgantes, stāstījuši, kāds briesmīgs blīkšķis ļaudis izbiedējis, kad Staburagam šūnakmeņa sāns atlūzis un nogāzies lejā.“ [Vītols 2003, 14]

Latvijas kultūras pētniece Vaida Villeruša 2004. gadā par šo vietu rakstījusi: „Ūdens klājs te ir tik liels un smags, ka Daugavas svētku reizē tie, kas dziedāja Staburaga pusē, nebija dzirdami tiem, kas gribēja atsaukties Staburaga ceļa galā labajā krastā.“ [Villeruša 2004]

Ceļot Pļaviņu HES (1. kārtā, 1965. g.), Daugavas vidustecē augšpus Aizkraukles izveidota Pļaviņu ūdenskrātuve, kuras ūdeņi piepildīja unikālo Daugavas senleju, ieplūda sāngravās un upīšu lejtecēs, veidojot dziļus līčus. Pagasta teritorijā tādi ir **Dopelu līcis**, **Kaktiņu līcis**, **Dzirnapītes līcis**. Izveidojušās vairākas pussalas un **Reina rags** pie Dzirnapītes līča. Ūdenskrātuves dēļ šajā teritorijā nojauktas vairākas mājas: *Piģēni*, *Kaktiņi*, *Daugavas Grietiņas*, *Brankas*, *Krumeši*, *Dzirnavnieki* un *Vīgantes ūdensdzirnavas*. Vissāpīgākie ir postījumi, kas nodarīti Daugavas krasta dabai. Konkrētajā Daugavas posmā ir iznīcināti neatkārtojami dabas veidojumi — Staburags, Liepavots —, appludināta daļa Vīgantes parka ar veco estrādi, Piģēnu apmetne. 2006. gadā apritēja tieši 40 gadu, kopš, neievērojot sabiedrības protestus, unikālo Daugavas ieleju ir noslīcinājusi Pļaviņu ūdenskrātuve.

Doliešu kalns [uo] — pag. DR daļā, Vīgantes — Zilkalnes ceļa 1. pusē, 0,2 km uz R no *Zvilnām*. Kalnā *Jaundoliešu* mājas. 117,1 m vjl. Apmēram 0,3 km uz D no *Jaundoliešiem* atrodas krietni augstāks kalns, kura augstums ir 126,1 m vjl.

Dopelu grava [uo] — bij. dziļa grava Daugavas kr. krastā, pretim *Lejas Dopelēm*. Gravas augšgalā pašreiz izveidojies nelielais **Dopelu līcis**, bet gravas lejasgalu appludinājusi Pļaviņu ūdenskrātuve.

Sk. Kubliņa: „Pie Daugavas grava bija ellīgi dziļa.“

LVI duopeles grava.

Dopelu līcis [uo] — neliels, bet dziļš līcis Daugavas kr. krastā, pretim *Lejas Dopelēm*. Izveidojies bij. Dopelu gravas augšgalā pēc Pļaviņu ūdenskrātuves uzpludināšanas. Gravas lejasgals tagad Pļaviņu ūdenskrātuvē.

* **Dopelu pļavas** [uo] — bij. plašas pļavas Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa 1. pusē, abās Stalānu grāvja pusēs, uz D no *Muktiņiem*. Padomju gados pļavas nosusinātas un tajās uzcelts *Muktiņu* lopkopības komplekss.

* **Drošprāša kalniņš** [uo] — bij. vieta tagadējā Govenī (līcī).

Nekāda kalniņa nebija, tikai ceļš šajā vietā gāja mazliet uz augšu. Šeit pēc Pirmā pasaules kara, darbojoties ar kara pamestajām sprāgstvielām, uzspridzinājies drosmīgs, zinātkārs zēns Drošprātis. Vietējie vēlāk šo vietu dēvējuši par Drošprāša kalniņu. (V. Vītols.)

Dukša kalniņš, Jāņkalniņš — bij. neliels kalniņš pag. ZA daļā, Skudru kalnos, tūdaļ aiz *Vairogu* šķūņa uz Robežkroga (c.) pusi. Dukša kalniņā bijuši 2 kaļķu dedzināšanas ceplī, kas darbojušies vēl pēc Pirmā pasaules kara.

V. Vitkovska: „Noraka kā mālus un aizveda uz Jaunjelgavu. Šajā kalniņā agrāk svinējām Jāņus.“

Dupu purvs — pag. D daļā, Jelgavas — Krustpils dzc. kr. pusē, ~1 km no tā, starp *Andiņiem* Z un *Jaundupiem* D. Pl. 3–4 ha. Aizaudzis ar mežu.

L. Kļavinskis: „Dupu purva vietā agrāk bija lauki. Bebri uzbūvēja aizsprostu, un iznāca purvs.“

Dutku mežs — mežs Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa l. malā starp *Krustakrogu* R un *Dutkām* A. LVI dutkas sala, mežs.

Dzilā bedre — ieplaka Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa kr. pusē, starp *Burmeisteru* kūti un *Mazērgļiem*. Iespējams, karsta kritene.

Pavasaros pieplūst ar ūdeni, vēlāk ūdens pazūd. (Ģ. Ķibilde.)

Dzilā dobe [uo] — ieplaka Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa l. pusē, ~0,3 km uz DA no *Ērgļiem*. Iespējams, karsta kritene.

Bedres dibenā sabērti akmeņi, kas „pazuduši” zemē. Vienmēr turas ūdens. (Ģ. Ķibilde.)

Dzilā grava, *Ērgļu grava* — bij. Daugavas kr. krasta sāņgrava uz leju no bij. *Daugavas Grietiņām*, sniegusies līdz *Ērgļiem* pie Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa. Pa gravu tecējusi maza upīte ar tādu pašu nosaukumu.

Dzilā grava — bij. neliela upīte, Daugavas kr. krasta pieteka pie bij. *Daugavas Grietiņām*, tecējusi pa Dziļo gravu. Savākusi ūdeņus no Dopeļu, Stalānu, Ērgļu u. c. pļavām, kas atradušās Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa l. pusē.

Dzirnavupītes grava. Sk. **Dzirnapītes grava**.

Dzirnavu upīte. Sk. **Dzirnapīte**.

Dzirnapīte, Dzirnavu upīte, Stalānu grāvis, Stalānapīte — Daugavas kr. krasta pieteka augšpus Vīgantes. Sākas Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa l. pusē, satekot Stalānu grāvim un Migļu grāvim. Dažkārt par Dzirnapīti tiek uzskatīts viss Stalānu grāvis jau no iztekas. Pēc SP ziņām, upīte vietām ir līdz 3 m plata un 0,5–1 m dziļa. Lejtece uz upītes bijušās Sīpola (Vīgantes) ūdensdzirnavas. Saglabājušās dzirnavu mūru paliekas. Pie tām pāri upītei gājēju tiltiņš. Uz leju no dzirnavu vietas, uzpludinot Pļaviņu ūdenskrātuvi, izveidojies **Dzirnapītes līcis**, kura dziļums sasniedz 8 m. Literatūrā un kartēs upīti sauc arī par Stalānapīti (tek gar *Stalāniem*). Sk. arī **Stalānu grāvis**.

Dzirnapītes grava, Dzirnavupītes grava — bij. Daugavas kr. krasta sāņgrava augšpus Vīgantes parka. Pirms Pļaviņu ūdenskrātuves izveidošanas pa dziļo un skaisto gravu Daugavā ietecēja Dzirnavupīte. Tagad šai vietā ir Dzirnapītes līcis.

Pirmās Latvijas Republikas laikā grava minēta pie Sēlpils pagasta dabas jaukumiem: „Dzirnavupīte ietek Daugavā; dziļa un krēslaina grava; vienīgā vieta Latvijā, kur sastopama Alpu taucene.” [Salnais 1935, 312]

Dzirnapītes līcis — līcis izveidojies Daugavas kr. krastā, Pļaviņu ūdenskrātuves ūdeņiem ieplūstot Dzirnapītes lejteces gravā. Dzirnapītes līča labajā krastā vietā, kur tā saplūst ar Daugavu, izveidojies Reiņa zemes rags. **Reiņa rags** un citi Dzirnapītes līča krasti ir ainaviski skaisti, sakopti un piemēroti atpūtai.

Ērgļu grava. Sk. **Dzilā grava**.

Ērgļu līcis, Albiņu līcis — līcis Daugavas kr. krastā, uz ZR no *Ērgļiem*. Kaktiņu līča DR gals. (Sk. 9. att. pielik.) Daugavas ūdeņi, ieplūstot bij. Dziļajā gravā, izveidojuši šauru, gleznainu ~200 m garu līci. Nosaukumi cēlušies no mājvārda *Ērgli* un māju tagadējo saimnieku Albiņu uzvārda.

Ezerpurvs — zema, nosusināta pļava pag. A daļā, starp *Mālkalniem* ZR un bij. *Ķukuļiem* DA. Pl. ~8 ha. Sīvu kauju vieta Pirmajā pasaules karā.

No B. Vīnakalna atmiņām: „Ezerpurvs atrodas uz R no *Ķukuļiem*. Tas nav īsts purvs, bet pļava ar ciņiem. No trim pusēm to apņēma nelieli kalni. Pirmajā pasaules karā šajos kalnos bijuši vācieši, bet *Ķukuļos* krievi. Jau labi vien uz kara beigām šī rajona divīzijas komandieris iedomājies vāciešus padzīt no otrpus purva esošiem kalniem un, gaismai austot, to mēģinājis trīs reizes, bet, tā kā vācieši varējuši šaut no trīs pusēm, tad uzbrukums nav izdevies. Tur krituši daudzi simti krievu karavīru. Tā kā drīz pēc tam noslēgts miers, tad arī visi kritušie palikuši neaprakti. Kritušie tur bija palikuši ar visiem ieročiem, un pirmie bēgļi, kuri pēc kara atgriezušies, veduši šautenes vezumiem no šī purva.” (B. Vīnakalns 02.05.1995.)

Pēc Pirmā pasaules kara Ezerpurvā kritušo kaskas kā mieži sēti no vienas vietas. (V. Vitkovska.)

Pirmā pasaules kara laikā vācieši no Staburaga stacijas uz šo vietu bija ierīkojuši „bānīti” (šaursliežu dzelzceļu), kura vagonus vilka 2 zirgi. (V. Apsalone.)

LVI azarpurvs; ežerpurvs.

Eža kalns. Sk. **Ežu kalns**.

Ežu kalns, Eža kalns — neliels paugurs pag. ZA, uz robežas ar Sēlpils pagastu, ~1 km uz A no *Nāguļiem*. Iespējams, senu robežu (ežu) vieta.

Gabra kalni, Gabru kalni — pauguri pag. DR stūrī, vecā Seces — *Žagatānu* ceļa kr. pusē, 0,2 km uz A no *Eglēm*. Senos laikos šeit saimniekojis pušelnieks Gabris, no kā arī radušies nelielo, bet augsto pauguru nosaukumi.

Gabru kalni. Sk. **Gabra kalni**.

Garais kalns — paugurs Jelgavas — Krustpils dzc. kr. pusē, izstiepts paralēli dzc., aptuveni 0,6 km aiz Staburaga dzc. st., DA no *Kalna Ādmiņiem*.

LVI ga'rais kolnc.

* **Gražinsku purvs** — neliels purviņš pag. R, starp bij. *Mežākiem* un bij. *Piekalnēm*, mežā.

Purviņš nedaudz lielāks par 1 ha un ievērojams ar to, ka šai vietā dzīvojuši vilki (Dz. Višņevska).

Grebļa kalns. Sk. **Greblis**.

Greblis, Grebļa kalns, Rudiņu kalns — stāvs paugurs pag. DR stūrī, Jelgavas — Krustpils dzc. l. pusē, starp dzc. un *Rudiņiem*. 128,5 m vjl. Būvējot Jelgavas — Krustpils dzc., kalna Z mala norakta, tādēļ radies šāds nosaukums. Rudiņu kalna vārdu lieto maz. Spriežot pēc kartes, Greblis ir plašā Rudiņu kalna Z gals. Kalna augstākā vieta ir 131,7 m vjl., un tā atrodas krietni tuvāk *Rudiņiem*.

V. Apsalone: „Apaļš paugurs ar ļoti stāvām R, D un A nogāzēm.”

DI IV/1 186 «greblis»; LVI grebļa kalnc//greblis.

* **Grietiņu grava** — bij. Daugavas kr. krasta sāngrava augšpus bij. *Daugavas Grietiņām*. Šī grava, salīdzinot ar Dziļo gravu un Kaktiņa gravu, bijusi daudz mazāka. Tagad to pilnīgi appludinājusi Pļaviņu ūdenskrātuve.

Grūbe. Sk. **Piģēnu grūbe**.

Jāņkalniņš. Sk. **Dukša kalniņš**.

Jaunā Ellīte — bij. dziļš iebrukums, bedre Daugavas kr. krastā, Dopeļu gravas lejasgalā pie Daugavas. Iespējams, karsta kritene. Appludinājusi Pļaviņu ūdenskrātuve.

V. Vītola tēvs šo vietu saucis par Jauno Ellīti.

* **Jaunais Staburags** — bij. klints Daugavas kr. krastā, starp Vīganti un Staburagu (klinti). Pirms appludināšanas te, līdzīgi Staburagam, no kaļķainiem avotiem bija sākusi augt klints. [Celmiņa 1988] Šādi „Jaunie Staburagi” minēti vairākās vietās. Iespējams, tas tiek saukts arī par Mazo Staburagu.

* **Kaklis** — bij. šaurāka, bet strauja vieta Daugavā augšpus Piģēnu grūbes. Tagad Kakļa sākuma posmā pie Daugavas l. krasta izveidojusies sala. Ūdenskrātuves platums šeit sasniedz 1 km. [Pastors 1988, 6] Staburadzieši gan šādu nosaukumu nezina.

Kaktiņu grava — bij. Daugavas kr. krasta sāngrava pie bij. *Kaktiņiem*. Grava aplieca *Kaktiņus* no ZR līdz D, daļēji šķirot tos no Daugavas. Uzpludinot Pļaviņu ūdenskrātuvi, gravas vietā izveidojies Kaktiņu līcis. Sk. arī **Kaktiņu līcis**.

Kaktiņu līcis — plašs līcis Daugavas kr. krastā, 0,3 km uz ZR no *Lejas Dopelēm*. Izveidojies, Pļaviņu ūdenskrātuvei aizpildot **Kaktiņu gravu** un **Dziļo gravu**. Dziļums Kaktiņu līcī sasniedz 25 m, krasti stāvi. Nosaukums no *Kaktiņiem* — bij. mājām tagadējā applūduma zonā. Kaktiņu līča šauro un gleznaino DR stūri, kas kā pirksts iesniedzas līdz *Ērgļiem*, sauc par **Ērgļu līci**.

* **Kaktiņu Lielais akmens** — bij. akmens Daugavā, pie bij. *Kaktiņiem*.

Kaķapara. Sk. **Kaķu apara**.

* **Kaķu apara**, Kaķapara — liekņa, bij. linu mārks *Ādmiņu* zemē.

Tur kaķēni laisti jūrskolā. (A. Apsalons.)

LVI kaķīša opora.

Kalējpurvs. Sk. **Kalēju purvs**.

Kalēju kalns — kalns uz D no Jelgavas — Krustpils dzc., Vīgantes — Zilkalnes ceļa 1. pusē, uz ZR no Žagatānu kalna. 132,2 m vjl. (augstākais paugurs Staburaga pag. daļā uz D no Jelgavas — Krustpils dzc.). Par Kalēju kalnu to sauc tāpēc, ka uz DR no tā ir **Kalēju purvs** un mājas *Kalna Kalēji*.

Kalēju purvs, Kalējpurvs — purvs pag. DR stūrī, Jelgavas — Krustpils dzc. 1. pusē, 0,5 km no tā, uz A no *Kalna Kalējiem*. ~1 ha liels zāļu purvs, kuru nevar nosusināt, lai gan tam cauri izrakts grāvis.

Kalna Koržu kalns [uo] — plašs, garens paugurs pag. DR, Jelgavas — Krustpils dzc. 1. pusē, starp dzc. un *Kalna Ķorziem*. Kalna Z mala skar **Koržu ierakumu**, kas veidots dzelzceļa būves laikā.

Kapiņpurvs — bij. purviņš Jelgavas — Krustpils dzc. kr. malā, Stalānu grāvja augštecē (iespējams, purviņš nosusināts, izrokot šo grāvi), 0,5 km uz A no bij. *Kalna Ķuzāniem*. Kapiņpurvs ir arheologu lietots nosaukums [PDC arhīvs].

Kapu kalniņš. Sk. **Dangu Kapu kalns** nod. **Kultūras mantojums**.

Kapu kalniņš — paguriņš pag. ZA, 0,2 km uz ZR no *Iepukņiem*.

* **Kazu aparā** — mārkš *Ādmiņu* zemē, aiz *Ādmiņu* dīķa, blakus Kaķu aparai.

Reiz tur noslīkusi kaza. (V. Apsalone.)

LVI kazopora.

Kazu kalniņš — paugurs pag. DR, 0,5 km uz DA no *Čuksteļiem*. Neliels, ļoti daudzām lapsu alām izvagots (*Čuksteļu* saimniece saskaitījusi 33 alas).

Šajā vietā mēdzot piesieties vadātājs. Vijas Akmenes tēvs tikai 0,5 km no savām mājām reiz maldījies visu nakti. Arī Vija apmaldījies gaisā dienas laikā. (V. Akmene.)

* **Klembērgis** — neliels lauks bij. *Skudru* saimnieku Barisonu zemē, uz D no *Skudrām*.

LVI klimbērgis, plava.

Krauču krūmi — bij. krūmi pag. DR stūrī, ~0,3 km uz ZA no bij. *Kraučiem*, starp *Kraučiem* un *Čuksteļiem*.

Krūmu vietā jau izaudzis cērtams mežs, bet nosaukums Krauču krūmi tiek lietots joprojām. (V. Akmene.)

Keitāna purvs, Ķeitānu purvs — nosusināts purvs pag. ZR, Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa 1. pusē, uz DR no *Krustakroga*. Starp purvu un ceļu ir mežs. Ķeitāna purvs pēc platības ir lielākais purvs pagastā. Tā platība ~70 ha, no kuriem 25 ha ir nosusināti [SP]. Purvu šķērso **Mežziedu upīte**. Tagad purva vietā plavas.

Uz D no purva bijuši *Upmalnieki*, kurās dzīvojuši Ķeitāni. No šā vārda radies purva nosaukums.

Keitānu kalns — tīrums ar nelielu uzkalnu pag. ZR, Mežziedu upītes l. krastā, ~0,3 km uz DR no *Ceplīšiem*, starp bij. *Mežākiem* D un bij. *Upmalniekiem* Z.

Ķeitānu purvs. Sk. **Keitāna purvs**.

Kīkerkalns — kalns pag. DR stūrī, Staņģu kalnos, 0,3 km uz DA no *Staņģiem*, uz R no Staņģu kapsētas (sk. 10. att. pielik.). Augstākā vieta pagastā, 139,6 m vjl. (citur minēts augstums 138,5 m vjl.). 20. gs. kalnā bijis tornis.

Kīnķeļu avots [uo] — avots pag. DR, ~0,3 km uz DA no *Ķīnķeļiem*. Avotā bijis garšīgs ūdens, to lietojuši *Ķīnķeļu* iedzīvotāji. Avots bijis aprikots kā aka.

Kīnķeļu kalns — plašs, stāvs sirdsveida paugurs pag. DR daļā, uz A no *Ķīnķeļiem*. 126,8 m vjl.

Kīnķeļu purvs — purvs pag. DR, ~0,3 km uz DR no *Ķīnķeļiem*.

Šajā purviņā plāva sienu. Meliorācijas darbi nav izdevušies. (V. Akmene.)

Koržu ierakums [uo] — ierakums pag. DR stūrī, uz Z no *Kalna Ķorziem*. Pa Ķoržu ierakumu Jelgavas — Krustpils dzc. šķērso Kalna Ķoržu kalna Z malu. 0,7 km garš. Dzelzceļa būves laikā rakšanas darbi veikti ar rokām, tie ilguši trīs gadus.

Koržu kalni [uo] — pauguru grupa pag. DR, vecā Seces — Žagatānu ceļa kr. pusē, 0,7 km uz A no Eglēm, 0,3 km uz D un DA no Kalna Ķoržiem.

Kukuļu kalniņš — paugurs pag. A malā, ~0,2 km no Piksteres (u.) kr. krasta. Kalniņā bijušas mājas Ķukuļi.

Ķuzānu kalns. Sk. **Banderu kalns**.

Lāču kalns — paugurs Skudru kalnos, uz D no bij. Mākuļiem.

V. Vitkovska: „Lāču kalniņš bija kopējs Vairogiem un Mākuļiem.“

LVI lāču kalns.

Lapsas kalniņš — pag. A daļā, 0,3 km uz Z no Jelgavas — Krustpils dzc., 0,5 km uz DA no Dāboliņiem, 0,4 km uz DR no bij. Zalāniem.

Lauces ieleja, Seces-Lauces ieleja — senās Daugavas ielejas atzars no Staburaga (klints) līdz Sērenei. Sarežģīta, sazarota senleja. [Ld III, 90]

Daugavas ielejas platums Staburaga pagastā A — R virzienā pakāpeniski palielinās. Austrumu pusē Daugavas ielejas krasts atrodas starp Pāķiem (Austrīņiem) un Mintautiem, tālāk iet uz Slūzāniem, bij. Kalna Dopelēm un Saulītēm un, paplašinoties DR virzienā, pāriet Lauces ielejā. Staburaga pagastā iezīmējas Lauces ielejas D robeža, kas atrodas pie bij. Eglainēm, Upmalniekiem, Pļavniekiem un Mežziediem. Tālāk R virzienā ieleja iziet ārpus pagasta teritorijas. (Sk. 3. att. 17. lpp. un nod. **Dabas apstākļi**.)

Lauškalns. Sk. **Laužkalns**.

Laužkalns, Lauškalns — plašs paugurs pag. DR daļā. Tā A malu šķērso Vīgantes — Zilkalnes ceļš, kura kr. pusē atrodas Laužkalni. Kalna augstākā daļa ir ~0,2 km uz R no Laužkalniem un paceļas 115,1 m vjl.

Zinātniskajā literatūrā, runājot par Sēlijas paugurvalni, tiek minēts Lauškalnu stūra masīvs (pareizais nosaukums varētu būt Laužkalnu stūra masīvs, jo tuvējās mājas ir Laužkalni), kura abs. augst. 138,5 m, reljefa vertikālais posmojums līdz 38,5 m [Ld V, 73]. Tātad ar Lauškalnu (Laužkalnu) masīvu ir domāti visi **Staņu kalni**, ieskaitot augstāko virsotni **Ķīkerkalnu**.

Lazdas galva, Rožu galva — bij. krāce Daugavā pretim bij. Liepavotam un vecajai Vīgantes parka estrādei. Krāce bijusi redzama tikai vasarās, kad Daugavā zems ūdens līmenis. Nosaukums no Daugavas l. krastā bijušajām Lazdām. Tagad krāci appludinājusi Pļaviņu ūdenskrātuve.

Pl II 368 [lazdas golva].

Lejas Dopelu sils [uo] — privāts mežs abās pusēs Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļam, pirms Robežkroga (c.). Mežs pieder Lejas Dopelu saimniekam. Sila Z daļā atrodas arheoloģijas piemineklis **Lejasdopelu senkapi** [LR arheoloģijas pieminekļi], bet Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa l. pusē — nostāstu vieta **Zviedru valni**.

Lejas Ķoržu [uo] purvs. Sk. **Miglu purvs**.

* **Lejas Pūslis** — bij. krāce Daugavā lejpus Staburaga (klints). Appludinājusi Pļaviņu ūdenskrātuve. Pašreiz ūdenskrātuves dziļums šeit sasniedz 30 m. Krāce, iespējams, sākusies jau ārpus Staburaga pag. robežām.

Lielā liepa. Sk. nod. **Kultūras mantojums**.

Lielais akmens. Sk. **Adminu akmens**.

Liepavota parks [uo]. Sk. **Vīgantes parks**.

Liepavots [uo] — bij. avots Daugavas kr. krasta kraujas vidusdaļā, Vīgantes parkā pretim Vecajai estrādei (sk. 11. att.). 1966. g. appludinājusi Pļaviņu ūdenskrātuve.

11. att. Liepavots 1961. gada oktobrī. A. Losāna foto.

12. att. Liepavota augšējais posms. V. Liepiņa foto. AiVMM 12739.

noejas — trepes pie Liepavota un no šejienes, atjaunojama akmeņu noēja lejā pie Daugavas. Šie darbi varētu izmaksāt ~Ls 2100,—." [Īskalns 1933, 33–34] Īskalna paredzētie darbi netika veikti, vienīgi avota satecei bija izveidots neliels baseiniņš, no kura ūdeņi aizplūda tālāk uz Daugavu.

Avotam piedēvētas dziednieciskas spējas: „Rīgas krustmātei no viņa tika acis veselas, un pat lielskungs sūta katru rītu Loti ar pudeli pēc šitā ūdeņa un dzer ik rītu pa glāzei.” [Valdis 1949, 17] Par Liepavota ūdens īpašībām atmiņās dalās arī I. Bremze: „Liepavota ūdens nespēja pārakmeņot organiskus veidojumus, lai gan bija ļoti kaļķains: ja saslapēja avotā matas un izžāvēja, ķemme negāja cauri. Vīgantes pazemes ūdeņi bija dažādi, dažus soļus no Liepavota ārpus spurdza strūkliņa, kas lēnītēm audzēja klinti, sauktu par Mazo Staburagu.”

Ap 2000. gadu atmiņas par Liepavotu uzrakstījusi 1918. gadā Vīgantes parkam tuvējos *Rijniekos* dzimušā Vilma Apsalone: „No lielā zaļumplača uz Daugavu pie Liepavota lai nokāptu, bija koka kāpnes, kuras, bieži daudzo kāju mītas, bija bojātas un kāpšanai neērtas. Nonākot pie Liepavota, augšpusē bija izveidots paliels baseiniņš, kur avotiem satecēt. No baseina tālāk ūdens tecēja pa stāvo pakrasti uz Daugavu. Lai redzētu Liepavotu kopumā, vēl bija jākāpj pa koka kāpnītēm uz leju, pa kurām bieži nācās ne kāpt, bet šļūkt, turoties pie apkārtējiem kokiem.”

Pl II 367 liepavūots; LVI liepavuots.

* **Lievenkalns** — paugurs uz D no Jelgavas — Krustpils dzc., *Banderu* zemē.

A. Kleinberga: „Ir tāds kalns, pēc formas līdzīgs lievenim.”

Pl II 366 lieviņas k.; DI IV/1 186 «lieviņas» k.; LVI lieveņu kalns.

Mākuļu kalni. Sk. **Skudru kalni**.

Mālskalns — plašs, diezgan līdzens paugurs pag. A daļā, uz Z no Ezerpurva. 97,1 m vjl. Paugura R malā **Mālskalni**. Kalna nosaukums no mālainās augsnes.

LVI māla kalns // mālskalns.

Mārānskalni — pauguru grupa starp *Ozolsalām* ZR un *Kraujām* DA. Augstākais paugurs — 111,4 m vjl.

* **Mazais Staburags** — bij. saldūdens kaļķiežu veidojums Daugavas kr. krasta kraujā, dažus metrus leļpus Liepavota (sk. 13. att.). Līdzīgi lielajam Staburagam, arī Mazo Staburagu veidoja no krasta kraujas plūstošie karbonātiskie avoti, kas izgulsnēja kalcītu un pārkaļķoja augus, tādējādi veidojot avotkaļķu tufa izciļņus. Šādi Mazie (vai Jaunie) Staburagi bijuši vairākās vietās. Augšpus Liepavota Vīgantes parka teritorijā Daugavā ietecēja Avotaines upīte, pie kuras ietekas arī

„Ja nostājamies ar seju pret estrādi (vecā, tagad appludinātā estrāde — R. A.), mums aiz muguras paliek lielā liepa, kas devusi nosaukumu šai skaistajai vietai, bet priekšā, aiz estrādes, daudzinātais Liepavots.” [Vanags, 53]

19. gs. beigās rakstnieks Valdis „Staburaga bērnos” piekļūšanu Liepavotam raksturo šādi: „Daugavas krasts pie Liepavota, kā jau viscaur Vīgantes pusē, ir stāvs kā siena. Tādēļ tad arī, lai varētu tikt pie avota, kurš atrodas gandrīz paša krasta vidū starp Daugavas viļņiem un augšējo malu, vajadzēja celiņu izrakt, pareizāk, izkalt, ieslīpi uz Daugavas pusi. Lai būtu drošāka staigāšana, celiņā bija ietaisīti radžu (kaļķakmeņu) kāpši.

Vasarā sausā laikā iešana bija droša. Bet ne tā lietus laikā vai ziemā, kad nodilušie kāpši tapa slideni.” [Valdis 1949, 13]

1933. g. par Liepavotu rakstījis P. Īskalns: „(..) esam pienākuši pie Liepavota krasta, kur atrodas maza lapene, no šejienes varam vērot jauko tālo apkārtni un Daugavu. Dzirdam arī Liepavota čalošanu. (..) Soli 10 no lapenes atrodas akmeņu trepju noēja ar apm. 20 kāpieniem. Šeit nokāpjām pie paša Liepavota (sk. 12. att.). Pēc vecām senču tradīcijām iebaudām dzidro avotūdeni. Ūdens tiešām atspirdzinošs. Visapkārt avotam neliels līdzens laukumiņš. Krastā viscaur rēgojas kailas dolomītu slāņainās klints sienas. (..) No Liepavota laukumiņa noiet stāva klinšaina noēja pie Daugavas. Pāri Liepavota krasta klintīm tālu pārkārušās vecas liepas ar saviem kuplajiem zariem.” [Īskalns 1933, 53] Īskalns izstrādājis Liepavota apkārtnes labiekārtošanai darāmo darbu plānu: „Nepieciešama Liepavota izveidošana. Šeit no gaisa pārmaiņām viegli irstošie dolomītu klinšu ieži jānostiprina ar attiecīgiem iebetonējumiem un dzelzsbetona nosegumiem. Pie paša avota ierīkojams Vaideloša tēls. Bet viņa priekšā iemūrējams ovālveida baseins, no kura pāri malām uz Daugavu lietos Liepavots. Laukumiņš ap avotu jānolīdzina, un šeit iebetonējama līdzena grīda, iežogojot to no Daugavas puses ar betona barjeru. Uzlabojamas jau esošās akmens

veidojās varena klints [Vanags, 53]. Vēl kādu Mazo Staburagu savā dienasgrāmatā minējis P. Barisons. Šī klints atradies lejpus Piksteres ietekas. Mazos Staburagus, tāpat kā Staburagu (klinti), appludinājusi Pļaviņu ūdenskrātuve.

* **Melderplaviņa** — bij. pļava pašos pag. D, starp *Dalderiem* un bij. *Dīdānu Stroda* vējdzirnavām.

Melderim bija govs, kura negribēja ganīties kopā ar Dalderu govīm, tādēļ 20. gs. 30. gados bija ierādīts atsevišķs pļavas gabals, ko sauca par Melderplaviņu. (E. Daldere.)

* **Melnā apara**, Melnais mārks — liekņa *Ādmiņu* zemē.

Pie eglēm rindā bija veselas 3 aparas: Kaķu apara, Melnā apara un Kazu apara. Melnajā aparā bija melns ūdens, jo tajā mērcēja linus. (V. Apsalone.)

Melnais mārks. Sk. **Melnā apara**.

Mēra kalniņš. Sk. nod. **Kultūras mantojums**.

Mežziedu upīte, Akļupīte, Okļupīte — Lauces l. pietekas Secenes pieteka vai augštece. Veidojas pie **Skābuču kalniem** no diviem zariem: labais zars sākas mazā purviņā 0,5 km uz DR no *Kalna Skābučiem*, kreisais zars — Seces pag., pie *Gailīšiem*. Tālāk tek gar bij. *Mežākiem*, bij. *Upmalniekiem*, cauri **Keitāna purvam**, tad strauji pagriežas uz R. D no bij. *Slazdukroga* ietek Seces pag. ter.

Bijušā *Mežāku* saimnieka meita Dzintra Višņevska upīti pie *Mežākiem* sauc par Akļupīti, Okļupīti, kura arī sākoties pie *Kalna Skābučiem*. Dzintras tēvs Kārlis Jēgers (1893–1982) esot veicis šādu eksperimentu: pie *Skābučiem* upītē iemetis vārītu olu ar tai piesietu diegu. Pēc kāda laika ola izskalota pie Liepavota. Abām upītēm sākums viens, bet, saskaņā ar stāstījumu, sākot no Keitānu purva, tecējuma virziens cits: Akļupīte aiztek pa labi, Mežziedu upīte — pa kreisi. Iespējams, ka, nosusinot Keitānu purvu, ir mainīts ūdeņu tālākās tecēšanas virziens. Kāds grāvis arī tagad aiziet austrumu virzienā un, liekas, savienojas ar Migļu grāvi. Ja pieņem (kartē neskaidri), ka no Keitānu purva A virzienā tekošais grāvis ir Okļupīte un tā nesavienojas ar Migļu grāvi, bet šķērso Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļu pirms Dzirnupītes un aiztek uz Vīgantes parku, tad minētais „olas ceļojums” teorētiski būtu iespējams. Otra iespēja ir, ka Akļupīte ir vecu ļaužu stāstos minētā Stakļupīte, kas barojusi Liepavotu.

Mežziedu vārds upītei nav īsti piemērots, jo tā tek ~0,5 km attālumā no *Mežziediem*. Iespējams, ka Mežziedu upītes vārdu ir devuši melioratori, kas upīti pārraka un taisnoja. Pašā upītes l. krastā bijušas mājas *Mežāki*, kuru iedzīvotāji upīti sauc par Akļupīti vai Okļupīti. Iespējams, Mežziedu upīte saukta arī par Okļupīti.

Migļupīte. Sk. **Migļu grāvis**.

Migļu grāvis, Migļupīte — Dzirnupītes kr. satekupe vai kr. pieteka. Ar Dzirnupīti jeb Stalānu grāvi satek kopā pie *Muktiņu* liellopu kompleksa. Sākas **Migļu purvā** pie Jelgavas — Krustpils dzelzceļa, uz DR no *Migļiem*. No šā mājvārda radies Migļu grāvja nosaukums.

Migļu purvs, Lejas Ķoržu purvs [uo] — purviņš pag. DR daļā, Jelgavas — Krustpils dzc. kr. pusē, pirms Vīgantes — Zilkalnes ceļa pārbrauktuves, abās Migļu grāvja augšteces pusēs, ~0,4 km uz DR no *Migļiem*. Dzelzceļa tuvumā esošā purva daļa ir *Lejas Ķoržu* zemē, tādēļ purvu sauc arī par *Lejas Ķoržu* purvu. Pl. 5,5 ha. [SP]

* **Mīlestības egle** — liela, pašreiz vientuļa (pārējais mežs nocirsts) egle uz DR no *Skudrām*.

Mūrnieku purvs, Putākšņa purvs — purvs Robežkroga — *Ūbeļu* ceļa kr. pusē, 0,6 km no tā, 0,3 km uz DR no *Zilītēm*, Putāksnī (mežā). *Mūrnieki* ir bij. mājas ~0,7 km uz Z no purva.

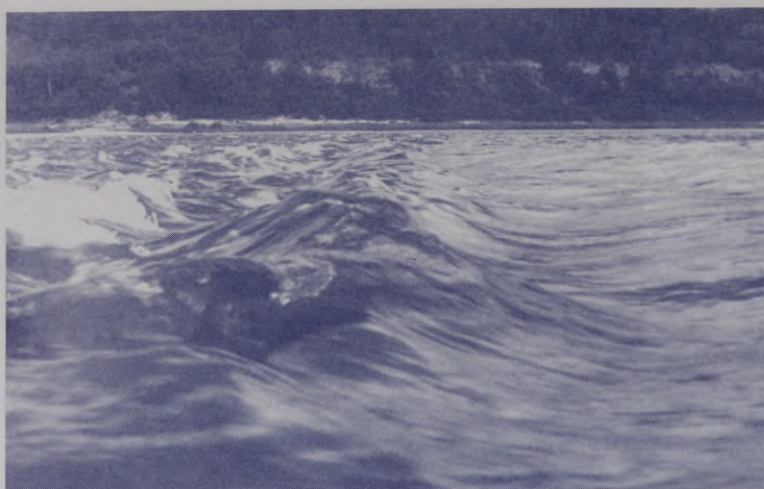
20. gs. 30. gados purvs piederējis trim saimniekiem: *Mūrniekiem* (vislielākais purva gabals), *Smeltēm* un nedaudz arī *Brantāniem*. Purva pl. 7,4 ha. [SP]

Okļupīte [o]. Sk. **Mežziedu upīte**.

* **Olis** [uo] — liels akmens Piksterē (u.), mazliet uz augšu no *Krīguļiem*.

13. att. Liepavota lejas posms un Mazais Staburags. A. Āboliņa foto.

14. att. Piņģeņu grūbe. Foto no V. Vītola ģimenes arhīva.

* **Pētersalas mežs** — Vīgantes meža gabala nosaukums pag. R daļā, netālu no bij. *Mežziediem*. Šajā mežā atrodas nostāstu vieta **Mežziedu Velna akmens**.

Pieterāņu purvs — purvs pag. D malā, pie Sunākstes pag. robežas, uz D no *Pieterāniem*. Purvs un tajā izraktais grāvis aizaudzis ar mežu.

Piņģeņu grūbe, Grūbe, Seglinieks, Seglinieku krāces, Segliņu krāces, Segliņu straume, Stučkas grūbe — bij. krāce Daugavā, leļpus tagadējā Govenā (līča) un bij. *Avotiņiem*, bij. *Piņģeņu* tuvumā (sk. 14. att.).

A. Apsalons no *Spuldzēm* zināja teikt, ka krāces sākušās ~0,3 km uz leju no bij. *Avotiņiem* un bijušas 200–300 m garas, bet A. Lasmanis no tagadējiem *Avotiņiem* tās raksturo šādi: „No *Piņģeņiem* līdz *Grietiņām* (*Daugavas Grietiņas* — R. A.) bija krāce, ko sauca par Grūbi. Pēc krāces pārbraukšanas plostnieki piestāja Daugavas l. krastā un Segliņu krogā nakšņoja. Tādēļ plostnieki biežāk krāci sauca par Segliņu krāci.”

H. Marnics raksta: „Ūdens veļas kā no jumta, saka vietējie daugavieši. Šo krāci leļas laivinieki sauc par Segliņu straumi — pēc *Segliņu kropa*, kas atrodas labajā krastā uz auglīgas sanesumu terases, bet vietējie dēvē par *Stučkas grūbi*.” [Marnics 1966, 127]

Daugavas kr. krasta iedzīvotāji krāci sauca par Grūbi vai Piņģeņu grūbi. Turpretī Daugavas l. krastā dēvēja par Segliņu krāci. Iepretī krāci bijušas *Stučkas*, tādēļ te zināms arī *Stučkas grūbes* nosaukums. Literatūrā biežāk lietotais nosaukums ir Segliņu krāces, Seglinieku krāces [LD IV, 160] un Segliņu straume.

„Piņģeņu grūba esot šņācošs ūdenskritums, jo tās tuvumā mituši vilkači,” tā par krāci vēsta pieraksts Latvijas folkloras krātuvē [Vīksna 2000, 117].

Pl II 368 grūbes kritums (v.); LVI grūba.

Piņģeņu līcis — līcis uz A no bij. *Piņģeņiem*, atbilstoši pašreizējai pagastu robežai Sēlpils pag. Izveidojies, uzpludinot Pļaviņu ūdenskrātuvi.

Piņģeņu pussala — pussala Daugavas kr. krastā, starp Goveni (līci) A un Piņģeņu līci R. Izveidojusies, uzpludinot Pļaviņu ūdenskrātuvi. *Piņģeņi* — bij. mājas uz R no pussalas. To varētu saukt arī par Avotiņu pussalu, jo uz A bijušas mājas *Avotiņi*. Atbilstoši pašreizējām pagastu robežām pussala atrodas Sēlpils pagastā.

Pikstere, Pikstupe, kļūdaini Pīkstere — Daugavas kr. pieteka, ietek Pīksteres līcī Pļaviņu ūdenskrātuves teritorijā, 1,5 km uz ZA no Robežkroga (sk. 15. att. pielik.). Leļtece Sēlpils pag. teritorijā. Iztek no Pīksteres ez. Z gala un tek pa Sēļijas paugurvaļņa ZR malu Sunākstes, Sēlpils un Staburaga pagastā. 20 km gara, baseina pl. 94 km², gada notece 0,024 km³, kritums 20 m, t. i., 1 m/km [Ld IV, 128]. Leļtecē upe līkumo pa ieleju, kas pakāpeniski padziļinās un leļasgalā, pie Daugavas, ir zem Pļaviņu HES ūdenskrātuves līmeņa. Savāc ūdeņus no Staburaga pagasta ZA un DA daļas. Vietām pagasta A Pīkstere ir robežu ar Sēlpils pag. Krasti daudzviet stāvi un avotaini.

Pie akmens upē gāja peldēties. (A. Lasmanis.)

Padebešu kalns — stāvs paugurs Jelgavas — Krustpils dzc. l. malā, 0,3 km uz ZR no bij. *Bebriem*.

Pl II 366 padebešu k.; DI IV/1 186 «padebess-k.».

Paņāres ieleja — bij. pļava pag. ZA daļā, starppauguru ieplakā starp *Avotiņiem* (bij. *Dardzāniem*) Z un *Kandavām* D.

V. Vitkovska: „Vienmēr slapja vieta bija. Būtu varbūt pareizāk saukt Pāķāre, jo *Pāķiem* piederēja, viņu zemē bija.”

DI IV/1 187 pļava «pāņu āre».

Uz D un ZA no *Ķuzāniem* (*Saulkrastiem*) upes krastos bijušas pļavas, kuras sauktas pēc to īpašnieku vārdiem. Vasarās siens nopļauts un samests kaudzēs. Mājās vests ziemā ar ragavām.

Par Piksteri atmiņās dalījies J. Elksnis, kurš upes tuvumā nodzīvojis garus mūža gadus: „Visi apkārtējie saimnieki bija centušies, lai viņu zemju robežas beigtos pie upes. Upe pavasaros un rudenos ļoti pārplūda un tāpēc 1930. g. tika padziļināta no *Strubenčiem* (tagad Sēlpils pag. — R. A.) līdz dzelzceļa tiltam (Jelgavas — Krustpils dzc. — R. A.). Upe bija bagāta ar zivīm un vēžiem līdz kolhoza laikiem, kad tur ar novadgrāvjiem iepludināja minerālmēslus. Tad vēlreiz padziļināja, un rezultātā radās nožēlojams grāvis. Pie *Čaksteniem* (Sēlpils pag. — R. A.) tika ierīkota zivju audzētava un upē dambji. Tas pats ir pie ezera. Tāpēc zivju vairs upē nav, tāpat nav arī vēžu.” [No J. Elksņa vēstules 2005. g. janvārī.]

Piksteres lejtece nedaudz augšpus *Krīguļiem* upē ir liels akmens — **Olis**. Pie tā izveidojusies iecienīta peldvieta.

Iespējams, ka upe savu vārdu ir ieguvusi no ezera nosaukuma — Piksteres ez. Nosaukuma pirmo daļu *pikst-* varētu saistīt arī ar nelielas karpu dzimtas zivs vārdu — pīkste (lat. *Cobitis fossilis* L.) —, bet otro daļu *-ere* ar ig. *jārv* ‘ezers’, lai gan šis skaidrojums ir ļoti hipotētisks [Balode 1991, 54].

Pl II 366 piksteres upe jeb piksupe.

Pīkstere (klūdaini). Sk. **Pīkstere**.

Pikstupe. Sk. **Pīkstere**.

Polu kalniņš [uo] — neliels, apaļš kalniņš Jelgavas — Krustpils dzc. kr. pusē, ~0,5 km uz A no Staburaga dzc. st., starp dzc. un Brantānu kapiem. Kad būvēja šo dzelzceļu, kalniņā dzīvojuši poļu strādnieki, kas piedalījušies celtniecības darbos. Tā radies kalniņa nosaukums.

Pl II 366 poļa k.

Pundānu kalniņš — pag. A daļā, Piksteres (u.) l. krastā. Kalniņā bij. *Pundānu* mājas.

Putāksnis — mežs pag. vidusdaļā starp Robežkroga — *Ūbeļu* ceļu ZR un *Kandavu* — *Kalna Ādmiņu* ceļu DA, no *Zilītēm* Z līdz bij. *Ziedulejām* D (sk. 16. att. pielik.). Mežā atrodas **Mūrnieku** jeb Putāksņa **purvs**.

Pl II 367 pļava putāksnis, 368 ceļš putāksnis; DI IV/1 187 salas: putāksnis (kāds nelabs ceļa gabals), pļavas: «putāksnis».

Putāksņa purvs. Sk. **Mūrnieku purvs**.

* **Putnu kalns** — paugurs pag. A daļā, starp *Dālijām* un *Mālkalniem*. Šai vietā ir daudz Pirmā pasaules kara vācu ierakumu.

Tuvējo *Vairogu* saimniece V. Vitkovska par šo vietu saka: „Vieni vācu ierakumi.”

Reina rags — zemesrags Daugavas kr. krastā, augšpus Vīgantes parka, Dzirnupītes līča l. krastā. Izveidojies pēc Pļaviņu ūdenskrātuves uzpludināšanas. Nosaukums no zemes īpašnieka vārda. Apkārtnē sakopta.

Rencēļu purvs — purvs pag. DR, starp bij. *Migļiem* D un *Rencēļiem* Z. Purvs aizņem garu, bet šauru zemes strēli Migļu grāvja kr. malā. Pl. 2 ha. Izrakāts, agrāk iegūta kūdra.

Rieksta pļava — bij. pļava Jelgavas — Krustpils dzc. kr. pusē, Stalānu grāvja augšteses l. malā, starp dzc. un grāvi. Pļava piederējusi saimniekam Riekstam.

Robežkroga kadiķis [uo, uo] — kadiķis Robežkrogā (c.), Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa l. pusē, pie *Kadiķiem*. (sk. 17. att. pielik.). Aizsargājams dabas objekts, stumbra apkārtmērs 1,05 m (2006. g.).

Robežkrogā dzimusī Elza Daldere (1909–2003) atcerējās, ka pie Robežkroga akas esot viņas vecāsmātes stādīts kadiķis.

Rožu galva [uo]. Sk. **Lazdas galva**.

Rudiņu kalns. Sk. **Greblis**.

Salenieku purvs — pag. DA stūrī, Piksteres (u.) l. krasta ielokā, Z un ZA no *Saleniekiem*. Aizaudzis ar sīku mežu, aug dzērvenes. Purvs pieder *Saleniekiem*.

Saules muižas mežs. Sk. **Vīgantes mežs**.

Seces-Lauces ieleja. Sk. **Lauces ieleja**.

Seglinieks. Sk. **Pīgēnu grube**.

Seglinieku krāces. Sk. **Pigēnu grūbe**.

Seglinieku plēsa. Sk. **Segliņu plasa**.

Segliņu krāces. Sk. **Pigēnu grūbe**.

Segliņu kroga plasa [uo]. Sk. **Segliņu plasa**.

Segliņu plasa, Segliņu kroga plasa, Seglinieku plēsa, Vīgantes plasa — bij. lēna plūduma vieta Daugavas straumē uz leju no Pigēnu grūbes, līdz nākamajām krācēm, kas atradās pretim bij. *Krumešiem*.

A. Pastors: „Seglinieku plēsa bija augšpus Lazdas galvai.“ [Pastors 1988, 6]

Staburaga pagasta *Avotiņos* dzīvojošais A. Lasmanis stāsta: „Segliņu plasa — mierīgs Daugavas tecējuma posms no bij. *Segliņu kroga* Daugavas l. krastā līdz bij. *Krumešiem* Daugavas kr. krastā. Šeit upe bija lēna, mierīga, padziļa.“

Par Vīgantes plasu šo posmu sauc vienīgi H. Marnics. Viņš skaidrojis arī plasu jēdzienu: „Plasa — upes posms ar niecīgu kritumu, kurā mazā ūdenī straumes tikpat kā nav. Augšpus Kokneses daugavieši teica plēsa.“ [Marnics 1966, 281] Kā šo Daugavas posmu raksturo Marnics, sk. šķirklī **Daugava**.

PI II 368 °atūori: plāsa.

Segliņu straume. Sk. **Pigēnu grūbe**.

Silaines — pagasta padomei piederošs mežs Dzirnupītes lejteces kr. krastā, starp upi A un Staburagu (c.) R.

Siliņš — kalnains mežs pag. ZA stūrī, uz Z un ZA no *Skudrām* un *Vairogiem*, starp ceļu no *Krustakroga* uz *Skudrām* un no *Skudrām* uz bij. Mucas krogu (sk. 18. att. pielik.). Pirmajā pasaules karā Siliņā bijuši vācu armijas nocietinājumi.

„Reiz te valdīja šausmas. Klusais priežu sils bija pilns drausmas dzīvības. Reiz te staigāja sveši ļaudis, spožās uniformās tērpti virsnieki, pelēki apakšnieki; atskanēja komandas, pavēles, tauru signāls. (..) Tagadējās mēmās smilšu piekalnes bija kā kurmju izalotas, izrakātas. Garās rindās aizstiepās zemes barakas, dziļi nokalnē paslēpušās, dzelzi un cementu izvelvētas, maziem, zemiem lodziņiem, šaurām ieejām. Šai pazemē mājāja reiz simtiem, tūkstošiem svešu karavīru, un tiros, koptos celiņos atskanēja viņu smago soļu dima, svešas valodas skaņas, bet pāri priežu galotnēm lidoja nāve un šausmas.

Tumša, klusa pavasara nakts. Tālā ceļojumā nogurušie pajūgi, pulciņš lopiņu, ceļotāji iegriežas silā, kur pazemes būdas dod patvērumu pret lietu un negaisu. Tranšeju grāvjiem un dzeloņdrāšu žogiem sakropļotie dzimtenes lauki, izpostītās sētas drupas aicina uz jaunu dzīvi un cīņu. Un tad smaga darba pilnas dienas un atpūta šais zemes būdās. Tagad šeit cits aiz cita mājā pašu ļaudis, tāpat dzīvības pilna pazeme. Še mēs garajā 8 kambaru barakā, kur mājāja pulka štābs, te arī otras sētas ļaudis, un dzīvojam tikpat kā vienā vien saimē. Tālāk ceļmalas barakās rindā novietojušies tuvākie kaimiņi, un uz otru pusi, tepat aiz muguras, — attālākie. No zemnīcu mazajiem skursteņiem kāpj dūmu strūklas. (..) Krēslas stundās sēdu pie mazā lodziņa, vāciešu pagatavotā bērza kociņu krēslā, priekšā maza, arī vāciešu, improvizēts rakstāmgalds ar dažām grāmatām, burtnīcām, klēpī mīļākais draugs — vecā ģitāra.“ [P. Barisons.]

Skābuču kalni — pag. R malā, uz Seces pag. robežas, uz ZR no *Lejas* un *Kalna Skābučiem*, Mežziedu upītes augštecē. Skābuču kalni ir apstrādāts paugurains lauks ar gravu vidū, pa kuru tek **Mežziedu upīte**. Labajā krastā ir labi izteikts olveida paugurs ar augstumu 114,4 m vjl.

* **Skanošās smiltis** [uo] — bij. vieta tagadējā Govenī (līcī).

Pigēnu saimnieka Bernharda Vītola mazdēls Vents Vītols stāsta: „Šajā vietā, kad ejot piesita ar kāju, atskanēja tāds troksnis, it kā liels tukšums būtu apakšā.“

Skudras kalni. Sk. **Skudru kalni**.

Skudras kalniņš — pauguriņš mežā Jelgavas — Krustpils dzc. l. malā, ~1,5 km uz A no Staburaga dzc. st., 0,5 km uz ZR no bij. *Bebriem*.

Skudru kalni, Skudras kalni, Mākuļu kalni — vaļņveida pauguru grupa pag. ZA daļā. Stiepjas no *Skudrām* DA līdz *Ūbeļu* — Robežkroga ceļam ZR.

V. Apsalone: „Pirmā pasaules kara laikā šeit bija vācu ierakumi, un, lai tiem pievestu munīciju un pārtiku, no Staburaga (toreiz to sauca par Kalēju st.) uz šejieni tika uzbūvēts speciāls dzelzceļš, kura celšanā izmantota Mēra kalniņa grants vai smiltis.“

Skudru kalnos minēti atsevišķu pauguru nosaukumi: **Ārišu kalns**, **Lāču kalns**, **Dukša kalniņš**.

Slazdukroga ozols [uo] [uo, uo] — ozols pag. ZR malā, netālu no Seces pag. robežas, uz D no bij. Slazdukroga drupām. Aizsargājams dabas objekts, stumbra apkārtmērs 5,6 m.

19. att. Teiksmainais Staburags 1956. g. 6. jūn. A. Bites foto.

Slūzānu avots [uo], Avotiņš — pag. ZA daļā, izplūst starp *Slūzāniem* un *Avotiņiem*. Ūdeni pa cauruli novada uz *Avotiņiem* un izmanto šo māju ūdens apgādei.

Spiediēns ir tik liels, ka var izmantot automātiskajai veļas mazgājamaī mašīnai.

Slūzānu kalns — stāvs paugurs pag. ZA daļā, Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa 1. pusē, uz DR no *Slūzāniem*. 108,8 m vjl.

Smilškalniņš — smilšains, augsts olveida paugurs pag. DR stūrī, 0,2 km uz ZA no *Čuksteļiem*.

Spoku ozols [uo] [uo, uo]. Sk. nod. **Kultūras mantojums**.

Stabaradze. Sk. **Staburags**.

Stabarags. Sk. **Staburags**.

Stabiņu kalni — pag. D daļā, abpus Jelgavas — Krustpils dzc., 0,2 km aiz Vīgantes — Sunākstes ceļa pārbrauktuves. Z pusē *Stabiņi*.

G. Dobulāns: „Tik stāvi, ka ar kombainu nevar braukt, tādēļ šeit izveidotas ganības.”

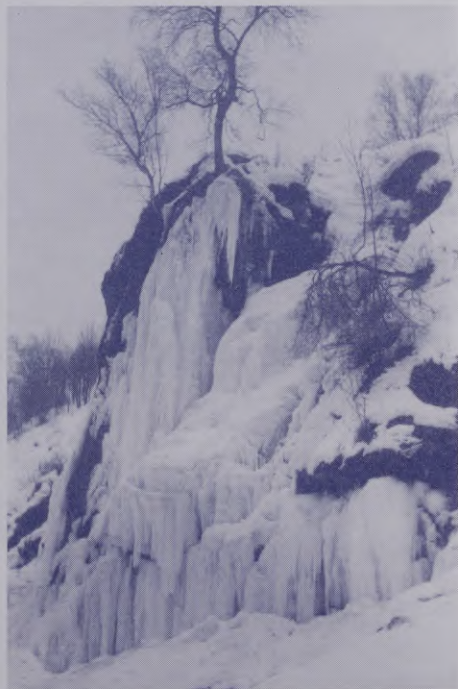
Stabaradze. Sk. **Staburags**.

* **Staburaga takas** — bij. takas gar Daugavas krastu no Vīgantes līdz Staburagam (klintij). Tagad vienu no tām — Daugavai tuvāko — pilnīgi pārklājusi Pļaviņu ūdenskrātuve.

Takas raksturojusi tuvējos *Rijniekos* dzimušī un augusī Vilma Apsalone: „Virs Liepavota no zaļumu plača un lapenītes pa stāvo Daugavas krasta malu vijās paplata taciņa līdz Staburagam 1 km garumā. Kur avoti vai kraujas traucēja taciņas gaitu, tām pāri bija celti koka tiltiņi. Celiņa malās vietām bija ierīkoti soliņi, kur atpūsties. Otra taciņa vijās no zaļumu plača kalnā. Tālāk taciņa veda pa piekrastes vidus daļu arī līdz Staburagam, un virs Staburaga abas taciņas savienojās. Pakrastē auga dažādi koki, un sevišķi liela bija dažādu šķirņu lazdu bagātība. Riekstu bija daudz, un tie nogatavojās dažādos laikos. Virs Staburaga daudz lielāka avotu bagātība nekā pie Liepavota. Izveidots lielāks ūdens sateces baseins, no kura tas plūda pāri Staburagam.”

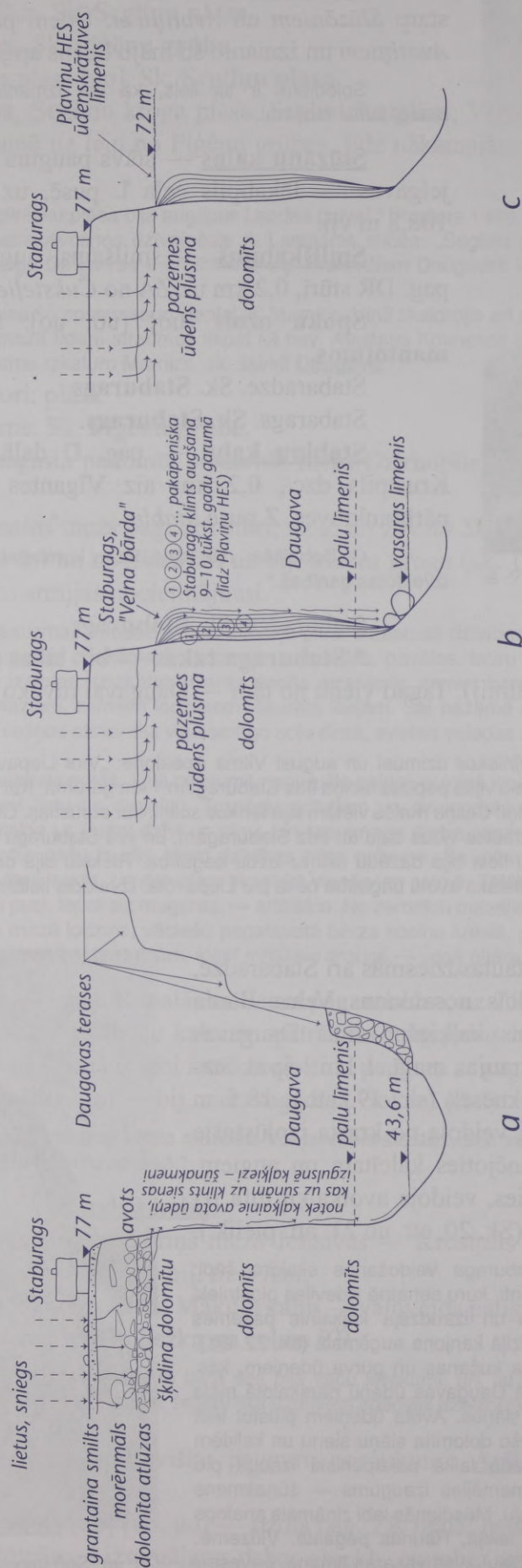
Staburags, Stabaradze, tautasdziesmās arī Stabaradze, Stabarags, krievu plostnieku dots nosaukums *Velna Bārda* (*Čortova Boroda*) — saldūdens kaļķiežu klints Daugavas kanjonveida ielejas kr. krastā, kraujas malā, 1 km lejpus Staburaga (c.), 9 km augšpus Kokneses (sk. 19. att.). 18,5 m augsto saldūdens kaļķiežu klinti veidoja no krasta izplūstošie karbonātiskie avoti, kas, izgulsnējoties kalcītam un augiem, galvenokārt sūnām, pārkaļķojoties, veidoja avotkaļķu tufa izcilni — Stabaradzi [Ld V, 150]. (Sk. 20. att. un 21. att. pielik.).

Profesors G. Eberhards Staburaga veidošanos skaidro šādi: „Teiksmaino Staburaga šūnakmens klinti, kuru senatnē Krievijas plostnieki nodēvējuši par *Velna Bārdi*, baroja un izaudzēja kaļķainie pazemes ūdeņi, kas kā spēcīgs avots izplūda dziļā kanjona augšmalā (sk. 22. att.). Avota spēks nāca no lietūs un sniega kušanas un purva ūdeņiem, kas, izsūcoties cauri plānajai ledāja atstātā Daugavas ūdeņu pārskaloā māla kārtai, šķīdināja dolomīta atlūzas un slāņus. Avota ūdeņiem plūstot lejā pa 25–28 m augsto ar sūnām apaugušo dolomīta slāņu sienu un kaļķiem izgulsnējoties sūnās, 9–10 tūkst. gadu laikā pakāpeniski izauga pie dolomītu klints sienas dabiski piecementējies izaugums — šūnakmens stabs ar paplašinātu pārkarenu augšdaļu. Mūsdienās labi zināmais analogs ir Mazais Raunas Staburags Rauņa ielejā, Raunas pagastā, Vidzemē. Staburaga apakšējo daļu, 4–5 m virs Daugavas vasaras līmeņa, pavasara

20. att. Staburags ziemā. A. Bites foto.

Staburaga veidošanās

22. att. Staburaga veidošanās:

a — veidošanās sākumā;

b — pakāpeniska augšana;

c — pēc Pļaviņu HES ūdenskrātes uzpludināšanas.

Shēmu sagatavojis profesors Guntis Eberhards.

palu laikā pa Daugavu nākošais upes ledus ievērojami ārdīja, laika gaitā kraujas piekāpē nogāzās un palika lieli šūnakmens bluķi.

Padomju laikā, pēc plašajiem lauku meliorācijas darbiem tuvākajā apkārtnē, Staburagu „barojošā” avota spēks jaušami apsīka.

Par Velna Bārdū Staburagu citzemju plostnieki, domājams, nosauca tāpēc, ka pāri pārkarenajai šūnakmens sienai avota ūdens sīkās strūklās pa sūnu garajām bārkstīm tecēja un lija lejā.” [G. Eberhards.]

Šā nosaukuma pamatojumu piedāvā arī rakstnieks Jānis Jaunsudrabiņš, 1930. g. rakstīdams par braucienu pa Daugavu: „Braucot jau pa lielu gabalu saskatāms Staburaga raksturīgais vaigs. Klints atstāj mazliet drūmu, pat baigu iespaidu. Ne velti viņu krievu plostnieki sauc par „velna bārdū” (čortova boroda).” [Jaunsudrabiņš 1930, 37]. (Sk. 23. att.)

Fotogrāfs A. Bite (sk. 24. att.) atceras: „Tuvojoties Staburagam, jau pa lielu gabalu varēja dzirdēt tā noslēpumaino šalkoņu. Tā radās no daudzajiem avotiem, kas savus ūdeņus vēla pāri pār varenajiem klints bluķiem. (..) Un kur tad vēl tos lielos skolasbērnu priekus, kad varēji izlauzties cauri ūdens sienai un nostāties zem klints raga apakšā, kā paspārnē, kad tev pāri plīkšķēdams tecēja ūdens. Staburaga Seces puses sienā bija pamatīgi robī. Citi tos sauca par alām, kurās, kā ļaudis runāja, atrodoties daudz zelta naudas. Un kuru puiku gan nevinlāja viegla pieklūšana naudai? Bet pamēģini uzrāpties pa glumajiem klints bluķiem pie šīm alām, un ja vēl aiz apkakles spaiņiem tek ledusauksts avota ūdens... Tas atvēsināja karstgalvjus un zelta naudas tīkotājus.”

Pēc Pļaviņu HES ūdenskrātuves uzpludināšanas 1966. g. Staburags tiek appludināts. Latvija ir zaudējusi vienu no izcilākajiem ģeoloģiskajiem dabas pieminekļiem kopā ar retu augu augšanas vietām tā tuvumā (Alpu kreimule u. c.).

Staburags bija audzis ilgu gadus. Šūnakmens rags veidojās arvien lielāks un pēc kāda laika no sava smaguma lūza nost un auga atkal. Rags stabā galā. Pie raudošā Staburaga kājām Daugavā gulēja divi lieli klinšu bluķi — bijušie Staburaga „ragi”, kas bija nobrukuši 1861. un 1915. g. (Sk. 25. att.)

20. gs. 60. gados, kad latviešu tautas, latviešu inteliģences cīņa par Daugavas ielejas un Staburaga saglabāšanu bija zaudēta, toreizējais kultūras ministrs Voldemārs Kalpiņš rakstīja: „Šonakt atvadāmies no Staburaga. Pļaviņu HES celtniecību vairs neapturēt. Atbraucējiem ir vieglāk. Viņi nezina vēsturi un nav nevienam neko solījuši. Tādēļ arī dara, kas vien ienāk prātā. (..) Šā projekta izstrādātāji neņēma vērā, ka Daugavas senleja ir ar republikas Ministru Padomes lēmumu aizsargājamais dabas objekts nr. 1.” [Feldmanis 1988, 28–31]

Pēdējā vasarā, rudenī un vēl ziemā ļaudis brauca, lai atvadītos, lai vēl reizi paskatītos uz

23. att. Staburags. Stefenhāgena gravīra 1866. g.

24. att. Fotogrāfs A. Bite pie Staburaga 1956. g. 6. jūn. A. Āboliņa foto.

25. att. Klinšu bluķi, nogruvušie Staburaga „ragi”. A. Āboliņa foto.

27. att. Grāmatas autore Ruta Avotiņa pie Staburaga 1959. gadā. J. Avotiņa foto.

Staburagu un jau izcirsto, samocīto Daugavas ieleju. Par atvadīšanos no tautas svētvietas atmiņās dalās žurnāliste M. Celmiņa: „Bet mēs 1965. g. vasarā braucām atvadīties no Staburaga... Es toreiz mācījos 11. klasē, bet raudošais Staburags man stāv acīs tāpat kā toreiz... Kluss, varens, ar saviem tīrajiem, tīrajiem, kristāldzidrajiem avotiņiem. Klints virsotnē auga balts bērziņš samtainām lapiņām, ar galotnīti uz Daugavu vērdamies. Un upe bija tik mierīga... Mēs vēl ticējām brīnumam un aizejot teicām uz redzēšanos, jo ar jaunības karsto sirdi nedzirdējām, ka Staburags atsaucās — nekad, nekad vairs...” [Celmiņa 1988]

Staburaga applūšanu aprakstījis Imants Bremze, kura tēvs tajā laikā bijis mežsargs un dzīvojis *Liepavotos*: „Plūdi nāca pa trim vai četriem lāgiem. Pirmais ņēmiens aizsniedza apmēram tik augstu kā pavasara palos. Skatienam nozuda lieli akmeņi Staburaga pakājē. Ūdens tikai neskrēja lejup, varenā straumē šalkdams kā aprīlī, bet draudīgi stāvēja uz vietas. Tā palika dažas nedēļas, un daži jau priecājās, ka varbūt pāries ar to pašu. Krastus ķīķerēdami, mērnieki taču varēja cilvēciski kļūdīties. Koki ap estrādi vēl arvien stāvēja uz kājas.

Kādu vakaru mans sencis iesteidzās istabā varen satraucies, nupat redzējis brīnumu: pa Daugavu augšup vēlies milzīgs stāvvilnis. Putodams, šņākdams un dārdēdams tas virzījies no Kokneses puses garām Liepavotam un nozudis aiz līkuma. Vienīgais apstiprinājums tāda vilņa patiesīgumam varēja būt tāds, ka vecais mežsargs nemācēja fantazēt, lai „sapūstu tik lielu pīli”. — Milzīgais vilnis patiešām būs vēlies, lai gan izskaidrot šādu parādību diezgan pagrūti.

Pakāpeniskā ūdens uzkrāšana bija vajadzīga, lai pārbaudītu hidrobūves stiprumu, pavērotu no putna lidojuma, kā topošā Pļaviņu jūra iejūtas jaunajos krastos. Nākamajā kampienā no Staburaga palika redzama vairs tikai pati augša ar mazo bērziņu,

patiesībā pusmūža koku, trūcīgajā šūnakmenī augšu. “ [Bremze 1989, 11]

Citāds bija pie Staburaga kājām guļošo agrāko atlūzu liktenis. Šos lielos klinšu blukus pēc kombināta „Māksla” ierosinājuma ar Dabas aizsardzības komitejas atļauju sazāģēja, sanumurēja un izcēla krastā. Par to tālāko likteni zina pastāstīt bijusī E. Veidenbauma muzeja vadītāja Biruta Leite: „1966.–1967. g. mans galvenais uzdevums bija rūpēties par to, lai rakstnieka E. Veidenbauma 100. dzimšanas dienā Liepas (ciems Cēsu raj. Liepas pagastā — R. A.) kapos tiktu atklāts piemineklis. Tēlniece Inta Kamara vēlējās šo pieminekli veidot tikai no Staburaga šūnakmens. 1966. g. rudenī Kultūras ministrijā notika E. Veidenbauma 100. dzimšanas dienas organizēšanas komisijas sēde, kurā Staburaga akmeni (10 m³) piešķīra pieminekļa veidošanai (sk. 26. att. pielik.). Pieminekli Liepas kapos atklāja 1967. g. 1. oktobrī. Citu Staburaga gabalu piešķīra tēlniekam V. Albergam 1905. g. cīnītāju pieminekļa veidošanai Grīziņkalnā, Rīgā. Tātad no Staburaga šūnakmens Latvijā ir veidoti divi pieminekļi.” [Leite 1989]

Atmodas gados presē par Staburaga likteni izskanējusi vēl kāda versija. To 1989. g. izteicis milicijas majors P. Jefremovs: „Īsi pirms appludināšanas Staburagu pēdējo reizi nofotografēja, un tad ķērās pie smagākā darba — Staburaga klints tika sadalīta gabalos. Šādu atšķēlumu bija daudz, un tie bija varen lieli. Katrs nogriezumš tika numurēts. Tā teikt, liec tik vienu uz otra, un Staburagu var atdzīvināt jebkurā vietā. Šie klinšainie milži ilgi snauduļoja Daugavas krastā, bet tad nozuda. Pļaviņu HES celtniecības laikā, lai mazinātu latviešu tautas sašutumu, vēl tika dāvāts viens pieņemams risinājums — Staburagu „atdzīvinās” uz mūžu citā vietā. Šim nolūkam, protams, iedalīja naudu — un ne mazu. Cik atceros, tika minēts miljons rubļu. Netālu no Jēkabpils, uz salas, pat celtnieki sāka rosīties, bet tad izveidojās Stučas rajons un celtniecības darbi Jēkabpilī norima, apsīka mūžīgi (mūžīgi gan nedrīkstētu teikt, jo ceru uz taisnīgu brīnumu).” [Padomju Daugava 1989]

Līdzīgas ir arī Rūdolfa Liepiņa atmiņas, kurš piedalījies Daugavas krasta koku izciršanā pirms appludināšanas: „No 1954. g. strādāju par koku gāzēju Jēkabpils MRS. 1956. gadā 16 brigādes sūtīja no Vīgantes līdz Koknesei pa visu krastmalu gāzt kokus. Mēs visus kokus gāzām Daugavā, ar „kaķu” traktoru trosēs tos vilka augšā un krāva grēdās uz ceļa. Stāvajos krastos piesējāmies ar virvēm un zāģējām. Pie Staburaga klints laušanas un numurēšanas strādāja atsevišķa brigāde, pavisam sazāģēja 116 klučus. Tos ar „kaķi” cēla uz ceļa, kurš iet gar Vīgantes parku, un lika rindā ar norādi „Šūnakmens”. Visu Staburagu bija paredzēts no jauna uzstādīt Jēkabpilī, upītes krastā. Bet tā nenotika, tos aizveda uz Rīgas Mākslas muzeju un taisīja arī kapu pieminekļus. Kokus zāģējot, es ozolā atradu sudraba plāksnīti ar dzejoli par Daugavu. To zina Alberts Zarāns Seces pag. *Gundegās*. Kad Daugavas krasta koki bija nozāģēti, sāka appludināšanu. Zem ūdens nav neviena šūnakmens no Staburaga klints, tur ir tukšums! Tikai mazais bērziņš uz klints izaudzis par lielu bērzu, ko jau visi zina.”

Precizējot Jefremova kunga un Liepiņa kunga atmiņas, jāsaka, ka sazāģēts tika nevis Staburags, bet gan tikai pie viņa kājām dusošās atlūzas jeb Staburaga „ragi”.

Tagad jau 3. paaudze Staburagu nav skatījusi savām acīm, bet iepazinusi, varbūt vien lasot Valda „Staburaga bērnus”, varbūt vecvecāku atmiņu pavadīenu šķetinot, varbūt redzot filmas fragmentus,

bet varbūt dzirdot minētu zemūdens arheologu sarunās. Tāpēc gribas, lai tiem, kam Staburags šķiet uzmanības vērts, būtu iespēja iegūt par to vienuviet savāktu informāciju. (Sk. 27. att.)

Vārdos Staburaga piemiņu veidojuši daudzi Latvijas cilvēki. Latviešu folkloras krātuves arhīva vadītāja Māra Vīksna piedāvājusi kopsavilkumu par tautā apdziedāto, grāmatās aprakstīto un visādi mīļoto Staburagu. Latviešu folkloras krātuvē atrodami 82 Staburagam veltīti teiku varianti. Tie pierakstīti dažādās Latvijas vietās, un atšķirīgs ir šo teiku saturs.

„Kokneses valdnieks mīlējis meiteni no Stabu (vēlāk Vīgantes) muižas. Šīs nelaimīgās mīlestības dēļ radies Staburags. Jau izsenis Staburags dēvēts par „brīvās Latvijas simbolu“, Staburadze — „sentēvu raudošā māte“. Jau pagājušā (19. gs. — R. A.) gadsimta vidū iznākušas grāmatas par šo klinti. F. Mālbergs veltījis tai eposu „Staburags un Liesma“ (1869). Zariņu Kārlis apcerējis Staburagu, lai stiprinātu tautas garu, lai mācītu savu tautu mīlēt un godāt, lai „raksti, kas uz teiksmu stāstiem, sentēvu vēsturi, tautas dziesmām u. t. jpr. zīmējas, cik iespējams, tiktu krāti un tautā laisti“. [Zariņš 1871] Visplašāk par Staburagu literatūrā un folklorā rakstījis Jāzeps Rudzītis eposa „Lāčplēsis“ komentāros. (Sk. **Jāzeps Rudzītis komentāri par Staburagu literatūrā un folklorā** pielikumā.)

(..) visbiežāk Staburadze raud par savu bojā gājušo iemīļoto (līgavaini) — vai tas ir puisis, vai zemnieka dēls, kurš nevar stāvēt blakus bagātam preciniekam, vai zvejnieks, kurš noslīcis meitenes acu priekšā. Gandrīz vienmēr viņš ir no Vidzemes, viņa no Sēlijas krasta.“ [Vīksna 2000, 115–116]

Par Staburagu zināms 16 tautasdziesmu un vairākas dziesmas. Rakstnieks Valdis 19. gs. beigās par Staburagu un tā apkārtni sarakstījis tautā ļoti mīļotu un cienītu literāru darbu „Staburaga bērni“, kas publicēts 16 reižu. Staburagu gleznojuši daudzi mākslinieki un fotografējuši daudzi fotogrāfi. Visu to ir centusies apkopot un atainot mūsdienu Staburaga meitene Vizbulīte Rudzone. Latviešu valodas un literatūras skolotājas G. Elksnes vadībā 2002. g. Vizbulīte uzrakstījusi pētniecisku darbu „Staburags laiku lokos“. Šo darbu izmanto jaunie gidi, lai stāstītu par Staburagu, Vīganti un Liepavotu. [Rudzone 2002]

Savdabīgu teiku par Staburagu zina stāstīt rakstniece Māra Svīre: „Vieni dzied: „Kam raudi tu, ak, daiļā Staburadze?“ Otri saka: „Staburags.“ Trešie: „Ak, tas taču viens un tas pats.“ Bet Pumpurs „Lāčplēsi“ raksta, ka Staburadzei grūti ar mūžam klusējošo Staburagu. Tā tad — abi. Staburadzei gliemežvāku pils Daugavas dzelmē, Staburagam mūžīgās asaras Daugavas krastā. Kāpēc? Ir teika, kura to izskaidro. Staburags esot kādreiz bijis vīrs, kas nelaimē izsaucies: „Kaut man nebūtu sirds!“ Un no tā brīža, kad Daugavas ūdensvecis paņēmis viņa sirdi, viņa dzīve sākusi iet uz augšu, viņš kļuvis pat par karali, karali bez sirds. Tauta gribējusi atriebties viņam par visu ļauno. Bēgdams karalis ielēcis laivā, lai glābtos otrā Daugavas krastā, bet arī tur viņu gaidījuši saniknotie ļaudis. Daugavas vidū ūdensvīrs atdevis karalim sirdi, un tas, apjēgdams, cik daudz nelaimes radījis, sācis rūgti raudāt. Vajātāji, klāt pietikuši, ieraudzījuši nevis karali baltā mētelī, bet baltu klinti, pār kuru līst ūdens, kā miljonu asaras. Ticiet vai neticiet, bet tieši ap to laiku, kad Staburagu appludināja, mūsu vidū sāka rasties arvien vairāk cilvēku bez sirdīm. Varbūt tāpēc, ka nebija vairs Staburaga, kas raudāja visu cietsirdīgo vietā un ar savām asarām lūkoja izpirkt visus ļaunos darbus. Un nu mēs prātojam, ko darīt, lai būtu vairāk sirdscilvēku. Droši vien tiem cilvēkiem, tiem priekšniekiem, kuri izlēma Staburagu pazudināt, arī nebija sirds.“ [Svīre 1988]

Jauku piemiņu Staburagam sagādājis Aizkraukles vīru koris, izvēloties nosaukumu „Staburags“ (1976. g.). Vairākkārt koris diriģentes M. Batrakas vadībā piedalījies Staburaga klints piemiņas pasākumos.

Kopš 1989. g. 14. marta arī Aizkraukles rajona laikrakstu sauc „Staburags“.

Tomēr ar nožēlu jāsaka, ka mūsdienās Staburaga vārds uz nebēdu tiek izmantots komerciālos nolūkos. Akciju sabiedrība „Staburadze“ ražo saldumus, bet Staburaga vārdu nes arī restorāni, kafejnīcas. Staburags ir kvass, alus un pat vairāku marku degvīns! Nožēlojami...

Ar patiesām rūpēm par Staburaga piemiņas saglabāšanu dzīvo latviešu rakstnieki Māra Svīre un Vladimirs Kaijaks, kuru mājvieta nu jau vairāk nekā 30 gadu ir vistuvāk Staburagam.

„Pats Staburags ar melnu dūņu cepuri galvā, sīkgliemežiem apaudzis, piecpadsmit lielus soļus no mana loga, tad divdesmit četrus dolomīta pakāpienus uz leju (sk. 28. att. pielik.), kādus 10 metrus Daugavā un piecus sešus metrus zem ūdens... Līdz Staburagam virszemes, pareizāk sakot, virsūdens kaislības nesniedzas. Pagaidām. Pļaviņu HES rekonstrukcijas laikā — tā stāsta — ūdens līmenis pazeminājies par 6 metriem. Iespējams, Staburaga pakausis varētu būt vīrs ūdens.“ [Svīre 2000, 8]

Rakstnieku mājās viena istaba atvēlēta Staburagam, tajā redzama Staburaga klints gan zīmēta, gan gleznota, gan fotografēta.

Ar Latvijas Kultūras fonda gādību 2003. g. maijā pļaviņā netālu no dzelmē dusošā Staburaga tika atklāta piemiņas zīme „**Dieva auss**“ (sk. 29. att. pielik. un nod. **Kultūras mantojums**).

Jau krietni agrāk, 20. gs. 60. gados, ideja par Staburaga piemiņas vietu bija radusies ģeologam Viktoram Grāvītim.

Par to stāsta pats autors: „Man radās doma krastā virs Staburaga uzcelt Staburaga atdarinājumu, bet zem tā — teiksmainās Staburadzes pils ieejas vietā — ieeju Staburadzes muzejā. Šajā nolūkā vajadzēja izcelt no senlejas tos blukus jeb „ragus“, kuri ir pagājušos gadsimtos nolūzuši no Staburaga un guļ tā pakājē. Tādēļ es ierosināju I. Daņilānam (toreizējais Dabas aizsardzības komitejas priekšsēdētājs — R. A.) un V. Kuršam (Ģeoloģijas pārvaldes galvenais ģeologs — R. A.) atļaut izcelt šos blukus. Tā arī tika izdarīts. Uzmeklēju kādu arhitektu, (...) kurš kādreiz bija projektējis Vīgantes parka un Liepavota izveidi. Lūdzu viņu palīdzēt izveidot Staburaga piemiņas maketa un muzeja projektu skici.” [Grāvītis 1989] Toreiz V. Grāvīša doma neguva atsaucību, bet atmodas gados tā jau bija aizmirsta.

Staburaga piemiņas saglabāšanai daudz paveicis Jaunjelgavā dzīvojošais pedagogs un fotogrāfs Aivars Bite. Viņam pieder plaša Staburaga, Liepavota u. c. Staburaga pag. kultūrvēsturisko objektu fotouzņēmumu kolekcija. Pavisam maza daļiņa no tās izmantota arī šajā grāmatā. A. Bites iecere ir kopā ar Latvijas Mākslas akadēmijas studentiem Vīgantes parkā izveidot Staburaga un Liepavota maketu.

Savs Staburags ir Vīgantes pamatskolai — pēc mākslinieka Leona Kļavinska maketa 2006. g. no šūnakmens plāksnēm to izveidoja skolēni.

2006. g. rudenī Staburaga piemiņas saglabāšanā iesaistījies Latvijas Pasts, 9. septembrī laižot klajā pastmarku „Staburags“, kurā attēlota Staburaga klints (sk. 30. att. pielik.). Pastmarkas dizaina autore ir Elita Viliama. Tās nomināls 58 santīmi, tirāža — 500 000 eksemplāru. Pastmarkas drukātas Nīderlandes tipogrāfijā „Joh. Enschede“. [Pasta Avīze 2006, 7]

Ir vairāki cilvēki, kuriem izdevies apciemot Staburagu zemūdens valstībā. Tie ir zemūdens arheologi Voldemāra Raina vadībā. 1998. g. vasarā Jūrmalas pilsētas muzeja galvenais speciālists V. Rains ienira 27 m dziļumā līdz pašai Staburaga pakājei, un, lai arī bija slikta redzamība, daļu dzelmē grimušās klints viņam izdevās nofilmēt — Staburaga klinti klāj dūņas un gliemežvāki (sk. 31. att. pielik.). Tā lielāka vairs neaug, bet pamazām drūp, par ko liecina izveidojies nobirumu konuss. V. Rains piedāvā iespēju apskatīt Staburagu nirstot vai nolaižoties ar liftu (tā ierīkošana gan būtu dārga, bet neiespējama).

Ja kāds ceļotājs vēlas, braucot pa Daugavas labo krastu, var paraudzīties uz Staburaga vietu pāri ūdeņu plašumam (sk. 32. att. pielik.). Rīgas — Daugavpils šosejas malā uz bijušo Zvejnieku pārceltuves vietu norāda Kultūras fonda liktā ceļa zīme „Staburaga ceļš“, bet Daugavas malā, akmenī, pie kura kādreiz piestājušas pārceltuves laivas un prāmis, ir tēlnieka Viļņa Titāna 1993. g. iecirsts Staburaga vārds un maza, viegla Kultūras fonda laiviņa, kas vienīgā spēj pārlīgot lielo ūdens klāju. [Villeruša 2004]

19. gs. otrajā pusē bijuši atsevišķi mēģinājumi aizstāvēt un ieteikt lietot Staburadzes vārdu, bet tautas dzīvajā valodā tomēr nostiprinājies Staburags. [Pumpurs 1988, 276]

Staburags joprojām dzīvo vietējo ļaužu sirdīs, domās, atmiņās. Pašreiz Staburags ir iekļauts aizsargājamo dabas teritoriju sarakstā. [Aizsargājamās dabas ter. 2003]

Pl II 368 st^abur^ags.

Stalānu grāvis, Stalānupīte — Dzirnupītes labā sateka, sākas pag. DA daļā, netālu no Jelgavas — Krustpils dzc., 0,7 km uz A no *Kalna Ādmiņiem*, bij. Kapiņpurvā. Pēc Stalānupītes augšteces pārrakšanas purvs ir nosusināts. Stalānupīte daudzviet pārrakta un kļuvusi par grāvi. Pie bij. *Tiltiņiem* šķērso *Austriņu — Kalna Ādmiņu* ceļu, bet pie Ķieģeļniekiem — Robežkroga — *Ūbeļu* ceļu. Pie *Muktiņu* liellopu fermas satek ar **Miglu grāvi** un veido **Dzirnapīti**. Reizēm arī visu Stalānupīti sauc par Dzirnupīti vai arī Dzirnupīti par Stalānupīti.

Stalānupīte. Sk. **Stalānu grāvis**.

Stangu kalns — paugurs pag. DR, Jelgavas — Krustpils dzc. kr. pusē, pie *Stangām*. Precīza atrašanās vieta nav zināma, jo māju apkārtnē ir kalnaina. Stangu kalns varētu būt augstākais paugurs (133,4 m vjl.), kurš atrodas uz Z no mājām. Izteikts paugurs ir arī uz D no mājām, mežā. Arī to varētu saukt par Stangu kalnu. Ietilpst **Stangū kalnos**.

Pl II 366 stanga kalni.

Stangū kalni — augstu pauguru grupa pag. DR, uz D un DA no *Stangiem*, D stiepjas līdz *Stangām*. A kalni stiepjas līdz Vīgantes — Zilkalnes ceļam. Augstākais šajā pauguru grupā un visā

Staburaga pagastā ir **Kīkerkalns** (139,6 m vjl.). Zinātniskajā literatūrā ir minēts Lauškalnu (pareizāk būtu Laužkalnu — R. A.) stūra masīvs. Staņģu kalni varētu būt šā masīva augstākā un izteiktākā vertikālā posmojuma daļa (sk. 33. att. pielik.).

Stāvais krasts — bij. stāva Daugavas krasta krauja pretim *Lejas Doppelēm*, pirms Dopeļu gravas. Tagad appludinājusi Pļaviņu ūdenskrātuve.

Uz D no stāvā krasta mežā kādā iedobumā bija liels dzirnakmens. (V. Vītols.)

Stučkas grūbe. Sk. **Pigēnu grūbe**.

Truļu avots [uo] — pag. DR stūrī, uz DA no *Truļiem*, *Truļu* zemē. Avots izplūst kalna galā.

Šo vietu nevar nosusināt. (G. Dobulāns.)

Tutnica — bij. pļava *Kandavu* — *Kalna Ādmiņu* ceļa 1. malā, pretim bij. *Senčiem*, bijušo *Skudru* saimnieku Barisonu zemē.

Šo vietu dienasgrāmatā minējis P. Barisons: „Tutnicā salasū pūrenes un citus ziedus māmiņai, kā arvien, kad eju caur ataugu.” [P. Barisons.]

Valna ozols [uo, uo]. Sk. **Spoku ozols** nod. **Kultūras mantojums**.

Vāverporiņš [uo], Vāverpurvs — mazs purviņš pag. DR, Vīgantes pamatskolas — Robežkroga ceļa kr. malā, uz Z no Vīgantes pamatskolas. Pl. 4,2 ha. [SP]

Pl II 367 vāveres p.

Vāverpurvs. Sk. **Vāverporiņš**.

Vecaiņu purvs — purvs pag. R malā, uz Z un ZA no bij. *Pļavniekiem*, starp tiem un Ķeitāna purvu R.

Diezgan liels purvs ar birzi vidū. Birzs tagad ir nocirsta. (Dz. Višņevska.)

Pl II 368 lauki: vacaiņu plecs.

Velna Bārda. Sk. **Staburags**.

Vēršu kalns — paugurs pašos pag. ZA, uz robežas ar Sēlpils pagastu. Tuvākās mājas — *Daugavieši* (Sēlpils pag.) — atrodas 0,2 km uz ZA no kalna. 93,6 m vjl.

Pl II 366 vēršu k.

Vēsmu kalns — labi izteikts 0,4 km garš ovāls paugurs Vīgantes — Zilkalnes ceļa 1. pusē, pirms Jelgavas — Krustpils dzc. pārbrauktuves. 112,4 m vjl. Paugurs ar ZA galu skar ceļu, ceļš tajā „ierakts”. Kalna D pakājē *Vēsmas*.

Vienības birzs. Sk. nod. **Kultūras mantojums**.

Vīgantes lauki — teritorija uz R no *Krustakroga* — Vīgantes parka ceļa. D robeža Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļš, Z robeža — Daugava. Nosaukums saglabājies no muižas laikiem, kad šeit atradušies Vīgantes muižas lauki.

Vīgantes mežs, Saules muižas mežs, Zirga mežs — liels meža masīvs abās pusēs Vīgantes — Zilkalnes ceļam no *Krustakroga* līdz *Trīskantniekiem*. Mežs agrāk piederējis Vīgantes muižai. Tagad tajā daudz izcirtumu.

Mežā pavisam bija četri ozoli, par kuriem bija nostāsti. (E. Daldere.)

Vīgantes parks, senāk arī Liepavota parks — Daugavas kr. krastā, 0,2 km uz Z no Staburaga (c.), pie bij. Vīgantes muižas (sk. 34. att. pielik.).

Parks izveidots Vīgantes muižas laikā 19. gs. un 20. gs. sākumā. Parkā auguši 64 sugu koki, bet barona fon Bēra lepnums bijis rožu laukums. 20. gs. 20. gados, kad bijusi muiža un parks nonāca Latvijas valsts īpašumā, bijis paredzēts izveidot vienotu Staburaga un Vīgantes parka ansambli, tas nenotika, tomēr vasarās parks kļuva par iecienītu un plaši pazīstamu brīvdabas sarīkojumu vietu.

30. gadu literatūrā parku sauc arī par Liepavota parku: „Ievēribu pelna Liepavota parks ar lielisko šūnakmeni celto estrādi. Liepavota parku sauc vēl arī par Vīgantes parku.” [Vanags, 52]

Sākot ar 1920. g., te notiek dažādi pasākumi (sk. nod. **Nozīmīgākie notikumi Staburaga pagasta vēsturē**). Ir ziņas, ka jau 1923. g. Vīgantes parkā notikuši Dziesmu svētki, kuru virsdiriģents

35. att. Jēkabpils apkārtnes dziesmu svētki Vīgantē 1924. g. 24. jūn. J. Baltruma foto. AiVMM 20278/2.

bijis vietējais sēlpilietis no *Ādmiņiem* Jānis Apsalons. Pirmo reizi Jēkabpils apkārtnes Dziesmu svētki Daugavas krastā, laukumā pie Liepavota, notika 1924. g. Šo svētku rīkošana kļuva par Vīgantes parka nākamo gadu tradīciju. Tos parasti rīkoja Jāņu dienā (sk. 35. att.).

Par to raksta P. Īskalns: „Pēdējos gados šie svētki tiek ārkārtīgi kupli svinēti, jo šurp sarodas svētku apmeklētāji no itin visām valsts malām.” [Īskalns 1933, 22]

Savukārt Staburaga pag. simtgadniece Elza Santiņa atcerējusies, ka „Vīgantes parks un Liepavota estrādes nogāze svētkos izskatījās kā raiba sega, jo dziedātāji un dejojāji parasti krasta nogāzi noklāja tautiskām segām, kur apsēsties”. [Celmiņa 2000]

Atmiņās par Dziesmu svētkiem un citiem pasākumiem Vīgantes parkā dalījusies arī Daina Lazdiņa-Skripko no Sunākstes pagasta: „Katru gadu jūnijā, kad zied ceriņi, mūsu skolas skolēni piedalās Bērņības svētkos Vīgantes parkā pie Staburaga. No daudzām skolām uz svētkiem ierodas dejojāji, dziedātāji, vingrotāji. No Vīgantes muižas, mūzikai skanot, ar karodziņiem rokās svētku dalībnieki nāk no kalna lejā pa kāpnītēm līdz estrādei. Sākas svētki. Katru gadu Jāņu dienā braucam uz Dziesmu svētkiem Vīgantes parkā. Viss baltais lielceļš pilns braucēju izpušķotos pajūgos. Ļaužu pilna piekraste. No Liepavota, veldzējušies ar skaidro, dzidro ūdensmalku, visi steidzas uz Staburagu. Krāšņos tautastērpos, ar ziediem rokās, uznāk svētku dalībnieki. Pāri Daugavai skan novada koru dziedātās dziesmas — skan vienā varenā Daugavas simfonijā.” [Lazdiņa-Skripko 1989]

1936. g. sarīkojumu laukumā Daugavas krastā blakus nelielajai koka estrādei pēc J. Križus projekta sāka celt jaunu estrādi un nogāzē ierīkoja skatītāju sēdvietas (sk. 36. att.). 20. gs. parks divas reizes smagi cietis. Pirmoreiz — Otrajā pasaules karā, kad vācieši atkāpjoties nozāģēja daudzus lielus kokus.

Par šo laiku stāsta divu aculiecinieku atmiņas. Staburadziene Elza Santiņa no *Birzēm* atceras, ka pirmos posta darbus Vīgantes parkā izdarījuši vācieši, kuri armijas vajadzībām, lai vieglāk varētu pārlūkot apkārtni, parkā izcirta simtgadīgus kokus. Ozoli un sudrabegles gar visu Daugavas krastu gulēja kā liķi... Parkā bija novietota arī vācu kara tehnika. [Celmiņa 2000]

Ļoti emocionāli Vīgantes parka nopostīšanu savā dienasgrāmatā raksturojis komponists Pēteris Barisons: „4. oktobris 1944. g. Briesmīga kapsēta. Tur viņi gul, ar saviem slaidajiem ķermeņiem veidodami krustus, krustus — bezgala daudz krustu. Viņu kādreiz slaidi, stalti paceltās galvas nu ir noliekas, sakritušas līdz pašai kraujai, pāri tai, līdz ūdenim. Šausmas, šausmas! Kur skats veras — celmu rindas, rudi pelēkas, un kādreizējā košā lapotne brūna, sakļāvusies nevarīgi pārklāj kailās klintis, aiziedama trūdu valstī uz neatgriešanos. Tur simtgadīgo varenie stumbri, tur sīkās lazdu atvasītes — viss ir miris. Mani dārgie, visumīļie, mīļie šalcošie krasti! Kur bērnu dienu un jaunības sapņu, jūsmu un dziesmu pievijušies pilni bij varenie, ēnainie zari. Un lapotne liecās kā varens vaiņags ap sudrabaino gultni. Cik daudz, cik bezgala daudz jūs sevī slēpāt prieku un gaviļu. Kā dūcoši bišu bari saulainās vasaras svētdienās jūs aplidoja Latvijas bērni, nākdami gan no Kurzemes, Vidzemes, Latgales, Rīgas. Kaut kas iekšā deg un kliec, redzot šo koklētāju kā ilgu pilnu skatu raugāties tūlumā — šajā briesmīgajā kapsētā.” [Barisons 1994, 12. aug.]

Kokus izcirta, bet estrāde palika, un drīz pēc Otrā pasaules kara tajā atsākās senās tradīcijas.

37. att. Vīgantes parks ar skulptūru „Daina“, estrādi un skatu uz Daugavu 1961. g. rudenī. A. Losāna foto.

38. att. Skulptūra „Daina“ 1961. g. rudenī. A. Losāna foto.

No Vīgantes pamatskolas skolotāja Valda Abatnieka atmiņām: „1947. g. Jēkabpils rajona Izglītības nodaļas vadītājs Ģībietis uzdeva sarīkot Bērnu svētkus Vīgantes parkā. Sarīkojām lielu rajona mēroga pasākumu. Tas bija Jānos, skaistā, saulainā dienā. Svētkos piedalījās 7 skolas: Vīgantes, Sunākstes, Salas, Ābeļu, Seces un 2 Jēkabpils skolas. Bija arī cienasts visiem. Šajā pasākumā ieņēmām 4000 rubļu, ko sadalījām starp visām skolām. Vīgantes skola kā balva tika piešķirtas 500 grāmatas, kas bija sākums skolas bibliotēkai.“

Otro reizi Vīgantes parku izpostīja 1965. un 1966. gadā, kad pēc Pļaviņu HES uzcelšanas izveidojās Pļaviņu ūdenskrātuve. Parka daļā, kuru skāra applūduma josla, nocirta kokus. Bojā aizgāja parka lepnums — estrāde un amfiteātra veidā izkārtotās skatītāju sēdvietas. Ūdens līmenis apstājās pie kraujā esošās skulptūras — „Dainas“ — kājām (sk. 37., 38. un 39. att.).

Par Vīgantes parka pēdējām dienām pirms tā appludināšanas atmiņās dalās toreizējā parka kopēja mežsarga dēls Imants Bremze: „Ja mans tētiņš ar kaut ko ievērojams, tad vienīgi, būdams Vīgantes parka pēdējais mežsargs. Visbeidzot viņa pienākumos ietilpa krasta teritorijas sagatavošana appludināšanai. Nācās nocirst mazos un lielos kokus, sakraut ugunskurā košuma krūmus, izraut apstādījumus, ko visus pēckara gadus pats bija centīgi aprūpējis. Liela daļa no „Staburaga bērnos“ atainotās teiksmainās pakrastes tika nošķibīta kara laikā, bet senču ozolu un liepu celmāja vietā bija saaudzis pamatīgs atvašu mežs. Mana *fātera* brigāde to izcirta pirmo, Liepavota augšas lielos kokus atstādami pēdējam brīdim. Viņi mānīcīgi cerēja, ka dievi un pērkonī iejauksies cilvēku neprātīgajā rīcībā un nepieļaus nopostīt līdz galam. Blēņas vien bija.

Estrādē, kā jau uz galu, gāja valā lielās lustes. Katru svētdienu ļaudis pulcējās uz dziesmām un dejām, uz pašdarbnieku un profesionāļu koncertiem. Daudziem vīgantiešiem vēl atmiņā valmieriešu un liepājnieku brīvdabas teātra izrādes (sk. 40. att.). Masu skatos piedalījās vietējie ar zirgiem un pajūgiem. Vesels bars mežsargu palīdzēja Dullajam baronam Bundulim iegūt vislielāko medni.“ [Bremze 1989, 11]

Par parka turpmāko likteni stāsta rakstniece Māra Svīre: „No parka bija palikusi labi ja puse. Tas izskatījās aplaupīts, vienīgi retais zināja, ka tieši caur šo aplaupīšanu bagāts tapis. No Pļaviņu spēkstacijas izmaksām par parku bija atdota ar sešām zīmēm rakstāma sāpju nauda. Varēja sagaidīt, ka naudas saņēmējs — Jēkabpils MRS — Vīgantes parku

39. att. Vīgantes parks 1971. g. Pie „Dainas“ kājām Pļaviņu ūdenskrātuve. Foto no Lismaņu ģimenes arhīva.

40. att. Brīvdabas izrāde „Pūt vējiņi” Vīgantes parka Vecajā estrādē 20. gs. 60. gadu sākumā. Foto no SP arhīva.

nesniedzamā vietā stāv tēlnieces Aleksandras Briedes atjaunotā **skulptūra „Daina”** (sk. 41. att. pielik. un nod. **Kultūras mantojums.**)

Blakus „Dainai” saglabāties uz estrādi vedušo akmens kāpņu fragments, kas tagad ved tieši ūdenī. Pa šiem pakāpieniem tūkstošiem skaistos tautas tērpos ģērkušos dziedātāju no visām Latvijas malām ir soļojuši svinīgā Dziesmu svētku gājienā uz estrādi (sk. 42. att. pielik.).

No „Dainas” uz A, parka dziļumā, ir saglabājušies 3 dīķi vēl no Vīgantes muižas laikiem, bet pašā parka stūrī uzcelta jauna estrāde. Pagājušā gadu simteņa 80. gadu nogalē parkā aizsākās jauna rosība. Sākās parka sakopšanas un atjaunošanas darbi. Talku aizsācēji bija pensionāri, *Ādmiņu* māju saimnieki Vilma un Arnolds Apsaloni. Rīgā šajā laikā izveidojās Latvijas Kultūras fonds ar Daugavas komisiju. Vīgantes parks un Staburaga apkārtnē ir to Daugavas ielejas kultūrvēsturisko objektu skaitā, kuru atjaunošanas uzsākšanai piešķirti līdzekļi no Latvijas Kultūras fonda Daugavas programmas. 1989. gada 27. janvārī notika Latvijas Kultūras fonda Daugavas komisijas sanāksme par līdzekļu izlietošanu Daugavas krastu nostiprināšanai, par Lokmanes un Rīteru strautiņu dambju sistēmas atjaunošanu, par Vīgantes parka atjaunošanas un kopšanas darbiem, par piemiņas zīmi Staburagam. [LKF gaduraksti 1991, 220]

Vīgantes parka Jaunā estrāde uzcelta 1989.–90. g. (sk. nod. **Apdzīvotās vietas, saimnieciskie, izglītības un kultūras objekti**). Staburaga pagastam nav sava kultūras nama, un vasarās visi sarīkojumi notiek parka estrādē. 21. gadu simteni Vīgantes parks sagaidīja saposts, sakopts, ar kārtīgām taciņām, kāpnītēm, tiltiņiem. Atdzimst arī Vīgantes parka dziesmotās tradīcijas.

2003. gada 17. maijā, atklājot Staburaga piemiņas zīmi **„Dieva auss”** (sk. nod. **Kultūras mantojums**), Vīgantes estrādē skanēja dziesmas un dejotāju soļi. Skatītājus priecēja vietējo, kaimiņpagastu un arī Daugavas labā krasta pašdarbnieku koncerts. Ielīkmoja Vecbebru profesionālās vidusskolas deju kolektīva „Kāre”, Kokneses „Liepavota”, Sēlpils vidējās paaudzes deju kolektīva un Vīgantes pamatskolas audzēkņu deju solis. Klausītājiem dziedāja Sēlpils koris, kurā dzied arī daudzi Staburaga un Seces ļaudis. Muzikālu dāvanu Vīgantei un „Dieva ausij” veltīja Aizkraukles P. Barisona mūzikas skolas audzēkņi. Koncertā un zaļumballē spēlēja grupa ar teiksmainās klints vārdu — „Staburags”. [Upīte 2003 V]

Pēdējos gados, sakopjot Daugavas krastu, Vīgantes parka teritorija ir paplašinājusies A virzienā līdz Dzirnupītes līcim. Labiekārtota pludmale un ierīkota telšu vieta. 2006. g. izveidots bērnu rotaļu laukums (sk. 43. att. pielik.). Cauri parkam ved taka **„Mīta”** (sk. nod. **Apdzīvotās vietas, saimnieciskie, izglītības un kultūras objekti**).

Vīgantes parka dīķi — 3 dīķi Vīgantes parkā. Dīķi saglabājušies vēl no Vīgantes muižas laikiem, vairākkārt tīrīti. Vienu no tiem sauc **Alus dīķis**. 2003. g. pie *Liepavotiem* izrakts jauns dīķis, kuru no Vīgantes parka šķir tikai vietējais ceļš.

nu izkops greznum greznu. Bet gadījās kā jau daždien ar bagātu mantojumu — naudu mantinieks saņēma, bet pašu atvēlētāju aizmirs. Pa to laiku bija uzņākusi reorganizācija, un pie jaunā saimnieka — Jaunjelgavas MRS — parks esot nokļuvis bez naudas. Tikpat pliks un nabags tas galu galā tika atdots „Staburaga” kolhozam, kura ciemats veidojās tieši aiz parka vārtiem.” [Svīre 1986, 32]

1977. g. pārpalikušais parks beidzot tika ņemts valsts aizsardzībā. Tā platība 10 ha. Parkā aug 41 ekso-tisku koku suga (sveķu lazdas, sarkanais ozols, riekskoks u. c.) un liels osis, kura stumbra apkārtmērs 4,05 m (2006. g.). Pa zālieniem čabinās vīngliemeži. Daugavas krastā ūdenim

Vīgantes plasa. Sk. **Segliņu plasa**.

Zirga mežs. Sk. **Vīgantes mežs**.

Zintelu kalns — pag. DR daļā, pie *Zinteļiem*. 127 m vjl. *Zinteļi* ir novietojušies plašā paugura ZR daļā. Kalnā iztek avots, kurš nodrošina *Zinteļus* ar ūdeni.

Žagatānu kalns — pag. D daļā, Vīgantes — Zilkalnes ceļa 1. pusē, ~0,5 km aiz Jelgavas — Krustpils dzc. pārbrauktuves, pirms bij. Žagatānu ciema. ~0,5 km garais kalna masīvs paceļas 131,7 m vjl. un 22 m pār D pusē esošo ieplaku.

Žida prieks — pļava pag. DA, Jelgavas — Krustpils dzc. 1. pusē, uz DA no *Rubeņiem*.

Kāds žīds priecājies par labo zāli. Viņa zirgs dabūšot labi paēst. (E. Daldere, V. Apsalone.)

Žubišu avots [uo] — avots pag. A daļā, iztek Stalānu grāvī uz A no *Žubūtēm*.

Apkārtojo māju iedzīvotāji no tā ņem dzeramo ūdeni. (G. Dobulāns.)

IESKATS VĒSTURĒ. SAIMNIECĪBA

PIRMAIS PASAULES KARŠ

Pirmais pasaules karš (1914–1918) Staburaga (toreiz Sēlpils) pagastam pietuvojās 1915. g. augusta beigās. Sēlpils pagastā, līdzīgi kā citur Daugavas kr. krastā, kur tuvojās frontes līnija, izsludināja evakuāciju. Speciāli izveidota komisija uzskaitīja lauku saimniecību kustamo un nekustamo īpašumu, sējumu platības un noteica to vērtību. Pēc tam tika dota pavēle nopostīt sējumus un mājas, bet iedzīvotājiem ar mājlopiem doties uz Vidzemi, Latgali vai Krievijas vidieni.

No mājām padzītie ļaudis devās bēgļu gaitās, bet divu naidīgu armiju karavīri raka ierakumus un gatavojās ilgai karošanai. Uz 2 gadiem Staburaga pagastā nostiprinājās Pirmā pasaules kara krievu un vācu frontes nocietinājumu līnija. Šajā laikā radušās daudzās betonētās blindāžas, dzeloņdrāšu aizsargžogi u. c. karošanai nepieciešamās būves. Galvenokārt pēc krievu pavēlniecības iniciatīvas bieži notikušas vietēja rakstura kaujas.

Lai apgādātu savas pozīcijas ar visu nepieciešamo, vācieši toreizējā Sēlpils pagasta teritorijā no Kalēju stacijas (vēlāk st. Staburags) uzbūvēja divus šaursliežu dzelzceļa atzarus: uz Skudru kalniem un Īlenāniem (Sēlpils pag.).

Par Īlenānu atzara celtniecību atmiņās dalās J. Elksnis: „Pirmā pasaules kara laikā no lielā dzelzceļa tika uzbūvēts šaursliežu pievedceļš, kurš sākās pretim *Rubeņu* mājām un nepilnu puskilometru gāja paralēli lielajam ceļam, tad pagriezās D virzienā, garām *Kaudzītēm*, gar *Banderu* istabas priekšu, tad pāri Piksteres upītei, ar gala punktu kaut kur pie Īlenāniem. Jo tur netālu, Alinānu purvā, bija izveidota stipra aizsardzības līnija ar daudz bunkuriem.” (No J. Elksņa vēstules 2005. g. janvārī.)

Otra šaursliežu dzelzceļa līnija tika izbūvēta no Jelgavas — Krustpils dzelzceļa uz Skudru kalniem (sk. **Staburaga pagasta karti 7.** pielikumā).

Jēkabpils rajona pieminēkļu aizsardzības inspektors Jānis Amats jau daudzus gadus ir pētījis Pirmā pasaules kara notikumus Sēlpils pagastā. Pirmā pasaules kara laikā Sēlpils pagastā ietilpa arī pašreizējā Staburaga pagasta teritorija. Ļoti sīvo kauju apvidus pie *Iepukņiem* pašreiz ir gandrīz uz abu pagastu robežas. Kad tapa grāmata par Sēlpils pagastu, Jāņa Amata pētījums vēl nebija pabeigts, tādēļ tālāk sniegts J. Amata sagatavotais apraksts par Pirmā pasaules kara norisi abos pagastos.

Jēkabpils priekštilta pozīcijas. 1915. gada septembrī pēc Sunākstes un Vārnavas kaujām krievu karaspēks atkāpās uz iepriekš sagatavotajām pozīcijām Sēlpils pagastā, kuras jau 1915. gada jūnijā–jūlijā bija gatavojuši vietējie iedzīvotāji kara inženieru vadībā. Izveidojās Jēkabpils placdarms, kurā frontes līnija aizsākās pie Daugavas Sēlpils pagastā un gar Jēkabpili stiepās līdz Daugavai Dignājas pagastā.

J. Amats min šādu krievu karaspēka **ieņemto pirmo aizsardzības līniju** Sēlpils un Ābeļu pagastā: no Daugavas pie *Dopelēm* un Dopeļu kapsētas, gar Jēkabpils — Jaunjelgavas ceļa labo pusi, pie Mucas kroga šķērsoja lielceļu un pagriezās gar Piksteres upes kreiso krastu. Tad gar *Pāķiem*, *Bramaņiem*, *Iepukņiem* līdz *Ķukuļiem*, kur nedaudz attālinājās uz R. D no *Čakstēniem* šķērsoja Piksteri un gar *Priekšāniem* gāja uz Sēlpils staciju, *Cerēkļiem*, *Alināniem* un Alinānu tīreļa Z galu. Tālāk gar *Kuplejām*, *Skanstniekiem*, *Lejas Rožiem* uz Ošānu purva ZA malu.

1997. g. rudenī divi LU Vēstures un filozofijas fakultātes studenti apsekoja Pirmā pasaules kara tranšeju un zemnīcu vietas Lejas Dopeļu senkapu un Robežkroga kapsētas apkārtnē. Viņu pētījums liecina, ka vācu ierakumu līnija bija vēl uz A no Robežkroga kapsētas (sīkāk sk. nod. **Kultūras mantojums**).

Otrā krievu pozīciju līnija sākās Sēlpils pag. Daugavas krastā, *Oļu* apkaimē, tālāk tā devās uz *Krustlīciem* un gar Naudīdzānu kalna ZR malu šķērsoja Jēkabpils — Jaunjelgavas lielceļu. Tālāk gar *Jucīšiem* un *Ražotājiem* uz Saukas purva ZA galu un pa Priekšānu augstienes R malu pie Sēlpils stacijas sagāja kopā ar pirmo līniju.

Lai nodrošinātos pret frontes pārrāvumu, krievu karaspēks Sēlpils pagastā bija izveidojis plašu pozīciju tīklu līdz pat Daugavai. Nosacīti par **trešo pozīciju līniju** var nosaukt ierakumu, blindāžu un artilērijas pozīciju līniju Sēlpils pag. no Sēlpils pilsdrupām pa ceļu uz Kaicumkrogu (Sēliju), tad uz *Ausekļiem*, Augsto kalnu, *Ainavām*, *Ķēniņiem*, *Sēņotiem* un gar Baltiņu ezera R krastu uz *Gustiņiem* (Salas pag.). Īpaši nocietināti bija Melnā sila kalni, kur aiz strēlnieku ierakumiem atradās artilērijas un zenītartilērijas pozīcijas.

Vēl viena ierakumu virkne Sēlpils pag. stiepās no Vecsēlpils pāri Ķipukalnam uz *Siktēriem*, *Dzeņiem* un Viesītes pusmuižu līdz Plaušu kalniem. Sēlpils pag. pozīciju sistēma sedza pieeju 5 tiltiem pāri Daugavai. Tie atradās starp *Peņigām* (Krustpils pag.) labajā krastā un *Daugavas Lielgalvjiem* kreisajā krastā; pretim *Skanstniekiem* Gostiņos (Aiviekstes pag.); augšpus Stukmaņiem (Klintaines pag.) un netālu no Pulpāniem; ierakumu virkne ar dzeloņdrāšu žogiem bija Zelķu dzelzceļa tilta priekšā.

Staburaga pagastā pirmajai vācu ieņemtajai pozīciju līnijai bija aptuveni šāda konfigurācija: no *Burmeisteriem* pie Daugavas uz *Vizbuļiem*, *Kaktiņiem*, Slūzānu kalnu. Tad uz *Pundāniem*, *Iepukņiem* gar Ezerpurvu un tālāk uz Sēlpils pag. Upes kalnu. Gar Piksteri šķērsojot Krustpils — Jelgavas dzelzceļa līniju (ap 0,5 km uz R no Sēlpils stacijas), virzās uz Alinānu tīreli, *Dekmerēm*, *Ķīlāniem* un Riestiem (Mežmuižu). Visbeidzot gar Ošānu purva D malu, gar Piestiņu un tālāk līdz Dignājai. Vācu ierakumus sargāja 6–8 rindu plats dzeloņdrāšu žogs. Daudzas blindāžas bija betonētas un ir saglabājušās līdz mūsdienām.

Otra vācu aizsardzības līnija gāja pa Vīgantes — Zilkalnes ceļu. Vēl kāda atvaires līnija Staburaga pagastu šķērsoja no *Smilgām* un *Viļņiem* uz *Saulītēm* (Sonnenhofas pusmuižu) un *Trīskantniekiem*, tad pagriezās uz *Kalna Ķuzāniem*. Var secināt, ka Staburaga pagasta lielāko daļu jau 1915. gadā bija okupējuši vācieši.

1916. gada marta kaujas. 1916. gada 27. februārī Mogiļevā, Krievijas armijas virspavēlnieka galvenajā mītnē, sprieda par to, kā atvieglot sabiedroto armijas stāvokli Rietumu frontē pie Verdenas. Nolēma, ka, lai piespiestu vācu pavēlniecību atvilkt vācu vienības no Rietumu frontes, jārīko uzbrukums vācu un krievu frontē. Atzina, ka vislabāk šādu lielu uzbrukumu organizēt Ziemeļu frontē, kur bija lielākais pārsvars pār pretinieku. Savukārt Ziemeļu frontes iecirknī priekšroka dodama uzbrukumiem no Jēkabpils un Daugavpils placdarma.

Uzbrukums sākās 21. martā. Tas Jēkabpils placdarmā notika 3 virzienos. Labajā spārnā, respektīvi, Sēlpils iecirknī uzbrukumā devās 9 strēlnieku pulki korpusa komandiera ģenerāļa Gandurina vadībā. Strēlnieki spēja pavirzīties uz priekšu tikai 1,5 verstis. 22. martā Sēlpils iecirknī uzbrukums turpinājās. 23. martā Sēlpils iecirknī ģenerālis Gandurins pavēlēja artilērijas vienībām intensīvi apšaudīt vācu pozīcijas *Iepukņu* un *Pundānu* rajonā, lai pēc tam uzbrukumā šo rajonu ieņemtu. Sibīrijas korpuss nakts uzbrukumā mēģināja gūt panākumus uz Z no Krustpils — Jelgavas dzelzceļa līnijas. 24. martā sekmīgi risinājās kaujas Sēlpils iecirknī, kur uzbrukumā devās svaigas sibīriešu vienības pēc spēcīgas artilērijas sagatavošanas uguns pa vācu pozīcijām. 25. martā, ciešot lielus zaudējumus, ģenerāļa Gandurina korpuss ieņēma *Iepukņus* un augstienes pie *Pundāniem*, taču pret vakaru vāci pretuzbrukumā augstienes pie *Pundāniem* atguva.

Neskatoties uz krievu karaspēka skaitlisko pārsvaru šajā frontes sektorā, marta uzbrukumi nedeļa vajadzīgos rezultātus, bet zaudējumi bija milzīgi — Ziemeļu fronte Rīgas, Jēkabpils un Daugavpils placdarmā kopumā zaudēja 38 000 kritušo un ievainoto karavīru. Starp šiem zaudējumiem bija arī tie simti un tūkstoši, kuri palika guļot ierakumu starplaukā pie *Iepukņiem*, *Pundāniem*, Ezerpurvā un deva šim Sēlpils apvidum nosaukumu Nāves ieleja.

Sēlpilī kaujas turpinās. 1916. gada 10. maijā pulksten 13 vācieši atklāja spēcīgu artilērijas sagatavošanas uguni pa krievu 60. strēlnieku divīzijas ierakumiem pie *Dopelēm*, Robežkroga un *Iepukņiem*. Pulksten 19 vācu vienības devās uzbrukumā pie Robežkroga, bet pusstundu vēlāk arī Dopeļu meža un *Iepukņu* rajonā. Taču 60. strēlnieku divīzijas pulki ar spēcīgu uguni atsita vācu uzbrukumus.

Pulksten 21 vācu vienības atkārtoti mēģināja virzīties uz priekšu *Dzērvju* rajonā un apņemt to no D, taču 60. strēlnieku divīzijas strēlnieki uzbrukumam atvairīja. Tajā pašā dienā pulksten 20 krievu 60. divīzijas pulki uzsāka pretuzbrukumu *Iepukņiem*. Uzbrukumam joprojām nebija panākumu, tas tikai vairoja veltīgu upuru skaitu. Tajā pašā laikā vācu vienības izmēģināja laimi uzbrukumā *Ķukuļu* virzienā, tomēr spēcīgā aizstāvju uguns piespieda tos atteikties no šā mēģinājuma.

Krievu 60. strēlnieku divīzijas pavēlniecība plānoja atkārtotus uzbrukumus, lai *Iepukņus* atgūtu, taču spēcīgās lietavas Piksterē pacēla ūdenslīmeni. Radās grūtības — lai pievestu rezerves, būtu jāriko pārceltu, tāpēc 14. armijas korpusa vadība uzbrukumam atcēla.

Vācu Austrumu frontes štāba priekšnieks ģenerālis Ērihs Ludendorfs (1865–1937) atzina, ka krievu uzbrukumos 1916. gada martā vācu 8. armija bija nonākusi kritiskā stāvoklī un tikai nesaņemtie uzbrukumi liedza krievu 5. armijai gūt uzvaru.

Darbojas sapieri. 1916. gada marta uzbrukumus vācu nocietinātajam Augustinhofas (Augustmuižas) rajonam nodrošināja 2. Sibīrijas sapieru bataljons. Sapieru spridzinātāju komandu uzdevums bija izspridzināt ejas ienaidnieka dzeloņdrāšu žogos, citas sapieru komandas laboja ceļus un tiltus frontes joslā, ierīkoja pārceltnes. Sibīriešu sapieru spridzinātāju komandām smags uzdevums bija naktī uz 24. martu, kad vajadzēja izspridzināt ejas vācu žogos, kuros bija 10–12 dzeloņdrāšu rindu. Bija vajadzīgi ļoti gari piroksilīna lādiņi. Bataljona 3. rotas leitnanta Nikolaja Kuzmina spridzinātāju komandai uzdeva izspridzināt ejas vācu žogos pie *Iepukņiem*, bet poručika Vladimira Venera komandai nācās to darīt pa labi no *Iepukņiem*, ieņemot *Pāķiem*. Poručiku Verneru smagi ievainoja, sapieriem bija arī kritušie. Sapieri spridzinātāji savu uzdevumu izpildīja. Kājniekiem ceļš bija vaļā.

Latviešu karavīri Sēlpils frontē. Sākoties Pirmajam pasaules karam, Krievijas armijā dienēja un karoja daudzi latviešu virsnieki, apakšvirsnieki un kareivji. Kad organizējās latviešu strēlnieku bataljoni, lielākā daļa pārgāja uz tiem. Arī karaspēka vienībās, kas atradās Jēkabpils placdarmā un Sēlpils frontes iecirknī, karoja latviešu karavīri. 60. strēlnieku divīzijas 237. strēlnieku pulka bataljonu komandēja apakšpulkvedis **Jānis Kalniņš** (vecākais) (1867–1942). Viņa bataljons aizstāvēja pozīcijas Piksteres iecirknī, kur notika asiņainas kaujas. Vēlāk Latvijas armijā Jānis Kalniņš (vecākais) uzdienēja par ģenerāli. Par varonību 1917. gada 17. janvāra kaujā pie Ložmetējkalna, Tīrelpurvā, apbalvots ar Lāčplēša Kara ordeni.

Tās pašas divīzijas 239. strēlnieku pulkā Robežkroga pozīcijās rotu komandēja kapteinis **Kārlis Berķis** (dz. 1883. g. Ceraukstes pag., miris pēc 1945. g.). Vēlāk viņš par varonību kaujā pie Katrīnmuižas 1916. gada 21.–22. jūnijā apbalvots ar Lāčplēša Kara ordeni.

1917. gadā par 60. strēlnieku divīzijas štāba priekšnieku Sēlpils iecirknī iecēla pulkvedi **Vilhelmu Jūliusu Kārklīņu** (dz. 1878. g. Suntažu pag., nošauts 1942. g. septembrī Krasnojarskā). 1916. gada marta kaujās pie *Iepukņiem* un *Pundāniem* uzbrukumus atbalstīja 2. Sibīrijas armijas korpusa 10. atsevišķais smagās lauku artilērijas divīzions, kurā bateriju komandēja poručiks **Voldemārs Rauhmanis** (dz. 1893. g. Liepājā, miris 02.10.1940. Rīgā). Par varonību Brīvības cīņās kapteinis Rauhmanis apbalvots ar Lāčplēša Kara ordeni.

1915. gada kaujās 60. strēlnieku divīziju atbalstīja 60. artilērijas brigādes podporučika **Kārļa Ādamsona** (dz. 1883. g. Rozulas pag., miris 21.09.1941. Soļiļeckas cietumā) baterija. Latvijas armijā Ādamsons uzdienēja par pulkvedi.

Nocietinājumu būvi Sēlpils frontes iecirknī kādu laiku vadīja kara inženieris, sapieru apakšpulkvedis **Rolfs Štrombergs** (dz. 1877. g. Engures pag., miris 10.03.1939. Rīgā).

Operācija „Hindenburgs“. Krievu un vācu fronte gar Daugavu sakustējās, kad 1917. gada 1. septembrī vācu 8. armijas 11. korpusa pie Ikšķiles forsēja Daugavu un pārrāva krievu fronti līdz Mazajai Juglai. Tas radīja draudus Rīgas placdarmā esošajām 12. armijas vienībām tikt ielenktām. Sākās strauja atkāpšanās, un 3. septembrī vācieši ieņēma krievu atstāto Rīgu.

Divas nedēļas pēc Rīgas sagrābšanas vācu 8. armija veica vēl vienu uzbrukumu — operāciju „Hindenburgs“ ar mērķi likvidēt Jēkabpils placdarmu. Uzbrukuma virzienā pret Jēkabpils placdarma rietumu flangu vācieši Sēlpilī koncentrēja ap 250 lielgabalu un 130 mīnmetēju. Tad atklāja neilgu,

bet ļoti koncentrētu artilērijas viesuļuguni pa divu gadu laikā labi izlūkotajām krievu pozīcijām. Apšaudē viņi izmantoja arī ķīmiskos lādījumus. Biezā migla sekmēja indīgo gāzu iedarbību. 1917. gada 21. septembrī vācu 8. armijas vienības pārgāja triecienuzbrukumā Jēkabpils placdarma R sektoram. Uzbrukuma mērķis — Jēkabpils. Cīņas izvērās Sēlpils frontes iecirknī, jo uzbrukumu placdarma centrā traucēja lielais mākslīgais ezers Biržu plāvās. Lai gan placdarms bija labi nocietināts, abas to aizstāvošās divīzijas (60. un 184.) neizturēja vācu ārkārtīgi spēcīgo artilērijas uguni un koncentrēto kājnieku vienību spiedienu, un tajā pašā 21. septembrī vācu vienības ieņēma placdarmu, kas divus gadus bija sedzis Stukmaņu (tag. Plaviņu) un Krustpils dzelzceļa mezglu.

Atgriešanās. 1918. gada pavasarī staburadzieši sāk atgriezties no bēgļu gaitām vācu armijas okupētajā dzimtenē.

P. Barisons raksta: „Sveša vara valdīja pār Dievzemīti. Parastā divgalvainā ērgļa vietā valdīja viengalvainais (šeit domāti krievu un vācu ģerboņi — R. A.).“ Tālāk nākamais komponists apraksta visas procedūras, kādas bēgļus sagaidīja, atgriežoties dzimtenē: „Aizbraucām Līkumu krogā, kur atradās „punkts“ (domāta atbraucošo bēgļu reģistrācijas vieta — R. A.). Vispirms pierakstīja, tad sūtīja uz pirti nomazgāties, ka varētu stādīties kungiem priekšā. Atnāca no pirts. Tad bija jāiet mērīties, gadi jāpasaka un citas smalkas ziņas. Tad gaidījām līdz pulksten 3 pēc pusdienas, kamēr ieradās ārsts Līkummuižā. Tad sarīdoja visus vienā grāvja pusē, un vāciets nostājās ar sarakstu rokās otrā pusē. Tad sauca visus pēc uzvārdiem, un nosauktajam bija jālec pāri grāvim otrā pusē. Kad visi bija izsaukti, tad vāciets pa priekšu un citi pakal devās uz muižu, uz ārstu. Tur atšķīra vīriešus no sievietēm. Sieviešus laida pa priekšu, pēc tam vīriešus pa vienam pie ārsta. Ārsts paprasa, vai slimš vai vesels, izdod zīmīti, un vari iet atpakaļ uz krogu. Krogā izdeva pareizo pasi, un nu varēja braukt mājās.“ Tālāk viņš raksta: „Māju mums vairs nav, tikai mūru drupas, ierakumi, bedres un dzeloņdrāšu žogi. (...) Pamazām pierada pie jaunajiem apstākļiem, smagā darba, diezgan sliktās pārtikas un „apakšzemes“ dzīvokļa. Tādos apstākļos bija jāveido jauna dzīve uz vecajiem gruvešiem.“ [P. Barisons.]

Liela daļa staburadziešu kara gadus pārlaida Daugavas labajā krastā, Vidzemē. Kā atzina statistika, Pirmajā pasaules karā no visām 370 Sēlpils pagasta saimniecībām tika nopostīti 98%. [Jēkabpils apr. 1937, 82] Zeme bija sapostīta ierakumiem, nocietinājumiem, dzeloņstieplu mudžekļiem, mājas bija nodedzinātas, tīrumi aizauguši.

LATVIJAS REPUBLIKAS NEATKARĪBAS GADI (1918–1940)

Nopostītajās mājās no bēgļu gaitām atgriezies, latviešu zemnieks centās izmantot visu, ko bija atstājis karš. No vācu blindāžu celtniecībā izmantotajām gofrētā metāla loksnēm tapa māju jumti, siena šķūņi, malkas nojumes, smēdes. Bijušajās blindāžās iekārtoti pagrabi, kas kalpo vēl mūsdienās (sk. 44. att.). No šaursliežu dzelzceļa gulšņiem tapa zirgu pajūgiem pāri braucamais tilts pār Piksteri. Pat dzeloņdrāšu nocietinājumu paliekas varēja asprātīgi iemeistarot logu slēģos.

Pēckara gados par Vīgantes puses saimnieciskās dzīves aktivitāšu centru vispirms kļuva karā nenopostītie *Kuzāni*. Tur atvēra skolu, darbojās krejotava, notika pagasta sanāksmes un sarīkojumi. (Sk. **Kuzāni** nod. **Apdzīvotās vietas, saimnieciskie, izglītības un kultūras objekti.**)

Drīz atdzima arī kara laikā nopostītā Vīgante.

Pēc kara vienu no bijušās Vīgantes muižas saimniecības ēkām piešķīra 1922. gadā dibinātajai Vīgantes piensaimnieku sabiedrībai. Ar sabiedrības pūlēm ēka atjaunota, un tajā ierīkots krejošanas punkts, vēlāk

44. att. Pirmā pasaules kara vācu armijas blindāžā ierīkots pagrabs *Piksteriešos*. J. Tālberga foto. AiVMM 23902/39.

pienotava. Šajā ēkā ierīkota arī Staburaga telefona centrāle un Staburaga pasta palīgnodaļa. Turpat arī koloniālpreču veikals un ērta sabiedrības saiešanas zāle. [Īskalns 1933, 20] Pie Dzirnupītes ietekas Daugavā darbojās Vīgantes (Sīpola) ūdensdzirnavas.

Laikā starp abiem pasaules kariem Sēlpils pagastā darbojušās 4 meliorācijas sabiedrības, katrā 20–30 biedru. Spriežot pēc nosaukumiem, Piksteres un Vīgantes meliorācijas sabiedrības darbojušās Staburaga pagastā. Pie *Ķieģeļniekiem* darbojās ķieģeļu ceplis, kaļķu dedzināšanas ceplī bijuši vairākās vietās: pie *Puķīšiem*, *Lejas Doppelēm*, *Skudrām* (2 ceplī), *Vairogiem* (2 ceplī), *Randāniem*, *Dambjiem*, Vīgantes parkā un pie *Piģēniem* (2 ceplī, vienu no tiem *Piģēnu* saimnieks vēlākajos gados ar Pirmā pasaules kara trofejām — gofrētajām metāla loksnēm — pārveidojis par gaļas žāvētavu).

Agrārās reformas gaitā Vīgantes muižas zemes sadalītas 95 vienībās (no tām 6 — bijušās muižas rentes mājas) ar kopējo platību 1116 ha [LKV, 38070]. Lauksaimniecībā galvenais ienākumu avots bija lopkopība. Zemnieku saimniecību budžetu līdzēja sabalansēt vairākas palīgnozāres. Tās bija zivju dīķu ierīkošana (piemēram, *Pundānu* Bīskapam), zvejošana Daugavā un plostnieku darbs.

Vēl 20. gs. 60. gados bija 3 zivju dīķi pie *Renceļiem* un 2 dīķi Cūku purvā, netālu no *Senčiem*. Dīķos audzēja karpas. Katrā Daugavas krasta mājā bija zvejas rīki un daudz tika zvejotas Daugavā mītošās vērtīgās zivis: laši, nēģi, arī zuši.

Latvijas brīvvalsts laikā ar koku pludināšanu nodarbojās trešā daļa pie upes dzīvojošo vīriešu. Sīkāk par koku pludināšanu un zvejniecības nozīmi Staburaga pagasta ļaužu dzīvē runāts jau iepriekš (sk. nod. **Staburaga pagasta izveidošanās, nosaukums, ģeogrāfiskais novietojums**).

OTRAIS PASAULES KARŠ UN PĒCKARA GADI. KOLEKTIVIZĀCIJA

Otrais pasaules karš Sēlpils pagastam radīja krietnus, tomēr nesalīdzināmi mazākus zaudējumus, nekā tas bija Pirmā pasaules kara gados. Vairāk cieta tā pagasta daļa, kurā 1945. g. tika izveidota Staburaga ciema padome, galvenie cietēji bija Daugavas krasta lielie koki Vīgantes parka un Staburaga apkārtnē. Nodega vairākas mājas.

Daugavas krastam tuvējo māju iedzīvotāji atkal bija spiesti doties tuvākās vai tālākās bēgļu gaitās. *Piģēnu* ļaudis nepakļāvās vāciešu rīkojumam atstāt mājas un slēpās māju tuvumā esošā Pirmā pasaules kara bunkurā. *Avotiņu* māju iedzīvotāji pārvācās uz *Betkām* pie vectēva, *Burmeisteru* ļaudis patvērās *Stalānos*. *Birzēs* dzīvojošie, izņemot vectēvu, kurš atteicās atstāt mājas, devās bēgļu gaitās uz Ķuzāniem otrpus Jelgavas — Krustpils dzelzceļam.

Vācieši atkāpjoties uzspridzināja tiltu pār Piksteri, nocirta un ieraka pie tā zemē lielus ozola blukus, lai aizsargātos no krievu tankiem (A. Lasmanis). Nocirta arī visus Daugavas krasta lielos kokus līdz pat Staburagam, Vīgantes parku ieskaitot. Kokus nozāģēja krietni augstu, nesagarināja un atstāja sakritušus. Turklāt Daugavas krastu arī mīnēja un, gatavojoties ilgākai karošanai, izveidoja dzeloņdrāšu aizsargjoslu. Gatavošanās bija veltīga. Vācu armija šajā vietā atkāpās strauji, bez kaujām. Daugavas krasta mīnas uzspridzināja vien no bēgļu gaitām pārnākušos cilvēkus un viņu mājlopus. Daugavas pretējā — labajā — krastā Avotiņkalnā izvietotā vācu baterija kādu laiku vēl apšaudīja kreisā krasta lielceļu (Ē. Indriksons).

Vācieši bija cietuši zaudējumus laukumīnā Daugavas krastā, lejā pie Staburaga pārceltuves. Šeit bija gājuši bojā vairāki vācu karotāji, kuru mirstīgās atliekas gulēja neapbedītas, kamēr fronte atradās abos Daugavas krastos.

Kā raksta Latvijas lauksaimniecības pētnieks vēsturnieks H. Strods, zemniecībai pēckara gados bija ievērojamas attīstības iespējas. Taču zemnieku dzīvi pēc kara negatīvi ietekmēja Maskavas noteikto kultūru un Krievijas agrotehnikas ieviešana, kā arī pieaugošā lauksaimniecības agronomiskā komandēšana (piemēram, centieni Latvijā audzēt koksagīzu). „Galvenais kompartijas panākums bija trešā komunistiskā agrārreforma, kura likvidēja tirgum ražotspējīgo zemniecības daļu un bija pirmā

PĒC TREŠĀS ATMODAS

1992. gada februārī kolhoza „Staburags“ vietā izveidojās paju sabiedrība „Staburags“, kuru reorganizēja 1999. gadā, nodibinot SIA „Velmaraiši“ (īpašnieki Aigars un Ainis Dobulāni). Sākumā SIA „Velmaraiši“ nodarbojās ar graudkopību, lopkopību un lauksaimniecības pakalpojumu sniegšanu individuālajiem zemes īpašniekiem. Daļēji darbojās bijušais lopkopības komplekss „Muktiņi“, taču 2003. g. to pārdeva daudznozaru kompānijai „Daugava“. Kopš 2005. g. kompleksā lopu vairs nav, nedarbojas arī cūku ferma „Jaunās Mežmales“, līdz ar to lopkopība ir pilnīgi likvidēta. Pašlaik SIA „Velmaraiši“ audzē graudus un rapsi (sk. 45. att. pielik.), sniedz tehnikas pakalpojumus un nodarbojas ar mežsaimniecību.

Staburaga pagastā 2005. g. reģistrētas 26 zemnieku saimniecības, kuru kopējā platība ir 1417,9 ha, un 147 piemājas saimniecības ar 3607,2 ha platību. Turklāt vēl ir 424,97 ha pašvaldības zemes un 626,5 ha valsts zemes (meži). Zemes izmantošanas struktūra ir šāda: lauksaimniecībā izmantojamā zeme 2586,0 ha, t. sk. 1508,8 ha aramzemes; meži 626,5 ha. [SP] Vērā ņemama saimnieciskā darbība notiek nedaudzās saimniecībās: *Skudrās* (graudkopība, lopkopība), *Dālderis*, *Kalvēs*, *Kalna Skābučos*, *Avotiņos*, *Virsaļos* un *Stabiņos*. Citur pārsvarā naturālā saimniecība, kas nodrošina ar pārtiku tajā dzīvojošo ģimeni. Pagastā darbojas kokapstrādes uzņēmums SIA „SCH“. Pirmās Latvijas brīvvalsts pastāvēšanas gados, īsajā laika posmā (tikai 20 gadu) starp abiem pasaules kariem, tagadējā Staburaga pagasta laukos notika ekonomisks brīnums — tika atjaunotas karā nopostītās mājas un no jauna iekopti lauki un tīrumi. Diemžēl tagad, kad pagājis pusotrs gadu desmits pēc kolhozu likvidēšanas, nekāda attīstība nenotiek un ir jārūnā nevis par panākumiem, bet par darāmo, lai apturētu saimnieciskās darbības lejupslīdi un iedzīvotāju skaita samazināšanos.

KULTŪRAS UN SABIEDRISKĀ DZĪVE

Beidzoties Pirmajam pasaules karam, par nozīmīgu Sēlpils pagasta kultūras centru kļuva karā maz cietušie Ķuzāni. Tā kā ēkas nebija sagrautas, sāka darboties skola, turpat dzīvoja arī skolotājs, kurš mācīja gan bērnus, gan pieaugušos. Jau 1918./19. g. ziemā Ķuzānos sarīkota pirmā teātra izrāde. Ķuzānos notika sarīkojumi un mēģinājumi. Katra pasākuma programmā bija dziesmas, deklamācijas un arī kādas īsas ludziņas izrādīšana. Bijušas reizes, kad sarīkojumi notikuši trīs nedēļas pēc kārtas, neskaitot vēl daudzos mēģinājumus. 20. gs. 20. gadu sākumā šeit darbojās stīgu orķestris, jauktais koris, no kura vēlāk veidojās vīru un sieviešu koris, vīriešu dubultkvartets, vēl dueti un solo dziedātāji. Visos pasākumos aktīvi līdzdarbojās nākamais komponists Pēteris Barisons, piedaloties gan kā izpildītājs, gan kā diriģents. Liecības par šo laiku glabā ieraksti komponista Pētera Barisona jaunības dienu dienasgrāmatā. Kad 1928. g. atjaunoja Sēlpils pamatskolu, 5. un 6. klase no Ķuzāniem atgriezās tajā. Tika atjaunots *Bērziņu* klubs pie Sēlpils stacijas, un sabiedriskie pasākumi vairs nenotika Ķuzānos, bet *Bērziņos*, reizēm arī Sēlpils pamatskolā. (Par Ķuzāniem vairāk sk. šķirklī **Kuzāni** nod. **Apdzīvotās vietas, saimnieciskie, izglītības un kultūras objekti.**)

„Vīgantieši šopavasār noorganizēja otru dziedātāju kori J. Apsalona vadībā, un viņiem bija paredzēts izrīkojums Vasaras svētkos pirmo reizi Vīgantes bijušā parkā, jo tur vēl bija cik ne būt palicis nesarakāts,” tā 1920. g. rakstījis P. Barisons.

Ja Ķuzānos sarīkojumi notika gada aukstajā laikā, tad Vīgante bija vasaras brīvdabas sarīkojumu vieta. Sākumā tie notika līdzenā Daugavas krasta laukumā virs Liepavota, vēlāk laukumu labiekārtoja, uzcēla estrādi.

1933. g. publicētajā aprakstā par Staburagu un tā apkārtni P. Īskalns rakstījis: „Šeit pie paša Liepavota atrodas plašs, jauks līdzenums ļoti stāvajā klinšainajā Daugavas krastā. Šeit atrodas tā saucamais Staburaga izrīkojumu laukums pie Liepavota.” [Īskalns 1933, 18]

Šim laikam bija raksturīga daudzu un dažādu biedrību dibināšana. Jau 1920. gadā bija nodibināta Kultūras veicināšanas biedrības nodaļa „Staburags” (tajā aktīvi darbojās Jānis Bārzdīņš), kas daudz darīja Vīgantes parka sakopšanā. Biedrībai bija savs koris Jāņa Apsalona vadībā, un tā rīkoja dažādus pasākumus.

Biedrībai bija piešķirtas Vīgantes pils drupas līdz ar „klāt stāvošu pils dārzu un nelielu zemes laukumu, kas kopēji iztaisa apmēram 2 ha platības”. „Biedrība jau izstrādājusi apstiprinātu Valsts būvvaldē Staburaga (Vīgantes — R. A.) pils atjaunošanas projekta būvplānu, bet līdzekļu trūkuma dēļ vēl līdz šim nav spējīga to realizēt dzīvē.” [Īskalns 1933, 20]

Līdzīgu domu pauž 1931. gada 30. augusta ieraksts Pētera Barisona dienasgrāmatā: „Bārdiņš (Bārzdīņš — R. A.) stāsta, ka nupat esot tikpat kā piešķirti bijušās pils mūri „Staburagam”, tātad varēšot sākt domāt par jaunas gaismas pils celšanu. Plāns esot jau izstrādāts. Raugoties uz vecā ķieģeļu mūra atliekām, gan ir pavisam bēdīgs iespaids, bet vecajam draugam Bārdiņam ir cieša pārliecība, ka reiz te tomēr pacelsies staltā tautas pils: „Esmu nosapņojis sapnī, ka tas notiks, un, ja to neredzēsīm mēs, tad mūsu bērni jeb bērnu bērni, bet reiz tomēr šeit būs tautas nams.” No sirds arī es to vēlētos piedzīvot.” [P. Barisons.]

Šajā laikā vienlaicīgi pastāvējušas vēl divas kultūras veicināšanai paredzētas biedrības: „Staburaga dziesmu svētku biedrība” un „Dziesmu un skaņu mākslas biedrība”. Novada kultūras dzīvē notikums ar lielāko, tālāko un plašāko skanējumu bija Staburaga dziesmu svētki, kas notika Vīgantes parka sarīkojumu vietā pie Liepavota. Šie svētki parasti tika rīkoti Jāņu dienā, 24. jūnijā.

Par dziesmu svētkiem un citiem pasākumiem (ziedoņa svētki, bērnu svētki, aizsargu balles), kas risinājušies Vīgantes

46. att. T. Reiters — Vīgantes dziesmu svētku virsdiriģents. Foto no http://www.music.lv/Conductors/Teodors_Reiters/default.htm.

parkā un citās vietās, liecības glabā komponista Pētera Barisona dienasgrāmata. Kā viņš rakstījis 1944. g., dziesmu svētki Vīgantē līdz tam laikam bija skanējuši 20 reižu. To virsvadītājs parasti bija slavenais diriģents Teodors Reiters (1884–1956) (sk. 46. att.), bet svētku atklāšanā vairākas reizes piedalījies izglītības ministrs. Tomēr pirmo dziesmu svētku virsdiriģents un visa pasākuma dvēsele bija vietējais muzikāli apdāvinātais cilvēks Jānis Apsalons. (Sīkāk par pasākumiem Vīgantes parkā sk. nod. **Nozīmīgākie notikumi Staburaga pagasta vēsturē.**) 30. gadu otrajā pusē Vīgantes parkā uzcēla estrādi, bet iecerētās „gaismas pils” celtniecība palika neīstenota.

Otrā pasaules kara laikā Vīgantes parks, Staburags un viss Daugavas krasts zaudēja lielo, skaisto koku rotu.

„Staburags — šausmas! Vai tas ir Staburags tai melnajā, tumšajā ielokā kā sarāvis klints izcilnītis?! Tikai zeme un celmi. Murgi, šausmīgi murgi! (..) Par kādu milzu kapsētu viņi tevi pārvērtuši, tevi — mūsu visu skaistumu, prieku, acuraugu, tautas svētnīcu.” [P. Barisons.]

Neraugoties uz postījumiem, jau 1947. g. vasarā Vīgantes parkā notika Jēkabpils rajona bērnu svētki, kuros piedalījās 7 rajona skolu audzēkņi. Šo svētku organizators un vadītājs bija enerģiskais Vīgantes pamatskolas skolotājs Valdis Abatnieks. Nākamajos gados atdzima arī dziesmu svētku tradīcijas, bet... ne ilgi. 60. gadu vidū Vīgantes estrādi appludināja Pļaviņu ūdenskrātuve. Daugavas krasta augstākajā daļā kāds gabaliņš Vīgantes parka vēl saglabājās, un šajā parka daļā tapa atkal brīvdabas sarīkojumu vieta, kas 1989./90. g. kļuva par Vīgantes parka Jauno estrādi. Sakoptajā parkā un jaunajā estrādē 1990. g. notika pirmie atjaunotie dziesmu svētki. Tagad dziesmoti pasākumi Vīgantes parkā notiek ik vasaru (sk. 47. att. pielik.). 1999. g. vasarā Vīgantes parka estrādē notika jauns pasākums: Pēterdienas Staburagā, kas veltītas komponista Pētera Barisona atcerei. Ik pārgadus no dažādām Latvijas malām uz šejieni brauc kori, lai skandētu komponista sacerētās kora dziesmas.

90. gadu vidū no pagātnes aizmirstības izcelta vēl kāda jauka vēstures lappuse. 1995. gada 26. aprīlī Staburaga pagastā viesojās Valsts prezidents Guntis Ulmanis. Viņš kopā ar Vīgantes pamatskolas mazpulcēniem piedalījās Vienības birzs atjaunošanā pļaviņā Daugavas krastā pie noslīcinātā Staburaga (sk. 48. att. un 49. att. pielik.).

Būtiska nozīme Vīgantes novada kultūras dzīvē ir diviem novadniekiem — Jānim Apsalonam

(1872–1935) un Pēterim Barisonam (1904–1947). Jānis Apsalons dzimis *Ādmiņos* Brenča Apsalona ģimenē. 20. gs. sākumā talantīgais jauneklis studējis Pēterburgā (sk. 50. att.) un aktīvi piedalījies sabiedriskajā dzīvē: vadījis studentu kori, pūtēju orķestri, daudz sportojis. Sportojot sabojājis veselību un pirms Pirmā pasaules kara tēva mājās *Ādmiņos* atgriezies ar paralizētām kājām. Neraugoties uz smago slimību, Jānis daudz darīja šīs puses kultūras dzīvē — organizēja un vadīja Latvijas Kultūras veicināšanas biedrības Staburaga nodaļas kori un pūtēju orķestri. 1923. g. viņš bija pirmo Vīgantes parkā notikušo dziesmu svētku virsdiriģents. (Sk. 51. att.) Ziemas mēnešos Jānis Apsalons turpat *Ādmiņos* mācīja apkārtējiem bērniem lasīt, rēķināt un vienlaikus ievadīja arī mūzikas pasaules noslēpumus, talantīgākajiem mācot spēlēt vijoli. Jānis kādu brīdi skolojis arī nākamo Vīgantes puses slavenību — komponistu Pēteri Barisonu. Pirmo paša komponēto dziesmu — „Staburaga atmoda” — Pēteris Barisons uzticēja tieši Jānim Apsalonam, un tās pirmatskaņojums notika *Zvilnu* šķūnī Staburaga kora izpildījumā Jāņa Apsalona

50. att. J. Apsalons 1904. g. Pēterburgā. Foto no Apsalonu ģimenes arhīva.

vadībā. Jānis Apsalons šķīrās no dzīves 1935. g. un apbedīts Brantānu kapos, kur Staburaga kultūras veicināšanas biedrība uzlikusi piemiņas plāksni.

Komponists, diriģents un mūzikas pedagogs Pēteris Barisons dzimis tagadējā Staburaga pagasta *Skudrās* (sk. 52. att.). Jau bērnībā zēna muzikālās spējas ievēroja viņa tēvocis, arī muzikāli apdāvināts cilvēks, kurš iemācīja zēnam spēlēt vairākus mūzikas instrumentus (cītaru, vijoli, mežragu, ģitāru). Tūlīt pēc Pirmā pasaules kara Pēteris no bēgļu gaitām atgriezās nopostītajās *Skudrās* un blakus

saimniecības atjaunošanas darbiem vienmēr izbrīvēja laiku mūzikai, mērojot tālo ceļu uz Vecsēlpili, kur Raiņa kluba Sēlpils nodaļas rīkotajos pasākumos spēlēja kādu mūzikas instrumentu. Tāpat viņš piedalījās *Bērziņos* un *Ķuzānos* rīkotajos kultūras pasākumos.

Savā dienasgrāmatā par šo laiku Pēteris Barisons rakstījis: „Rāvāties ar darbiem pa darbdienām un ar dziedāšanu pa svētdienām.” [P. Barisons.]

1923. gadā P. Barisons devās uz Rīgu un iestājās Ernesta Vīgnera Fonoloģijas institūtā, kuru pabeidza teicami. Sekoja mācības Latvijas Konservatorijas Jāzepa Vītola kompozīcijas klasē un Jāņa Mediņa diriģentu klasē. Mācību laikā ne brīdi neapsīka Pētera Barisona interese un darbošanās dzimtā pagasta kultūras dzīvē. Viņš kopā ar diriģentu Kārli Grasbergu strādāja ar „Raiņa kluba” kori, kā arī 1930. gadā piedalījās dziedāšanas biedrības „Lira” kora organizēšanā. Tāpat Barisons aktīvi sadarbojās ar Latvijas Kultūras veicināšanas biedrības Vīgantes nodaļas kori „Staburags”. 1934. gadā Pēteris Barisons beidza Latvijas Konservatoriju.

Komponista daiļrades raksturojumu sniedz viņam veltītais buklets „Pēteris Barisons — komponists, diriģents, profesors”: „Pēteris Barisons XX gs. 30. gados sasniedza nopietnu briedumu savā daiļradē. Blakus kora dziesmām viņš rakstīja mūziku orķestriem, simfonijai, simfoniskos tēlojumus („Līgo” un „Leģenda”), baleta uzvedumus, diriģēja korus un simfoniskos orķestrus. 1933. g. 8. vispārējos latviešu dziesmu svētkos apvienotie kori pirmo reizi dziedāja svētku konkursā godalgoto Pētera Barisona dziesmu „Dziesmas lielas lidotājas”. Savukārt, absolvējot konservatoriju, Pēteris pats diriģēja savas 1. simfonijas pirmo daļu.

Pētera Barisona radošais un praktiskais darbs savijās cieši jo cieši. Viņu bieži varēja redzēt pie simfonisko orķestru diriģentu pults Rīgā, Jūrmalā, Jelgavā, Nacionālajā operā, kā arī kopš 1936. g. veicot pedagoģisko darbu Latvijas Konservatorijā. Pēteris Barisons bija pirmais Kompozīcijas fakultātes dekāns. Četrus gadus vadīja Kompozīcijas katedru un simfoniskā orķestra diriģentu klasi. 1945. gadā P. Barisonam piešķīra profesora titulu.” [PB 2004]

„Dziesmai šodien liela diena” (A. Skalbes vārdi) pirmo reizi skanēja 1948. gada dziesmu svētkos jau pēc P. Barisona nāves. Šīs dziesmas nav trūcis arī visos turpmākajos dziesmu svētkos.

51. att. Apvienoto koru dalībnieki 1927. gada 24. jūnijā. Centrā sēž diriģents J. Apsalons. Foto no AiVMM 28126/9.

52. att. Komponists Pēteris Barisons 1930. gadā. Foto no Barisonu ģimenes arhīva.

53. att. „Staburaga bērni” autors, rakstnieks Valdis (Voldemārs Zālītis) 20. gs. 20. gadu vidū. J. Rieksta foto.

Pēteris Barisons mira pēkšņā nāvē, sasniedzis tikai 43 gadu vecumu.

Vīgantes novada kultūrvēsturei nozīmīgs materiāls ir Pētera Barisona dienasgrāmatas. Komponistam un mūziķim bijušas arī labas aprakstnieka spējas, raita, dzīva un interesanta valoda. Ar lielu mīlestību, reizēm arī ar zināmu humora piedevu autors raksta par sabiedriskajiem pasākumiem Vīgantes parkā, Ķuzānos, Zvejnieklīcī, *Bērziņu* klubā un citās vietās. Kopā ar jautru „čigānu saimi” vai lustīgiem „Jāņa bērniem” viņš ved mūs no mājas uz māju gandrīz no vienas pagasta malas līdz otrai. Tāpat kā Barisona dzīves ceļš ir vedis ārpus dzimtā novada, arī viņa rakstu rindas veltītas Rīgai, Latvijas Konservatorijai, operai un citām vietām, kurās viņš bijis un darbojies.

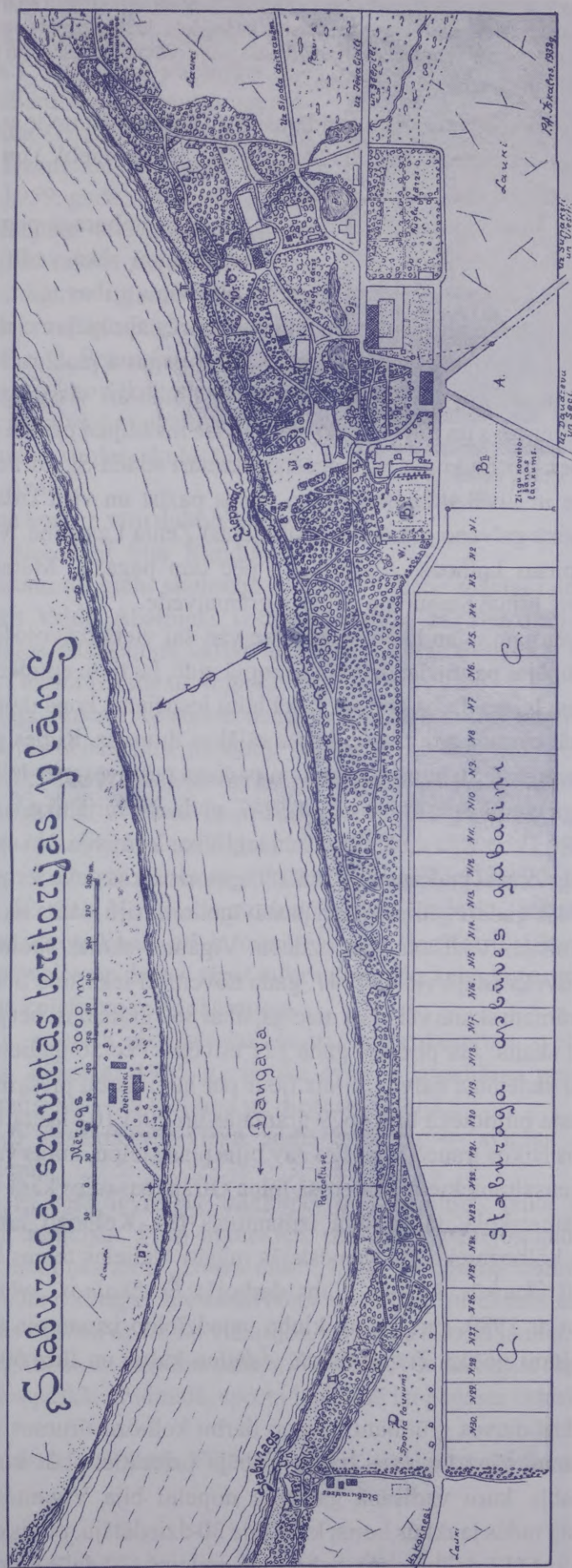
Daudziem Latvijas bērniem un arī pieaugušajiem vairāku paaudžu garumā Vīgantes parku, Daugavas pakrasti un Staburagu mīļu un tuvu padarījis 1895. g. rakstnieka Valda (īstajā vārdā Voldemārs Zālītis, 1865–1934) mākslinieciski augstvērtīgais jaunatnei veltītais darbs „Staburaga bērni”. (Sk. 53. att.) Stāsts ir par diviem pusaugu zēniem, viņu draudzību un kopīgajām gaitām Vīgantē, Daugavas krastos, pie Liepavota un Staburaga. Patiesais un jūsmīgais šo vietu dabas apraksts mudināt mudina lasītāju Vīganti un Staburagu skatīt savām acīm, Janča un Marča staigātās takas mīt savām kājām. Rakstnieks pats bērnībā kādu laiku ir dzīvojis Vīgantes muižā, tādēļ stāstījums tik paties un emocionāls. Grāmata „Staburaga bērni” atkārtoti izdota vairākas reizes. 1952. g. tā tulkota krievu valodā.

Rakstnieks Valdis ar darbu „Staburaga bērni” ir nodrošinājis Staburaga klints, Liepavota un Vīgantes parka popularitāti visā Latvijā vairāk nekā 100 gadu garumā.

1933. g. nāca klajā vīgantieša P. Īskalna grāmatiņa „Staburags. Latvijas teiksmainā senvieta un vadonis pa Staburaga kūrortu” par Vīganti un Staburagu. Pēc izglītības būdams inženieris, P. Īskalns bija izdomājis, izskaitļojis un sagatavojis Vīgantes (Staburaga) turpmākās attīstības projektu. Šeit bija paredzēts gan 20 nelielu apbūves gabalu, gan dažādas celtnes sabiedriskai un saviesīgai dzīvei (sk. 54. att.). Žēl, ka sākās Otrais pasaules karš un Īskalna projekts palika neīstenots, bet jau izdarītais tika nopostīts. Īskalna apraksts ir viena no nedaudzajām rakstveida liecībām par Staburaga un Vīgantes apkārtni.

Uz Staburaga un Seces pagasta robežas, turpat, kur Daugavas ūdeņi glabā Staburaga klinti, mājās, kurām dots *Staburaga* vārds, nu jau daudzus gadus dzīvo rakstnieki Māra Svīre un Vladimirs Kaijaks. (Sk. 55. att. pielik.) Ar to, ka, dzīvojot šeit, *Staburagā*, tapusi Vladimira Kaijaka populārā tetraloģija „Enijas bize”, „Zem Marsa debesīm”, „Nārбуļu dēli” un „Mantojums”, pamatoti lepojas abi pagasti. Tas ir latviešu cilvēka dzīves ceļš, sāga par latviešu zemnieka dzimtu cauri laikiem triju paaudžu dzīves garumā. Kino scenāriju šim darbam, kas televīzijas seriālos skatāms ar nosaukumu „Likteņa līdumnieki”, uzrakstījusi Māra Svīre. Apzināti vai gluži neapzināti abu rakstnieku darbi pauž domas, priekšstatus un tēlus, ko devusi tieši šī Sēlijas novada vide. „Lauku Avīzes” „Lata romāna” sērijā publicēts Māras Svīres darbs „Slazdu krogs un divi nami Rīgā”. Nosaukums *Slazdu krogs* nācis no Staburaga pagasta. Kā žurnāliste Māra Svīre ir aprakstījusi Vīgantes parku, Ādmiņu dižakmeni, likteņupi Daugavu un tās krastu pie Staburaga.

Par savu mājvietu Māra Svīre atzīst: „Šeit tiešām valda tāds īpašs starojums, savdabīga geomagnētiskā zona. Vēsturisku pierādījumu faktam, ka šeit bijusi Staburaga svētvieta, gan nav... Vienu gan zinu droši — āderu te ir milzum daudz, iet krustām šķērsām, tā, ka pat gultu lāgā nav kur nolikt. Toties sen zināms, ka radošam darbam āderes palīdz... Rakstniecībai šī vieta ir ideāla. Pa manas istabas logu paveras brīnišķīgs skats uz Daugavu. Diendienā vēroju upes mainīgumu — te rāma kā spogulis, te draudīgu vilņu pilna. Savu eseju krājumu „Pusbalsī” tā arī dēvēju — par Daugavas

54. att. Inženiera P. Īskalns 1932. g. zīmētais Staburaga senietas teritorijas plāns. [Īskalns 1993]

dāvanu." [Zeme 2000] Savukārt rakstnieks V. Kaijaks par šo vietu saka: „Kad 1976. gadā ieraudzījām šo mājiņu virs pašas Staburaga klints, nolēmām, ka tā būs mūsu. Zināmā mērā esmu pat saistīts ar šo vietu, jo tēvs dzimis netālajā Stukmaņu muižā, te gājis ganos. Arī vectēvs dzīvojis netālu, pie Sodējupītes. Kad bērnībā lasīju grāmatu „Staburaga bērni“, tēvs man daudz stāstīja par šīm vietām.“ [Zeme 2000]

Mazajā Staburaga pagastā dzimuši, dzīvojuši, strādājuši vai citādi bijuši un ir ar to saistīti vēl daži ievērojami cilvēki — mākslinieks Leons Kļavinskis *Staņgos* (sk. 56. att. pielik.) un selekcionārs, liliju audzētājs Jānis Vasarietis *Mintaautos* (sk. 57. att. pielik.).

Jau daudzus daudzus gadus Staburaga ciema padomes, pēc tam Staburaga pagasta padomes (sk. 58. att. pielik.) darbu ir vadījušas sievietes. 1975. g. ciema padomi sāka vadīt gados jaunā, enerģiskā, atsaucīgā un izdarīgā Aina Ķīse (sk. 59. att. pielik.). Par viņu gribas teikt, ka viņa ir kā māte, kas pašaizliedzīgi rūpējas par savām atvasēm, taču Ainas kundzes aprūpējamo un aizbilstamo skaits ir ļoti liels — visi 500 pagastā dzīvojošie cilvēki. Aina Ķīse ar pagasta ļaudīm ir kopā ne tikai darba dienās un svētku reizēs. Viņas sirsnīgie vārdi sniedz mierinājumu arī vissmagākajos dzīves brīžos, kad uz kapu kalniņu pavadāms tuvs un mīļš cilvēks. Aina Ķīse izvadījusi pēdējā gaitā daudzus pagasta cilvēkus. Kopš 1983. g. bez pārtraukuma par pagasta sekretāri strādā Skaidrīte Kubliņa (sk. 60. att. pielik.). Skaidrītes kundze ir cilvēks, kas visu zina, visus pazīst un visu izdara. Atzinīgus vārdus pelna ilgus gadus par kolhoza galveno grāmatvedi strādājusī Zenta Lasmane. Viss Lasmanes kundzes darba mūžs pagājis vispirms kolhozā „Staburags“, pēc tam pagastā. Mātes iemīto taku turpinājusī arī meita Maija Vegnere, bijusī Staburaga pagasta grāmatvede.

Vietas kultūru neveido ievērojamie ļaudis vien, bet gan visi šai vietā dzīvojošie cilvēki, kas dienu no dienas un gadu no gada rūpējas par to, lai dzīvotu sakoptā vidē, lai tiktu apmierinātas ne vien materiālās, bet arī garīgās intereses, lai no darba brīvajā laikā būtu iespējams kopā dziedāt, dejot vai teātri spēlēt, lai droši varētu aicināt ciemos gan tuvākus, gan tālākus draugus. Rūpes par kultūru un savu ļaužu sabiedrisko dzīvi jūtas visā Staburaga ciema un pagasta pastāvēšanas laikā.

Tikko izveidotajā Staburaga ciemā šobrīd jau tālajā 1947. gada 3. jūnijā tika izveidotas 2 pastāvīgas komisijas: Lauksaimniecības komisija un Kultūras un izglītības komisija. No aprīļa vadības kā prēmiju par labu darbu Staburaga ciema padome saņēma 180 grāmatu, kas deva ierosmi domāt par ciema bibliotēkas izveidošanu. 1947. gada 1. jūlijā ciema pastāvīgo komisiju skaits tika palielināts.

Kultūras un izglītības komisijas vadīšana tika uzticēta Vīgantes skolas skolotājam Valdim Abatniekam. Par viņu var teikt: cilvēks īstajā vietā! 1947. gada novembrī iekārtota Staburaga ciema bibliotēka, vadītājs Stuburs. Tās grāmatu skaits vēl visai niecīgs, tikai 882 grāmatas, bet par bibliotēkas noderīgumu liecina lielais lasītāju skaits. Jau pirmajā gadā 121 cilvēks. Pēc 56 gadiem, 2003. gadā, Staburaga pagasta bibliotēka atkal saņēmusi balvu. Šoreiz tie ir par labu darbu piešķirtie 300 lati no Daugavas fonda. 2001. gadā pagasta bibliotēkā bija 4679 grāmatas un tikai 107 lasītāji.

Pagasta kultūras dzīvi visos laikos traucējis tas, ka nav bijis plašu telpu, kurās varētu pulcēties lielāks cilvēku skaits. Vīgantes piensaimniekiem piederošā telpa Otrajā pasaules karā tika nopostīta. Lielākās telpas bija Vīgantes pamatskolā, tāpēc tika izmantotas tās. Kolhozu iekārtas sākuma gados pasākumi notika lielākajās kolhoznieku vai pamestajās mājās. Nelielas telpas bija iekārtotas šim nolūkam pārbūvētā lopu kūtī *Skudrās*. Neliels klubs darbojās *Laužkalnos*, svētku svinēšanai izmantoja arī *Krīguļu* kalti. Sākot ar 1980. gadu vidu, kluba vajadzībām izmantoja sporta halli — angāru. Vasarās brīvdabas sarīkojumi notika *Zvilnu* dārzā, *Ādmiņu* kalnā un līdz 60. gadu vidum, protams, Vīgantes parka estrādē.

Neraugoties uz ekonomiskās dzīves grūtībām, smago darbu kolhozu tīrumos un lopkopības fermās, Otrā pasaules kara šausmas pārdzīvojušie ļaudis gribēja priecāties, būt kopā. Sāka veidoties dažādi pašdarbības ansambļi, kuru vadīšanā galvenie nopelni bija Vīgantes pamatskolas skolotājiem. Jau 1949. gadā pagastā radās jauktais koris, kurā bija 30 dziedātāju, tautisko deju pulciņš (16 dalībnieku), dramatiskais pulciņš (17 dalībnieku), fizikultūras pulciņš (20 dalībnieku).

Daudzus gadu desmitus ir darbojies sieviešu vokālais ansamblis (sk. 61. att. pielik.). Viena no pirmajām ansambļa vadītājām bija Vīgantes pamatskolas skolotāja Genovefa Sidorova, pēc tam Rasma Dzene un Jāzeps Tamanis, kura laikā, 1959. gadā, ansamblis tika uzaicināts uzstāties televīzijas pārraidē Rīgā. 1960. gadā rajona pašdarbības skatē ansamblis ieguva atļauju piedalīties Dziesmu un deju svētkos Rīgā. Kādu laiku ansambli vadīja Č. Beļauskis, kurš šurp brauca tālu ceļu — no Jēkabpils 1. vidusskolas. Vēlāk ar sieviešu vokālo ansambli strādāja Vīgantes skolas skolotāji J. Andrejevs un A. Arnīte.

Pagasta korī un vīru dubultkvartetā neiztrūkstoši dziedātāji bija Rūdolfs un Arnolds Apsaloni. 40 gadu skolotāja Sofija Dobulāne mācīja tautas dejas Vīgantes skolā. Pēckara gados skolotājs Valdis Abatnieks vadīja Staburaga pagasta dramatisko kolektīvu. Visos ciema un kolhoza rīkotajos pasākumos aktīvi iesaistījās skolas direktore Veronika Liepiņa, vēlāk arī Ināra Galvanauska, Gunita Elksne un Inga Albiņa.

Skolotāja Rasma Apsalone daudzus gadus sekmīgi vadīja pagasta (toreiz ciema) sieviešu padomi, darbojās pensionāru padomē, vadīja ciema kultūras, veselības aizsardzības un izglītības komisiju. Sevišķi aktīvi sieviešu un arī pensionāru padome darbojās 80. gadu beigās. Toreiz ciema (pagasta) mērogā tika svinētas Lasmaņu un Bremžu ģimenes zelta kāzas un rīkots jauno ģimeņu vakars, kurā goda vedēji bija rakstnieki Māra Svīre un Vladimirs Kaijaks.

1958. g. kolhozā „Staburags” sāka darboties radiomezģls, kuru vadīja agronoms Gunārs Dobulāns (sk. 62. att.). No mūsdienu skatu punkta raugoties, tas tāds nieks vien būtu, bet toreiz tam bija liela organizatoriska un arī informējoša nozīme. Katru vakaru zināmā stundā radio ziņoja par nākamajā dienā veicamo darbu, tāpat informācija tika sniegta par gaidāmajiem kultūras pasākumiem, arī pašdarbības kolektīvu mēģinājumiem.

1961. g. pagastā aizsākās jaunas tradīcijas: bērnības svētki, pilngadības svētki un mirušo atceres dienas. Sākot ar 1965. g., notika svinīga izvadīšana pensijā un jauniešiem pirmās pases pasniegšana, puišiem — izvadīšana uz dienestu armijā.

1975. g. aizsākta vēl viena jauna tradīcija — svinīga dzimšanas apliecību izsniegšana jaundzimušajiem.

Ne visas reiz ieviestās tradīcijas ir izturējušas laika pārbaudi. Mainoties apstākļiem, mainījušās arī tradīcijas. Plaši apmeklēts pasākums pēdējos gados ir Lāpu gājiens 18. novembrī uz Staburaga piemiņas zīmi „Dieva auss”, kura noslēgumā dzelmē dusošajai klintij no rokas rokā staburadzieši sūta vainagu. Ziemassvētkos ar nelielu priekšnesumu un pagasta sarūpētu dāvaniņu Vīgantes skolas skolēni apciemo vientuļos, vecos un slimos ļaudis. Vīgantes pamatskola ir Staburaga pašvaldības izglītības un kultūras centrs. Nelielais, bet darbīgais skolas kolektīvs piedalās sakopšanas darbos Vīgantes parkā, pludmalē, sporta laukumā un pagasta centrā, vada ekskursijas pa izzīņas taku „Mīta”.

Daugavas krastā starp Vīgantes parku un Dzirnupīti ir sakopta peldvieta un ierīkota telšu vieta.

62. att. Kolhoza „Staburags” galvenais agronoms Gunārs Dobulāns pie sava uzticamā palīga „Bobika” 1978. gadā. Foto no Dobulānu ģimenes arhīva.

IEDZĪVOTĀJI

IEDZĪVOTĀJU SKAITS UN DABISKĀ KUSTĪBA

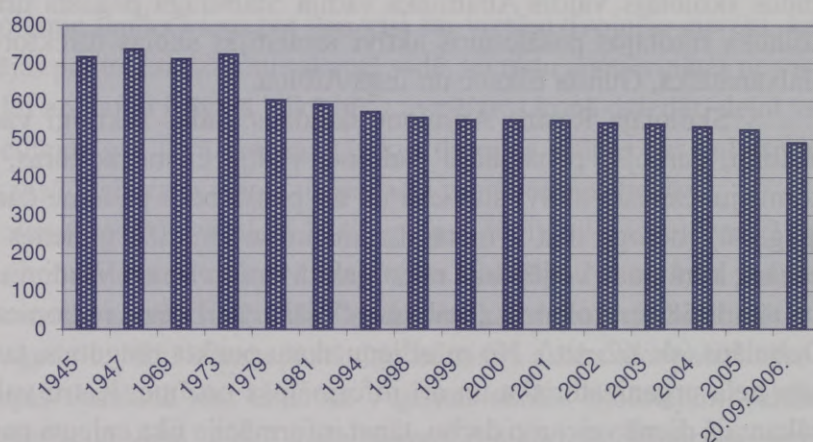
Sēlpils pagasta izpildkomitejas sēdes protokolā 1945. gada 25. martā, kad pieņēma lēmumu par 3 ciemu izveidošanu, minētais Staburaga ciema iedzīvotāju skaits ir 716 cilvēku. Divus gadus vēlāk, 1947. gadā, ciema padomes teritorijā dzīvojuši 737 cilvēki. Šis iedzīvotāju skaits ir vislielākais, kāds 50 gadu ilgās pastāvēšanas laikā ir bijis Staburaga pagastā (ciemā). 2006. gada 20. septembrī pagastā dzīvoja 490 iedzīvotāju, no kuriem 30 atradās Īrijā.

Iedzīvotāju skaita izmaiņas Staburaga pagastā (1945.–2006. g.)

[Pēc statistikas krājumu materiāliem un autores aprēķiniem]

Gads	Iedzīvotāju skaits	Iedzīvotāju blīvums (cilv./km ²)
1945	716	12,3
1947	737	12,6
1969	711	12,1
1973	723	12,3
1979	603	10,3
1981	592	10,1
1994	572	9,8
1998	557	9,5
1999	551	9,4
2000	551	9,4
2001	549	9,4
2002	542	9,3
2003	540	9,2
2004	532	9,1
2005	524	9,0
20.09.2006.	490	8,4

Iedzīvotāju skaits

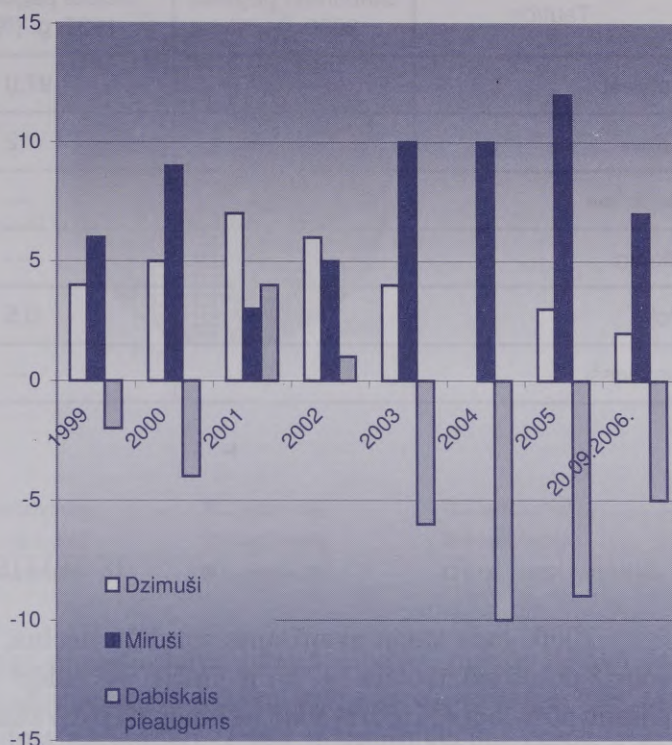

1935. g. Sēlpils pagastā vidēji uz katru km² dzīvoja 17,4 cilvēki. Pašreiz Aizkraukles rajonā vidējais iedzīvotāju blīvums ir 16,2 cilvēki uz 1 km², bet Staburaga pagastā jau kopš 1994. g. uz 1 km² dzīvo mazāk par 10 cilvēkiem, 2006. g. tikai 8,4 cilvēki. Tātad Staburaga pagastā iedzīvotāju blīvums pašreiz ir krietni mazāks, nekā tas bija 1935. g. un nekā pašreiz vidēji visā Aizkraukles rajonā. Līdzīgs iedzīvotāju blīvums Aizkraukles rajonā ir vēl Iršu (2001. g. 8,8 cilv./km²) un Klintaines (2001. g. 9,7 cilv./km²) pagastā. Pēdējos 30 gados Staburaga pagasta platība ir palikusi nemainīga, bet iedzīvotāju skaits lēnām, tomēr nepārtraukti ir samazinājies. To nosaka iedzīvotāju dabiskās un mehāniskās kustības negatīvie rādītāji — jaundzimušo skaits ir mazāks par mirušo skaitu un izbraucēju skaits lielāks par ieobraucēju skaitu.

Iedzīvotāju dabiskā kustība Staburaga pagastā (1999.–2006. g.)

[Pēc statistikas datiem un pagastā sniegtajām ziņām]

Gads	Dzimuši	Miruši	Dabiskais pieaugums
1999	4	6	-2
2000	5	9	-4
2001	7	3	4
2002	6	5	1
2003	4	10	-6
2004	—	10	-10
2005	3	12	-9
20.09.2006.	2	7	-5

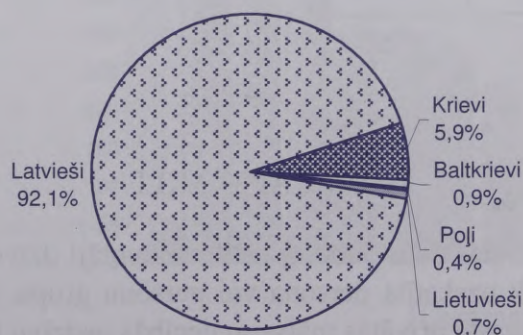
Kā redzams, jaundzimušo un mirušo skaita attiecība dažādos gados ir atšķirīga, tomēr kopumā mirstība pārsniedz dzimstību. Iedzīvotāju vecuma struktūra ir labvēlīga šādam procesam. 2000. g. tautskaites laikā Staburaga pagastā dzīvoja 170 bērnu un jauniešu, 263 darbaspējas vecuma ļaudis, 118 cilvēku, kas vecāki par 60 gadiem.

TAUTĪBAS

Staburaga pagastu var uzskatīt par latvisku pagastu. 2000. g. 92,1% tur dzīvojošo cilvēku bija latvieši (tikai par 5% mazāk nekā 1935. g.). Staburaga pagastā latviešu īpatsvars ir manāmi lielāks nekā vidēji Aizkraukles rajonā (75,9%) un gandrīz 2 reizes lielāks nekā valstī kopumā (55,8%). Nākamā lielākā grupa — 5,9% — ir krievu tautības cilvēki. Dzīvojot latviskā vidē, viņi ir apguvuši latviešu valodu. Pārējo tautību skaits Staburaga pagastā nav nozīmīgs.

Iedzīvotāju nacionālais sastāvs Staburaga pagastā (2000. g.)

[Pēc statistikas ziņām]

Nacionālais sastāvs Staburaga pagastā, Sēlpils pagastā, Aizkraukles rajonā un valstī

Tautība	Staburaga pagastā 2000. g. (%)	Sēlpils pagastā 1935. g. (%)	Aizkraukles raj. 2000. g. (%)	Valstī 2000. g. (%)
Latvieši	92,1	97,0	75,90	55,8
Krievi	5,9	1,2	15,63	32,3
Baltkrievi	0,9	—	2,32	3,9
Ukraiņi	—	—	1,38	2,9
Poļi	0,4	0,5	1,12	2,2
Lietuvieši	0,7	—	2,97	1,3

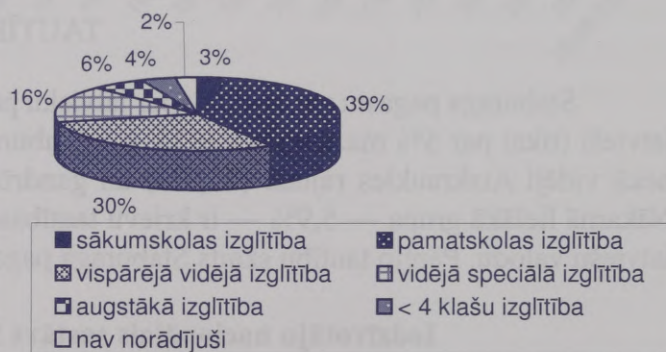
IZGLĪTĪBA

2000. gada tautas skaitīšanas rezultāti liecina, ka augstākā izglītība ir 6% pagastā dzīvojošo. Gandrīz pusei iedzīvotāju (47%) ir vidējā vai vidējā speciālā izglītība, 22% ir ar pamatskolas doto zināšanu pūru, bet 4% iedzīvotāju nav beiguši pat 4 klases. Visā pagasta pastāvēšanas laikā darbojusies tikai 1 mācību iestāde — Vīgantes pamatskola.

Iedzīvotāju izglītība (2000. g.)

[Tautskaite 2000]

Iedzīvotāju skaits no 15. g. v.		408
No tiem	sākumskolas izglītība	13
	pamatskolas izglītība	156
	vispārējā vidējā izglītība	122
	vidējā speciālā izglītība	66
	augstākā izglītība	25
	< 4 klašu izglītība	16
	nav norādījuši	10

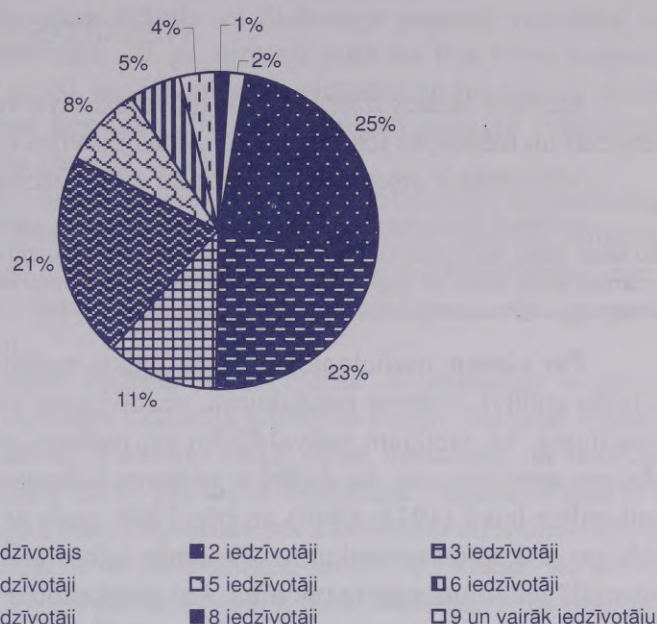

DZĪVES APSTĀKĻI

Kā liecina tautas skaitīšanas dati, 2000. g. 539 iedzīvotāji dzīvoja privātās māsaimniecībās (par vienu māsaimniecību tiek uzskatīta persona vai personu grupa, kas apdzīvo kopīgu mājokli [Tautskaite 2000, 282]. Visā pagastā privātās māsaimniecībās nedzīvo tikai 3 cilvēki.

Pagasta privātās mājsaimniecības pēc iedzīvotāju skaita (2000. g.)

Visas mājsaimniecības		168
No tām ar	1 iedzīvotāju	42
	2 iedzīvotājiem	38
	3 iedzīvotājiem	19
	4 iedzīvotājiem	35
	5 iedzīvotājiem	14
	6 iedzīvotājiem	9
	7 iedzīvotājiem	6
	8 iedzīvotājiem	2
	9 un vairāk iedzīvotājiem	3

Ceturtajā daļā mājsaimniecību Staburaga pagastā dzīvo tikai 1 cilvēks, turklāt lielākā daļa no tiem ir jau pensijas vecumu sasnieguši ļaudis. Nākamā lielākā grupa ir mājsaimniecības ar 2 iedzīvotājiem. Arī šajā grupā galvenokārt ietilpst pensionāri. Trešā mājsaimniecību grupa ir ar 4 cilvēkiem. Vidējais mājsaimniecību lielums Staburaga pagastā ir 3,13 cilvēki (Aizkraukles rajonā vidēji — 2,75 cilvēki). [Tautskaite 2000, 48]

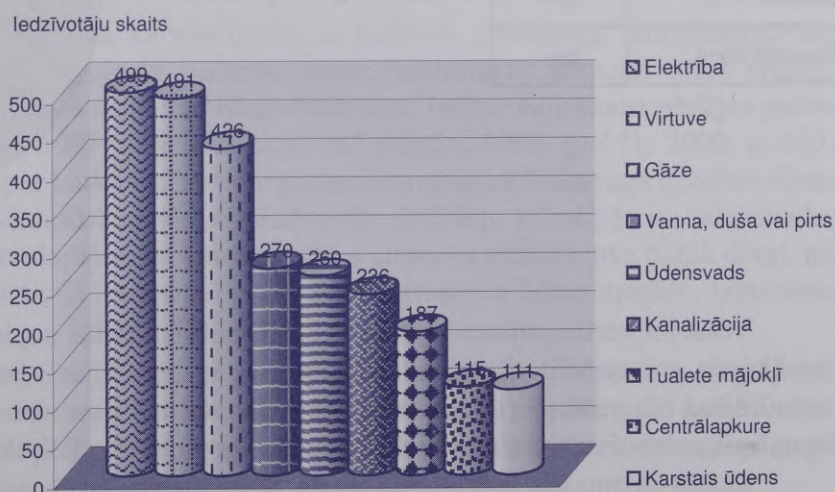
2000. g. tautas skaitīšanas rezultāti sniedz ziņas par iedzīvotāju mājokļu labiekārtojumu, norādot, cik cilvēku izmanto elektrību, gāzi, atsevišķu virtuvi utt. Pēc tautas skaitīšanas datiem 24 pagasta iedzīvotāji 2000. g. dzīvoja bez elektrības, tomēr, pēc pagasta vadības domām, te ieviesusies kļūda, jo elektrība ir pieejama visiem pagastā dzīvojošajiem. Gāzi izmanto 80% iedzīvotāju, bet vanna, duša vai pirts ir tikai nedaudz vairāk nekā pusei pagasta iedzīvotāju.

Staburadziešu mājokļu labiekārtojums (2000. g.)

(Atbildējuši 523 iedzīvotāji)

[Tautskaite 2000, 264]

Labierīcības	Iedzīvotāju skaits
Elektrība	499
Virtuve	491
Gāze	426
Vanna, duša vai pirts	270
Ūdensvads	260
Kanalizācija	236
Tualetes mājoklī	187
Centrālāpkure	115
Karstais ūdens	111

[Diagrammas sagatavoja I. Rušmane.]

DZĪVES VIETAS

VIENSĒTAS UN CIEMI

Latvijas laukos izsenis ļaudis dzīvojuši divu veidu apdzīvotās vietās: atsevišķās lauku sētās jeb viensētās un mājkopās jeb ciemos (dažādās Latvijas daļās ciemos sauc atšķirīgi — sādžas, solas u. c.).

Viensētas ir atsevišķas, atstatu no citām esošas zemnieku mājas vai saimniecības.

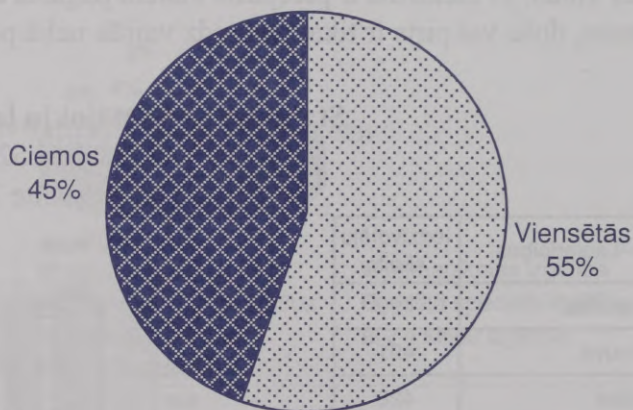
Arhitekts Pauls Kundziņš par sētu raksta: „Vārdam „sēta“ ir divējādas nozīmes. Pirmatnējā un šaurākā nozīmē par sētu sauc žogu, iežogojumu. Plašākā nozīmē vārds sēta apzīmē kādā saimniecībā ēku puduri līdz ar tā tuvāko apkārtni, ko parasti ietver ēkas un žogi. Šādā sētā mitinājās lauku māju iedzīvotāji un viņu mājkustoņi, tur glabājās viņu mantas, tur noritēja viņu dzīve un viņu mājas darbi.” [Kundziņš 1974, 13]

Par **ciemu** tradicionāli uzskata lauku apdzīvotu vietu ar vēsturiski vienotu, kompaktu vai izklaidu apbūvi, vienotu nosaukumu, pastāvīgiem vai sezonāliem iedzīvotājiem. Turklāt ir ievērots nosacījums, ka vietējām pašvaldībām un pašiem iedzīvotājiem vieta ir jāatzīst par ciemu. Ciema jēdzienu apgrūtinā tas, ka dažādos vēstures laikposmos ciems saprasts dažādi. Latvijas Republikas neatkarības laikā (1918–1940) un pēc 1990. gada ar ciemu saprot lauku apdzīvotuma formu, lauku mājkopu ar kopīgu nosaukumu. Padomju laikos ciems vai ciema padome bija lauku administratīvi teritoriālā iedalījuma pamatvienība. Lai pieskaņotos situācijai citās Padomju Savienības republikās, 1945. gadā Latvijas pagastus sadalīja mazākās teritoriālās vienībās, kuras nosauca par ciemiem vai ciema padomēm. Laikā, kad ciems bija kļuvis par teritoriālu vienību, bieži apdzīvotās vietas laukos sāka saukt par ciematiem. Atbilstoši 1991. gada 6. jūnijā pieņemtajam likumam „Par Latvijas Republikas administratīvo teritoriju izveidošanu un apdzīvoto vietu statusa noteikšanu“, Latvijā pašreiz oficiāli ir divi lauku apdzīvoto vietu veidi: ciemi un viensētas. Tautas valodā bieži apdzīvotās vietas laukos vēl aizvien sauc par ciematiem.

Iedzīvotāju skaits Staburaga pagasta viensētās un ciemos (2000. g.)

[Tautskaite 2000]

	Iedzīvotāju skaits
Viensētās	304
Ciemos	247
Pagastā kopā	551

Veidojot kartes, atjaunotajā Latvijas Republikā radās nepieciešamība ciemus klasificēt. Šāda klasifikācija ir izstrādāta Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūras Kartogrāfijas departamenta Toponīmikas laboratorijā (līdz 2006. gada 1. janvārim Valsts zemes dienesta Kartogrāfijas pārvaldes Toponīmikas laboratorija), un tā raksturota jau grāmatā par Sēlpils pagastu. [Avotiņa 2005, 47–48]

Skatot ciemus pēc iedzīvotāju skaita, Staburaga pagastā pašreiz ir 2 **mazciemi** (lauku apdzīvotā vieta ar kompaktu apbūvi (vismaz 3 mājas), vienotu nosaukumu un pastāvīgiem iedzīvotājiem, kuru skaits ir līdz 40 cilvēkiem) un 1 **vidējciems** (lauku apdzīvotā vieta ar vienotu nosaukumu, 40–400

iedzīvotājiem un infrastruktūras elementiem). Kā redzams, 2000. g. 45% no visiem Staburaga pagasta iedzīvotājiem dzīvoja ciemos, 55% — viensētās (Sēlpils pagastā 1999. g. ciemos dzīvoja 74% iedzīvotāju, viensētās 26%). Lielā atšķirība starp Sēlpils un Staburaga pagastā viensētās un ciemos dzīvojošo lauku ļaužu skaitu ir nejauša sakritība. 20. gs. pirmajā pusē tas bija viens pagasts, kurā cilvēki dzīvoja viensētās un ciemos. Sākot ar 20. gs. 60. gadiem, viensētu un mazciemu skaits Staburaga pagastā ir samazinājies, un šis process turpinās. 2000. g. vienīgajā pagasta vidējciemā Staburagā dzīvoja 183 cilvēki, t. i., 33% no visiem pagastā dzīvojošajiem.

Sākoties 21. gadsimtam, Staburaga pagastā bija trīs ciemi: vidējciems Staburags un mazciemi Robežkrogs un Muktiņi. Staburaga pagasta padome pašreiz Muktiņus par ciemu neatzīst. Muktiņi izveidojās pie lielražošanas lopkopības kompleksa „Muktiņi”. Lopkopības kompleksa darbība tagad apstājusī, un arī ciema tālākā attīstība nenotiek, tomēr samērā kompaktā apdzīvotu sētu grupa ir saglabājusies un kartogrāfijā to uzskata par ciemu.

Pirms 50 gadiem pagasta kopaina bija citāda. Pašreiz lielākā ciema — Staburaga — toreiz nebija. Nebija arī Muktiņu un Robežkroga. Par ciemiem uzskatīja Ķuzānus (toreiz lielākais ciems), Brantānus, Dīdānus, Žagatānus, reizēm arī Skudras. Padomju laikā senie mazciemi un daudzas viensētas izzuda. Mazciemus sētu skaits samazinājās, un tie kļuva par viensētām. Pagasta D galā tā ir noticis ar Dīdāniem, kuru divas atlikušās sētas tagad sauc mājvārdos par *Dālderiem* un *Akmentiņiem*. Senais Dīdānu vārds draud aizzīst nebūtībā. Līdzīgi ir ar Brantāniem, tomēr šeit vienas no divām palikušajām ciema mājām sauc par *Brantāniem*. 20. gs. pirmajā pusē, it īpaši tūlīt pēc Pirmā pasaules kara, saimnieciski un arī kultūras ziņā ļoti nozīmīgs ciems bija Ķuzāni. No piecām vienkopus bijušajām mājām tagad ir palikušas trīs, un kopš 30. gadu beigām tās sauc katru savā vārdā: *Saulkrasti*, *Banderi*, *Kaudzītes*. Runājot par visu mājkopu, tagad parasti saka *Saulkrasti*. Senais Ķuzānu vārds jau pazūd no ikdienas sarunu aprites, taču vēl pagājušā gadsimta 20. un 30. gados P. Barisons šo vietu sauc tikai par Ķuzāniem. [P. Barisons.] Pašreiz visas trīs Ķuzānu mājas ir palikušas bez pastāvīgiem iedzīvotājiem, vienas no tām apdzīvotas tikai vasarās.

Pašreizējie Staburaga pagasta ciemi — Staburags, Muktiņi, Robežkrogs — ir veidojušies padomju gados un ir rezultāts tā laika lauku politikai, kas centās iznīcināt Latvijas laukos pastāvošo vēsturisko viensētu un šajā teritorijā arī mazciemu sistēmu.

1974. gadā trimdā publicētajā grāmatā „Latvju sēta” profesors Pauls Kundziņš rakstījis: „Tagad iestājies laiks, kad latvju sētai lemta bojā eja. Sveša vara sākusi izpostīt mūsu tautai no sendienām ierastās dzīves vietas, kas gadu simtešos bija saaugušas ar zemnieka sūrā darbā iekopto zemi. Uzspiezdama latvju tautai tai nepieņemamu kolektīvu agrāro iekārtu, šī vara tīšu prātu iznīcina lauku viensētas, kur nemitīgi atjaunojušies un brieduši tautas spēki — latviešu kultūras un dzīvesziņas veidotāji.” [Kundziņš 1974, 8]

Robežkrogs izveidojās kā kolhoza „Daugava” administratīvais un saimnieciskais centrs, kura attīstība pēc „Daugavas” un „Staburaga” apvienošanas apstāvēja, bet saimnieciskā darbība saglabājās.

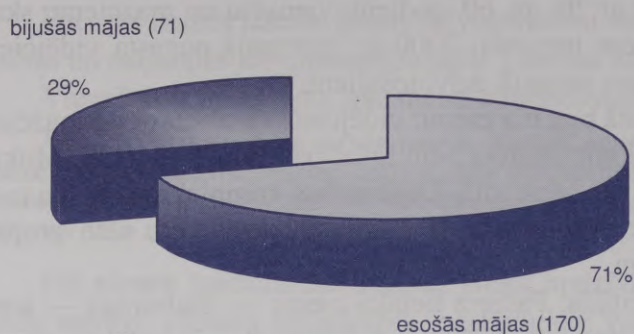
Staburags (Vīgante) sākumā veidojās kā visa ciema un kolhoza „Staburags” administratīvais un saimnieciskais centrs. Šeit atrodas pagasta padome, pasts, bibliotēka, ģimenes ārsta prakse, veikals. Darbojas kokapstrādes uzņēmums un mehāniskās darbnīcas. Iedzīvotāju skaits pēdējos gados pieauga, bet pašreiz atkal samazinās: 1998. g. šeit dzīvoja 163 cilvēki, 1999. g. 171, 2000. g. 183, 2005. g. 154 cilvēki. Īstenojot ideju par lauku tuvināšanu pilsētai, savā laikā Staburagā uzceltas divas daudzdzīvokļu mājas (*Dainas* un *Smaidas*) ar visām pilsētnieku ērtībām: kanalizāciju, ūdensvadu, karsto ūdeni un centrālo apkuri. Centrālpakure un karstais ūdens atmodas gados kļuva pārāk dārgi, no pilsētas ērtībām palikusi vien kanalizācija un zemas kvalitātes centralizēta ūdens apgāde. Ieguvums visos trijos ciemos ir asfaltētie ceļi.

Gandrīz trešā daļa (29%) no visa Staburaga pagastā iespējamā māju kopskaita (iespējamo māju skaitu veido pašreizējās lauku mājas un tās, kuras pagājušā gadsimta 50.–60. gadu kartēs vēl ir redzamas, bet šobrīd dabā vairs nepastāv) pēdējos gados ir aizgājusi nebūtībā (sk. Staburaga pagasta karti pielikumā).

Iznīkušās un iznīcinātās lauku sētas no visām pusēm apņem pagasta centrālo daļu. Daugavas krastā ir vesela rinda māju, kuras nojauktas 20. gs. 60. gados, ceļot Pļaviņu HES un uzpludinot uz

Iespējamo un esošo lauku māju (viensētu) skaits [pēc iedzīvotāju aptaujas rezultātiem]

Iespējamais māju kopskaits — 241, tai skaitā

ceļa posmu abās pusēs nav palikusi neviena lauku sēta, un pats ceļš kļuvis neizbraucams (sk. 16. att. pielik.). Daudz māju drupu un tikai mājvietu ir uz R no bijušās *Saules muižas*. Pēdējos desmit gados strauji samazinās apdzīvotība pagasta D galā, uz D no Jelgavas — Krustpils dzelzceļa. Šeit mājas vēl saglabājušās, bet tās ir neapdzīvotas. Šķiet, procesu ietekmējusi arī pasažieru pārvadājumu pārtraukšana pa Jelgavas — Krustpils dzelzceļu.

Katra iznīkusī lauku sēta ir zaudējums Latvijas lauku ainavai, latviskajai videi, ar kuru daudzus gadus esam lepojušies. Mājas pamazām sabrūk, sētas un tīrumi ātri aizaug ar krūmiem un brikšņiem, un vēl nesenā pagātnē sakopto ainavu nomaina neizbrienami alkšņu un kārkļu jaunaudzū džungļi.

Sēlpils un Staburaga pagasta zemnieku māju īpatnība ir tā, ka lielākā daļa sētu ir celtas (jaunsaimecības) vai atjaunotas (vecsaimecības) starp abiem pasaules kariem. Šeit skatāma Latvijas brīvvalsts laika celtniecība ar šim laikam raksturīgo sētas un ēku plānojumu, celtniecības veidu un materiāliem. Tas ir piemineklis latviešu zemnieku neatlaidībai, spēkam, gudrībai. Pirmajā pasaules karā nopostīto zemnieku māju vietā samērā īsā laikā bija tapušas plašas, ar kapitāli celtām ēkām, lieliem augļu dārziem veidotas sētas.

Nākamo lauku sētu grupu veido padomju varas gados celtas tā saucamās kolhoznieku sētas. Arī tās ir kļuvušas par sava laikmeta celtniecības un sētas plānojuma pieminekļiem.

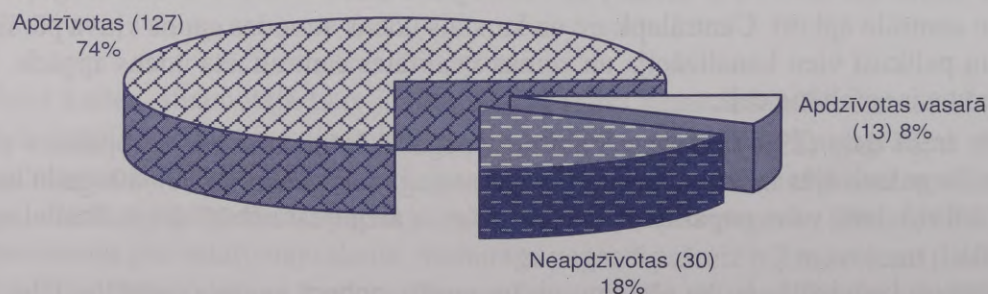
2004. g. Staburaga pagastā tika veikta analīze par esošajām mājām un to apdzīvotību. Par esošu māju uzskata ēku, kurai vēl saglabājies jumts. Ja jumta vairs nav, tās ir māju drupas. Šādas nosacījumus ievēro Kartogrāfijas departamenta darbinieki, veidojot Latvijas kartes.

Visas Staburaga pagastā esošās mājas varētu sadalīt trīs grupās: apdzīvotās mājas, tikai vasarās apdzīvotās mājas un mājas bez pastāvīgiem un sezonas iedzīvotājiem jeb neapdzīvotās mājas.

Staburaga pagasta māju stāvoklis (2004. g.)

[pēc SP datiem]

Esošās mājas — 170 (pēc pagasta datiem — 162)

[Diagrammas sagatavojusi I. Rušmane.]

Tātad neapdzīvoti ir 18% no visām pastāvošajām mājām. Ir liela iespēja, ka ļoti drīz arī šīs sētas pārvērtīsies par drupām. Satrauc tas, ka pēdējos desmit gados neapdzīvoto, pamesto māju skaits strauji pieaug. Katastrofāla situācija veidojas nomalēs. Pagasta DA stūrī, aiz Jelgavas — Krustpils dzelzceļa, 2004. g. no 10 esošajām mājām visu gadu cilvēki dzīvoja tikai 2 — *Jaundangās* un *Saleniekos*. *Jaundangu* vientuļajam iemītniekam, liekas, nav pat piemājas saimniecības, bet *Salenieku* saimnieks nodarbojas ar mežizstrādi. *Kaudzītes* ir apdzīvotas tikai vasarās, tomēr gan mājas, gan tuvākā apkārtnē ir sakopta un šo māju nākotne pagaidām bažas nerada. Šķiet, ka lauku mājas kā vasarnīcas nākotnē varētu kļūt visai bieža parādība. Uzlabojoties ceļiem un citiem infrastruktūras elementiem, lauku sētas varētu kļūt arī par pensijas gadus sasniegušo ļaužu mitekli.

Kā jau minēts, Staburaga pagastā 2004. g. bija 170 dzīvošanai derīgu māju. 35 no tām uzceltas padomju varas gados, kad celtniecība notika tikai ciemos un pie lielfermām. Šā laika jaunceltnes veido visu Staburaga ciemu, Muktiņus, lielā mērā arī Robežkrogu. 4 ir kotedžu tipa divstāvu mājas ar 2 dzīvokļiem katrā, 3 daudzdzīvokļu ēkas. Pārējās galvenokārt līvānu tipa vienas ģimenes dzīvojamās ēkas.

Jaunajos centros uzceltās mājas daļēji kompensēja bojā gājušās viensētas. Staburaga pagastā bojā aizgājusi 71 māja, no jauna uzceltas 35, tātad jaunceltnes kompensēja 1/2 bojā gājušo lauku māju skaita. Būtībā ieguvums bija lielāks, jo dažas no jaunceltnēm bija daudzdzīvokļu mājas.

Ar nožēlu jāsaka, ka pašreiz jaunu dzīvojamo māju celtniecība gandrīz nenotiek, toties pretējais process — lauku māju bojāeja — notiek strauji. Patīkams izņēmums ir *Lejas Dopeles*, *Ērgļi*, *Kalnāres*, *Virsaīši* un *Kaudzītes*, kuras pēdējos gados ir atjaunotas (sk. 63. un 64. att. pielik.).

Daudzas atmodas sākuma gadu ieceres nav īstenojušās. Staburaga pagastā pēdējos gados tapušas divas jaunceltnes: ģimenes atpūtas māja *Baķi* un viesu māja *Piešupīte* (sk. 65. un 66. att. pielik.). Abas uzcēlis viens īpašnieks, abas atrodas Daugavas krastā. Pirms vairākiem gadiem Vīgantes meža ielokā sāktā *Rūķīšu* celtniecība tālāk par būvbedres izrakšanu nav tikusi.

Atbilstoši likumam „Par zemes reformu Latvijas Republikas lauku apvidos” (21.11.1990.) 1991.–1992. g. tika izstrādāti pagastu zemes ierīcības projekti, kuros tika ievēroti likumā noteiktie lauku zemes reformas pamatuzdevumi. Viens no tiem ir „pakāpeniskas privatizācijas gaitā pārkārtot zemes lietošanas un zemes īpašuma tiesiskās, sociālās un ekonomiskās attiecības laukos, veicināt Latvijas tradicionālā lauku dzīves veida atjaunošanu”. [Zemes ref. 2000, 131] Staburaga pagastā „tradicionālā lauku dzīves veida atjaunošana” pašlaik nenotiek.

Straujā iedzīvotāju skaita samazināšanās un lauku sētu iznīkšana nav tikai Staburaga un Sēlpils pagasta nelaime. Tā notiek visā Latvijā, it īpaši nomaļos pagastos. Īpaši liels posts piemeklējis tos kādreizējos lauku centrus, kas reformu gaitā ir pievienoti citiem pagastiem un kļuvuši par kādas citas teritorijas nomali.

KROGI

Bez viensētām un ciemiem īpašs lauku ainavas elements vēl 20. gs. sākumā bija krogi. Krogi parasti bija garas ēkas ceļa malās, arī pie baznīcām, pārceltuvēm, plostojamu upju krastos. Vienā ēkas galā parasti bija stadula zirgiem, otrā — lielā istaba (ļaužu istaba) ar lielu krāsni un vēl divas mazākas istabas: kungu istaba un paša krodzinieka dzīvojamā telpa. Kungu istaba bija labāk iekārtota, tajā uzturējās smalkākā publika. Krogi reizē bija alkoholisko dzērienu un citu preču pārdotava, dzertuve un tirdzniecības vieta. Krogū uzpirka labību un linus. Krogū pulcējās zemnieki, gan kalpi, gan saimnieki, lai saimes deramās dienās vienotos par darba piedāvājumiem, nereti te svinēja arī ģimenes godus. Satiekoties krogos, zemnieki pastāstīja cits citam jaunākos notikumus, tāpēc radies sakāmvārds: „Ej krogū, būsi gudrs.” Krogus bija arī zemnieku sapulču un apspriežu vieta. [Latviešu etnogrāfija 1969, 165]

Rakstnieks Jānis Jaunsudrabiņš 1930. g. rakstījis: „Pirms 1861. gada, kad vēl nebija dzelzceļa, Daugava bija liels satiksmes ceļš starp Rīgu, Daugavpili, Vitebsku un vēl tālākām Krievijas pilsētām. Kur tagad tikai plosti slīd un

retumis lielā ūdenī, kā par brīnumu, parādās kāda Latgalē būvēta liellaiva, ceļodama uz Rīgu, tur senāk ir gājušas laivas un strūgas augšup un lejup. Kā atmiņa no tiem laikiem vēl rēgojas daudzi pussagruvuši krogi. To ir Daugavas krastos vairāk nekā gar lielo Rīgas — Daugavpils ceļu.“ [Jaunsudrabiņš 1930, 17]

Staburaga pagastā Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļš gāja tuvu Daugavas krastam, un šejienes krogi kalpoja gan Daugavas plostniekiem, gan sauszemes ceļu gājējiem.

Pirms dzelzceļa izbūves strūgu vadītāju un plostnieku mājupceļš veda kājām gar Daugavas krastu. Šeit arī, iespējams, slēpjas izskaidrojums daudzajiem krogiem agrākā Sēlpils pagasta teritorijā. Pirms apmēram 100 gadiem un arī mazliet vēlāk tagadējā Staburaga pagasta teritorijā bija 7 krogi. Ja ceļotāji brauca no Sēlpils puses, pirmais viņus pie Piksteres tilta sveica *Mucas krogs*, bet, izbraucot no pagasta Jaunjelgavas virzienā, pie Seces pagasta robežas pavadīja *Slazdukrogs* (sk. 67. att.). Pa vidu vēl bija *Robežkrogs*, *Sarkanais krogs* un *Krustakrogs* (sk. 68. att. pielik.), bet pagasta D daļā *Bērziņkrogs* un *Egles krogs*. Ja Staburaga platību dalām ar krogu skaitu, sanāk viens krogs uz katriem 8 km².

Latvijas brīvvalsts laikā ne tikai likvidēja pašus krogus, bet vārdu „krogs“ pat izskauda no vietvārdiem. *Slazdukrogu* pārdēvēja par *Slazdām*, *Krustakrogu* nosauca par *Bruņeniekiem*, *Robežkrogu* par *Kadiķiem*, *Sarkano krogu* par *Muktiņiem*, *Egles krogu* par *Eglēm*, *Bērziņkrogu* par *Ozolsalām*. Mūsdienās bijušais *Slazdukrogs* un *Krustakrogs* ir atguvuši vēsturiskos nosaukumus, bet *Robežkrogs* kļuvis par ciema vārdu.

67. att. Slazdukrogs 20. gs. 30. gados. Foto no Štālu ģimenes arhīva.

MĀJVĀRDU UN CIEMU VĀRDU VEIDOŠANA, LIETOŠANA UN SAGLABĀŠANA

1936. gada 13. oktobrī tika pieņemts likums par lauku nekustamo īpašumu pārdēvēšanu, kurā noteikta kārtība, kādā iesniedzami un izskatāmi ierosinājumi par īpašumu nosaukumu maiņu, tāpat arī minēti gadījumi, kādos nepieciešama īpašuma nosaukuma maiņa. Īpašumi jāpārdēvē, ja:

- līdz šim nav sava atsevišķa nosaukuma (ar to saprata īpašumus, kas zemesgrāmatās bija ierakstīti, izmantojot ciparus un burtus);

- nosaukums ir saliktenis;

- nosaukums nav daiļskanīgs;

- muižas centriem nosaukumā saglabājies vārds „muiža“;

- nosaukums nav latvisks;

- nosaukumā ir vārds „krogs“;

- īpašuma nosaukums sastāv no diviem vārdiem;

- pagasta robežās ir divi vai vairāki īpašumi ar vienādu nosaukumu. [Kavacs 1999, 150–151]

Pildot šo likumu, tika mainīti daudzi vecsaimniecību nosaukumi, kas zemesgrāmatās bija saglabājušies vēl no cara laikiem un bija tur ierakstīti tādā formā, kādā tos lietoja vāciskajā (galvenokārt) vai krieviskajā rakstībā. Tika izskaistināti daudzi tolaik par nevēlamiem uzskatīti nosaukumi. No pašreizējā skatupunkta raugoties, kad senos vietvārdus uztveram kā mūsu tautas kultūrvēsturisku bagātību, kā vēstures lieciniekus, ne viss toreiz padarītais šķiet pareizs.

Staburaga pagasta teritorijā pārdēvēšana notika 1938. g. un skāra galvenokārt vecāko toponīmu slāni — vecsaimniecību nosaukumus. Tajā laikā radušās jaunsaimniecības bieži nosauca izskaistinātos, labskanīgos vārdos, aizmirstot vēsturi un tikai labākajā gadījumā ievērojot apkārtējās dabas un ainavas īpatnības. Kā jau minēts iepriekš, pagastam bija raksturīgas nelielas, no 2, 3 vai vairāk sētām sastāvošas māju grupas ar vienojošu, kopīgu nosaukumu. Tagad katrai sētai bija jārod savs nosaukums, savs mājvārds. Piemēram, no divām *Ādmiņu* mājām vienas (oficiālais nosaukums „Ādmin Brenc Nr. 19“) kļuva *Ādmiņi*, bet otras („Ādmin Jure Nr. 9“) *Auri*. Divas *Pāķu* mājas kļuva par *Pāķiem* un *Austriņiem* (pašreiz saglabājušies tikai *Austriņi*). No divām *Skudru* mājām vienas palika *Skudras*, otras kļuva par *Vairogiem*. No divām *Dīdānu* mājām vienas kļuva *Dalderi*, otras *Akmentiņi*, un līdz ar to senais *Dīdānu* nosaukums tika „norakstīts“.

Kā jau minēts iepriekš, no toponīmijas pazuda visas liecības par krogiem. Netika saudzētas arī muižas. *Augustmuiža* kļuva vienkārši *Augusti*, bet *Saules muiža* — *Saulītes*.

Arī mūsdienās, turpinoties zemes reformai, mainoties īpašniekiem, īpašumiem sadaloties sīkākās vienībās, būs nepieciešami jauni nosaukumi, jauni vietvārdi. Par to, kādiem ir jābūt mūsdienu vietvārdiem, ir publicētas vairākas instrukcijas, lēmumi, ieteikumi. Viensētām, zemesgabaliem un ēkām nosaukumu izvēlas īpašnieks un apstiprina attiecīgā pašvaldības padome. Lēmumu par nosaukuma piešķiršanu vai objekta pārdēvēšanu attiecīgā pašvaldības padome nosūta Valsts zemes dienestam un Centrālajai statistikas pārvaldei. [Likums 2001]

Izvēloties jaunu nosaukumu, jāievēro, lai tas neatkārtotos administratīvi teritoriālās vienības (šajā gadījumā — pagasta) robežās. 2003. g. 7. maijā tika publicēti Valsts valodas centra ieteikumi ciemu, viensētu, ēku un citu vietu nosaukumu (vietvārdu) veidošanai, rakstībai un lietošanai oficiālos dokumentos [VVC 2003]. Īsumā par to, kas no minētā dokumenta attiecināms uz Staburaga pagastu:

1. Ieteikumi paredzēti par vietvārdu veidošanu, apstiprināšanu un lietošanu atbildīgajām institūcijām, kā arī vietu nosaukumu lietotājiem.

2. Nosaukumi Latvijā veidojami latviešu valodā un rakstāmi latviešu alfabēta burtiem, tiem jāiekļaujas latviešu literārās valodas gramatiskajā sistēmā, t. i., tiem jābūt lokāmiem.

3. Nosaukumiem jāiekļaujas latviešu valodas gramatiskajā sistēmā arī tad, ja tie veidoti no nelatviskiem personvārdiem (Staburaga pagastā šādu nosaukumu nav).

4. Nav pieļaujami, ieviešami un oficiāli apstiprināmi latviešu valodas tradīcijām neatbilstoši, mākslīgi veidoti nosaukumi. (Staburaga pagastā tāds neesmu manījusi, bet kaimiņu — Sēlpils — pagastā tāds piemērs ir viensētas *Čakstēni* pārdēvēšana vārdā *Vijas-V*).

5. Veidojot jaunus vai oficiāli apstiprinot esošos nosaukumus, vēlams ņemt vērā vietējās nosaukumu veidošanas tradīcijas un novada izrunas īpatnības. Nosaukumiem jāiekļaujas latviešu literārās valodas gramatiskajā sistēmā.

6. No jauna veidotajos nosaukumos ieteicams izmantot citu apkārtnē esošu vai jau izzudušu objektu nosaukumus, lai tādējādi saglabātu īpatnējos un raksturīgos vietvārdus, kas ir nozīmīgs kultūras mantojums. (Piemēram, *Kaktiņu* māju vairs nav, bet *Plaviņu* ūdenskrātuves līcis pie bij. *Kaktiņiem* ir *Kaktiņu* līcis. Senā *Robežkroga* vietā tagad ir ciems ar nosaukumu *Robežkrogs*. Bijušo *Migļu* māju vārdu vēl glabā *Migļu* grāvis un *Migļu* purvs. *Mežmaļu* tuvumā uzcelta ferma *Jaunās Mežmales*.)

Valsts valodas centra ieteikumos iztīrāti arī vietvārdu pareizrakstības jautājumi. Īsumā pakavēsimies pie vietvārdu rakstības problēmām. Viena no tām ir lielo un mazo sākuma burtu lietojums. Ja nosaukums sastāv no diviem vai trim atsevišķiem vārdiem, pirmais vārds vienmēr rakstāms ar lielo burtu, piemēram, *Spoku ozols*, *Alus diķis*, *Vīgantes mežs*. Nosaukuma otrais (arī trešais) vārds rakstāms ar mazo burtu, ja tas ir sugas vārds (nomenklatūras vārds, kas adekvāti apzīmē nosauktā objekta pašreizējo vai atmiņā saglabāto tipu vai funkcionēšanas veidu, piemēram, *dzirnavas* (*Vīgantes dzirnavas*), *kapsēta* (*Brantānu kapsēta*), *parks* (*Vīgantes parks*), *grāvis* (*Migļu grāvis*)). Nosaukuma otrais (arī trešais) vārds rakstāms ar lielo burtu šādos gadījumos:

1) ja saliktais nosaukums veidots no kāda cita objekta nosaukuma, t. i., izmantojot īpašvārdu, piemēram, *Kalna Ķuzāni*, *Lejas Dopeles*, *Kalna Kalēji*;

2) ja vārds lietots pārnēstā nozīmē un jau sākotnēji nav adekvāti apzīmējis nosauktā objekta tipu vai funkcionēšanas veidu, piemēram, atpūtas vieta *Baltā Gliemežnīca* (*Daugavas labajā krastā*, *Kokneses pagastā*);

3) ja vārds aizgūts no citas valodas un netiek lietots latviešu literārajā valodā kā sugas vārds, piemēram, *Staburaga senais krieviskais nosaukums Čortova Boroda*.

Praksē sugas vārdi vietējo ļaužu saziņā reizēm tiek lietoti kā īpašvārdi, sekmīgi pildot ģeogrāfisko nosaukumu funkcijas. Staburaga pagastā tāds piemērs ir *Piģēnu* grūbe. *Piģēnu* un citu apkārtnējo māju iedzīvotāji krāci *Daugavā* sauca par *Grūbi*. Tā kā par „grūbām” vai „grūbēm” sauc krāces vairākās *Daugavas* vietās, lai identificētu tieši šo krāci, tā jāsauc par *Piģēnu* grūbi. Interesanti, ka literatūrā šo krāci sauc par *Segliņu* krāci vai *Seglinieku* krāci — no *Daugavas labajā krastā* lejpus krāces bijušā *Segliņu kroga* nosaukuma. Pie tā parasti piestāja krāci pārbraukušie plosti, un krogu labi zināja plostnieki. Šis piemērs pierāda, ka reālijas nosaukumā tiek izcelta, iemūžināta tā īpašība, kura nosaukuma devējiem šķiet svarīgāka.

Ja nosaukums sākas ar numuru vai datumu, kas atveidots ar cipariem, tad numurs vai datums uzskatāms par pirmo vārdu, piemēram, 2. apmetne.

Defise vietvārdu rakstībā lietojama tikai atsevišķos gadījumos: nosaukumos, kas apzīmē plašākus ģeogrāfiskos objektus un veidoti pēc vairāku apdzīvoto vietu nosaukumiem (piemēram, *Plaviņu-Staburaga kanjons*, *Seces-Lauces ieleja*); ja apvienoti divi vai trīs īpašumi un to īpašnieks vēlas saglabāt visus iepriekšējos nosaukumus.

Ceļu un dzelzceļu nosaukumos, kas veidoti no to galapunktu vai savienoto vietu nosaukumiem, lietojama domuzīme, piemēram, *Vīgantes — Zilkalnes ceļš*.

Pārņemot vietvārdus (galvenokārt mājvārdus) no jauna izdodamos dokumentos no agrākiem dokumentiem un kartēm, defise atmetama, piemēram, *Jaunspaugas*, nevis *Jaun-Spaugas*, *Lejas Ķuzāni*, nevis *Lejas-Ķuzāni*.

Vietu nosaukumi var būt gan salikteni (*Lejasdopeles*), gan vārdu savienojumi (*Lejas Dopeles*). Šeit ieteicams ievērot vietējo lietojuma tradīciju, kas dažādos Latvijas novados ir atšķirīga. Salikteni un vārdu savienojumu rakstībā visos dokumentos ievērojama konsekvence — nosaukums vienmēr lietojams attiecīgi vienā vai divos vārdos. Šajā darbā diemžēl ir pieļauta atkāpe no šā noteikuma: respektējot arheologu dotos nosaukumus, no diviem vārdiem sastāvošiem mājvārdiem (*Lejas Dopeles*, *Lejas Ķuzāni*) Kultūras mantojuma aprakstos kā pirmos esmu minējusi arheologu lietotos senkapu nosaukumus — Lejasdopeļu senkapi, Lejaskūzānu senkapi. Ievērojot Valsts valodas centra rakstības noteikumus, būtu jāraksta: Lejas Dopeļu senkapi un Lejas Ķuzānu senkapi.

Ja nosaukumā neietilpst nomenklatūras vārds, nosaukums arī lietojams bez tā, izņemot gadījumus, kad citādi teksts pārprotams. Šajā darbā nomenklatūras vārdu esmu spiesta pievienot nosaukumam Staburags, jo šāds vārds bija klintij Daugavas krastā, ir mājām, pagastam un ciemam. Tātad, lai nerastos pārpratumi, jālieto: Staburaga klints, Staburaga pagasts, Staburaga ciems un Staburaga mājas.

Ja uzrakstīt pilnu nosaukumu vietas trūkuma dēļ nav iespējams, tā vienu vai divus pēdējos vārdus var saīsināt, ja vien tie nav īpašvārdi un saīsinājums nerada pārpratumus. Šajā gadījumā pieļaujams rakstīt Staburaga pag. (pagasts), Staburaga kl. (klints), Staburaga m. (mājas).

Vairāku vienāda nosaukuma vietu diferencēšanai nav ieteicams izmantot ciparus, jo tas neatbilst latviešu valodas tradīcijai. Oficiāli apstiprinot šādus nosaukumus, cipari aizstājami ar vārdiem. Ja ciparus nav iespējams aizstāt ar vārdiem, tie rakstāmi tikai arābu cipariem un bez defises. Staburaga pagastā šādas ir dzelzceļa mājas, kuru nosaukumā norādīts arī kilometrs. To raksta aiz nosaukuma, atdalot ar atstarpi. Aiz kilometra numura liek punktu un, atdalot ar atstarpi, raksta kilometra apzīmējumu: km. Piemēram, Dzelzceļa ēka 276. km; Dzelzceļa ēka 277. km, Dzelzceļa ēka 279. km. Šā darba nodaļā „Kultūras mantojums“, respektējot arheologu veikto, Otrajiem Bebru senkapiem kā pirmo nosaukumu esmu atstājusi nepareizo formu — Bebru senkapi II. Pēc valodnieku ieteikuma vajadzētu rakstīt Otrie Bebru senkapi [VVC 2003].

Katras vecsaimniecības nosaukums ir savdabīga šīs mājas vizītkarte, kas glabā ziņas par māju cēlējiem, apkārtnējo vidi, vēsturi.

Profesore, akadēmiķe Janīna Kursīte uzskata: „Vieglu roku nomainot iegūtā īpašuma kādreizējo, bijušo nosaukumu, zūd mājas svētība. Tāpat kā jādoma, kādā vārdā nosaukt jaundzimušo, arī mājas vārds jāliek pārdomāts — var tai dot skanīgu un skaistu, bet tajā pašā laikā bezdvēselisku nosaukumu. (..) Katrai mājai vārds tiek dots zināmā saistībā ar ko tai būtisku, piemēram, saimniecību nosauc vectēva vārdā vai pēc tuvākās apkārtnes konkrētām pazīmēm. (..) Šodien tā ir vēsturē. Nopērkot māju, daudzi maina nosaukumu un sāk māju biogrāfiju it kā no sākuma, nedomājot par iepriekšējo mantojumu un bagātību, ar ko varētu piesaistīt interesentus, kultūrtūristus, radot interesi arī par mūsu savdabīgo kultūru. (..) Izdomājot galīgi jaunu mājvietas nosaukumu, iemītnieki nogriež mājvietas vēsturiskās saknes, norobežojas no ilgos laikos uzkrātās pieredzes un enerģijām. Pirms zemes iegādes vajadzētu izzināt, kas šajā vietā bijis agrāk, noskaidrot vismaz neseno padomju laiku notikumus. (..) Izvēloties mājai jaunu nosaukumu, der ielūkoties vietvārdu vārdnīcās, izpētīt vecās kartes. Tādējādi cilvēks mēģina pieradināt sevi vietai, kas bijusi pirms viņa un būs pēc viņa.“ [Stīvere 2004]

Staburaga pagastā labs piemērs ir *Jaundangas*. *Dangas*, iegūstot jaunu īpašnieku, saņēmušas jaunu vārdu, kas tomēr saglabā arī veco. Respektējot vēl senāku vēsturi, nosaukumu varētu pagarināt, tad tas skanētu *Ķuzānu Jaundangas* (1938. g. Jūli Brazauskis piederošās mājas ar oficiālo nosaukumu „Kjuzan Nr. 10“ nosauktas par *Dangām*).

Ar īpatnējiem māju nosaukumiem īpaši izceļas Staburaga pagasta DR daļa. Par mājvārda senumu liecina tas, ka ne vienmēr saprotam tā nozīmi vai iekšējo saturu. Varētu teikt arī tā: jo mājvārds nesaprotamāks, jo tas ir senāks. Staburaga pagastā kādreiz bijušas vecsaimniecības *Stangas*, *Skābuči*, *Ķorži*, *Ķiņķeļi*, *Čuksteļi*, *Zvilnas*, *Spaugas*, *Ķuzāni*, *Krauči*, *Treikaiņi* u. c. No ikdienas aprites draud pazust vietvārdi *Treikaiņi*, *Migļi*, *Krauči*, *Skrūves*, jo jau 2004. g. šo māju vietās bija palikušas tikai drupas.

Būtu vērts padomāt par seno, vēsturisko zemnieku māju piemiņas saglabāšanu, iestādot koku vai uzliekot to atrašanās vietā kādu piemiņas zīmi, piemēram, laukakmeni ar iekaltu mājvārdu. Šāda piemiņas zīme varbūt nav vajadzīga katrai nebūtībā aizgājušai lauku sētai, bet par tām vecsaimniecībām, par kuru izpirkšanu mūsu vectēvi un vecvectēvi maksājuši sīvā darbā sakrātos zelta

rubļus, ir jāpadomā. Senās dzimtas bija plašas, to zari un zaru zari izklīduši pasaulē, un daudzi no viņiem savā laikā bijuši ievērojami ļaudis. Piemiņas zīme saglabātu seno mājvārdu un būtu veltījums ļaudīm, kuru saknes ir rodamas šeit. Latvijas Kultūras fonda Daugavas programmas nostādnēs ir teikts, ka tā vērsta uz vēsturiski izveidojušās novadam raksturīgās lauku un apdzīvoto vietu ainavas atjaunošanu, novadam tipisko aizmirsto seno vietvārdu (māju, strautu, purvu, mežu, pļavu, ceļu u. c. objektu nosaukumu) lietošanu un to atzīmēšanu dabā ar arhitektu, dizaineru un apzaļumošanas speciālistu izstrādātiem skulpturāliem veidojumiem, zīmēm un mazo arhitektūru. [Eberhards 1991, 39] Staburaga pagastā piemiņas zīmi noteikti pelnījuši *Ķuzāni* (vēlāk *Saulkrastī*). Staltā *Saulkrastu* dzīvojamā ēka, kurā notikuši daudzi 20. gs. kultūras pasākumi, 2005. gadā jau kļuvusi par drupām...

APDZĪVOTĀS VIETAS, SAIMNIECISKIE, IZGLĪTĪBAS UN KULTŪRAS OBJEKTI. NOSAUKUMU VĀRDNĪCA

Ābelziedi — bij. veikals pag. DR, Vīgantes — Zilkalnes ceļa kr. malā, 0,3 km uz R no Vīgantes pamatskolas. 20. gs. 60. gados Patērētāju biedrību savienība šeit uzcēla veikalu. Tagad ēka privatizēta un nosaukta par *Ābelziediem* (atrodas ābeldārza malā), bet netiek izmantota (sk. 69. att. pielik.).

Ādmiņi — mājaspag. D daļā, ~0,3 km uz ZR no Staburaga dzc. st. (sk. 70. att. pielik.). Vecās *Ādmiņu* mājas uzceltas tūlīt pēc mēra laikiem un atradušās tuvāk tag. dzelzceļam (sk. 71. att.). Netālu atrodas Mēra kalniņš, kur apglabāti sērgā mirušie. Pašreizējā dzīvojamā ēka celta 1922. g., bet piebūve 2005. g. 1938. g. mājas

71. att. *Ādmiņi* 20. gs. sākumā. Foto no Apsaloni ģimenes arhīva.

72. att. Staburaga pūtēju orķestra muzikanti pie *Ādmiņu* namdurvīm 20. gs. 30. gados. Foto no Apsaloni ģimenes arhīva.

„Admin Brenč Nr. 19“² nosauktas par *Ādmiņiem*, bet otras mājas („Admin-Jure Nr. 9“) par *Auriem* (sk. **Auri**). Pēc lauksaimniecības skaitīšanas ziņām *Ādmiņu* īpašnieks 1939. g. bija Fricis Apsalons. Zemes pl. 38,8 ha. Pēc tam mājās saimniekoja Friča dēls Arnolds Apsalons un viņa sieva Vilma Apsalone.

Vilma Apsalone ir apkopojusi ziņas par Apsaloni dzimtu. Apsaloni dzimta cēlusies no zviedru karotājiem, kas te iekļīduši ap 1625. g. Pa šo laiku Apsaloni dzimta sakupļojusi. Lielākā daļa no viņiem mūža mierā dus Brantānu kapos. Arnolda vectēva Brenča ģimenē izauga 7 bērni. Vecākais dēls Fricis kļuva par *Ādmiņu* saimnieku. Fricis Apsalons bija izglītots cilvēks, ļoti sabiedriska un muzikāli apdāvināts. Viņš vairākus gadus bija Sēlpils pagasta vecākais. Fricim bija dēls Arnolds un meita Elvīra, kura aizprecējās uz *Mūmiekiem* (sk. **Mūrieķi**). Dēls Jānis studēja Pēterburgā. Pēc Pirmā pasaules kara atgriezās tēva mājās un aktīvi piedalījās pagasta kultūras dzīvē (sk. 72. att.). Dēls Krišjānis izmācījās par galdnieku un strādāja Vīgantes muižā. Viņa 4 meitas Jadviga, Marija, Lonija un Jūlija dzīvoja Rīgā. Dēls Mārtiņš strādāja Vīgantes muižas sierotavā, viņa dēls Arvīds dzīvo *Kalna Zvenģos* pie Kokneses, bet Arvīda sieva Marta ilgus gadus bija skolotāja Vīgantes skolā. Dēls Juris kļuva par Salas muižas jaunsaimnieku. Vēl Brenča ģimenē bija dēls Ernests, kurš uzcēla mājas Sunākstes pagastā, un meita Alvīne, kura aizprecējās uz *Kaktiņiem* pie Daugavas. Alvīnes meita Lilija Arāja ilgus gadus strādāja par galveno grāmatvedi kolhozā „Staburags“, bet dēls Eduards Arājs bija Latvijas Zinātņu akadēmijas Fundamentālās bibliotēkas direktors.

² Šeit un turpmāk: tolaik oficiālais nosaukums, kas šādā formā atrodams vēsturiskajos dokumentos.

73. att. Ādmiņu saimnieki Arnolds un Vilma Apsaloni pie pašu sakoptā Ādmiņu akmeņa 20. gs. 90. gados. Foto no Apsalonu ģimenes arhīva.

bet kapitālas celtnes ar logiem un durvīm. Tajās bija dēļu grīdas, divstāvu lažas, bet jumts noliets ar cementu. Laikam vācieši bija taisījušies uz ilgu dzīvošanu. Mēs tās celtnes gan izjaucām un bedres aizbērām.” [Ēvele 1999]

Pirmās gudrības Arnoldam iemācīja tēva brālis Jānis: „Tēvocis bija skolojies Pēterburgā, un viņš gribēja, lai visi cilvēki būtu izglītoti. Jānis mums papriekš mācīja vilkt un skaitīt strīpiņas un kāstīšus un samācīja tiktāl, ka mēs Vīgantes skolā sākām mācīties uzreiz otrajā klasē. (...) Es arī iestājos tēvoča vadītajā orķestrī. Man tolaik bija 12 gadu. Orķestrī bijām 9 spēlētāji, un tēvabrālis mums mācīja notis un instrumentu spēli.” [Ēvele 1999] Arnolds Apsalons jaunībā aizrāvēs ar fotografēšanu, ko apguvis pašmācības ceļā, izmantojot Mārtiņa Buclera grāmatu par fotografēšanu. 1944. g. Arnoldu iesauca Sarkanajā armijā, kur viņš dienēja darba rotā Igaunijā. Pēc atgriešanās Ādmiņos Arnolds strādāja par sagādes agentu, kolhoza laikā par noliktavas pārzini.

1947. g. Arnolds apprecējās ar Vilmu Ārguli no *Rijniekiem* (sk. *Rijnieki*). Viņa mācījusies Vīgantes pamatskolā, beigusi Sēlpils sešgadīgo pamatskolu, pēc tam no 1944. līdz 1946. g. mācījusies Seces-Sērenes lauksaimniecības skolā. Strādājusi par Seces Staltānu krejotavas vadītāju. Pēc apprecēšanās un pārcelšanās uz Ādmiņiem 4 gadus bijusi kolhoza fermu pārzine, pēc tam līdz aiziešanai pensijā 23 gadus bijusi kolhoza „Staburags” galvenā zootehniķe un daudz darījusi lopkopības nozares attīstībā. Apbalvota ar Lauksaimniecības ministrijas un rajona goda rakstiem. Par izcilu šķirnes lopu izaudzēšanu kolhozs „Staburags” vairākkārt apbalvots. 1985. g. Vilmai Apsalonei piešķirts Nopelniem bagātās kolhoznieces goda nosaukums.

Ar lielu enerģiju Vilma un Arnolds Apsaloni kopuši savu lauku sētu un tās apkārtni, Ādmiņu kalnu un dižakmeni (sk. 73. att.). Būdami jau pensionāri, piedalījušies Vīgantes parka sakopšanā, bijuši vieni no šā darba ierosinātājiem.

Ādmiņi devuši Staburaga novadam vairākus ievērojamus cilvēkus. Tie ir: Fricis Apsalons (1870–1943), Sēlpils pagasta vecākais; Jānis Apsalons (1872–1935), skolotājs, diriģents, kultūras darbinieks ar lielu ieguldījumu novada kultūrvēsturiskajā attīstībā smagajos gados pēc Pirmā pasaules kara; Arnolds Apsalons (1909–2004), kura nopelni ir novada kultūrvēstures saglabāšanā un tālākā veidošanā; Vilma Apsalone (1918–2006), ilggadēja kolhoza „Staburags” zootehniķe, laba godu saimniece — kaimiņi vēl tagad atceras Vilmas Apsalones ceptās garšīgās tortes.

Vilma un Arnolds bijuši savas zemes, sava pagasta un savas sētas patrioti, vienmēr rūpējušies par sakoptu vidi un laipni uzņēmuši ciemiņus.

1994. g. mājās dzīvoja 2 cilvēki, 2004. g. — 1.

Māju nosaukums cēlies no amata — ādu ģērmanis, ādu mijējs.

LVI ādmiņi; PI II 365 ādmināni; DI IV/1 186 ādmiņi.

Aijas — mājas pag. Z daļā, Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa l. pusē, 1 km uz DR no Robežkroga (sk. 74. att. pielik.). 1942. g. mājas piederēja Mārtiņam Bremzem. Zemes pl. 24 ha. 70. gados *Aijas* nopirka *Kalna Mākuļu* saimnieka Andreja Rutlauka dēls Kārlis, kura dēla ģimene te dzīvoja arī 2004. g.

1994. g. *Aijās* dzīvoja 3 cilvēki, 2004. g. — 2.

Iespējams, *Aijas* agrāk sauktas *Bedrītes*. Sk. arī * **Bedrītes**.

Akmentiņi. Sk. **Vējiņi**.

Akmentiņi, agrāk **Dīdāni** — mājas pag. D, pie Sunākstes pag. robežas, 0,5 km uz A no Vīgantes — Zilkalnes ceļa (sk. 75. att. pielik.). Sk. arī **Dīdāni**.

Brenča Apsalona dzīves laikā Ādmiņu kalnā izveidots laukums brīvdabas sarīkojumiem. Šeit svinēti Jāņi, rīkotas zaļumballes. Bijusi pat neliela estrādīte dziedātājiem un orķestrim. Apgaismojumam izmantots petrolejas lukturis un vēlāk gāzes lampa.

No Arnolda Apsalona atmiņām: „Tā liktenim labpaticis, ka piedzimu ķeizara laikā, piedzīvoju vairākas valdību maiņas, karus, bet vienmēr atgriezos dzimtajā sētā *Ādmiņos*.” Pirmā pasaules kara laikā ģimene bija spiesta doties bēgļu gaitās uz Vidzemi: „Man, mazam puikam, tas bija liels piedzīvojums. Vecāki iejūda divus zirgus, pavadā paņēma divas govis, sakrāva orēs šādas tādas mantas, mūs — bērnus — uzsēdināja virsū, un uz Vidzemi prom. Nonācām līdz Vietalvai un tur arī pārdzīvojām kara gadus.” [Ēvele 1999]

Atgriešanos *Ādmiņos* Arnolds atceras šādi: „Jocīgi viņi toreiz karoja. Kalnā pie mājas bija saraktas blindāžas, un ne jau šādas tādas,

Blakus bijušas *Dīdānu Stroda vēdzirnavas*. *Akmentiņu* mājas cēlis dzirnavnieks Strods. Pie *Akmentiņu* pagraba vēl saglabājušies dzirnavu akmeņi. Pirmajā pasaules karā mājas nopostītas. Pēc tam atjaunotas. (E. Daldere.)

1994. g. dzīvoja 2 cilvēki, 2004. g. — 1.

LVI akmentiņi; DI IV/1 187 *dīdāni*.

Andiņi — mājas pag. D daļā, 1,3 km uz DA no Vīgantes pamatskolas, uz Z no Dupu purva (sk. 76. att. pielik.). 1939. g. piederēja Olgai Aperāns. Zemes pl. 25 ha. Padomju gados mājas bija nodotas Vīgantes pamatskolas rīcībā un tajās atradās dzīvokļi 6 skolotājiem. 20. gs. beigās mājas un 20 ha zemes apsaimniekoja skolotāja Genoveva Sidorova (dz. 1928. g.) ar ģimeni. G. Sidorova bijusi latviešu valodas skolotāja Vīgantes pamatskolā, lielu ieguldījumu devusi arī pagasta kultūras dzīves attīstībā.

1994. un 2004. g. *Andiņos* dzīvoja 2 cilvēki.

LVI andiņi; DI IV/1 186 «andiņi»; PI II 365 a^ondiņi.

Anemones [ō] — līvānu tipa māja Muktiņos (c.). Uzcelta padomju laikā (sk. 77. att. pielik.). Privatizēta.

1994. g. dzīvoja 5 cilvēki, 2004. g. — 4.

Anniņas — zemes īpašums.

Aperāni — mājas pag. D daļā, ~0,7 km uz ZA no Vīgantes — Zilkalnes dzc. pārbrauktuves (sk. 78. att. pielik.). Mājas piederējušas Vīgantes muižai un celtas 1864. g. [AiVMM] 1938. g. mājas „Aperan“ nosauca par *Aperāniem*. 1939. g. tās piederēja Mārtiņam Kalniņam. Zemes pl. 38,3 ha. 1940. g. Mārtiņam Kalniņam *Aperānos* bija tālrūnis. 1942. g. uzskaitē liecina, ka šajā laikā mājas piederējušas Latei Bickai. *Aperānos* dzīvojusi viena no pirmajām mazpulka biedrēm Maiga Kļaviņa, kas vēlāk kļuva par iecienītu godu saimnieci tuvākā un tālākā apkārtnē. Padomju gados te bijušas pirmās mehāniskās darbnīcas. 90. gados zemi atguva pēdējo saimnieku meita Maiga Kļaviņa.

1994. un 2004. g. mājas neapdzīvotas. Darbnīcās iekārtota lopu novietne (sk. 79. att. pielik.).

LVI aprani z.; DI IV/1 186 *ap(ē)rāni*; PI II 365 a^oaparāni.

* **Apsāni**, Apsēni — bij. Vīgantes muižas jaunsaimniecība. 1933. g. uz izpirkšanas līguma pamata īpašuma tiesības apstiprinātas Zofijai Vilciņai, dz. Gerominai. Arī 1939. g. mājas piederēja Zofijai Vilciņai. Atrāšanās vieta nav zināma.

LVI apsēni z+me.

Apsēni. Sk. * **Apsāni**.

Apsītes — mājas Robežkrogā (c.) (sk. 80. att. pielik.). Uzceltas padomju varas gados. Bijušas kolhoza īpašums. 90. gados tās privatizējusi Ozoliņu ģimene.

2004. g. mājās dzīvoja 2 cilvēki.

LVI apsītes.

* **Arāji** — 1939. g. uzskaitītas mājas. Atradušās kaut kur Putāksnī (mežā). Īpašnieks bijis Alberts Vārpa. Zemes pl. 2,32 ha. Alberts Vārpa bijis muzikants, viņu savā dienasgrāmatā minējis Pēteris Barisons. Vientuļā kunga vecumdienas pagājušas Mēmeles pansionātā, kur viņš joprojām bija uzticīgs mūzikai un savu instrumentu vēlējās spēlēt pat agrās rīta stundās.

Ārītes — mājas 1 km uz D no Robežkroga (c.), Robežkroga — *Ūbeļu* ceļa kr. pusē, 0,5 km no tā (sk. 81. att.). 1939. g. piederēja Jānim Apsalonam. Zemes pl. 21,3 ha. Neraugoties uz to, ka 1948. g. 8. februārī Jānis un Emīlija Apsaloni iestājās kolhozā „Druva“, Jāni tomēr padomju varas gados represēja.

81. att. *Ārītes*. J. Tālberga foto. AiVMM 23902/63.

1994. un 2004. g. dzīvoja 1 cilvēks.

LVI ārites z; Pl II 365 ārites; DI IV/1 186 ārites.

Atāli, agrāk Jaunzemi — bij. mājas (jaunsaimniecība) pag. A daļā. *Kandavu — Kalna Ādmiņu* ceļa kr. pusē, 0,3 km no tā. 1939. g. mājas piederēja Annai Sperjāns. Zemes pl. 8,6 ha.

„Zeme nopirkta no lielās *Iepukņu* saimniecības.“ (V. Vitkovska.)

Saimnieki miruši. Tukšās mājas meliorācijas laikā nojauktas.

LVI atali js.

Audzēs — mājas pag. ZR, Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa kr. pusē, netālu no Seces pag. robežas. 1939. g. piederēja Evaldam Siliņam. Zemes pl. 19,88 ha. Jau 1940. g. Evaldam Siliņam *Audzēs* bija tālrunis. *Audzēs* dzīvo Evalda Siliņa meita Rudīte.

1994. un 2004. g. mājās dzīvoja 1 cilvēks.

LVI audzes js.

Augusti, agrāk Augustmuiža — mājas Robežkroga — *Ūbeļu* ceļa l. pusē, nepilnu km uz DR no Robežkroga (c.) (sk. 82. att.). Agrāk šeit bijusi *Augustmuiža* (sk. arī *Augustmuiža*). Māja celta 1939. g., un tās īpašnice bijusi Maija Šomka. Zemes pl. 23,6 ha. 1942. g. kā māju saimnieks minēts Jānis Šomka, kurš 1949. g. tika represēts. Jau 1940. g. E. L. Šomkam Sēlpils *Augustos* bijis tālrunis.

Augustu iedzīvotāji bijuši ļoti kildīgi, nesatikuši ar kaimiņiem, vienmēr tiesājušies [AiVMM].

1994. un 2004. g. mājās dzīvoja 2 cilvēki.

LVI augusti; DI IV/1 186 *augustmuiža*; Pl II 365 *aūgustmuiža*.

Augustmuiža, tagad **Augusti** — Vīgantes muižas pusmuiža Robežkroga — *Ūbeļu* ceļa l. pusē, nepilnu km uz DR no Robežkroga (c.). Nopostīta Pirmajā pasaules karā. Latvijas laikā piešķirta kā jaunsaimniecība un nosaukta par *Augustiem*.

Augustmuižas akā noslīcināts kāds kalpu puisis. Vēlāk govju slaukšanas laikā puisis spokoļies: iznācis no akas, pakāris uz žoga pastalas un piena drāniņu, izslaucis govīs un izgājis. Vēlāk šī aka aizbērtā un *Augustu* saimnieki ar mucu veduši ūdeni no *Kieģeļniekiem*. [AiVMM]

Pl II 365 *aūgustmuiža*; DI IV/1 186 *augustmuiža*.

1915. g. kartē Августингофь.

Aulači — mājas pag. DR daļā, Vīgantes — Zilkalnes ceļa l. pusē, ~0,5 km no tā, 0,7 km uz ZR no Vīgantes pamatskolas. Celtas pēc Pirmā pasaules kara (sk. 83. att. pielik.). *Aulaču* īpašnieks bijis bijušais latviešu strēlnieks Jānis Dāboliņš (1896–1972). Zemes pl. 26 ha (1939. g.). Pašreiz mājās saimnieko Jāņa Dāboliņa mazdēls Aivis Rēķis, kurš daļu kalnainās *Aulaču* zemes apstādījis ar mežu.

1994. un 2004. g. mājās dzīvoja 2 cilvēki.

LVI auleiči z; Pl II 365 *aūlačē*; DI IV/1 186 *aulaiči*.

Auri, agrāk Ādmiņi — mājas pag. D daļā, 0,3 km uz ZR no Staburaga dzc. st. (sk. 84. att.). Senāk bijušas Sēlpils muižas īpašums. Mājas būvētas no radzēm 1860. g. [AiVMM] 1938. g. „Admin-Jure Nr. 9“ nosauktas par *Auriem*. 1939. g. māju īpašnieks Jānis Apsalons. Zemes pl. 29 ha. Vēlāk mājās saimniekojis Jāņa dēls Rūdolfs Apsalons (dz. 1917. g.). Rūdolfs Apsalons visu darba mūžu strādājis kolhozā „Staburags“ par dārznieku un biškopi. Viņa vadībā Vīgantes pamatskolas skolēni 1956. g. pie *Laužkalniem* iestādīja ābeļdārzu. Vienmēr aktīvi piedalījies pagasta rīkotajos

kultūras pasākumos. Sieva Rasma Apsalone (1921–2004) 28 gadus bijusi skolotāja Vīgantes pamatskolā un vairākus gadus vadījusi ciema (pagasta) sieviešu padomi, dziedājusi skolotāju ansamblī. Dēls Uldis Apsalons (dz. 1951. g.) ir pētnieks Latvijas Universitātes Biomedicīnas pētījumu un studiju centrā.

1994. g. mājās dzīvoja 2 cilvēki, 2004. g. — 1. Kopš 2005. g. viss nekustamais īpašums pieder meitai Lilitai Apsalonei, kura dzīvo Aizkrauklē.

Austrīni, agrāk **Pāķi** — mājas pag. ZA, Piksteres (u.) kr. krastā, 0,5 km uz D no

Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa (sk. 85. att. pielik.). 1897. g. tautskaitē šeit minētas divas *Pāķu* mājas, abās dzīvojuši Austrīņi. Acīmredzot 20. gs. 30. gados vienas no mājām nosauktas par *Austrīņiem*. 1942. g. *Austrīņu* saimnieks bija Andrejs Austrīņš. Zemes pl. 60,5 ha. *Pāķi* un *Austrīņi* saplūduši. *Pāķu* dzīvojamā ēkā tagad ir kūts, bet cilvēki dzīvo *Austrīņos*. Sk. arī **Pāķi**.

1994. g. mājās dzīvoja 3 cilvēki, 2004. g. — 4.

LVI austrīņi, agrāk pāķi.

Avoti [uo] — mehāniskās darbnīcas Staburagā (c.), uzceltas kolhoza laikā. Tagad pieder SIA „Velmaraiši“. Darbojas.

Avotiņi [uo], agrāk Dardzāni — mājas pag. ZA stūrī, 0,4 km uz D no Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa, ~1 km pirms Piksteres (u.) tilta (sk. 86. att. pielik.). Agrāk šīs mājas sauca par *Dardzāņiem*, kuri minēti jau 1897. g. tautskaitē. 1939. g. tās piederēja Annai Melderei. Zemes pl. 58,6 ha. 60. gados, ierīkojot Pļaviņu ūdenskrātuvi, *Avotiņus* nopostīja (tagad šīs mājas būtu Sēlpils pag.) un *Avotiņu* saimnieki Arturs un Minna Lasmaņi nopirka *Dardzānus*, uz jauno vietu līdzī paņēmot iepriekšējo māju nosaukumu.

2004. g. *Avotiņos* dzīvoja Lasmaņu dēls Alberts Lasmanis (1935–2006) un viņa meita Maija Vegnere ar ģimeni. Maija līdz 2005. g. bija Staburaga pagasta grāmatvede, vīrs Artūrs Vegners rūpējas par saimniecību, audzē labību un ar savu tehniku palīdz apkārtējiem zemniekiem. Viņu ģimenē aug 6 bērni. 2002. g. 20. decembrī Valsts prezidentes pilī Rīgā viesojās stipras un cienījamās ģimenes no Latvijas laukiem un kopā ar Vairu Vīķi-Freibergu iededza svētku eglīti prezidentes pilī. Viņu vidū bija arī Vegneru ģimene, kurai pildīt šo godpilno uzdevumu bija uzticējusi Aizkraukles rajona un Staburaga pagasta padome. Vegneru ģimenei tas bija patīkams pārsteigums un arī liels pagodinājums. [Grīnvalde 2002] 2005. g. „Latvijas Avīzes“ rīkotās akcijas „No rokas rokā“ ietvaros *Avotiņos* viesojās ASV vēstniece Latvijā Ketrīna Toda Beilija. [Kārkliņa 2005] (Sk. 87. att.)

Avotiņos ir interesanta ūdens apgāde — pa caurulēm no netālā avota mājas tiek apgādātas ar augstvērtīgu dzeramo ūdeni. *Avotiņi* atrodas sīvu Pirmā pasaules kara cīņu vietā. Par to ik dienas atgādina 2 pagrabi, kas ir ierīkoti bijušajās vācu blindāžās.

No Zentas Lasmanes stāstījuma: „Vīratēvs Arturs Lasmanis bijis latviešu strēlnieks un Pirmā pasaules kara laikā kā sapieris piedalījies kaujās Nāves salā. Līdz pat mūža beigām viņš nevarēja bez asarām atcerēties vāciešu uzbrukumu, kurā lietotas indīgās gāzes. Dzīvi palikuši tikai tie karavīri, kuri nevis slēpušies ierakumos, bet sakāpuši kokos. Tā kā iepriekš nekādas apmācības, ne instrukciju nebija, attapīgo, kuri meklēja glābiņu tālāk no zemes, bijis maz.“

1994. g. mājās dzīvoja 9 cilvēki, 2004. g. — 8.

Agrāk *Dardzāni* bija arī bij. kalpu māja (mazmājiņa) otrpus Jaunjelgavas —

84. att. Auri. J. Tālberga foto. AiVMM 23902/61.

87. att. ASV vēstniece Latvijā Ketrīna Toda Beilija sarunā ar Vegneru ģimenes jauno paaudzi. I. Atstupena foto.

Jēkabpils ceļa. Tagad to sauc par *Ceriņiem*. Senais Dardzānu vārds vairs netiek lietots. Sk. arī **Ceriņi**.

LVI dārdzāni; Pl II 365 dārdzāni; DI IV/1 186 dārdzāni.

Baki — māja Daugavas kr. krastā, ~0,5 km uz ZA no Muktiņiem (c.) (sk. 65. att. pielik.). Gulbūve, uzcelta 2000. g. Blakus *Baķu* saimnieks ierīkojis pirmo brīvdienu māju „Piešupīte” Staburaga pagastā. Daugavas krasts pie *Baķiem* un *Piešupītes* ir sakopts, ierīkotas laivu piestātnes, ugunsкура vieta, bērnu rotaļlaukums.

Banderi, agrāk **Ķuzāni**, Lejas Ķuzāni — mājas pag. DA, Jelgavas — Krustpils dzc. l. pusē, 1,6 km uz DA no Staburaga dzc. st. (sk. 88. att. pielik.). 1938. g. Leontīnei Lejiņai piederošās mājas „Kjuzan Nr. 9” nosauktas *Banderi*. 1939. g. mājas piederēja Leontīnei Žukovskai. Zemes pl. 38,4 ha. 1994. g. mājās dzīvoja 3 cilvēki, 2004. g. neapdzīvotas.

Pēc Otrā pasaules kara Leontīnes vīru Žukovski notiesāja uz 5 gadiem, bet pārējo ģimeni (vecmāti Edi Lejiņu (dz. 1863. g.), Leontīni Žukovsku un viņas bērnus Aiju un Oļģertu) izsūtīja uz Sibīriju, kur Žukovsku ģimene nodzīvoja 10 gadu. Latvijā viņi atgriezās jau bez Edes Lejiņas. Pa to laiku *Banderu* šķūnis bija pārbūvēts par lopu kūti, tur mitinājās kolhoza lopī, bet dzīvojamā ēkā dzīvoja kolhoza lopkopes. Žukovsku ģimenei (Sibīrijā pēc soda izciešanas ģimenei bija pievienojies arī tēvs) nebija ne māju, ne darba, tāpēc viņi aizbrauca uz Tukumu pie radniekiem, kur dzīvo arī pašreiz. Meita Aija Kleinberga 90. gadu sākumā atguva *Banderus* savā īpašumā. Pamatīgi celtās mājas (inventarizācijas dokumenti liecina, ka dzīvojamā ēka celta 1900. gadā, kūts — 1910. gadā), kuras vectēvs savā laikā bija izpircis no Rembergu muižas, vēl bija labi saglabājušās, taču Aija tajās neatgriezās. 2004. gadā mājas pārdeva Arnim Štālam no *Liepavotiem*.

Starp *Banderiem* un *Piksteri* (u.) pie dīķa aug 2 lieli vītoli, vienam no tiem apkārtmērs ir 4,10 m. *Banderu* zemē pie dzelzceļa ir Priedīšu kalns, māju tuvumā Lievenkalns (pēc formas līdzīgs lievenim) un Ozolkalns. (A. Kleinberga.)

LVI banderi z.

Bandenieki. Sk. **Bandinieki**.

Bandinieki, Bandenieki — bij. mājas pag. D, Vīgantes — Zilkalnes ceļa l. pusē, pie Sunākstes pag. robežas, bij. Žagatānos (c.). 1938. g. Jānim Voldemāram Beitam piederošais īpašums „Žagatan-Beit Nr. 112” nosaukts par *Bandiniekiem*. 1939. g. mājām daudz īpašnieku. Zemes pl. 46,95 ha. 1942. g. māju saimnieks bijis Jānis Beits. Mājas nopostītas.

Bebri — bij. mājas pag. DA, 0,2 km uz D no Jelgavas — Krustpils dzc. un 0,8 km uz R no Sēlpils pag. robežas. Mājas minētas jau 1897. g. tautskaitē. 1939. g. piederēja Jurim Rusānam un Dārtai Bebris. Zemes pl. 11,89 ha. Dārtas dēls Kondrāts kritis Otrajā pasaules karā.

Uz D no bij. mājām **Bebru senkapi** un kulta vieta **Bebru Zīmogakmens** (sk. nod. **Kultūras mantojums**).

LVI bebrī z; DI IV/1 186 bebrī.

Bebriņi, Brīvnieki — bij. mājas 0,4 km uz DR no Staburaga (c.). 1939. g. piederēja Jānim Gailītim. Zemes pl. 22,13 ha. Mājas nav saglabājušās (sk. 89. att. pielik.).

LVI bebrīņi js.

* **Bebru kalns** — 1939. g. uzskaitīts īpašums, kas piederējis Pēterim Eduardam Riekstam. Zemes pl. 6,81 ha. Atrāšanās vieta nezināma, varētu būt tās pašas mājas, kas *Akmentiņi*. Pieder Zentai Ločmelei — Riekstu ģimenes radniekiem.

* **Bedrītes** — 1939. g. reģistrēts kā Jāņa Šomkas īpašums. Zemes pl. 34,7 ha. Atrāšanās vieta nezināma. Iespējams, mājas atradušās bij. Augustmuižas tuvumā un tās tagad sauc *Aijas*. Sk. arī **Aijas**.

Beņķulejas — bij. mājas pag. DR, Jelgavas — Krustpils dzc. kr. pusē, 0,3 km no tā, uz Seces pag. robežas. 1939. g. māju īpašnieks bija Jānis Krūmiņš. Zemes pl. 36 ha. 1942. g. kā īpašnieki minēti Jāņa Krūmiņa mantinieki, zemes platība 18 ha. 1953. g. mājas piederēja Staburaga c. Darbaļaužu deputātu padomei.

Atbilstoši pašreizējai pagasta robežai *Beņķulejas* ir Seces pag. No mājām pāri palikušas tikai drupas. Uz Z no mājām — **Benku kalns**, kurš daļēji atrodas arī Staburaga pag.

Bērziņkrogs [uo], vēlāk **Ozolsalas** — bij. neliels krodziņš 0,7 km uz Z no Staburaga dzc. st. (sk. 90. att. pielik.). Tagad šo vietu sauc Ozolsalas. Sk. **Ozolsalas**.

Betkas — bij. mājas pag. vidusdaļā, starp Vīgantes — Ūbeļu un Robežkroga — Ūbeļu ceļu, Vīgantes meža D malā, Migļu grāvja l. pusē. 1939. g. tās piederēja Andrejam Osmanim. Zemes pl. 19,08 ha. 1940. g. Aleksandram Kārklīnam *Betkās* bija tālrunis. *Betku* zemi mantojusi mazmeita Maija Vegnere no *Avotiņiem*.

LVI betkas z.; PI II 365 betkas; DI IV/1 186 betkas.

Birzāres — mājas pag. Z daļā, Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa l. pusē, pirms Robežkroga (c.) (sk. 91. att. pielik.). 1939. g. piederēja Olgai Loberts. Zemes pl. 12,5 ha. Tagadējā *Birzāru* dzīvojamā māja padomju varas gados pārvesta šurp no *Glīdzdaiņiem*.

1994. g. dzīvoja 1 cilvēks, 2004. g. — 4.

LVI birzāres js.

Birzes — mājas Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa kr. pusē, < 1 km aiz krustojuma ar Vīgantes — Zilkalnes ceļu, ~1 km uz DA no Staburaga (c.) (sk. 92. att. pielik.). Par varonību kaujās par Latvijas brīvību Imantas pulka cīnītājam Albertam Santiņam no Vīgantes muižas zemes piešķirta jaunsaimniecība. 1939. g. māju īpašnieks bija Alberts Santiņš. Zemes pl. 17,56 ha. Mājas nosaukums no bērzu birzes, kas augusi Santiņu zemē.

Mājas celšanai saimnieks aizņēmis naudu no zemes bankas, bet birzi saudzējis. 1940. g. pavasarī *Biržu* saimnieks savā pagalmā iestādījis bumbieri, un tajā pašā gadā pats tikai 42 gadu vecumā aizgājis mūžībā. Bumbiere ir izaugusi par varenu koku un vēl zaļo. Alberta Santiņa dzīvesbiedre Elza Santiņa (1901–2005) vairākus gadus bija vecākā Staburaga pagasta iedzīvotāja (sk. 93. att. un 94. att. pielik.). 2005. g. 2. maijā viņa nosvinēja 104 gadu jubileju un Ziemassvētkos aizgāja mūžībā. 100. dzimšanas dienā Elza saņēma apsveikumu arī no Valsts prezidentes. Sniedzot interviju avīzei „Staburags”, E. Santiņa teica, ka esot nodzīvojusi ļoti garu mūžu „no vīzēm līdz korpēm”. Izaudzinātas 3 meitas, ir 3 mazbērni un 5 mazmazbērni. Viņa nākot no sēlpilliešu ilgdzīvotāju dzimtas, viņas tēvs Jānis Jurušs mūžībā aizgājis 102. dzīves gadā. Interesanta bijusi Elzas Jurušas un Alberta Santiņa iepazīšanās. Tas noticis kādā zaļumballē, kurā bijusi loterija. Elza tajā laimējusi vīriešu, bet Alberts sieviešu cepuri. Pēc balles Alberts Elzas jaunkundzei vaicājis, vai viņa nepiekristu cepurēm samainīties. Elza piekritusi. Tā abi iepazīnušies. Uz Albertam piešķirtās zemes abi kopīgiem spēkiem uzbūvējuši *Birzes*. Elza Santiņa bijusi liela dziedātāja ar labu balsi. Viņu reiz uzteicis pats Pēteris Barisons: „Jūs esat dziesmu meistare.” Māmuļas dienas *Birzēs* līdzēja vadīt meita, pensionēta skolotāja Spīdola Lejniece. Lejnieces kundze daudz stāstīja par savu bērnību, dzimtajām mājām un to ļaužu likteņiem. (Sk. pielik. **Atmiņas par Staburagu**.)

Kad no Kokneses uz Staburagu vēl nekursēja kuģītis „Koknesis”, *Biržu* saimnieks uzbūvēja laivu, kurā ietilpa 10–12 cilvēku. Ar šo laivu viņš veda ekskursantus no Staburaga uz Koknesi. Lai laivu pret straumi dabūtu atpakaļ, sieva Elza ar zirgu pa Daugavas krastu jāja uz Koknesi, un atceļā zirga uzdevums bija, ejot pa krastu, vilkt laivu uz mājām.

Daudz uztraukumu *Biržu* saimniekiem atnesa Otrais pasaules karš. 1941. gadā, kad bija sācies karš un krievu armija strauji atkāpās, kādā naktī sētā iegriezās trīs no savējiem atpalikuši krievu armijas karavīri un lūdza padomu, kā pārkļūt pāri Daugavai. *Biržu* ļaudis ieteica iet uz Daugavu, norādot, pie kurām mājām ir laiva, pārcelties pāri upei un tad laivu piesiet pie krasta, lai straume to neaiznestu. Bēgļu brauciens būs bijis veiksmīgs, jo vēlāk kaimiņu saimnieks brīnījies, kas gan viņa laivu pārvedis pretējā krastā un piesējis.

1944. gada vasarā, kad uzbruka krievu armija un vācieši atkāpās, tie pavēlēja mājas atstāt un doties bēgļu gaitās uz Kurzemi. Šajā laikā *Birzēs* dzīvoja Elza, trīs meitas un vectēvs. Astonēdesmitgadīgais sirmgalvis atteicās doties bēgļu gaitās. Par to viņam vēlāk nācās taisnoties vispirms vācu pusei, pēc tam krieviem, ka viņš nav pretējās puses spiegs, bet gan tikai vecs vīrs, kurš dzīvē neko ļaunu nav darījis un vecumdienās no mājām prom neies. Vectēvam izdevās mājas nosargāt no nodedzināšanas un izlauptāšanas. Agrā rīta stundā, kad vācu karavīri ieturēja īsu naktsmieru, *Biržu* māte ar trim meitenēm, diviem zirgu pajūgiem, dažām gotiņām, aitām un cūkām devās projām no mājām *Ķuzānu* virzienā, lai tur varbūt mierīgākos apstākļos pārlaistu frontes maiņu. Ceļā pirmais šķērslis bija Stālānu grāvis (toreiz tas droši vien vēl nebija grāvis, bet maza upīte), kura rievainajam metāla tiltam cūkas atteicās iet pāri. Arī brišus pāri upītei, kā to darīja govīs, tās nebrida, bet patvarīgi atgriezās *Birzēs*. Kad braucēji bija tikuši pāri Jelgavas — Krustpils dzelzceļam, māte devās izlūkos uz *Ķuzāniem*. Tur vēl bija vācieši, bēgļu vagonu aizmugurē viņi sāka spridzināt dzelzceļu — arī atceļš bija nogriezts. Vēlāk vācieši no *Ķuzāniem* atkāpās un bēgļi iebruca viesmīlīgajās mājās, kur arī sagaidīja krievu armijas

93. att. *Biržu* saimnieku Santiņu ģimene 20. gs. 30. gados. Sēž Elza un Alberts Santiņi, aiz viņiem meitas — no kreisās Ausma un Daila, tēvam klēpī Spīdola. Foto no S. Lejnieces personīgā arhīva.

ienākšanu. Pirmā nāca karavīru kājnieku ķēde, kas bēgļiem neko jaunu nedarīja. Pēc tam nāca komandējošais sastāvs, un trīs jaunās meitenes bija spiestas paslēpties... Drošībā nebija arī piekrautie mantu vāzumi. Atgriešanās mājās kavējās. Otrpus Daugavas atradās vācu armija, kas pāri upei apšaudīja šo krastu. *Biržu* mājas un lauki atradās apšaudes zonā. Bija augsts, un tīrumos nobrieduši labība vācama. Lai sagādātu nākamajai ziemai pārtiku, saime, riskējot ar dzīvību, ar sirpjiem plāva gatavo labību. Reizēm vāciešu vai citi šāviņi sprāga turpat blakus...

1947. g. Spīdola sāka mācīties Rīgā. No šā laika viņas atmiņā saglabājusies braukšana ar vilcienu uz mājām līdz Koknesei un atpakaļ uz Rīgu. No Kokneses stacijas steigšus uz Daugavu, tai pāri ar pārceltuvi vai laivu un tad pa Daugavas krasta ceļu kājām līdz *Birzēm*. Bieži vien vismaz 10 Daugavas krasta kilometru tika nosojoti melnā tumsā.

1994. g. mājās dzīvoja 1 cilvēks, 2004. g. — 2. Iespējams, ka nākotnē *Birzes* būs apdzīvotas tikai vasarās.

Birzītes — mājas Robežkrogā (c.) (sk. 95. att. pielik.). Padomju varas gados tās uzcēluši Arnolds un Nelda Ozoliņi.

2004. g. mājās dzīvoja 2 cilvēki.

Birznieki — bij. mājas pag. A daļā, 1,2 km uz Z no Jelgavas — Krustpils dzc., *Kandavu* — *Kalna Ādmiņu* ceļa kr. pusē, 0,3 km no tā. 1942. g. *Birznieku* īpašniece bija Emīlija Ķuzāns. Zemes pl. 9,18 ha. *Birznieki* radušies 19. gs. beigās, atdalot no *Kalna Ķuzāniem* zemes gabalu *Ķuzānu* saimnieka brālīm. Nopostīti kolhoza laikā.

Bramaņi, agrāk *Iepukņi* — mājas pag. ZA daļā, Piksteres (u.) kr. krastā, ~1,2 km uz D no Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa tilta pār Piksteri (sk. 96. att. pielik.). 1939. g. piederēja Almai Grāvīts. Zemes pl. 45,3 ha. *Bramaņu* kūti tika ierīkota viena no pirmajām kolhoza „Daugava” liellopu novietnēm. 1949. g. saimnieki bija iekļauti represējamo sarakstā, bet no izvešanas izbēga, aizbraucot uz Kurzemi.

Ir teika, ka Jāņu kalnā pie *Bramaņiem* zelta nauda un dzīva zeltmataina bruņinieka meita aprakta par to, ka mīlējusi zemnieku no *Spietiņiem*. Kāds Jānis nākot sargāt viņas mieru. [Vīksna 2000, 117]

1994. g. mājās dzīvoja 5 cilvēki, 2004. g. mājas neapdzīvotas.

LVI bramaņi z, agrāk: iepukņi.

Brankas — bij. mājas Daugavas kr. krastā, ~1,5 km augšpus Vīgantes, 0,5 km uz ZR no Muktiņiem (c.). 1939. g. piederēja Jānim Aperānam. Zemes pl. 26,2 ha. Otrajā pasaules karā dēlu Ludi iesauca leģionā, viņš nepārnāca. Padomju varas gados Jānis Aperāns izsūtīts. Mājas nopostītas, ierīkojot Pļaviņu ūdenskrātuvi.

LVI brankas z.; Pl II 365 brānīkas; DI IV/1 186 brānīkas.

Brantāni — mājas pag. D daļā, Jelgavas — Krustpils dzc. kr. pusē, 0,5 km uz ZA no Staburaga dzc. st. Bijušas lielākās šīs puses mājas ar 84 ha zemes (piederējušas Sunākstes muižai) (sk. 97. att. pielik.). Pirmā pasaules kara laikā *Brantānos* saimniekoja Lodziņu ģimene, kurā bija 4 bērni. Mājas mantoja meita Emīlija. Pašlaik mājas pieder Emīlijas vecākajai meitai Līvijai Ekstei, kuras darba mūžs aizritējis kolhozā. Par labu darbu saņemti vairāki apbalvojumi. L. Ekste tagad ziemās dzīvo meitas ģimenē Rīgā, bet vasaras kopā ar mazbērniem pavada *Brantānos*.

Savā laikā saimniece noaudusi sev Zemgales tautas tērpu. Dziedājusi Sēlpils korī, piedalījusies dziesmu svētkos. Vēlāk brunčus izārdījusi un izmantojusi par sienas segu. Šo sienas segu pēc ilgākas pierunāšanas („kauns tādu pieputējušu audumu dot prom no mājām”) saimniece atdevusi Aizkraukles muzejam. [AiVMM]

1994. g. mājās dzīvoja 1 cilvēks, 2004. g. mājas apdzīvotas vasarās.

LVI braņtēni; DI IV/1 186 brantāni.

Brantāni — bij. mazciems Jelgavas — Krustpils dzc. kr. pusē, uz ZA no Staburaga dzc. st. Senos laikos Sēlpils muižkungs Brantānus nospēlējis kāršu spēlē Sunākstes muižkungam. No tā laika Brantāni bija Sunākstes muižas īpašums. Brantānos bija 3 mājas: *Brantāni*, *Kraujas* un *Melderi*. Pašlaik palikuši *Brantāni* un *Kraujas*. *Melderi* nopostīti.

Brīvāres — bij. mājas pag. DR stūrī, pie Sunākstes pag. robežas (sk. 98. att. pielik.). Agrāk mājas piederējušas Sunākstes muižai un atradušās Sunākstes pag. 1939. g. „Skrube Nr. 29” nosauktas par *Brīvārēm*. 1939. g. piederēja Annas Beites mantiniekiem. Zemes pl. 25,10 ha. 1942. g. māju līdzīpašniece bija Milda Lazdiņa. 90. gados zemi pieprasīja Mildas Lazdiņas dēls Uldis un meita Zigrīda Bebrīša. Uz 12,5 ha zemes īpašuma tiesības atjaunotas Uldim Lazdiņam. Mājas sabrukušas.

Brīvnieki. Sk. **Bebrīni**.

Bruņenieki. Sk. **Krustakrogs**.

Bruņinieki. Sk. **Krustakrogs**.

Burmeisteri. Sk. **Burmeisteri**.

Burmeisteri, Burmeisteri — mājas Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa kr. pusē, Muktiņos (c.) (sk. 99. att. pielik.). 1939. g. mājas piederēja Kārlim Prūsim. Zemes pl. 21,85 ha. Pēc G. Paušas stāstītā, Prūšu ģimene mājas nopirkusi 1919. vai 1920. g. no Arāja. Kārlis Prūsis (1893–1984) Pirmā pasaules kara gados bijis latviešu strēlnieks, vēlākajos gados ievērojams sabiedriskais darbinieks pagastā. Darbojies dažādās biedrībās. Audzējis „Bintje“ šķirnes kartupeļus, kurus eksportējis uz Franciju. [AiVMM] K. Prūsim *Burmeisteros* jau 1940. g. bija tālrunis.

Trīs Kārļa Prūša meitas — Gaida, Astrīda un Velta — savas vecumdienas vada Rīgā, bet ceturtā meita Ilga dzīvo Lietuvā, Radvilišķos. 2004. g. *Burmeisteri* pārdoti rīdziniekam M. Vilcānam.

Prūšu dzimtas ļaudis mājvārda izcelsmi saista ar buru izgatavošanu, tomēr šāda versija nav pārliecinoša. Šoreiz ticamākas liekas profesores Janīnas Kursītes domas: „Pēc mājvārda var pateikt, vai tās tuvumā bijusi kāda svētvieta, vai tās iemītnieki nodarbojušies ar dziedniecību. Piemēram, Kurzemes pusē sastopamas mājas „Burmeisteri“, kas liecina, ka māju saimnieks (saimniece) kaut kad nodarbojies ar dziedniecību, buršanu.“ [Stīvere 2004]

1994. g. mājās dzīvoja 1 cilvēks, 2004. g. — neapdzīvotas.

PI II 365 burmeisteri; DI IV/1 186 *burmeisteri*.

Burtnieki — mājas pag. D, Jelgavas — Krustpils dzc. 1. malā, 0,3 km uz DA no Staburaga dzc. st. (sk. 100. att. pielik.). 1907. g. 3. janvāra ieraksts arhīvu materiālos vēstī, ka „Ruben-Brenc Nr. 23“ atdalīti no Piksteres muižas zemes un to zemes platība bijusi 31,93 desetīnas. 20. gs. 30. gadu beigās Sunākstes pag. nekustamais īpašums „Ruben-Brenc Nr. 23“ nosaukts par *Burtniekiem*.

1994. g. mājās dzīvoja 3 cilvēki, 2004. g. — neapdzīvotas.

LVI burtnieki.

Caunes — bij. mājas pag. A, pie Sēlpils pag. robežas, 0,7 km uz Z no Jelgavas — Krustpils dzc. 1939. g. piederēja Mīlei Caunei. Zemes pl. 9,5 ha (pēc 1942. g. datiem, zemes pl. 18 ha). Nopostītas.

LVI caunes.

Caunītes. Sk. **Ceplīši**.

* **Celiņi**, Dravenieki — mājas atradušās pag. R daļā, kaut kur *Dārtiņu* un bij. *Kalupu* tuvumā, tagad tukša vieta. 1939. g. to īpašnieks bija Vilis Kalups. Zemes pl. 2,06 ha.

Celinieki — māja pag. ZA stūrī, Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa l. pusē, pirms Piksteres (u.) tilta (sk. 101. att. pielik.). Māja celta padomju varas gados ceļu daļas darbinieku dzīvokļiem un kantorim. Vēlāk piederēja kolhozam „Staburags“. Privatizēta, pieder Kviļūnai un Jaunmaizei.

1994. g. *Ceļiniekos* dzīvoja 3 ienācēju ģimenes ar 8 cilvēkiem, 2004. g. — 7 iedzīvotāji.

Ceplīši, Ceplītes, Caunītes — mājas pag. R, *Saulītes* — Slazdukroga ceļa l. pusē (sk. 102. att. pielik.). 1939. g. Ceplītes (Caunītes) piederēja Jānim Caunem. Zemes pl. 15,26 ha. Kolhoza pastāvēšanas sākumā bija slaucamo govju ferma, vēlākos gados dzīvoja veterinārfeldšeru ģimene, kurai šeit bija neliela veterinārā klīnika. Pašreiz mājā dzīvo vientuļa sieviete, kura privatizējusi arī *Ceplīšu* zemi.

1994. g. dzīvoja 2 cilvēki, 2004. g. — 1.

Ceplītes. Sk. **Ceplīši**.

Cerīni, agrāk Dardzāni — māja pag. ZA, Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa kr. malā, ~1 km pirms Piksteres (u.) tilta. Bijušo *Dardzānu* saimnieku kalpu māja. (Sk. 103. att. pielik.)

1994. g. dzīvoja 3 cilvēki, 2004. g. — 8.

LVI cerīni.

* **Cēsenieki** — 1939. g. īpašums piederēja Bernhardam Kaufmanim. Zemes pl. 7,6 ha. Kaufmanis bija *Slūzānu* saimnieks. Iespējams, *Cēsenieki* bijuši *Slūzānu* tuvumā. Tuvāku ziņu nav.

Cielavīnas — līvānu tipa māja Muktiņos (c.) (sk. 104. att. pielik.). Uzcelta padomju varas gados. Privatizējusi Rudzonu ģimene, kurā aug 5 bērni. Ģimenes galva Aivars Rudzons ir policijas darbinieks.

Saimniece Aija Rudzone veltījusi jaukas dzejas rindas Staburagam, bet meita Vizbulīte Rudzone, bijusī Vīgantes pamatskolas skolniece, uzrakstījusi apcerējumu par Staburagu [Rudzone 2002].

2004. g. mājās dzīvoja 7 cilvēki.

Čiruliši — līvānu tipa māja Muktiņos (c.) (sk. 105. att. pielik.). Uzcelta padomju varas gados. Privatizēta.

1994. g. mājās dzīvoja 5 cilvēki, 2004. g. — 2.

Čuksteli, agrāk Čukstuļi — mājas pag. DR stūrī, 0,5 km no Seces pag. un 1 km no Sunākstes pag. robežas (sk. 106. att. pielik., 107. att. un 108. att.). Senāk piederējušas Vīgantes muižai. 1939. g. mājās saimniekoja Alberts Briedis. Zemes pl. 44 ha.

Čuksteļu, Truļu un Ķiņķeļu saimnieki vienlaicīgi ieradušies no Lejas Kurzemes un no Vīgantes muižas iepirkuši mājas. 19. gs. beigās Jēkabs Briedis ar ģimeni uzcēlis jaunas ēkas. Pirmā pasaules kara gados ģimene devusies bēgļu gaitās. Māja netika nopostīta, jo tajā dzīvoja vācu armijas virsnieki. Otrajā pasaules karā tagadējās saimnieces Vijas Akmenes tēvs (1918–1994) karoja krievu armijā. 1941. g. Jumpravā viņu mobilizēja tieši uz ceļa. Divas reizes ievainots, tēvs pēc Otrā pasaules kara tomēr atgriezās mājās. Kara gaita mājas tieši netika skārusi. 1948. g. 27. martā Sēlpils pagasta DDP sēdē tika pieņemts

107. att. Čuksteļu mājas. J. Tālberga foto. AiVMM 23902/113-114.

108. att. Čuksteļu pagalmu šķērso ceļš. J. Tālberga foto. AiVMM 23902/105.

lēmums kulaku Albertu Briedi no Čuksteļiem pārvietot uz citu pagastu. 1949. g. martā viņu izveda. Kad pēc vairākiem gadiem saimnieki atkal atgriezās, mājās bija viena vienīga postaža, dzīvojamās ēkas D gals bija nokurināts malkā. 90. gados mājas atkal ir skaisti sakoptas.

1994. g. Čuksteļos dzīvoja 5 cilvēki, 2004. g. — 3.

LVI čukstuļi; Pl II 365 čukstuļi; DI IV/1 186 čukstuļi.

Čukstuļi. Sk. **Čuksteli**.

Dāboliņi [uo] — bij. mājas pag. DA, Stalānu grāvja l. pusē, ~0,5 km uz Z no Jelgavas — Krustpils dzc. 1939. g. mājas piederēja Marijai Plūrms. Zemes pl. 15,6 ha.

No Marijas Plūrmās meitas Zentas Barisonas (dz. 1919. g.) atmiņām: „Šīs mājas uzcēla tēvs Pēteris Plūrms. Man bija 6 gadi, kad tēvs nomira un sākās manas darba gaitas. Bija dažādas problēmas, kuru dēļ mūsu ģimenei tēva mājas bija jāatstāj.”

Ir ziņas, ka 1942. g. šīs mājas piederēja Pēterim Skalbem. Pēc Otrā pasaules kara mājas tika pārdotas un pārvestas uz tag. *Slaviešiem*.

DI IV/1 186 dābuliņi.

Dainas — 18 dzīvokļu māja Staburagā (c.) (sk. 109. att. pielik.). Uzcelta kolhoza laikā 1985. g. Te atrodas Staburaga pagasta padome, veikals, dzīvokļi un pagastā vienīgā veselības aprūpes iestāde — ģimenes ārsta prakse. No 1983. g. līdz 2000. g. *Dainās* darbojās medpunkts, kurā strādāja feldšere Antra Trokša. 2001. g. šeit ārsta praksi uzsākusi daktare Ginta Kociņa.

2004. g. mājā dzīvoja 40 cilvēku.

Dālderī, agrāk Dīdāni — mājas uz Sunākstes pag. robežas (saimniecības zeme atrodas Saunākstes pag.), Vīgantes — Zilkalnes ceļa kr. pusē (sk. 110. att. pielik.). Agrāk bijuši divi *Dīdāni*, bet 20. gs. 30. gadu beigās vienas mājas nosauktas par *Dālderiem*. Zemes pl. 27 ha. Sk. arī **Dīdāni**.

Par māju vēsturi 20. gs. 90. gadu vidū stāstīja to vecā saimniece — 1909. g. dzimusi Elza Daldere. Viņas vīratēvs šais mājās ienācis no Sunākstes pag. *Blektēm*, vispirms bijis par graudnieku, bet 1912. g. mājas nopircis. Vēl agrāk mājas piederējušas Sunākstes muižai. Vecā māja celta 1878. g., pašreizējā ēka — 1927. g.

Elza dzimusi *Robežkrogā*. Jaunībā strādājusi par kalponi *Gausānos* (Sunākstes pag.), *Ķirķeļos*, *Laužkalnos*. 1931. g. ieprecējusies *Dālderis*. Tajā pašā laulības gultā, pie kuras viņa slimības dēļ bija saistīta vecumdienās, ir piedzimuši visi viņas bērni: 3 dēli un 2 meitas. Kolhoza gados Elza kopā ar meitu Zentu sākumā strādājusi par slaucēju Dālderu fermā. Pēc tam 13 gadu nostrādājusi 1. brigādē par brigadieru. Vairākas reizes ievēlēta par vietējās padomes deputāti. Atceroties bērnību, Elza Daldere stāsta, ka 13 gadu vecumā bijusi atdota kādās mājās par gani. Reiz mazo ganīti apciemojusi māte, un mālainajā zemē palicis mātes kailās pēdas nospiedums. Elza to kā lielu dārgumu apvijusi ar klūdziņām un apmūrējusi vēl ar glīzdu (mālu). Nu īstu templi uztaisījusi, lai mīļās mātes pēdiņa saglabātos visu vasaru. Elzas Dalderes mūža pavadīens pārrūka 2003. gadā. Pašreiz mājās saimnieko mazdēls Gunārs Ločmelis ar ģimeni.

1994. g. dzīvoja 2 cilvēki, 2004. g. — 4.

Dālijas — mājas 1,5 km uz DA no Robežkroga (c.), 0,5 km uz A no *Skudrām* (sk. 111. att. pielik.).

Dālijas ir krievu laikā no *Dzērvju* zemes atdalīta jaunsaimniecība, kurā dzīvoja Jānis un Emma Akmeņi. (V. Vitkovska.)

1948. g. 23. janvārī, dibinot kolhozu „Daugava“, no *Dālijām* par kolhoznieku kļuva Jānis Akmenis. Padomju gados pie mājām uzcelta liellopu ferma *Dālijas*, kura tagad netiek izmantota.

1994. g. mājās dzīvoja 4 cilvēki. 2004. g. māja kļuvusi par vasaras mītni bez pastāvīgiem iedzīvotājiem.

LVI dālijas js.

Dambji — mājas Vīgantes — Zilkalnes ceļa 1. pusē, 1,5 km uz D no *Krustakroga* (sk. 112. att. pielik.). Jaunsaimniecība, kas iedalīta no Vīgantes muižai piederošās pusmuižas — Saules muižas — zemes. Pagalmā esošā mūra ēka saglabājusies vēl no Saules muižas laikiem. Māja celta 1924. g. [AiVMM] 1939. g. piederēja Jurim Apsalonam. Zemes pl. 21,5 ha. Apsalonu meita Vera Rubene mirusi, bet *Dambjos* dzīvo Veras dēls Ēriks Rubenis. Sk. arī **Saules muiža**.

1994. un 2004. g. mājās dzīvoja 2 cilvēki.

Dangas. Sk. **Jaundangas**.

Dardzāni. Sk. **Avotiņi**.

Dārtinas — mājas pag. R daļā, Vīgantes — Zilkalnes ceļa 1. pusē, ~2 km uz DR no *Krustakroga*, ~0,5 km uz R no Vīgantes — Zilkalnes ceļa, mežā (sk. 113., 114. att. pielik.). 1939. g. piederēja Alvīnei Augustei Lepens. Zemes pl. 14,3 ha. Otrajā pasaules karā, vāciešiem atkāpjoties, saimnieki aizbrauca.

Mājas pašreiz ļoti nolaistas, nekoptas, un tomēr 1994. g. tajās dzīvoja 7 cilvēki, 2004. g. — 8.

Daugava. Sk. **Robežkrogs**.

„Daugava“ — bij. kolhozs bij. Staburaga c. p. teritorijā. Izveidots 1948. g. 23. janvārī. 1971. g. apvienots ar kolhozu „Staburags“.

Daugavas Grietiņas, Daugavgrietiņas, sarunu valodā Grietiņas — bij. māja Daugavas kr. krastā, ~2 km pirms Vīgantes, Pļaviņu ūdenskrātuves applūduma zonā (sk. 115. att.). 1939. g. to īpašniece bija Mīle Ķīsis. Zemes pl. 23,24 ha. Pirms appludināšanas mājas pārvestas citur. Daļa bijušo *Daugavas Grietiņu* iemītnieku tagad dzīvo *Vējiņos* (meita Ģiedra ar ģimeni). Mīles un Roberta Ķīšu dēls Daumants aizprecējies uz *Stalāniem*, dēls Mintauts bijis veterinārārsts Bauskas rajonā, dēls Harijs un meita Rita miruši.

115. att. *Daugavas Grietiņas* 1963. g. pirms applūdināšanas. Labajā pusē saimnieki — Roberts un Mīle Ķīši. Foto no Ķīšu ģimenes arhīva.

1961. g. J. Rudzītis pierakstījis šādu Mīles Ķīses stāstījumu: „Veca, veca vecenīte, vīgantiete, dzīvoja Vīgantes nabagmājā, stāstīja mums, bērniem, teikas un nostāstus. Viņa nāca pie manas mātes vasaras darba laikā auklēt mazākos brāļus. Senāk tas bija gudrākais, kas vairāk prata stāstīt, un nabagmājas vecenīte mums stāstīja: viena jaunava, latviete, bija iemīlējusies Daugavas zvejniekā. Tēvs, bagāts cilvēks, spieda savu meitu precēt cita bagātā dēlu. Bagātā dēls bija atbraucis no svešām zemēm. Meita raudājusi, lūgusi Dievu vai Laimu (ko īsti — vairs neatceros), lai pārvērstu viņu par klinti, lai viņa varētu kā klints vērot savu iemīļoto. Viņa teikusi: „Labāk gribu būt par klinti un sērot, nekā kļūt par svešā bagātņieka sievu!” Gars izpildījis jaunavas lūgumu un pārvērtis viņu par radzi. Viņa ticīgi raudājusi, un tāpēc radze nosaukta par Staburadzi.”

LVI grietiņas z.; Pl II 365 grietiņas; DI IV/1 186 grietiņas.

Daugavas Kalēji, Daugavkalēji — mājas Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa kr. pusē,

Muktiņos (c.). Vecsaimniecība (sk. 116. att. pielik.). 1939. g. to īpašnieks bija Jānis Renbergs. Zemes pl. 40,42 ha. 1942. g. kā māju īpašnieks minēts Kārlis Rembergs (iespējams, kļūda uzvārda rakstībā). Saimnieki miruši, mantinieki mājas pārdevuši kolhozam. Tagad tās pieder SIA „Velmaraiši”.

1994. un 2004. g. mājās dzīvoja 6 cilvēki.

Pl II 365 kaļēji; DI IV/1 186 kalēji.

Daugavkalēji. Sk. **Daugavas Kalēji**.

Daugavgrietiņas. Sk. **Daugavas Grietiņas**.

Dīdāni — bij. ciems pag. D (agrāk Sunākstes pag.), Vīgantes — Zilkalnes ceļa kr. pusē, blakus *Žagatāniem*. 1940. g. Arturam Dimburgam Sunākstes *Dīdānos* bija tālrunis. Tagad divas palikušās mājas sauc *Dālderī* un *Akmentiņi*, bet *Dīdānu Stroda vējdzirnavas* ir nopostītas. Sk. **Dālderī** un **Akmentiņi**.

Dīdānu vārds ir viens no tiem nedaudzajiem vietvārdiem, kas šajā apvidū minēti 1930. g. izdotajā Latvijas kartē (M 1:400 000), tagad tas noņemts izzušanai. Dīdānos bijušas arī **Dīdānu Stroda vējdzirnavas**.

DI IV/1 186 dīdāni.

Dīdānu Stroda vējdzirnavas [o] — bij. vējdzirnavas pag. D, uz Sunākstes pag. robežas. Nopostītas. Kā stāsta Velta Vitkovska, kuras tēvs šeit strādājis par melderi, dzirnavās notikusi arī mājās austu audumu krāsošana.

Dolieši [uo]. Sk. **Lejasdolieši**.

Dopeles [uo]. Sk. **Lejas Dopeles**.

Dopeļu kaļķu ceplis [uo] — bij. kaļķu ceplis Daugavas kr. krastā starp tag. Muktiņiem (c.) un Robežkrogu (c.), uz R no bij. *Piģēniem*, pretim *Raudām*. Piederējis Jānim Kubliņam, vēlāk Kārlim Kubliņam. Tur ražoti celtniecībā izmantojami kaļķi. Ceplis beidzis darboties pēc Otrā pasaules kara.

Dravnieki — mājas Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa kr. malā, 0,3 km aiz krustojuma ar Vīgantes — Zilkalnes ceļu (sk. 117. att. pielik.). 70. gados mājas nopirka Dombrovsku ģimene. Tagad tajās dzīvo Mildas Dombrovskas māsasmeita Baiba Tirša.

1994. g. dzīvoja 2 cilvēki, 2004. g. — 1.

LVI dravnieki js.

„**Drosme**“ [uo] — bij. kolhozs bij. Staburaga c. p. teritorijā. Izveidots 1948. g. 1950. g. pievienots kolhozam „Staburags”.

„**Druva**“ — bij. kolhozs bij. Staburaga c. p. teritorijā. Izveidots 1948. g. 8. februārī. 1950. g. pievienots kolhozam „Daugava”.

Dūjas — mājas pag. A, pie Sēlpils pag. robežas, Piksteres (u.) kr. krastā (sk. 118. att. pielik.). 1939. g. *Dūjas* („Jērcan Pēter“) piederēja Pēterim Balodim, 1942. g. māju īpašnieks Pēteris Balodītis (iespējams, kļūda uzvārda rakstībā). Zemes pl. 31 ha. Kad Pēteris nomira, dēls mājas pārdeva. Saimnieki vairākkārt mainījušies. Pēdējās saimnieces dzīve beidzās traģiski, 2004. g. viņu un māti nošāva civilvīrs. 2005. g. mājas un zemi nopirka Viesturs Bremze no Sēlpils pag. *Aizkārķiem*.

LVI dūjas js.

Dupi — bij. mājas pag. D, ~1 km uz ZR no Staburaga dzc. st. 1939. g. to īpašniece bija Milda Grundspenķis. Zemes pl. 36 ha. 1940. g. Sēlpils *Dupos* A. Grundspenķim bija tālrunis.

Dupu saimniece M. Grundspenķe pēc Otrā pasaules kara slēpusi mežabrāļus. Tas nācis ausīs varas pārstāvjiem, un saimnieci saukuši Jēkabpilī uz pratināšanu. Lai no tās izvairītos, saimniece pakārusies. [AIVMM]

No mājām palikušas tikai drupas.

PI II 365 dupi; DI IV/1 186 *dupji*.

Dutkas — mājas Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa l. pusē, ~0,7 km uz DR no Muktiņiem (c.) (sk. 119. att. pielik.). 1939. g. mājas piederēja Mārtiņam Jaunmaizem. Zemes pl. 22,3 ha. Pēc veco saimnieku nāves mājas divreiz pārdotas. Pašreizējais saimnieks ir Ainārs Kadišs.

1994. g. mājās dzīvoja 1 cilvēks, 2004. g. pastāvīgu iedzīvotāju nav.

Latviešu folkloras krātuvē ir ziņas, ka lielākais burvis Sēlpilī bijis Dutka. [Vīksna 2000, 117]

PI II 365 dutkas.

Dzelmes — līvānu tipa māja Muktiņos (c.) (sk. 120. att. pielik.). Uzcelta padomju varas gados. Privatizēta.

1994. un 2004. g. dzīvoja 3 cilvēki.

Dzelzceļa ēka 276. km — dzelzceļa ēka Jelgavas — Krustpils dzc. kr. malā, ~1 km pirms Vīgantes — Zilkalnes ceļa pārbrauktuves

1994. g. dzīvoja 6 cilvēki, 2004. g. — 4.

Dzelzceļa ēka 277. km — dzelzceļa ēka Jelgavas — Krustpils dzc. kr. malā, pie Vīgantes — Zilkalnes ceļa pārbrauktuves (sk. 121. att. pielik.).

1994. g. dzīvoja 2 cilvēki, 2004. g. — 1.

Dzelzceļa ēka 279. km — dzelzceļa ēka Jelgavas — Krustpils dzc. l. malā, 0,5 km uz A no Staburaga dzc. st.

1994. un 2004. g. dzīvoja 2 cilvēki.

Dzērves, agrāk Kalna Dzērves — mājas pag. ZA, Piksteres (u.) l. krastā, 1 km uz D no Piksteres (u.) tilta (sk. 122. att. pielik.). *Upesdzērves* minētas jau 1897. g. tautskaitē. 1938. g. mājas „Upes-Dzerve-Kalne Nr. 118“ nosauca par *Dzērvēm*. 1939. g. to īpašnieks bija Kārlis Dzērvīte. Zemes pl. 35,9 ha.

Ļoti dažādi bijuši šo māju iedzīvotāju likteņi. Kārlis Dzērvīte nošauts vācu okupācijas pirmajās dienās. Viņa māsa Elvīra Dzērvīte (dz. 1907. g.) 1941. g. mācījās Ļeņingradā, kur viņu pārsteidza Otrais pasaules karš. Elvīra pārcietusi Ļeņingradas blokādi un 1942. g. ļoti novārgusi izvesta no Ļeņingradas, bet jau pēc mēneša devusies partizānu gaitās uz Latviju un drīz kritusi netālu no Baltinavas. [SP]

K. Dzērvītes sieva Berta iemantojusi apkārtnējo cilvēku cieņu ar to, ka vienmēr bijusi laba sava darba darītāja. Viņa no kolhoza dibināšanas dienas līdz mūža beigām bijusi kolhoza valdes locekle. Strādājusi par slaucēju, ļoti rūpējusies par sev uzticēto ganāmpulku. Toreiz fermā visur bija tikai roku darbs. Berta papildus vēl audzēja lopbarības bietes, pieveda zaļbarību, bet trūcīgos gados kolhoza govīm izbaroja pat savā saimniecībā ievāktu sienu. Berta bija aktīva līdzdalībniece visos sabiedriskajos pasākumos. Bieži sarīkojumos uz galda bijis viņas ceptais kliņģeris. [SP]

Glūži pretējas atmiņas ir saglabājušās par pēckara gados *Dzērvēs* dzīvojušo Ivanu Ivanovu. 1949. g. sākumā kolhoza „Daugava“ kopsapulce nolēma viņu izslēgt no kolhoza par kaušanos. Par aizrādījumu nezagt kolhoza lopbarību viņš bija sasitis fermeri (toreiz tā sauca par lopu novietnēm atbildīgo darbinieci — R. A.) Veltu Staku un slaucējas. Izslēgšanu ierosināja revīzijas komisijas priekšsēdētāja Alma Ozoliņa. [SP]

1994. un 2004. g. *Dzērvēs* dzīvoja 1 cilvēks — Bertas Dzērvītes znots.

LVI dzērves, PI II 365 dzērves; DI IV/1 186 dzērves.

Dzirnavnieki — bij. mājas Dzirnupītes kr. krastā, 0,3 km pirms Dzirnupītes ietekas Daugavā, pie Vīgantes ūdensdzirnavām. Māju īpašniece 1939. g. bija Olga Zvirgzds. Zemes pl. 19 ha (pēc citiem datiem 1942. g. zemes pl. bijusi 23,3 ha). Mājas appludinājusi Pļaviņu ūdenskrātuve.

Eglaines — bij. mājas pag. R daļā, 1 km uz R no Vīgantes — Zilkalnes ceļa, *Saulītes* — Slazdukroga ceļa l. pusē. Bij. jaunsaimniecība. 1939. g. īpašnieks bija Jūlijs Ieviņš. Zemes pl. 13,11 ha.

Egles, agrāk Egles krogs — mājas pag. DR stūrī, 0,3 km uz D no Jelgavas — Krustpils dzc., pie Seces pag. robežas (sk. 123. att. pielik.). 1939. g. piederēja Jānim Dāboliņam (1942. g. minēts, ka īpašnieks Kārlis Dāboliņš). Zemes pl. 21,6 ha. 20. gs. sākumā te bija Egles krogs.

1994. g. mājās dzīvoja 1 cilvēks, 2004. g. — 2.

Egles krogs [uo]. Sk. **Egles**.

Elkšņi — somu tipa māja Staburagā (c.). Uzcelta 20. gs. 80. gados (sk. 124. att. pielik.). To privatizējis Rolands Elksnis (Staburaga pag. zemes ierīkotājs), kurš māju nosaucis par *Elkšņiem*.

2004. g. dzīvoja 4 cilvēku ģimene.

Ērgli — mājas Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa kr. pusē, uz A no Muktiņiem (c.). Mājas celtas pēc Pirmā pasaules kara (sk. 125. att. un 126. att. pielik.). 1938. g. Kārlis Ērglis savu īpašumu *Viesturi* nosauca par *Ērgļiem*. 1939. g. saimnieks bija Kārlis Ērglis. Zemes pl. 21,85 ha.

Otrajā pasaules karā dēls Osvalds iesaukts vācu armijā, kritis. Māte Marta līdz savas dzīves pēdējai stundai neticēja vācu iestāžu oficiālajiem paziņojumiem un gaidīja dēlu pārnākam. (S. Lejniece.) Vecie saimnieki miruši, mantinieki mājas pārdevuši Vīgantes skolas direktores Ingas Albiņas ģimenei. Mājas atjaunotas un sakoptas.

1994. g. mājās dzīvoja 3 cilvēki, 2004. g. — 4.

Ezeri. Sk. **Ezerieši**.

Ezerieši, Ezeri, agrāk Pundāni — neapdzīvotas mājas pag. A, uz ZR no *Ratniekiem*, uz D no Ezerpurva, 0,35 km uz Z no Sēlpils pag. robežas (sk. 127. att. pielik.).

Ezeriešu saimnieks Pēteris Bīskaps pēc Pirmā pasaules kara bēgļu gaitām nopostīto māju vietā atgriezās „ar to, kas mugurā”. Zeme bija sarakta ierakumos, sapīta dzeloņdrāšu žogiem. Strādīgā ģimene pašu spēkiem atkal iekopa laukus, uzcēla jaunas ēkas. Pirms 1940. g. tā atkal bija sakopta, pārtikusi zemnieku sēta ar mūra kūti, virs kuras bija barības glabātava ar uzbraucamo tiltu, lielu labības šķūni un divstāvu dzīvojamo ēku. Saimniekam piederēja kuļmašīna, dampis, zāģētava, plaujmašīna, zirga grābeklis u. c. lauksaimniecības tehnika. Kā piemiņa no Pirmā pasaules kara bija saglabāties vācu bunkurs, kurā bija ierīkots pagrabs un virs tā — neliela smēde (no J. Avotiņa stāstījuma, kurš bērnībā vienu vasaru dzīvojis šajās mājās).

125. att. *Ērgli* 1992. g. J. Tālberga foto. AiVMM 23902/44.

1942. g. māju īpašnieks bija Pēteris Bīskaps, zemes pl. 23,4 ha. Kolhoza laikā dēla Edvarda ģimene dzīvoja Sēlijā. Mājas nepārdeva, bet tās bija neapdzīvotas. Pētera mazmeita ir Sēlpils pamatskolas direktore.

Glīdzdaiņi — bij. mājas pag. A daļā, *Kandavu* — *Kalna Ādmiņu* ceļa kr. pusē, 1,5 km uz DR no *Skudrām*, netālu no Sēlpils pag. robežas. 1897. g. tautskaitē minētas divas *Glīdzdaiņu* mājas. *Glīdzdaiņu* saimnieka brālis Pēteris Strauts piedalījies Pilsoņu karā. 1939. un 1942. g. māju īpašnieks bija Voldemārs Spulģis. Zemes pl. 11,03 ha. 1956. g. mājās dzīvoja Voldemārs Spulģis un Pēteris Strauts, kuram bija iesauka — Lūku Pedere. Vēlāk, veicot meliorāciju, mājas tika nojauktas un pārvestas uz *Birzārēm*. Mājavārds liek domāt, ka apkārtnē bijusi mālaina zeme.

LVI glīdzdaiņi, Pl II 365 glīdzdaiņi; DI IV/1 186 glīdzdaiņi.

Glīdzdaiņi. Sk. **Sirsniņas**.

Grantskalni — bij. mājas pag. DA stūrī, pie Sunākstes pag. robežas, Piksteres (u.) l. krastā. 1942. g. mājas piederēja Kārlim Stepam. Zemes pl. 13 ha. Māju vietā bijuši senkapi, kuri, mājas ceļot, nopostīti.

Grietiņas. Sk. **Daugavas Grietiņas**.

Iepukni — mājas pag. ZA daļā, Piksteres (u.) kr. krastā, 0,5 km uz R no upes, 1 km uz A no Skudrām (sk. 128. att. pielik.). 1897. g. tautskaitē minētas 2 Iepukņu mājas. 1938. g. „Epokne-Maz Nr. 23“ nosaukti par Iepukņiem. 1939. g. māju īpašnieks Kārlis Elksnis. Zemes pl. 26,5 ha.

Par šo māju vēsturi ziņas glabājas Jēkabpils vēstures muzejā: „Ekspedīcijas laikā (1986. g.) māju saimniece bija Aleksandra Bite, dzimusi 1924. g. Viņas tēvs teicis, ka šajās mājās jau 300 gadu dzīvojot Iepukņu Elksņi. Tēvs Kārlis Elksnis Mārtiņa d. dzimis ap 1890. g. Iepukņu ēkas nopostītas Pirmajā pasaules karā, te ilgi stāvējusi frontes līnija. Vēl tagad redzamas vācu blindāžas. Te bija tāds kā ķīlis vācu un krievu frontē. Vācu pozīcijas bijušas līdz Piksterei savienotas ar apakšzemes ejām. Betons bijis ļoti stiprs.“ [JM]

Pirmā pasaules kara notikumus aprakstījis krievu rakstnieks Nikolajs Kuzmins, kurš šajā laikā bija virsnieks Krievijas armijas 2. Sibīrijas korpusa 2. Sibīrijas sapieru bataljona 3. rotā. Kara ceļi viņu bija atveduši Latvijā, Frīdrihšates (Jaunjelgavas) apriņķa Sēlpils pagastā. Savā darbā „Bijušā lappuses“, nodaļā „Nakts uzbrukums“, viņš sīki un emocionāli apraksta notikumus 1916. g. 21. marta naktī pie Iepukņiem (no krievu valodas šo nodaļu pārtulkojis Jānis Amats):

„Izklājām karti un atkal izlozējām ar Verneru, kuram uz kuru frontes iecirkni jāiet. Verneram sanāca labais iecirknis, bet man kreisais — pie Iepukņu viensētas.

Dzeloņdrāšu aizsargojumus spridzina ar „pagarinātajiem lādiņiem“. Pie gara dēļa stingri piesien piroksilīna vai tola kubikus, pēc tam sprāgstvielas ietin melnā vaskadrānā, abos galos atstājot vietu detonatoriem — kapselēm ar bikforda auklām —, kurus ievieto neilgi pirms sprādziena.

Šādu lādiņu vajadzēja nogādāt pie ienaidnieka dzeloņdrāšu žogiem, pastumt pēc iespējas dziļāk starp žoga mietiem, tad aizdedzināt bikforda auklas galu un, kamēr uguns sasniedz detonatoru, pašiem aizlīst drošā vietā.

Uzdevums nav no vieglajiem, ne vieglāk kā uzbērt sāli zvirbulim uz astes, tikai zvirbulis nešauj, bet vācieši uz mums šaus. Bet par šāda kaujas uzdevuma veikšanu bija paredzēti apbalvojumi — to dēvēja par „statūtu“ pasākumu. Par veiksmīgu dzeloņdrāšu žogu spridzināšanu zem ienaidnieka apšaudes apbalvoja ar balto virsnieku Sv. Jura krustu.

No rīta sapieru komandas aizgāja labot tiltus un ceļus, bet spridzinātāju komandas šķūnī gatavoja pagarinātos lādiņus.

Iepukņi. Kas tie Iepukņi tādi ir? Manā vadā bija latvietis Vītols. Jautāju viņam:

„Ko nozīmē vārds Iepukņi?“

Vītols gudroja, gudroja, līdz beidzot noteica:

„Neko nenozīmē. Nav tāda vārda. Varbūt kļūda?“

Kļūdas nav. Vien kartē stāv rakstīts „Iepukņi“, un man galvā kā dzenis kaļ: Iepukņi... Iepukņi... Iepukņi.

Šodien ir apmākusies diena, un paldies Dievam, ka apmācies, nelido vācu „taubes“ — lidmašīnas. Es un vada komandieris Širokovs devāmies pie artilēristiem noskaidrot stāvokli. (..)

Kaujas turpinās jau piekto dienu. Uzbrukums plānots, lai palīdzētu sabiedrotajiem Rietumu frontē pret vāciešiem, kuriem frontē pie Verdenas klājās grūti. Pirmajās dienās vāciešiem atņēma vairākus uz priekšu izvirzītus ierakumus, taču, neskatoties uz lielajiem zaudējumiem, pārraut vācu aizsardzības līniju tā arī neizdevās. Pagājušajā naktī frontē bija klusums.

Binoklī frontes līnija redzama kā uz delnas. Piekalnē, zemāk par meža malu, — vācieši. Redzama ierakumu līnija, dzeloņdrāšu žogi, sniegā granātu izrautās bedres.

Velns parāvis! Kas tas? Vācu ierakumu priekšā labi redzams dzeloņdrāšu žogs ar divpadsmit drāšu rindām — ne mazāk! Ko gan mēs te izdarīsim ar saviem pagarinātajiem lādiņiem, kuru pietiks labi ja pirmajām trim četrām drāšu rindām? (..)

„Bet kur atrodas Iepukņi?“

„Skaties pa kreisi, kur bērzu birztala, — tur, ierakumos, kas atņemti vāciešiem, sēž mūsu sibīrieši.“

Tātad, lūk, pār šo granātu bedrēm izvagoto lauku mums šonakt nāksies līst. Nelāga nodarbība. Bet Verners apmierināts — „statūta lieta“, sapņo par Jura krustu. (..)

Vakarpusē piesala. Uz pirmajām līnijām garām mūsu viensētai sāka virzīties lauku virtuves, sanitārie divriči, karavīru kolonnas. Devāmies ceļā arī mēs ar saviem pagarinātajiem lādiņiem. Iepakoti melnajā vaska drānā, tie izskatījās sērīgi. (..)

Mūsu komanda devās ceļā uz pirmajām līnijām pie Iepukņiem.

Satumsa ātri. Mēs soļojām garām pamestiem ierakumiem, garām granātu saraustītiem dzeloņdrāšu žogiem. Kas tur sakārts uz drātīm? Tādi asiņaini gabali, kā gaļas veikalā. Īstenība bija skaudra — tā tiešām bija granātu saplosīta cilvēku miesa.

Nolaidāmies ieplakā, un mūs apņēma migla. Tur atradās kāda kājnieku vienība, laikam rezervē. Sameklējām kājnieku komandieri.

„Vai orientējaties apvidū? Kur ir Iepukņi?“ (..)

Sniegā netālu no mums rindojas tumšas grēdas. Es ieskatos un baidos pat noskārst, kas tas ir. Komandieris paspīdina ar lukturīti, un es redzu, ka tās ir miroņu rindas. Cik viņu daudz! Pagājušo nakti tos izvilka no kaujas lauka, salika rindās, bet nepaspēja apbedīt.

„Apsolīja atsūtīt popu, lai kritušos apstāvētu. Raugi, kādu daudzumu nodrupinājuši. Pat viegli ievainotie ir sastinguši, veselu dienu gulēt sniegā starp ierakumiem,“ — stāsta komandieris, ar lukturīti spīdinot uz kritušo karavīru rindām. Gaismas aplītis izrauj no tumsas mirušo karavīru sastingušās sejas, kuri nogalināti divkārt — ar lodi un aukstumu.

Man dvēselē no redzētā ielien savāds aukstums.

„Te nav patīkami atrasties tiem, kuriem pašiem drīz vien būs jāiet uzbrukumā,“ es nodomāju un saku: „Nu ko, dodiet ceļvedi, laiks kustēties.“

Mēs izgājām no ieplakas. Tālāk vieta atklāta, un mums jāpārvietojas pārskrējieniem. Melnajās debesīs uzliesmo vācu raķete un apgaismo artilērijas uguns sašķeltos bērzus un kādu celtni drupas. Tie arī ir Iepukņi. Starp bērziem — pussagrauti ierakumi. Tie ir bijušie vācu ierakumi, kā tas redzams pēc brustvera, kuru nav paspējuši pārnest uz citu pusī. Ierakumos kājnieki, kuri tūlīt pēc mums dosies uzbrukumā. Rotas komandieris, praporščiks, mani izjautā: „Kas ir, vai uzbrukums nav atcelts?“ „Dienžēl nē.“

Palūkojos pulkstenī — laiks. Un mēs izlienam no ierakumiem ar saviem pagarinātajiem lādiņiem. Tūlīt aiz ierakumiem mūsu nodaļa sadalās trijās partijās. Mana partija — centrā, apakšvirsnieks Širokovs ar spridzinātājiem pa labi no mums, bet partiju pa kreisi aizveda jefreitors Meleško. Viņi pazuda tumsā, un mēs palikām septiņi. Līdzko iznācām no ierakumiem un sākām līst, kļuva baismi. Arī iepriekš man ir bijis baismi, taču ne tā kā tagad. Te tu sajūti, ka nekas tevi vairs nesedz šāvieniem. Liekas, vācu ierakumos visi šauteņu stobri vērsti tieši uz tevi. Kad vācu raķetes uzliesmoja zaļiem magnija uguniem, kļuva neizturami gaišs, un mēs sastingām netīrajā, granātu bedrēm savandītajā sniegā, kamēr tās ar izpletni lēnām laidās lejup. Centāmies iespieties zemē ar visu ķermeni, sajūtot tās ledaino aukstumu. Kad raķetes nodzisa, mēs līdām tālāk, palaikam ieveloties šķidru dubļu pildītajās granātu bedrēs.

Vācieši visu laiku šauj ar šautenēm, ložmetējiem un mīnmetējiem. Es pirmoreiz redzu virs sevis krītošo mīnu ugunīgos lokus, kuras sprāgst kaut kur aiz mums. Bet mēs tikai lienam uz priekšu. (..)

Piesalst. Ja tagad ievainos, projām vairs neaizlīdīsi, nosalsi.

Laiku pa laikam mēs veļamies ar ūdeni pilnajās lādiņu bedrēs. Samirkušie šīnēlu stūri sasalst un kļūst cieti. Spridzinātāji velk lādiņus. Apbrīnojami, ka viņi visi joprojām neskarti. Acīmredzot mēs pašreiz esam neķerlaukā, un lodes lido mūsu galvām pāri.

Tālumā pa labi atskan dobji sprādzieni — tas ir Verners ar saviem spridzinātājiem, kuri mūs apsteiguši. Lūk, arī mēs esam pie dzeloņdrāšu žoga malas. Spridzinātāji pastumj lādiņus zem žoga un aizdedzina bikforda auklas. (..) Mūsu lādiņi sprāgst ar lielu dārdienu, taču mēs esam paspējuši atlīst nostāk. (..)

Pēc sprādzieniem vācu šauteņu un ložmetēju uguns pastiprinās. Pa lauku lodā prožektoru staru kūli. Mēs savu lomu esam izpildījuši, tagad ātrāk jāpazūd no šīs skatuves, kamēr esam veseli. Mums pretim virzās mūsu kājnieku ķēdes. (..)

Bija jau divi naktī, kad atgriezāmies rotā. Likās, ka pagājusi vesela mūžība.“ [Kuzmins 1984]

1948. g. 23. janvārī Kārlis Elksnis iestājies kolhozā „Daugava“. 1949. g. *Iepukņu* kūtī ierīkota viena no pirmajām kolhoza „Daugava“ zirgu novietnēm.

1994. g. mājās dzīvoja 2 cilvēki, 2004. g. tās kļuvas neapdzīvotas.

LVI iepukņi; DI IV/1 186 *iepukņi*; PI II 365 *iepukņi*.

Iepukņi. Sk. **Bramāni**.

Iepukņi. Sk. **Senči**.

* **Iepukņi** — 1939. g. Ilzes Apsānes īpašums ar zemes pl. 2,10 ha. Atrašanās vieta nav zināma.

* **Indriķi** — 1939. g. Pētera Duboviča īpašums ar 14,51 ha zemes. Atrašanās vieta nav zināma. It kā bijusi Vīgantes muižas jaunsaimniecība „Nr. 60 F“.

Jaunā muiža, Jaunāmuiža, Vīgantes Jaunā muiža — atradusies 1,5 km uz DR no Vīgantes muižas. Toreizējo daudzo muižas ēku vietā drupas. Muiža bija sadalīta 2 jaunsaimniecībās: *Virzas* un *Jaunieši*. *Virzas* vēl pastāv, *Jauniešu* mājas pārvietotas cituviet. Jaunāmuiža ir viena no nedaudzajām Staburaga pag. vietām, kas redzama 1930. g. izdotajā Latvijas kartē M 1:400 000. Sk. arī **Jaunieši** un **Virzas**.

PI II 365 jaunā m.

Jaunāmuiža. Sk. **Jaunā muiža**.

Jaunās Mežmales — bij. liellopu ferma Staburagā (c.), 0,3 km uz Z no Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa, uz ZR no *Mežmalēm* (sk. 129. att. pielik.). Tā ir privatizēta bij. kolhoza „Staburags“ liellopu ferma un pie tās nopirktā zeme (1,4 ha). Pieder Aināram Kadišam, kurš dzīvo *Vālodzēs*.

2005. g. ferma vairs nedarbojās.

Jaundangas, Dangas, agrāk Ķuzāni — mājas pag. DA stūrī, ~0,4 km uz D no Jelgavas — Krustpils dzc., 1,5 km uz A no Staburaga dzc. st. (sk. 130. att. pielik.). 1938. g. Jūlei Brazauskis piederošās mājas „Ķujan Nr. 10“ nosauktas par *Dangām*. 1939. g. māju īpašniece bija Jūle Krēsliņš (1884–1969). Zemes pl. 34,8 ha. Kolhoza laikā uz vecajiem pamatiem uzcelta jauna māja. Mainoties īpašniekiem, mājas nosauktas par *Jaundangām*, bet zemei saglabājies vecais nosaukums *Dangas*. Zemes īpašniece ir Maija Putniņa, bet ēkas pieder Imantam Varoņinam. Apkārtnē nesakopta. Uz Z no *Jaundangām* atrodas senkapi un **Bebru Zīmogakmens** (sk. nod. **Kultūras mantojums**).

1994. g. mājās dzīvoja 2 cilvēki, 2004. g. — 1.

LVI dangas.

Jaundolieši [ou], Jaunie Dolieši, Kalna Dolieši — mājas pag. DR, Vīgantes — Zilkalnes ceļa 1. pusē, 0,5 km uz R no Vīgantes pamatskolas, Doliešu kalnā (sk. 131. att.). 1929. g. no *Doliešiem* atdalīts zemes gabals *Jaunie Dolieši* ar pl. 16,321 ha. Māja celta 1931. g. 1939. g. piederēja Jānim Laurencim. Zemes pl. 16 ha.

Kādu laiku *Jaundoliešos* dzīvoja Vīgantes skolas pavāre, aktīva pagasta kultūras darbiniece Aina Vīksna (1942–1992), kuras pēdējā atdusas vieta ir Staņģu kapos, un Voldemārs Vīksna.

131. att. *Jaundolieši*. J. Tālberga foto. AiVMM 23902/99.

Voldemāra tēvs 1947. g. apcietināts. Viņš bijis dzelzceļnieks un reiz naktī saticies ar mežabrāļiem. Tas nācis ausīs kādam no šīs pasaules „varenajiem“. [AiVMM]

1994. g. dzīvoja 2 cilvēki, 2004. g. mājas neapdzīvotas.

Jaundupi — mājas pag. D daļā, 0,5 km uz Z no Jelgavas — Krustpils dzc., 1 km uz ZR no Staburaga dzc. st., pretim bij. *Dupiem*. Mājas celtas padomju varas gados.

1994. un 2004. g. mājās dzīvoja 1 cilvēks.

Jaundutkas — mājas pag. Z daļā, Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa 1. pusē, Muktiņos (c.) (sk. 132. att. pielik.). Uzceltas padomju varas gados. Saimnieki bieži mainījušies.

1994. un 2004. g. mājās dzīvoja 2 cilvēki.

Jaunie Dolieši [uo]. Sk. **Jaundolieši**.

Jaunieši — bij. mājas pag. ZR stūrī, bij. Jaunās muižas vietā (sk. 133. att. pielik.). 1939. g. piederēja Lilijai Griekšers. Zemes pl. 21,89 ha. Dzīvojamā ēka pārvesta uz Robežkrogu (c.). Sk. arī **Jaunieši**.

Jaunieši — mājas pag. ZA, Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa 1. pusē, Robežkrogā (c.) (sk. 134. att. pielik.). Celtas padomju varas gados, pārvedot no bij. *Jauniešu* mājām. Uzcelts 2. stāvs. Ēkā bijis kolhoza „Daugava“ kantoris. Tagad tā privatizēta.

1994. un 2004. g. mājās dzīvoja 7 cilvēki.

Jaunieši. Sk. **Robežkrogs**.

Jauniešu darbnīcas. — Sk. **Vecās darbnīcas**.

Jauniešu dzirnavas — dzirnavas Robežkrogā (c.), pieder SIA „Velmaraiši“. Darbojas. (Sk. 135. att. pielik.)

Jauniešu gateris. Sk. **Zalenieki**.

Jauniešu kalte — bij. kolhoza „Daugava“ kalte Robežkrogā (c.). Privatizēta un pieder SIA „Velmaraiši“. Darbojas.

Jaunkalniņi — bij. mājas *Ūbeļu* — Robežkroga ceļa 1. pusē, 1 km uz ZA no *Ūbeļiem*, uz R no tag. *Lauriem*. 1939. g. mājas piederēja Paulim Žilinskim. Zemes pl. 14,4 ha. Tagad tukša vieta.

Jaunspaugas — 4 dzīvokļu māja *Ūbeļu* — Staburaga dzc. st. ceļa kr. pusē, 1,2 km uz ZR no Staburaga dzc. st. un 0,6 km uz DA no *Ūbeļiem* (sk. 136. att. pielik.). Māja uzcelta kolhoza laikā lopu fermas strādnieku dzīvokļiem. Dzīvo ienācēji. Ferma privatizēta, *Jaunspaugu* iedzīvotāji to izmanto par kūti.

1994. g. mājās dzīvoja 18 cilvēku, 2004. g. — 12.

Kadiķi, agrāk **Robežkrogs** — bij. mājas pag. Z daļā, Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa 1. pusē, Robežkrogā (c.) (sk. 137. att. pielik.). Šo māju var uzskatīt par Robežkroga (c.) „sakni“. Tā ir senā Robežkroga ēka, kas 30. gados nosaukta par *Kadiķiem*. 1939. g. piederēja Pēterim Dombrovskim. Zemes pl. 28,9 ha. Kolhoza laikā lielajā mājā dzīvoja vairākas kolhoznieku ģimenes. Sk. arī **Robežkrogs**.

1994. g. dzīvoja 2 cilvēki, 2004. g. — māja nodegusi, grausts.

Kaktiņi — mājas Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa l. pusē, Robežkrogā (c.) (sk. 138. att. pielik.). Uzceltas kolhoza laikā, nosaukumu *Kaktiņi* paņēmot līdzī no Pļaviņu ūdenskrātuves appludinātajiem *Kaktiņiem*. Mājās dzīvojusi Lilija Arāja (1921–1999), kolhoza „Staburags” galvenā grāmatvede. Viņa bijusi arī iecienīta godu saimniece tuvākā un tālākā apkārtnē. Mantinieki mājas pārdevuši, tagad tajās dzīvo ienācēji.

2004. g. mājās dzīvoja 1 cilvēks.

Kaktiņi, agrāk Zvirgzdi — bij. mājas Daugavas kr. krastā ~2,5 km augšpus Vīgantes, 0,5 km uz ZR no *Lejas Dopelēm*. Senāk mājas sauca par *Zvirgzdiem*. 1890. g. šeit iemērīja 8 pūrvietas zemes un skolas vajadzībām nodeva mazu, zemu koka mājiņu ar šauriem logiem. Tā bija pirmā Sēlpils Vīgantes skola. Par skolotāju strādāja Šķerbergs — nežēlīgs, straujš, bargs vīrs. Vēlāk mājām nāk jauns saimnieks — Arājs. Pēc īpašnieku maiņas skola tika pārcelta uz tagadējo atrašanās vietu. Jaunais saimnieks cēla jaunas ēkas un nosauca mājas par *Kaktiņiem*.

1939. g. māju īpašnieks bija Mārtiņš Arājs. Zemes pl. 33,10 ha. 1940. g. *Kaktiņos* jau bija tālrunis. Mājas cietušas Otrajā pasaules karā, vēlāk tās appludinājusi Pļaviņu ūdenskrātuve, izveidojot Kaktiņu līci. Arāju ģimene uzcēla jaunas mājas Robežkrogā (c.) un nosauca vecajā mājvārdā — *Kaktiņi*. No šīs ģimenes nāk Eduards Arājs, kurš no 1961. līdz 1985. g. bija ZA Fundamentālās bibliotēkas direktors. Sk. arī **Kaktiņi**.

Pl II 365 k°aktiņi; DI IV/1 186 *kaktiņi*.

Kalēju stacija. Sk. **Staburaga stacija**.

Kalēju stacija — **Īlenāni** — bij. šaursliežu dzc. atzars no Jelgavas — Krustpils dzc. uz Īlenāniem (Sēlpils pag.). To būvējuši vācieši Pirmajā pasaules karā, lai nodrošinātu frontes līniju ar pārtiku un munīciju. Sk. **Staburaga pagasta karti** pielik.

Kalēju stacija — **Skudru kalni** — bij. šaursliežu dzc. atzars no Jelgavas — Krustpils dzc. uz Skudru kalniem. Šo šaursliežu dzc. būvējuši vācieši Pirmajā pasaules karā, lai pievestu pārtiku un munīciju frontes līnijai Skudru kalnos. Smiltis dzc. uzbērumam vācieši ņēma no **Mēra kalnīna**. Vagoniņus pa šo dzc. vilka zirgi. Sk. **Staburaga pagasta karti** pielik.

Kalna Ādmiņi — mājas Jelgavas — Krustpils dzc. kr. pusē, 0,6 km uz ZA no Staburaga dzc. st. (sk. 139. att. pielik.). 1942. g. piederēja Annai Ozolai. Zemes pl. 0,37 ha. Cara laikā *Kalna Ādmiņos* bijusi magazīna. Blakus mājām **Brantānu kapsēta**.

1994. un 2004. g. mājās dzīvoja 1 cilvēks.

Kalna Dolieši [uo]. Sk. **Jaundolieši**.

Kalna Dopeles [uo] — bij. mājas 0,5 km uz DR no Robežkroga (c.) un 0,3 km uz ZR no *Augustiem*. 1939. g. piederēja Jānim Dombrovskim (pēc citām ziņām — J. Dombrovska mantiniekiem). Zemes pl. 41,52 ha. 1942. g. mājas īpašnieki bija Mīle un Anna Dombrovskas un Pēteris Šomka. Katrs no viņiem apsaimniekoja 13,84 ha zemes.

Nostāsts vēstī, ka šajās mājās spokojies. Kad *Kalna Dopeļu* saimnieces, kas bijušas trīs māsas, aizgājušas gulēt, ap pusnakti gultā pie viņu kājām parādījies suns. [AiVMM]

Kalna Dzērves. Sk. **Dzērves**.

Kalna Kalēji, Kalnkalēji — mājas pag. DR stūrī, 0,6 km uz D no Jelgavas — Krustpils dzc. un 0,7 km uz DR no Vīgantes — Zilkalnes ceļa pārbrauktuves (sk. 140. att. pielik.). 1939. g. piederēja Mārtiņam Ozolupem. Zemes pl. 33,6 ha. 1940. g. Vilmai Ozolupei *Kalna Kalējos* bija tālrunis. Šajā laikā mājas bijušas apkārtnes sabiedriskās dzīves centrs [AiVMM].

Otrā pasaules kara beigās saimnieki aizbraukuši uz Kurzemi, viņu dēli tagad dzīvo Talsu apkārtnē.

Pēc nostāstiem, mājas uzceltas uz sena kapulauka.

1994. un 2004. g. mājās dzīvoja 6 cilvēki.

Pl II 365 k°ālņa ka°lēji.

Kalna Korži [uo], Kalnaķorži — mājas pag. DR stūrī, 0,4 km uz D no Jelgavas — Krustpils dzc. (sk. 141. att. pielik.). 1938. g. īpašumu „Kaln-Kjoše“ nosauca par *Kalnaķoržiem*. 1939. g. māju īpašnieks bija Pēteris Laurencis. Zemes pl. 53,6 ha. 90. gados mājas nopirkuši rīdzinieki.

1994. un 2004. g. mājās dzīvoja 2 cilvēki.

Kalnaķorži [uo]. Sk. **Kalna Korži**.

Kalna Ķuzāni, Ķuzāni — bij. vecsaimniecība pag. D daļā, Jelgavas — Krustpils dzc. kr. pusē, 1 km uz ZA no Staburaga dzc. st. (sk. 142. att. pielik.). 1938. g. mājas „Kjuzan-Pēter Nr. 47“ nosauktas par *Ķuzāniem*. To lūdz darīt Marija Balodis, pēc pirmās laulības Ķuzāne, dzimusi Plūsuma. 1939. g. piederēja Marijai Balodis un diviem viņas dēliem — Pēterim Ķuzānam un Jūlijam Ķuzānam. Zemes pl. 43,8 ha.

Savulaik, ap 1860. g., *Kalna Ķuzāni* skaitījusies pusmuiža. Iespējams, kāds no Ķuzāniem bijis apsaimniekotājs. Vēlāk pusmuiža sadalīta 5 saimniecībās (*Papardes*, *Ziedulejas* u. c.). Arī tuvējo kapu nosaukums bijis Ķuzānu kapi (tag. Brantānu kapi), par to liecina kapu zvanā iekaltais uzraksts. (L. Ķuzāne.)

Kalna Ķuzānu otrreizējā dalīšana notikusi ap 1934. g., kad Ķuzāna atraities Marijas Balodes dēli no pirmās laulības bija pilngadīgi. Marija precējās otru reizi, un mājas sadalīja 3 daļās (sev un diviem dēliem): Jūlijam Ķuzānam palika *Kalna Ķuzānu* istaba un rija, Pēterim Ķuzānam tikai zeme, kur vēlāk uzcēla *Putāksņus* (tagad jau cits īpašnieks), un mātei Marijai Balodei palika *Kalna Ķuzānu* klēts un kūts. Klēti viņa pārbūvēja par dzīvojamo ēku, un šīs mājas ieguva nosaukumu *Straumēni*. Sk. arī **Straumēni**. Jūlijs Ķuzāns savu īpašumu pārdeva Ieviņam (tagad mājas jau sabrukušas). Jūlija dēls Jānis dzīvo Rīgā, viņam atjaunotas īpašuma tiesības uz *Ķuzānu* zemi. Jāņa Ķuzāna māte ir rakstniece un skolotāja Lūcija Ķuzāne (dz. 1927. g.), kas Ķuzānu vārdu Latvijā ir padarījusi plaši pazīstamu.

Ķuzānu Marijas dēls Pēteris bija dzejnieks revolucionārs. Pēteris Ķuzāns (1910–1944) mācījās Jēkabpils vidusskolā, no kuras 1930. g. tika izslēgts par piedalīšanos komunistiska rakstura demonstrācijā. Piedalījies laikraksta „Laika Vārds“ (1930. g.) dibināšanā. Pēc tā 8. numura iznākšanas laikrakstu aizliedza. Arī vēlāk Pēteris aktīvi darbojies nelegālajā presē, bijis Latvijas kompartijas darbinieks. 1931. g. arestēts un notiesāts uz 5 gadiem spaidu darbos Kalnciema akmeņlauztuvēs (1932–1937). 1939. g. emigrēja uz Zviedriju, no turienes izsūtīts atpakaļ uz Rīgu. 1940.–41. g. aktīvi darbojies politikā. Kara laikā cīnījies Latviešu strēlnieku divīzijā un 1944. g. aprīļa kaujās pazudis bez vēsts.

Dzīves laikā P. Ķuzāns presē publicējis ap 40 dzejoļu. Viņa dzeja ievietota Latvijas Republikas laika nelegālo dzejoļu krājumā „No nakts uz rītu“, kurš publicēts 1957. g. Tā ir tipiska revolucionāra dzeja, kura vērsta pret sociālo netaisnību. [Latviešu rakstniecība biogrāfijās 1992, 186]

Kalna Ķuzāni. Sk. **Papardes**.

Kalna Ķuzāni. Sk. **Ziedulejas**.

Kalna Mākuļi, Mākuļi — mājas 1 km uz DA no Robežkroga (c.) (sk. 143. att. un 144. att). 1897. g. tautskaitē minētas 2 *Mākuļu* mājas. 1942. g. zemes platība bija 26 ha.

Rutlauku ģimeni, kura Otrā pasaules kara laikā dzīvoja šajās mājās, piemēklējis daudz latviešu skaudrais liktenis — vienas ģimenes dēli cīnījās cits pret citu abās frontes pusēs. Andrejam Rutlaukam bija 4 dēli: Arvids un Kārlis bija iesaukti vācu pusē, leģionā, bet otri divi — Jānis un Vilis — tika iesaukti

143. att. *Kalna Mākuļi*. J. Tālberga foto. AiVMM 23902/3.

144. att. *Kalna Mākuļu* kūts. J. Tālberga foto. AiVMM 23902/10.

Sarkanajā armijā un no kara nepārnāca. Kārlis Rutlauks pabija Kurzemes katlā, pēc tam nometnē un 1946. g. atgriezās tēva mājās un dzīvoja klētiņā, kuru pārbūvēja par dzīvojamo māju un nosauca par *Strautiņiem*. Mājas otrā galā dzīvoja brāļa Arvīda ģimene, bet *Kalna Mākuļos* palika vecāki Andrejs un Mīle Rutlauki. Viņu mājas mantoja Arvīds, bet Kārļa ģimene nopirka tuvējās *Aijas* un pārcēlās uz tām.

2004. g. Arvīds Rutlauks bija miris, mājās dzīvoja viņa sieva. Bērni — meita un dēls — dzīvo Rīgā.

Kalna Nāguļi. Sk. **Piksterieši**.

Kalnāres — mājas pag. DA stūrī, netālu no Sēlpils un Sunākstes pag. robežas. *Kalnāres* agrāk piederējušas Sunākstes muižai un atradušās Sunākstes pag. Mājām jauni īpašnieki, kuri uz vecajiem pamatiem uzcēluši jaunu māju. (Sk. 63. att. pielik.)

1994. g. mājās dzīvoja 3 cilvēki, 2004. g. neapdzīvotas.

146. att. *Kalna Skābuču* saimniecības ēka. J. Tālberga foto. AiVMM 23902/92.

Kalna Skābuči — mājas pag. R, Vīgantes — Zilkalnes ceļa 1. pusē, 0,5 km no Seces pag. robežas un 1,5 km uz R no Vīgantes pamatskolas (sk. 145. att. pielik. un 146. att.). 1939. g. mājas piederēja Kārlim Dāboliņam. Zemes pl. 27,1 ha. Visu šo laiku mājās dzīvojusi un strādājusi Dāboliņu dzimta. Pēdējais saimnieks Rūdolfs Dāboliņš ļoti mīlējis dzimtas mājas un zemi, bijis īsts *Kalna Skābuču* patriots. 2005. g. liktenis pārrāva saimnieka dzīves pavedienu. Meitas dzīvo Rīgā.

1994. g. mājās dzīvoja 3 cilvēki, 2006. g. mājas pārdotas.

Pl II 365 skābuči; DI IV/1 186 skābuči jeb skabuči.

Kalniņi. Sk. **Rotas**.

Kalnkalēji. Sk. **Kalna Kalēji**.

Kalupi, Kolupi — bij. mājas pag. R daļā, 1 km uz R no Vīgantes — Zilkalnes ceļa, Mežziedu upītes l. krastā (sk. 147. att. pielik.). 1939. g. saimniece bija Minna Kalups. Zemes pl. 13,7 ha.

1994. g. mājās dzīvoja 4 cilvēki, 2004. g. māju vietā drupas.

Kalves — mājas pag. vidusdaļā, 0,5 km uz A no Robežkroga — *Ūbeļu* ceļa un ~2 km no Robežkroga (c.) (sk. 148. att.). 1939. g. piederēja Kārlim Apsalonam. Zemes pl. 22 ha. Šajā laikā tā bijusi viena no lepnākajām pagasta saimniecībām. 1948. g. Kārlis Apsalons iestājās kolhozā „Druva“. Apsalonu pēcteči mājas pārdevuši, dēls dzīvo Lielvārdē.

1994. g. mājās dzīvoja 4 cilvēki, 2004. g. — 2.

Kandavas — mājas un bij. vējdzirnavas pag. ZA daļā, 1,5 km uz DA no Robežkroga (c.), 1 km no Piksteres (u.) kr. krasta (sk. 149. att. pielik.). Mājas privatizētas.

1994. un 2004. g. dzīvoja 2 cilvēki.

V. Vitkovska: „Senos laikos *Kandavās* bija vēja dzirnavas. Mūrus vēl redz. No tiem senajiem laikiem saglabāties pagrabs. Citas ēkas uzcēla kolhoza laikā pie tuvējās liellopu fermas.“

148. att. *Kalves*. J. Tālberga foto. AiVMM 23902/9.

1931. g. 2. aprīlī P. Barisons savā dienasgrāmatā rakstījis: „Kā teika iznirst no pagājības šis kalna dzirnavas, kuras manām bērna acīm bija lielas un varenas. Tās stāvēja tur, austrumu pusē (no Skudrām — R. A.), dienu un nakti, ziemu un vasaru kā kāds milzu sargs ar izplestām rokām, un dzīvajai bērna fantāzijai bija diezgan ar viņām ko nodarboties. Pa sapņiem tās nereti palika dzīvas. (...) Paši dzirnavu iemītnieki arī bija ļoti „ievērojami” ļaudis. Pati saimniece ar trijām meitām, kuras dienu dienā varēja redzēt arī mūsmājās, jo nāca uz mūsu aku ūdeni smelt, bet visvairāk prieka priekš manis bija, kad mātei līdzī attipināja arī Bertīna (...), jo bija iekarojusi manas simpātijas. Bez minētās saimes vēl tur dzīvoja kāda „šneideriene”, saukta par Ozolu Ilžu, Pētermātei kaut kāda radniece, un tā tad arī atnāca ciemos. (...) Viņa ejot „dziedāšanā” un daudz zināja stāstīt par „Gutmaņa māju” (*Rozītes* pie Sēlpils dzc. st., kurās pirms Pirmā pasaules kara notika sabiedriski pasākumi — R. A.), par izrīkojumiem, par to, ka viņi dziedot korī uz balsīm. Kad viņi ar lielo Pēteri kādreiz sarunājās par „altu”, „tenoru” vai vēl kādiem brīnišķīgiem nosaukumiem, tad vairs neko nevarēja saprast. (...) Manās acīs radīja milzīgu respektu tas, ka viņa ar kādiem tur nesaprotamiem vārdiem nodziedāja taisni tā, kā manam cīterim, kad velk pār stīgām nenospiežot nevienu kauliņu. Līdz tam es domāju, ka tā var tikai cītara skanēt, bet izdziedāt to nevar. Bija jau arī sava nepatīkšana ar to „šneiderieni”, jo viņa, lūk, vienīgā manu bikšu un svārku meistariene. (...) Visbriesmīgākais bija ar to uzmērīšanu, jo tad, lūk, vecās bikses bija jāmauc zemē, bet tā rīkoties svešā vietā un meitiešu tuvumā, tas bija kaut kas šausmīgs.

Kad šī Ozolu Ilža kādā jaukā pavasarī pārceļoja no sudmalām uz *Mākuļiem*, tad es arī biju lūgts vedējos un pats savām rokām aiznesu, aiz varama soļojot, apaļo galda pulksteni. Pēc tam sudmalās ieradās kāds svešs skroderis, kurš arī pamazām iekaroja manas tualetes meistara vietu. (...) Vispatīkamākais bija tas, ka viņš kādā jaukā dienā bija nopircis „gramafonu”, ko pats sauca par „patafonu”. Vienalga, kas viņš arī nebija, bet jauki tas skanēja, un, likās, to varētu klausīties dienām un naktīm. (...) Dažu labu svētdienu tas atceļoja arī uz mūsu mājām. (...) Pats dzirnavu kalns bija ievērojams ar to, ka tur bieži rīkoja ballītes, kurās arī man dažu reizi laimējās nokļūt, ja mammai bija labs prāts. Tajās ballēs arī jau spēlēja ar ermoņikām un pijoli, bez tam tur tina dancotājiem apkārt krāsainas papīra lentas, no kurām arī man tika kāds gabals, arī matos bēra tādas pat krāsainas papīra zvaigzītes. Un lielle puiši un meitas tad tā dancoja! Vislepnākais dancis likās kadrija, laikam tāpēc, ka tam vajadzēja sevišķas priekšspēles un bija lepns, neparasts nosaukums. Parasti gan viņu sauca par „prankseju”, bet tas neesot īstais nosaukums. „Kadrilla”, jā, tas bija pavisam kas cits.” [P. Barisons.]

Katlu māja — bijusī katlu māja Staburagā (c.). Kopš 1994. g. tajā darbojas zāģētava — SIA „SCH” (sk. 150. att. pielik.).

Kaudzītes, agrāk Ķuzāni, Lejas Ķuzāni — mājas pag. DA stūrī, Jelgavas — Krustpils dzc. 1. pusē, 1,7 km uz DA no Staburaga dzc. st. (sk. 151. att. un 152. att. pielik.). Vienas no bij. *Ķuzānu* mājām, kuras 1938. g. nosauktas par *Kaudzītēm*. 1939. g. piederēja Jānim Ozoliņam, bet mājās saimniekoja Juris Ozoliņš. Zemes pl. 35,8 ha.

1994. un 2004. g. mājas apdzīvotas tikai vasarā.

Klētnieki — mājas pag. A, Piksteres (u.) kr. krastā, netālu no Sēlpils pag. robežas, ~0,5 km uz ZA no *Dūjām* (sk. 153. att. pielik.). Mājas celtas pirms Otrā pasaules kara. Pēckara gados tajās dzīvojuši Kārlis un Vilma Gruzniņi, kuriem bijis daudz pēcnācēju.

1994. g. dzīvoja 4 cilvēki, 2004. g. mājas pārdotas, tajās dzīvoja 2 cilvēki, bet Vilma Gruzniņa pārcēlusies pie meitas uz Jēkabpili, 2005. g. mirusi.

Klintis — mājas pag. ZR, Daugavas kr. krastā, pusceļā starp bij. Staburaga klinti un Vīgantes parku (sk. 154. att. pielik.). Māju īpašnieks dzīvo Amerikā. Tagad mājas nopircis rīdzinieks Priede, kurš sācis neapdzīvoto māju apkārtnes sakopšanu. Iespējams, mājas izmantos par vasarnīcu vai arī iekārtos viesu māju ar iznomājamu inventāru.

Pirms ūdenskrātuves uzpludināšanas pretim mājām bija nobrauktuve lejā uz Daugavas pārceltuvi un laivu piestātni. Satiksmi starp Koknesi un Staburagu vai Vīganti pa Daugavu uzturēja Gulbja motorlaiva. Šo satiksmes līdzekli abos virzienos mēdza izmantot komponists P. Barisons, jo tā varēja ērti nokļūt no Vīgantes dziesmu svētkiem tieši uz Rīgas vilcienu Kokneses stacijā vai arī pretējā virzienā. 1931. g. 30. augustā P. Barisons attēlojis braucienu Gulbja motorlaivā no Kokneses uz Staburagu un raksturojis interesanto Gulbja personību: „Interesants, oriģināls cilvēks šis Gulbis, saukts „Tarzans” (jo mīl staigāt arvien sporta kostīmā). Iepazīstina ar savu jauno oriģinālo ierīkojumu: „Tautas domu krājums”. Tā ir glīti iesieta, liela formāta grāmata baltām lapām, kurā ceļotāji tiek aicināti īsos, saprotamos vārdos izteikt savas domas.

151. att. *Kaudzītes* 1992. g. J. Tālberga foto. AiVMM 23902/108.

Šādu pasākumu viņš motivē ar to, ka vecās paaudzes savas gara mantas mums atstājušas teikās, pasakās, dainās, bet ko gan atstāšot tagadējā paaudze? (..) jau veselu stundu braucam, kad aiz nākošā krasta stūra parādās Staburags.“ [P. Barisons.]

Klavas — mājas Vīgantes — Zilkalnes ceļa kr. pusē, 0,2 km uz R no Vīgantes pamatskolas (sk. 155. att. pielik.). Šīs mājas uzceltas 1968. g. kā pienotava, vēlāk tajās dzīvojusi Zemņicku ģimene. Saimnieks dzīvo viens, sieva un viens dēls miris, otrs dēls dzīvo Aizkrauklē.

1992. g. ieraksts Aizkraukles muzeja ekspedīcijas dienasgrāmatā: „Skaistā māja un ābeļdārzs pamazām iet postā.“ [AiVMM]

1994. un 2004. g. mājās dzīvo 1 cilvēks.

Kļavenieki. Sk. **Kļavnieki**.

Kļavnieki, Kļavenieki — mājas pag. Z daļā, Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa kr. pusē, 0,4 km uz A no krustojuma ar Vīgantes — Zilkalnes ceļu (sk. 156. att. pielik.). Atdalītas no bij. Vīgantes muižas zemes. 1936. g. 29. oktobrī īpašuma tiesības apstiprinātas Ansim Albertam Lagzdiņam. Zemes pl. 18,12 ha. Arī 1942. g. māju īpašnieks bijis Alberts Lagzdiņš. Padomju gados saimnieks represēts.

1994. g. un 2004. g. mājās dzīvoja 3 cilvēki.

Kolupi [o]. Sk. **Kalupi**.

Krauči — bij. mājas pag. DR stūrī pie Seces pag. robežas, ~1 km uz D no *Eglēm*. 1939. g. māju īpašnieks bija Pēteris Reichmanis. Zemes pl. 57, 2 ha.

V. Akmene: „Mājās dzīvoja un saimniekoja trīs vecpuiši, kas mājas „nosaimniekoja“ jau 20. gs. 30. gados. Pēdējais no brāļiem bijis mazliet īpatnējs cilvēks.“

PI II 365 krāuči; DI IV/1 186 krāuči.

Kraujas — bij. mājas pag. ZR, Daugavas kr. krastā, pie Vīgantes muižas, tā saucamajās vasarnīcu zemēs. 1939. g. piederēja Albertam Lakstīgalam. Zemes pl. 0,98 ha (1942. g. uzrādīti 1,46 ha). Otrajā pasaules karā mājas nodegušas, saglabājušies tikai kūts mūri.

Tikai par to, ka Alberts Lakstīgala bijis kreisi noskaņots cilvēks, vācu laikā šucmaņi viņu nošāvuši. (S. Lejniece.)

Kraujas — mājas pag. D, bij. Brantānu mazciemā, 0,7 km uz ZA no Staburaga dzc. st. (sk. 157. att. pielik.).

No Rūdolfa Apsalona atmiņām: „Mājas daudzus gadus piederējušas Rūgumu dzimtai. Līdz ~1945. g. te saimniekoja Rūgumu Alvīne, tai nebija ne vīra, ne bērnu. Augusts ilgi tur strādāja par puisi, tad viņu adoptēja kā dēlu. Kara beigās Augustu iesauca latviešu leģionā, pēc kara viņš emigrēja uz Angliju un mira ap 1990. g. Pēc kara Alvīne jau bija veca, pārgāja mitināties uz *Rubeņiem*, un māja tika sadalīta jaunsaimniekiem. Padomju varas laikā *Kraujās* dzīvojuši dažādi cilvēki.“

1994. g. mājās dzīvoja 1 cilvēks, 2004. g. — 4.

Krīguļi — mājas pag. ZA stūrī, Piksteres (u.) l. krastā, 0,3 km uz D no Piksteres tilta (sk. 158. att. un 159. att. pielik.). Vecsaimniecība, kas senos laikos piederējusi Sēlpils muižai. 1939. g. māju īpašnieks bija Juris Dārznieks. Zemes pl. 63,9 ha. Arvīdam Dārzniekam *Krīguļos* 1940. g. bija tālrūnis. Juris Dārznieks bija to 14 zemnieku vidū, kuri 1948. g. 23. janvārī pirmie iestājās kolhozā „Daugava“. Kādreiz *Krīguļos* bijusi krejotava un veikals. Māju tuvumā uzcelta pirmā kolhoza „Daugava“ kalte, kura pašlaik nedarbojas (sk. 160. att. pielik.).

No P. Barisona bērnības atmiņām: „Liels, priecīgs notikums: svētdien *Krīguļu* līcī būs „zaļumi“. Visi kā spārnos, lielle puiši un meitas tikai par to vien runā. Vilinoši, ļoti vilinoši. Es vēl nekad tādos zaļumos

158. att. *Krīguļi*. J. Tālberga foto. AiVMM 23902/30.

neesmu bijis." Cits ieraksts P. Barisona dienasgrāmatā liecina, ka līdzīgs pasākums bijis arī 1930. g. 13. jūlijā: „Zaļumu svētki *Kriģuļos*. Tautas nav sevišķi daudz, no tuvākās apkārtnes tikai, īsta kaimiņu sabiedrība.“ [P. Barisons.]

Aizkraukles muzejā par šo sētu glabājas 1992. g. ekspedīcijas pieraksts: „Ģimenē bija divas meitas un dēls. Vasarā vēl algoja puisi un meitu. Audzēja labību. Bija 10–12 slaucamas govīs, 2 darba zirgi, aitas, cūkas. Pēc Otrā pasaules kara ģimene strādāja kolhoza „Daugava“ lauku brigādē.“ [AivMM]

Pēckara *Kriģuļos* atceras V. Apsalone: „Saimniekoja dēls Arvīds, kurš Piksteres krastā uzcēla pirti. Mazgājās un pērās arī kaimiņi. *Kriģuļos* pirmajiem bija televizors, kuru skatījies pulcējās arī kaimiņi. *Kriģuļu* māte cienāja ar mīkstiņiem plāceņiem un āboliem. *Kriģuļu* kaltē notika brigādes sarīkojumi. Svinēja Jāņus.“

Māju tuvumā bija pļava Zirgu dārzs un nostāstu vieta ***Kriģuļu Mantas akmens*** (sk. nod. **Kultūras mantojums**), bet Piksterē (u.) liels akmens * ***Olis***, pie kura gāja peldēties.

1994. g. mājās dzīvoja 3 cilvēki, 2004. g. — 2.

PI II 365 kriģuļi, DI IV/1 186 *kriģuļi*.

Krumeši, Krūmeši — bij. mājas Daugavas kr. krastā augšpus Dzirnupītes ietekas, 0,6 km pirms Vīgantes. 1939. g. to saimnieks bija Mārtiņš Zvirgzds. Zemes pl. 26,42 ha. 1940. g. Arturam Zvirgzdam *Krumešos* bija tālrūnis. Mājas appludinājusi Pļaviņu ūdenskrātuve.

Vācu okupācijas gados *Krumešos* dzīvojusi Zvirgzdu radu ģimene — Plūrumi. Marijai Plūrumai bija trīs dēli — Arvīds, Voldemārs un Alfreds — un meita Zenta. Šajā laikā ģimeni piemeklēja liela traģēdija: Arvīdu iesauca leģionā, un viņš pazuda bez vēsts. Kad vācieši atkāpās, jaunākais dēls Voldemārs uzgāja uz mīnas un gāja bojā. Jau krievu valdīšanas laikā vecāko brāli Alfredu nepatiesi apvainoja par kaitniecību, arestēja un izsūtīja uz Maskavu. Alfreds Krievijā sabija 2 gadus. Kad viņš no vēstulēm uzzināja par brāļa nāvi, sabruka ar nerviem. Māsai Zentai pienāca ziņa, ka jābrauc brālim pakal, pretējā gadījumā viņu nošaus. Lai nokļūtu Maskavā, bija vajadzīga atļauja izbraukšanai no Latvijas (sk. 161. att.). To dabūt bija grūti. Izpalīdzēja sēlpilietis Vilis Krūmiņš, kas toreiz bija valdībā. Brāli atveda mājās, taču psiholoģiskā trauma lika sevi manīt visu mūžu. (Z. Barisones stāstītais, ko pierakstījusi meita Valda Sidorova.)

PI II 365 krumeši; DI IV/1 186 *krumeši*.

Krūmeši. Sk. **Krumeši**.

Krūmāji — mājas Vīgantes — Zilkalnes ceļa 1. malā, 0,25 km uz Z no Trīskantniekiem (sk. 162. att. pielik.). 1939. g. mājas piederēja Ēvaldam Vestfālam. Zemes pl. 13,9 ha. 1940. g. Ēvaldam Vestfālam Sēlpils *Krūmājos* bija tālrūnis. Karam sākoties, īpašnieki evakuējās. Pēdējā īpašniece dzīvo ASV. Tagad mājas privatizējusi Dz. Višņevska.

1994. un 2004. g. mājās dzīvoja 2 cilvēki.

Krustakrogs [uo], Krusta krogs, kādu laiku arī Bruņenieki, Bruņinieki — bij. krogus Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa 1. pusē, pie krustojuma ar Vīgantes — Zilkalnes ceļu (sk. 68. att. pielik.). 1938. g. „Krustakrogs Nr. 16F“, kurš piederēja Pēterim Švecham, nosaukts par *Bruņiniekiem*. Tagad atjaunots senais nosaukums *Krustakrogs*. 1939. g. māju īpašnieks bija Pēteris Švechs. Zemes pl. 22,3 ha.

No A. Ķiperes atmiņām par Sēlpils pagasta krogiem: „Laikam nosaukumu ieguvis no tā, ka tur divi ceļi krustojas. Pirms Pirmā pasaules kara šeit, iepretim Vīgantes muižai, notika pavasara gada tirgi, saukti „Kristaines tirgi“. Pēc Otrā kara kroga ēkā iekārtots veikals, varbūt tāpēc tā ēka saglabājusies.“ [Ķipere 1991] Veikals šai ēkā būs bijis arī agrāk. 1940. g. izdotajā telefonu grāmatā *Krustakrogā* minēta tirgotāja Merija Calkovičs. Vācu okupācijas gados ebrejieti Meriju mājas pagalmā nošāva. Skaistā Merija minēta kā ilggadēja veikala vadītāja.

1924. g. *Krustakrogā* dzimusi nu jau pensionētā Vīgantes pamatskolas skolotāja Maiga Medne, kura daudz paveikusi Vīgantes pagasta kultūras dzīves attīstībā. Tagad *Krustakrogā* dzīvo viņas meita Dace Madalāne, arī skolotāja, bet mazmeita ir pedagoģe Rīgā.

1994. un 2004. g. mājās dzīvoja 4 cilvēki.

PI II 365 krusta kr., LVI krusta kruoks, bruņinieki.

Латв. ССР
НАРОДНЫЙ КОМИССАРИАТ
ВНУТРЕННИХ ДЕЛ
УПРАВЛЕНИЕ МИЛИЦИИ
16 февраля 1946 г.

Сохраняется на все время проезда
Пропуск № 23
Разрешается гр. *Плурум*
Зента *Плурум* 1919 г.
указать имя и возраст или прочеркивается

Проезд от *Рига* до *Рига*
наименование гор., ст., пристани
Цель поездки *за своим братом*
Паспорт серия *1/93* № *344* Действ. до *16 марта 1946 г.*
Начальник УМ НКВД Латв. ССР *[подпись]*
Зав. 1029

161. att. Tālo gadu liecinieks. Zentas Plūrumas caurlaide braucienam pēc slimā brāļa 1946. g.

Krusta krogs [uo]. Sk. **Krustakrogs**.

Krustcelnieki — neapdzīvotas mājas pag. R daļā, 0,2 km uz R no Vīgantes — Zilkalnes ceļa, pretim ceļa atzaram uz *Ūbeļiem* (sk. 163. att. pielik.). 1939. g. māju īpašnieks bija Mārtiņš Kalups. Zemes pl. 30,0 ha. No Kalupiem mājas nopirka Kurpnieku ģimene, kura ilgus gadus strādāja kolhozā. Pašlaik mājas pieder firmai „DLA“.

1994. g. mājās dzīvoja 3 cilvēki, 2004. g. — neapdzīvotas.

PI II 365 krustcelnieki.

Kurpnieki — bij. mājas pag. Z daļā, 0,4 km uz D no Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa, aiz Muktiņiem (c.). 1939. g. tās piederēja Bertai Kurpnieks. Zemes pl. 20,2 ha. Vēlāk lielā ģimene izklīdusi pasaulē, nelielās mājas nojauktas meliorācijas dēļ. Bertas dēls Dzintars Kurpnieks nopircis *Krustcelniekus*.

Kurzemnieki — bij. mājas pag. ZR, Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa kr. pusē, mežā, starp bij. *Slazdukrogu* un *Krustakrogu*, ~1,2 km no abiem. 1939. g. māju īpašnieks bija Pusbarnieks. Zemes pl. 14,37 ha. Tuvāku ziņu nav.

Kieģelnieki, Kieģelnīca — mājas pag. A daļā, Robežkroga — *Ūbeļu* ceļa kr. pusē, 1,5 km uz DR no Robežkroga (c.) (sk. 164. att. pielik.). 1939. g. māju īpašnieks bija Kārlis Vitkovskis. Zemes pl. 19,9 ha.

1948. g. 8. februārī Kārlis un Matilde Vitkovski iestājās kolhozā „Druva“. 1948. g. 2. aprīlī *Kieģelniekos* notika kolhoza „Druva“ sapulce, kurā par laukkopības brigadieru ievēlēja Kārli Vitkovski.

1994. g. mājās dzīvoja 1 cilvēks, 2004. g. tās tiek izmantotas kā vasarnīca.

LVI kieģelnieki.

Kieģelnīca. Sk. **Kieģelnieki**.

Kinkeli — mājas pag. DR stūrī, 1 km no Seces un Sunākstes pag. robežas, 1,5 km uz DR no Vīgantes — Zilkalnes dzc. pārbrauktuves (sk. 165. att. pielik.). 1939. g. māju īpašnieces bija Olga Stūris un Auguste Laikams. Zemes pl. 50,47 ha.

E. Daldere: „*Ķiņķeļos* dzīvoja ienācēji no Lejaskurzemes, nopirkuši šīs mājas no Vīgantes muižas.“

1992. g. Aizkraukles muzeja ekspedīcijas dienasgrāmatā atrodams šāds ieraksts: 1990. g. *Ķiņķeļos* sāka saimniekot enerģiski krievu tautības jaunsaimnieki, saimniecības virziens — lopkopība. Tad Ziemassvētku naktī kūts ar visiem lopiņiem nodegusi. Klīda valodas, ka uguni pielicis kāds ļaunprātis, kam šā pāra saimniekošana nav patikusi. [AIVMM]

1994. g. mājās pastāvīgo iedzīvotāju nebija, 2004. g. — 3 cilvēki.

LVI ķiņķeļi; DI IV/1 186 *ķiņķeļi*; PI II 365 ķiņķeļi.

Kirši — mājas pag. ZA daļā, Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa l. pusē, 1 km uz DA no Robežkroga (c.), 0,2 km uz Z no *Skudrām* (sk. 166. att. pielik.). Mājas uzceltas padomju varas gados pārvietotā klētī. Kolhoza laikā šajās mājās parasti izmitināti talcinieki.

1994. un 2004. g. pastāvīgo iedzīvotāju nebija, mājas izmantotas par vasarnīcu.

Ķorži [uo]. Sk. **Lejas Ķorži**.

Ķukuļi — bij. mājas pag. A malā, 0,5 km no Piksteres (u.) kr. krasta un Sēlpils pag. robežas, ~0,3 km uz ZR no *Dūjām* (sk. 167. att. pielik.). Mājas minētas 1897. g. tautskaitē. 1939. g. piederēja Kārlim Ķukulim. Zemes pl. 52 ha. 1940. g. *Ķukuļos* bija tālrunis. 1941. g. daļu no Ķukuļu ģimenes deportēja.

Liktenīgajā dienā sieva Emma ar divām meitām Vizmu un Dzintru sagādīšanās dēļ bija Rīgā. Izveda tēvu Kārli un meitiņu Saulcerīti. Pa ceļam tēvu un meitu izšķīra. Tēvs Sibīrijā mira, bet meita izauga, apprecējās un palika dzīvot Sibīrijā. Saulcerīte bija gan uz Latviju atbraukusi, bet šeit iejusties nespēja un atgriezās Krievijā. Tagad viņa jau mirusi. *Ķukuļos* kādu laiku dzīvoja Emmas māsa Lilijs. Karam beidzoties, baidīdamās no izsūtīšanas, Emma ar abām meitām emigrēja uz Austrāliju. Māte mirusi, Vizma un Dzintra ar ģimenēm dzīvo Austrālijā. (S. Lejniece.)

LVI ķukuļi; PI II 365 ķukuļi; DI IV/1 186 *ķukuļi*.

Ķuzāni, Lejas Ķuzāni — bij. ciems pag. DA stūrī, < 1 km uz D no Jelgavas — Krustpils dzc., Piksteres (u.) kr. krastā, netālu no Sēlpils pag. robežas. Pašreiz šeit atrodas trīs mājas: *Banderi*, *Kaudzītes*, *Saulkrasti* (jau drupas), kurās pastāvīgo iedzīvotāju nav. *Kaudzītes* apdzīvotas vasarās.

Pēc Pirmā pasaules kara Ķuzāni bija vietējais kultūras centrs. *Saulkrastos* bija plaša telpa ar skatuvi, uz kuras spēlēja pat nelielas ludziņas. Darbojās koris un stīgu orķestris, kurā spēlējis arī komponists P. Barisons. 1922.–1925. g. Ķuzānos atradās Sēlpils pamatskolas 5. un 6. klase, kādu laiku darbojās arī pienotava.

Ķuzānu vārda pastāvēšana ir apdraudēta. Runājot par visu vēsturisko mājkopu, tagad tiek lietots nosaukums Saulkrasti. 1940. g. J. Žukovskim Ķuzānos bija tālrunis.

2004. g. Ķuzānos pastāvīgo iedzīvotāju nebija.

No V. Krēsliņa vēstules arheologam J. Urtānam: „Lejā pie Piksteres pagājušajā gadu simtā (19. gs. — R. A.) bija 5 saimniecības, kuras piederēja Renibergas (Remberģu) pilskungam. Pēc uzvārdu došanas, kas, šķiet, bija ap 1835. g., tie ir saukušies Upmalis, Ozoliņš, Lodziņš, Krēsliņš, Lejiņš. Vēlāk no šīs māju grupas atdalījušies Lodziņš (mājas *Lodziņi*) un Krēsliņš (mājas *Dangas*) (arī Bebris — R. A.). Zemes, kuras mērnieku laikos iedalīja, protams, bija izstieptas garās „šņorēs”. Uz *Lodziņu* un *Krēsliņu* māju (*Dangu*) robežas atrodas apaļš kalniņš, kurš nes Kapu kalna nosaukumu. 30. gados pieprasīja māju pārdēvēšanu, lai katrai lauku sētai būtu individuāls nosaukums. Pēc tam *Lejas Ķuzāni* māju nosaukumos vairs nefigurē, jo bija *Banderi* (Upmalis), *Kaudzītes* (Ozoliņš), *Saulkrasti* (Lejiņš).“ [PDC arhīvs] Šo ziņu sniedzējs V. Krēsliņš ir *Dangu* saimnieces Jūles Krēsliņas dēls.

Par Ķuzāniem atmiņās dalās *Saulkrastu* saimnieka Anša Lejiņa mazdēls J. Elksnis, kas tagad dzīvo Sēlpils pag. *Līgotnēs*: „Mans vectēvs Lejiņš Ansis bija sacerējis šādu skaitāmo: Upmalā, Lejiņā, apsēdos Krēsliņā, skatījos caur Lodziņu, kur aug dižais Ozoliņš. Vēl Ķuzānos bija mazsaimniecība, kurā dzīvoja Kondrāts Bebris. Viņš krita karā, un no mājām pat drupas grūti atrast.”

Komponista P. Barisona dienasgrāmatā saglabājušās spilgtas pasākumu līdzdalībnieka liecības un sabiedriskās dzīves raksturojums Ķuzānos 20. gs. 20. gados. Turpmāk aprakstītie notikumi galvenokārt risinājušies mājās, kuras vēlāk nosauca par *Saulkrastiem*. Ieraksti dienasgrāmatā liecina, ka jau tūlīt pēc Pirmā pasaules kara, 1918./19. g. ziemā, Ķuzānu skolā sarīkota teātra izrāde. Uz izrīkojumu uzaicināti spēlēt muzikanti, starp kuriem bijis P. Barisons:

„Uzveda lugu „Taisnības meklētāji”, bez tam vēl deklamācija un dziesmas. Pēc priekšnesumiem sekoja saviesīgā dzīve. Dejas starpbrīžos rotaļas. (...) Atnāca Lieldienas, Sēlpils puīši atkal sarīkoja Ķuzānos balli. (...) Vasarā bija daži mazi „zaļumiņi” Ķuzānu kalnā.

31. janvāris. Atkal bija teātris Ķuzānos. (...) Nākošajā svētdienā bija paredzēts biedrības (lauksaimniecības biedrības? — R. A.) vakars, uz kuru mēs samācījāmies dažas dziesmas dubultkvartetā. Pēc nedēļas atkal bija paredzēts izrīkojums, tātad trešā svētdiena no vietas.

Rudens pusē atkal sarīkojums Ķuzānos, Circeņa kunga atvadīšanās vakars, jo viņš vairs uz priekšu nepaliek te par skolotāju. Mums, protams, bija jāspēlē, ko arī uzņēmāmies. Tā kā viņu aiziešana (2 puīši, kuri spēlēja orķestri, aiziet dienestā) bija paredzēta novembra sākumā, 30. oktobrī vēl sarīkoja Ķuzānos teātri jaunā skolotāja vadībā.

1921. g. 17. decembris. Šovakar Ķuzānos skolnieku vakars, uz kuru mums, protams, jāspēlē. Man pašreiz pienākas spēlēt basī. (...) Pēc neilga laika sākās priekšnesumi. Pirmā: „Dievs, svētī Latviju!” un pēc tam citas dziesmas un deklamācijas. Pēc koncertdaļas nāca teātris, divas lugas: „Bārenis” un Skuju Frīda „Zaglis”. Skaistas ludziņas, un izpildījums arī pietiekoši labs, patīkami noskatīties. (...) Pirmajā dejas starpbrīdī mums (muzikantiem) deva vakariņas. Man nesmekēja, lai gan bija labākas vakariņas kā biedrībai. (...)

1922. g. 15. janvāris. Sniegs piesniedzis dziļš, bet Ķuzānos dziedāšanas mēģinājums. Pēc tā dejas un rotaļas.

29. janvāris. Dziedāšanas mēģinājums.

5. februāris. Neraugoties uz salu un dziļo sniegu, mēģinājums Ķuzānos ar visu pārējo.

19. februāris. Ķuzānos notika skolotāju sapulce. Pēc tam dziedāšanas mēģinājums. Nolēma: organizēt duetus, mācīt solo dziesmas, dibināt sieviešu un vīriešu kori. Strēlnieks atveda no Rīgas kādu mazu opereti, par ko sāk interesēties.

26. februāris. Ķuzānos orķestris mēģina „Ziedoņa simfoniju” (to komponējis P. Barisons — R. A.).

5. marts. Sarīkojums Ķuzānos. Priekšnesumu šovakar bija sevišķi daudz: neskaitāms daudzums deklamāciju, dziesmu un 2 teātra lugas. Varēja būt jau ap pusnakti, kad beidzās garās priekšnesumu virknes. Atlikušo laiku deja.

26. marts. Tātad pie dueti un operetes man diriģenta loma (Barisonam šajā laikā bija tikai 18 gadu un nekādas speciālās muzikālās izglītības! — R. A.). Nolēma rīkot vīru kori Dzirkāja vadībā.

9. aprīlis. Ķuzānos atkal dziedāšanas un spēlēšanas mēģinājums, kurā notiek operetes un dueta mācīšana, kora dziedāšana. Vīru koris Dzirkāja vadībā mācījās dziesmu „Teici, teici valodiņa”. Dziesma viegla un saskaņa puslīdz laba jau pie pirmā mēģinājuma.

16. aprīlis. Lieldienas. Pats šķīdonis. Ķuzānos biedrība (lauksaimniecības biedrība? — R. A.) rīko teātri.

18. aprīlis. Dziedāšanas mēģinājums, uz kuru visi dziedātāji pilnā skaitā sanāca tikai 3 stundas pēc noteiktā laika. Vīru koris mācās jaunu dziesmu „Kā Daugava vaidā”. Operetes un duetu mēģinājumu nolēmām uz nākošo svētdienu. Duets dziedās „Ziemeļu zvaigzni”, „Šūpuļa dziesma” izrādās par smagu priekš mums. Bārzdīņš solīja izgādāt vēl vienu vieglāku dziesmu.

30. aprīlis. Dziedāšanas mēģinājums šodien nolemts pie Krēsliņiem, jo pie Elkšņa notiek Pagasta padomes vēlēšanas.

7. maijs. Pienākusi nolemtā izrīkojuma diena. Pulksten 3 atnācu no mēģinājuma, jo vakars pienāca ar skatuves ierīkošanu un mēģinājumu nācās noturēt pa nakti. (...) Publika neieradās daudz, bet visai maz arī ne. Priekšnesumus iesākām apm. 1 ½ stundas pēc noteiktā laika. Dziesmas izdevās diezgan labi, bet vēlamo piekrišanu publika neizrādīja, kur pretī savā ziņā niecīgajam un vienkāršajam trio parādīja daudz lielāku piekrišanu. Operete izdevās ne visai spīdoši, kur

gan bija tikai zolistu vaina, bet atsauksmes tomēr apmierinošas, pat no lietpratēju puses. Kad beidzās priekšnesums, bija jau pusnakts, kad vēl priekš dejas palika 5 stundas. (..) Atnāca atkal skarba pelēkais rīts pēc nemanot pavadītas burvīgās ziedoņa nakts. Gaisma bija uzaususi, un pa pulciņiem izklīda gurdeni „ballinieki“.

7. jūnijs (otrie Vasarsvētki). Šodien norunāts dziedāšanas mēģinājums. (..) Sevišķi meitu šodien sanāca liels pulks. Es ierosināju jautājumu par sievu kora dibināšanu, kuram diriģents arī piekrita un dažas meitas, bet „mācītāja“ lomu piešķīra man, negribēju gan uzņemties, bet no „autoritatīvas“ puses nāca ieteikumi, un tā tad es paliku, pie tam apsolīdams uzrakstīt līdz nākošajai svētdienai notis.

Tā kā šodien otrie svētki, tad pēc dziedāšanas aizgāja visi uz kalnu, kur sākās īstais trācis — skriešana, lēkšana un kliegšana. Teitan ieradās arī „dižie puīši“, nākdami no ciemiem, un arī visi citi kaimiņi sanāca, tā kā galā iznāca „liela zaļumballe“. „Trakošana“ turpinājās līdz pusnaktij, pēc kam visi labprātīgi devās mājās.

27. augusts. Šodien atkal nolikts dziedāšanas mēģinājums Ķuzānos.

18. novembris. Sestdiena, bet tomēr svētku diena. Kā jau parasti Ķuzānu lauksaimnieku b-ba katru gadu uz šiem svētkiem sagatavojas. Tā arī šoreiz ir iestudēta Vulfā komēdija „Svētki Skangalē“. Teātris, un pēc tam deja pie stīgu orķestra.

(..) Šoreiz rīkotājiem atkal „galvas sāpe“: neieradās grimētājs, un tā pienācās pašiem „nopindzelēt“ visus 22 aktierus ar vilnas un sviesta palīdzību. Izrāde noritēja apmierinoši, tikai lugas saturs neatstāja aizraujošu iespaidu...

Tā kā izrāde vilkās līdz pusnaktij, tad priekš dejas vairs neatlika visai daudz laika, to tiesu mēs atkal bieži spēlējām. Es nospēlēju gandrīz visas dejas, tikai beigās nogāju zālē, nosēdos stūrītī mierīgi noskatīties, kā citi „griež“.

17. decembris. Vakar vēlu pārnācu. Biju Ķuzānos, tur notika teātra mēģinājums, aizgāju, lai apspriestos kopīgi par acumirkliģo politiku un uzstādītu „vienotu fronti“ sabiedriskā laukā sakarā ar man piesūtīto uzaicinājumu uz jauno organizāciju (Jaunatnes savienību — R. A.). Sarunas noveda pie labiem panākumiem, un tā nolēmām iet šodien visi un iestāties par biedriem.

25. decembris (pirmie Ziemassvētki). Šovakar Ķuzānu skolā bērnu vakars. Esam uzaicināti spēlēt, bet, tā kā Raiņa klubam šinī pat vakarā izrīkojums Sunākstē, tad mēs paliekam tikai trīs un tātad jāņem klavieres palīgā. (..) Publikas sanāca ļoti daudz, un tā nu pēc ilgāka laiciņa Ķuzāni atkal kā piebāzti. Klavieres iebīdījām zālē un pēc koncerta pirmo „norāvām gladiatoru“.

Uz deju klavieres uzstiepām uz skatuves, un tā nu iznāca pirmklasīgs orķestris. Vakars pagāja kā parasti: pāris reizes rotaļas, un atkal pie klavierēm.

1923. gada 14. janvāris. Ķuzānos Jaunatnes savienībai pilna biedru sapulce, kurā notika jaunu biedru uzņemšana (40). Vispirms gan bija Lauks. b-bas valdes sēde.

18. februāris. Jaunatnes savienības biedru vakars izvērtās par publisku sarīkojumu, (..) kad aizgāju, sastapu jau dažus priekšā, rāvās ko nu kurais: ar tīrīšanu, slaucīšanu, rīkošanu utt. Pamēģinājām vēl pāris reizes cauri koncertdaļu, kur šoreiz ietilpst jauktais koris un vīru dubultkvarteti, zolo dziesmas un vijoļu dueti klavieru pavadījumā, kur galveno lomu izpildīju es un arī Dzirkals. (..) Priekšnesumi noritēja puslīdz kārtīgi, par ko arī iemantoja pietiekošu atzinību, bet sagaidāma jau bija svīpšana no mūsu opozīcijas puses. Publikas bija pietiekoši, un tātad ieņēmumi priekš Ķuzāniem arī diezgan prāvi.

29. jūlijs. Jaunatnes savienības lekcija un biedru sapulce Ķuzānos. Pēc ilgākas gaidīšanas salasījās ap 30 personu, ar to tad lekciju iesāka. Pēc tam noturēja biedru sapulci, bet, tā kā biedru nebija pat puse, noskaidroja tikai pašus svarīgākos jautājumus un tad pa galvu, pa kaklu uz mājām, jo bija jātaisās uz zaļumiem Plāteru līcī, kurus rīkoja „Sakne“ (Sēlpils pag. lauksaimnieku biedrība — R. A.). [P. Barisons.]

20. gadu nogalē Sēlpils pamatskola ir atjaunota un skolu Ķuzānos likvidē. Sarīkojumiem uzcelta speciāla telpa *Bērziņos*, Ķuzānos notiek vien kāda zaļumballe.

PI II 365 ķuzāni; DI IV/1 186 ķuzēni.

Ķuzāni. Sk. **Banderi**.

Ķuzāni. Sk. **Jaundangas**.

Ķuzāni. Sk. **Kaudzītes**.

Ķuzāni. Sk. **Lodziņi**.

Ķuzāni. Sk. **Saulkrasti**.

Laimītes, **Laimītes 1**, agrāk Upes Dzēves — mājas pag. ZA stūrī, Piksteres (u.) l. krastā ~1,3 km uz D no Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa (sk. 168. att. pielik.). 1939. g. mājas piederēja Elzai Ozoliņai. Zemes pl. 37,6 ha. Saimniekus 1949. g. izsūtīja. 1948. g. šo māju kūtī ierīkota viena no pirmajām kolhoza „Daugava“ liellopu fermām. Blakus bija uzcelta līvānu tipa māja fermas strādniekiem (*Laimītes*), tā pašlaik pamesta. Vecā *Laimīšu* dzīvojamā māja tagad ir *Laimītes 1*.

1993. g. Aizkraukles muzeja darbinieki rakstīja: „Pēc ēkām spriežot, senāk bijusi pamatīga saimniecība. Tagad ļoti nolaistas mājas, kurās dzīvo ienācēji.“ [AiVMM]

1994. g. dzīvoja 2 cilvēki, 2004. g. mājas (*Laimītes 1*) vēl apdzīvotas, bet ļoti slīktā stāvoklī. LVI laimītes.

Laimītes 1. Sk. **Laimītes**.

Lakstīgalas — padomju varas gados celta māja Robežkrogā (c.) (sk. 169. att. pielik.). 1994. g. dzīvoja 4 cilvēki, 2004. g. — 1.

Laukāres — mājas pag. ZR, starp Vīgantes parku Z un Staburagu (c.) D (sk. 170. att. pielik.). 1939. g. piederēja Mārtiņam Ozolam. Zemes pl. 24,21 ha. 1940. g. *Laukāres* bija tālrunis. Otrajā pasaules karā mājas nodega. 60. gadu vidū uz vecajiem pamatiem uzceltas jaunas mājas.

1994. g. mājās dzīvoja 4 cilvēki, 2004. g. — 3.

Lauras, agrāk Staburags — 2 ēkas pag. ZR, Staburagā (c.), uz D no Vīgantes parka (sk. 171. att. pielik.). Bij. patērētāju biedrībai piederošās ēkas *Staburags*, kurās bija gān veikals, gān ēdnīca, nopirka privātpašnieks un nosauca par *Laurām*. Tagad vienā ēkā darbojas veikals.

2004. g. mājās dzīvoja 2 cilvēki.

Lauri — mājas pag. vidusdaļā, 0,5 km uz A no Robežkroga — *Ūbeļu* ceļa, ~1 km uz ZA no *Ūbeļiem* (sk. 172. att. pielik.). 1939. g. piederēja Laurencim. Zemes pl. 12,9 ha. No Vīgantes muižas zemes atdalīta jaunsaimniecība. Māju saimnieks un viņa dēls bijuši prasmīgi amatnieki, darinājuši skaistas mēbeles, darbarīkus un mūzikas instrumentus. Saimniece varējusi pelnīt ar savu šuvējas arodu. Meita beigusi Jēkabpils ģimnāziju, pēc tam strādājusi vecāku saimniecībā. Brālis Voldemārs muzicējis Sēlpils orķestrī. Mājās saglabājušās tēva un brāļa darinātās mēbeles — skapji ar skaistiem virpotiem „kroņiem“, galdi, krēsli, plaukti, gultas.

Šais mājās dzīvojusi „ragana“. [AiVMM]

1994. un 2004. g. mājas neapdzīvotas, pārdotas.

Lauškalni. Sk. **Laužkalni**.

Laužkalni, Lauškalni — mājas pag. DR daļā, Vīgantes — Zilkalnes ceļa l. pusē, 0,5 km uz ZR no Vīgantes pamatskolas (sk. 173. att. un 174. att.). 1939. g. piederēja Pēterim Rezevskim. Zemes pl. 27,3 ha. 1940. g. *Laužkalnos* bija tālrunis.

173. att. *Laužkalnu* dzīvojamā ēka. J. Tālberga foto. AiVMM 23902/88.

174. att. *Laužkalnu* klēts. J. Tālberga foto. AiVMM 23902/82.

1949. g. 25. martā Auguste (dz. 1893. g.) un Pēteris (dz. 1883. g.) Rezevski izsūtīti uz Omskas apgabalu. Latvijā atgriezušies 1956. g.

Laužkalnos kādu laiku bija kolhoza „Staburags“ kantoris, ēdnīca, klubs un Staburaga pasta nodaļa. Mājās dzīvojuši dažādi cilvēki, arī Skrīveru vidusskolas skolotāja, mācību grāmatu autore Silvija Strautmane (dz. Ezerose) un viņas tēvs Arnolds Ezerosis (dz. 1930. g.), ilggadējs kolhoza „Staburags“ mehāniķis, aktīvs ciema padomes deputāts, iemantojis pagasta ļaužu cieņu kā prasmīgs sava aroda meistars un izpalīdzīgs cilvēks.

20. gs. 90. gadu sākumā *Laužkalnos* dzīvoja kādreizējā šo māju kalpone Elza Laurence. 2004. g. ienākusi ģimene no Madonas rajona.

2004. g. mājās dzīvoja 5 cilvēki.

Pl II 365 lauškāni; DI IV/1 186 lauškāni.

Lejasdolieši [uo], Dolieši — bij. mājas pag. DR, Vīgantes — Zilkalnes ceļa 1. pusē, 0,5 km uz ZR no Vīgantes pamatskolas (sk. 175. att. pielik.). *Dolieši* atdalīti no Vīgantes muižas. Uz Sēlpils pagasta tiesas lēmuma pamata 1909. g. 2. decembrī īpašuma tiesības apstiprinātas Kārlim Laurencim. 1929. g. no Lejasdoliešiem atdalīts zemes gabals *Jaunie Dolieši* ar platību 16,321 ha.

1939. un 1942. g. *Doliešu* saimnieks bija Kārlis Laurencis. Zemes pl. 33,16 ha. Pašreizējos dokumentos īpašumu sauc par *Lejasdoliešiem* un tas pieder *Jaundoliešiem*. Sk. arī **Jaundolieši**.

PI II 365 dūlēši; DI IV/1 186 dūolieši.

Lejasdopeles. Sk. **Lejas Dopeles**.

Lejas Dopeles [uo], Lejasdopeles, Dopeles — mājas pag. Z, Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa kr. malā, starp Muktiņiem (c.) un Robežkrogu (c.) (sk. 176. att. pielik.). 1939. g. piederēja Jānim Kubliņam. Zemes pl. 58 ha. Jānis Kubliņš bijis Daugavas plostnieks un zvejnieks. Kādā Jurgu dienas rītā palu laikā Daugavā pārtrūcis viņa dzīves pavediens. Mājās turpina dzīvot Kubliņu dzimta. Skaidrīte Kubliņa ilgus gadus ir Staburaga pag. (agrāk ciema padomes) sekretāre.

Saimniecībai pieder **Lejas Dopeļu sils**, kurā ir nostāstu vieta — **Zviedru valņi** un **Lejasdopeļu senkapi** (sk. nod. **Kultūras mantojums**).

Lejas Dopeļu kaimiņa Kārļa Prūša stāstīto atceras Ēvalds Indriksons: „Pretim *Lejas Dopeļēm* Daugavā bijusi sekla vieta, kurā senos laikos leišu sirotāji briduši pāri Daugavai uz Vidzemi. Varējuši zināmā vietā pārbrist, tikai straujajā straumē vajadzējis turēties pie zirgu astēm.“

1994. g. mājās dzīvoja 5 cilvēki, 2004. g. — 3.

DI IV/1 186 dūopeles.

Lejas Korži [uo], Ķorži — mājas pag. DR, Jelgavas — Krustpils dzc. 1. pusē, ~1 km uz R no dzc. pārbrauktuves (sk. 177. att. pielik.). Mājas iepirkas no Vīgantes muižas ap 1860. g. Ēkas būvētas pirms Pirmā pasaules kara. 1939. g. tās piederēja Lībai Sparinskis. Zemes pl. 32,7 ha.

1940. g. Krišjānim Sparinskim *Lejas Ķoržos* bija tālrunis.

Lejas Ķoržos dzīvo bijusī ciema padomes sekretāre Margarita Zapoļska (dz. 1929. g.), kura te saimnieko kopā ar vecākā dēla Alda ģimeni.

1994. g. dzīvoja 3 cilvēki, 2004. g. — 5.

PI II 365 kūorži; DI IV/1 186 ķurži.

Lejas Ķuzāni. Sk. **Banderi**.

Lejas Ķuzāni. Sk. **Kaudzītes**.

Lejas Ķuzāni. Sk. **Ķuzāni**.

Lejas Ķuzāni. Sk. **Saulkrasti**.

Lejas Nāguļi. Sk. **Nāguļi**.

Lejas Skābuči — mājas pag. DR, ~1 km uz R no Vīgantes — Zilkalnes ceļa, 0,5 km uz A no Seces pag. robežas (sk. 178. att. pielik.). 1939. g. piederēja Jānim Rudzītim. Zemes pl. 26,2 ha. 1940. g. J. Rudzītim *Lejas Skābučos* bija tālrunis.

Padomju gados saimnieci Paulīni Rudzīti kopā ar dēlu Jāni represēja, taču pēc izsūtījumā pavadītajiem gadiem viņi atgriezās mājās. Tagad te saimnieko dēla sieva Velta.

1994. un 2004. g. mājās dzīvoja 3 cilvēki.

Lejas Skudras. Sk. **Vairogi**.

Licīši — mājas pag. Z daļā, 1 km uz D no Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa, 1,5 km uz DA no Muktiņiem (c.) (sk. 179. att. pielik.). Māja celta padomju varas gados pie Stalānu fermas.

1994. un 2004. g. mājās dzīvoja 1 cilvēks.

Liepavoti [uo] — mājas Staburagā (c.), Daugavas kr. krastā, Vīgantes parka D malā (sk. 180. att. pielik.). Celtas 1939. g. pēc mežsargu dienesta māju tipveida projekta. 1939. g. *Liepavoti* piederēja Meža departamentam. Zemes pl. 7 ha. Mājās dzīvoja mežsargs, kurš atbildēja par Vīgantes parku un tā apkārtni.

„Sētā plaša saimniecība — klēts, kūts, vāgūzis, šķūnis, pirts. Dzīvojamā un saimniecības ēkas celtas no ķieģeļu mūra, apmetas baltas. Tām divslīpu jumti ar nošļauptiem galiem, segti ar gludajām šīfera plāksnēm. Projektā dzīvojamās ēkas ieeju bijis paredzēts izdaiļot ar lieveni, veidotu etnogrāfiskās formās, taču tas vienkāršots. (..) Koku ieskauto pagalmu caurvij strikti noteikta celiņu sistēma, kas veido ēku un lietu savstarpējo sakārtotību. Svešinieks *Liepavotus* var aplūkot kā līdz šodienai labi saglabātu 1930. gadu simbolu.“ [Kultūras mantojums 2001, 141–142]

1944.–1950. g. šeit bija mežniecība, vēlāk kādu laiku mašīnu remonta stacija.

„Mežsargu ģimene *Liepavots* dzīvo joprojām. Štālu dzimtā mežsargi bijuši vairākās paaudzēs, un arī tagadējais saimnieks Arnis Štāls turpina dzimtas tradīcijas. Viņa tēvs Voldemārs bija mežsargs, arī vectēvs Pēteris un vecvectēvs Andrejs sargāja mežu. Arņa māsa Daina Roze ir Daudzevas mežniecības mežzine. Viņa ir pirmā sieviete dzimtā, kura sākusi strādāt mežā.“ [Burka 2001]

A. Štāla mātes Ernas saknes nāk no tuvējā *Slazdukroga*. Erna bijusi prasmīga audēja, piedalījies izstādēs. Mirusi 2003. g.

1996. g. Eiropas kultūras mantojuma dienu programmā bija iekļauta arī mežsargu sēta *Liepavoti*, un tie saņēma Eiropas kultūras mantojuma dienu zilo karogu. Netālu no mājām uzcelta **Vīgantes parka Jaunā estrāde**. 2003. g. pie mājām izrakts dīķis, kas papildina jau esošo Vīgantes parka dīķu sistēmu. Arnis Štāls *Liepavots* privatizējis.

1994. g. mājās dzīvoja 6 cilvēki, 2004. g. — 4.

Liepiņas — mājas Jaunjelgavas — Jēkabpils un Vīgantes — Zilkalnes ceļu krustojumā (sk. 181. att. pielik.). 1939. g. tās piederēja Jānim Kalupam. Zemes pl. 2,32 ha.

1994. g. mājās dzīvoja 2 cilvēki, 2004. g. — 1.

Ligotnes [uo] — mājas Robežkrogā (c.) (sk. 182. att. pielik.). Padomju varas gados uzcelta privātmāja.

1994. g. dzīvoja 3 cilvēki, 2004. g. — 2.

Lodziņi [uo], agrāk Ūzāni — bij. mājas pag. DA daļā, Jelgavas — Krustpils dzc. 1. pusē, 2 km uz A no Staburaga dzc. st., uz A no *Jaundangām* (sk. 183. att. pielik.). Mājas minētas jau 1897. g. tautskaitē. 1938. g. mājas „Kjuzan II“ nosauktas par *Lodziņiem*. 1939. g. to saimnieks bija Roberts Lodziņš. Zemes pl. 27,7 ha. Dēls Alfreds Lodziņš (dz. 1912. g.) kritis 1944. g., Otrajā pasaules karā, atbrīvojot Latviju.

1994. g. *Lodziņos* pastāvīgo iedzīvotāju nebija, 2003. g. mājas daļēji sabrukušas.

Mākuļi, agrāk Skudras — bij. mājas pag. DA daļā, ~1 km uz D no Robežkroga (c.), starp *Kalna Mākuļiem* ZR un *Vairogiem* DA (sk. 184. att. pielik.). *Mākuļi* minēti jau 1897. g. tautas skaitīšanā. 1939. g. bijušas 2 *Mākuļu* mājas, kuras piederējušas Kārlim Plīrumam (36 ha zemes) un Pēterim Zvejniekam (33,5 ha zemes). 1948. g. 8. februārī no šīm mājām Jānis un Zenta Zvejnieki iestājās kolhozā „Druva“.

Mākuļu Pētera vārds vairākkārt minēts komponista P. Barisona dienasgrāmatā. Kopā svinēti Jāņi un apmeklēti sarīkojumi.

Reiz pie *Mākuļiem* bijusi sarīkota zaļumballe: „Nāk atmiņā kādreizējā zaļumballe, ko rīkoja kaimiņu puīši ar Mākuļu Pēteri priekšgalā. Ceļmalā iepretim *Mākuļiem* bij līdzens, šaurs laukumiņš, to tad apsraudām ar bērziņiem, ierīkojām soliņus, bij saaicināti gan apkārtējie, gan arī tālākie puīši, meitas; jautrību traucēja tikai brīžiem lietūs padebeši. (..) Mākuļu Pēteris pēc tam bija apņēmies katrā ziņā apstādīt laukumiņu bērziņiem un pēc 10 gadiem tur būšot skaists dejas laukums, bet tagad laukums stāv kails kā bijis, tikai ar to starpību, ka vasarā tur aug cukurbietes.“ [P. Barisons.]

Tagad mājas sabrukušas.

Pl II 365 mā^okuļi; DI IV/1 186 mākuļi.

Mākuļi. Sk. **Kalna Mākuļi**.

Mālkalni — mājas pag. A daļā, 2 km uz DA no Robežkroga (c.), 0,5 km uz D no *Dālijām* (sk. 185. att. pielik.). Uz R no *Mālkalniem* ir nelielais **Cūku purvs**, bet uz D un DA — Pirmā pasaules kara sīvo cīņu vieta **Ezerpurvs**.

Mālkalnu zeme pēc Pirmā pasaules kara nopirkta no *Iepukņiem*. Uzcēla mājas. Tagad saimnieki miruši un dzīvo ienācēji. (V. Vitkovska.)

1939. g. mājas piederēja Jānim Bērziņam. Zemes pl. 15,6 ha. 1948. g. 8. februārī Kārlis Bērziņš un Arturs Bērziņš no *Mālkalniem* iestājās kolhozā „Druva“. 1979. g. mājas nopirka Tonija Zvankova, kuras ģimene te saimnieko arī pašlaik.

1994. g. *Mālkalnos* dzīvoja 3 cilvēki, 2004. g. — 4.

Mazauri, Mazie Auri — mājas pag. D daļā, Jelgavas — Krustpils dzc. kr. malā, uz A no Staburaga dzc. st. (sk. 186. att. pielik.).

Stāsta *Auru* saimnieks Rūdolfs Apsalons: „*Mazauru* māju pabeidza būvēt 1938. vai 1939. g. Sēlpils patērētāju biedrība šeit atvēra veikalu, kas darbojās arī vācu okupācijas gados. Pēckara gados sākumā dzīvoja dažādi cilvēki, pēc tam gadus 40 šeit mitinājās Martinovu ģimene.”

Tagad īpašums pieder Rūdolfam Apsalonam.

1994. g. mājās dzīvoja 1 cilvēks, 2004. g. neapdzīvotas.

Mazērgli — mājas Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa kr. pusē, Muktiņos (c.) (sk. 187. att. pielik.). *Mazērgli* ir bijusī *Ērgļu* saimnieka kalpu māja. Padomju gados tas bija kolhoza īpašums. Tagad privatizēta.

1994. g. dzīvoja 6 cilvēki, 2004. g. — 2.

Mazie Auri. Sk. **Mazauri**.

Mazslūzēni. Sk. **Spuldzes**.

Mednieki — māja Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa l. pusē, Robežkrogā (c.) (sk. 188. att. pielik.). Māja celta padomju varas gados kā kolhoza „Daugava” ēdnīca. Lielo logu dēļ tautā to sauca par „stikla būri”. Šeit notika daudzi sabiedriski pasākumi, ieskaitot kāzas un bēres. Atmodas gados ēku privatizēja mednieku kolektīvs „Diāna” (sk. 189. att. pielik.). Ierīkota mednieku atpūtas bāze.

Pastāvīgo iedzīvotāju nav.

Melderi — bij. mājas pag. D daļā, 0,3 km uz ZA no Staburaga dzc. st., Brantānu k. DR nogāzē, bij. Brantānos (c.).

No Rūdolfa Apsalona stāstījuma: „Melderu dzimta tanī mājā dzīvoja ilgus gadus. Melderu Alvīne apprecējās ar Jāni Lencbergu, viņiem bija 2 meitas: Rasma un Aina, abas tagad pensionāres, dzīvo Vidzemē. Alvīnes māsa Marta aizprecējās uz Seci, uz *Ūzānu* mājām.”

1994. g. dzīvoja 1 cilvēks, 2004. g. palikušas tikai māju drupas.

Meldernieki — māja Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa l. pusē, Robežkrogā (c.) (sk. 190. att. un 191. att. pielik.). Celta kolhoza „Daugava” laikā. Privatizēta. Darbojas kā viesu māja.

1994. g. dzīvoja 4 cilvēki, 2004. g. — 3.

Mētras — bij. mājas pag. A daļā, 1 km uz A no Robežkroga — *Ūbeļu* ceļa, 2 km uz DR no Robežkroga (c.), DR no *Kalvēm*. Mājas piederēja Zvejnieku ģimenei. 1948. g. 8. februārī Pēteris Zvejnieks no *Mētrām* iestājās kolhozā „Druva”. Zvejnieki miruši, 20. gs. 70. gados meliorācijas laikā mājas nopostītas.

Mežāki, agrāk Mežsētas — bij. mājas pag. R daļā, Mežziedu upītes l. krastā, 0,3 km uz R no *Dārīņām* (sk. 192. att. pielik.). 1938. g. mājas „Mežset-Peter” nosauca par *Mežākiem*. 1939. g. māju saimnieks bija Kārlis Jēgers (1893–1992). Zemes pl. 29,4 ha.

Atmiņās par mājām un tēvu Kārli Jēgeru dalījās meita Dzintra Višņevska: „*Mežāki* agrāk bija *Mežsētas* un ir senas Jēgeru dzimtas mājas. Senči šeit līduši līdumus un pirmās mājas uzcēluši 1762. g. Tās toreiz bijušas Vīgantes muižas kalpu mājas ar lubiņu jumtu. Blakus dzīvojuši turki. Vectēvs bijis ļoti stiprs, gara auguma vīrs, kurš nodzīvojis līdz 100 gadiem. Vectēvs uzcēlies agri no rīta, kājām aizgājis uz Rīgu un vakarā vēlu jau atgriezies mājās (varbūt Rīgas vietā domāta Jaunjelgava, kuru tautā mēdza saukt par Jauno Rīgu — R. A.). Kārlis Jēgers kādu laiku dienējis Tālajos Austrumos, Vladivostokā. Šeit medījis lāčus, strādājis par zeltraci. Lai izvairītos no apsardzes un muitas darbiniekiem, tēvs ietinis lāčādā apmēram 15 kg zelta un ieracis zemē okeāna krastā. Kārlis pratis vairākas valodas. Pēc atgriešanās Latvijā uz savu roku veicis vairākus pētījumus, arī par to, kā varētu uzcelt HES, pasargājot no appludināšanas Staburagu. 30. gados mājas izpirktas, gan ne par Klusā okeāna krastā aprakto zeltu, bet par pašu audzētiem un Plaviņu un Rīgas tirgos pārdotiem dārzeniem.” (Dz. Višņevska.)

Tagad *Mežāki* sabrukuši, Dz. Višņevska dzīvo *Krūmājos*.

Mežāku tuvumā nostāstu vietas **Vergu liepiņa** un **Lielā liepa**. Netālu arī **Mežziedu Velna akmens**. (Sk. nod. **Kultūras mantojums**.)

DI IV/1 187 «mežāki»

Mežmales — mājas pag. ZR daļā, Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa kr. pusē, 0,3 km uz R no *Krustakroga* (sk. 193. att. pielik.). 1939. g. saimnieks bija Fricis Grieķers. Zemes pl. 22,1 ha. Līdz 1975. g. šeit darbojās krejotava, pēc tam līdz 1985. g. — piena savāktuve.

Pašreiz mājās dzīvo bij. pienotavas vadītājas dēla ģimene, kurai par palīdzību vecumdienās mājas novēlēja vientuļais Fricis Grieķers.

1994. un 2004. g. mājās dzīvoja 4 cilvēki.

Mežsētas — bij. mājas pag. vidusdaļā, Robežkroga — *Ūbeļu* ceļa 1. pusē, 1,5 km uz DR no Robežkroga (c.) (sk. 194. att. pielik.). 1938. g. Mārtiņš Uttoborsda (rakstība kā arhīvu materiālos) mājas „Mežezet-Greting“ nosauca par *Mežsētām*. 1939. g. tās piederēja Jānim Bārzdiņam. Zemes pl. 27 ha.

1930. g. 21. aprīlī P. Barisons rakstījis: „Sastopos ar Bārdiņu (tā Bāzdiņa uzvārdu rakstīja P. Barisons — R. A.), šo ilgi neredzēto lāga vīru, kas pirmais deva impulsu iet teku šo, ko tagad eju, — lai sirsnīga pateicība viņam. (Noklausījies P. Barisona dziesmas „Staburaga atmoda“, ko sarīkojumā Zvilnu šķūnī diriģēja pats jaunais komponists, J. Bārzdiņš bija pirmais, kas teicis Barisona mātei, ka dēls jāsūta tālāk mūzikā skoloties uz Rīgu. Vēlāk viņš par to pārliecinājies arī Pētera tēvu. — R. A.) Arī draugs Miežītis jau šie ar mūžam vēlīgo un respektējošo smaidu sejā. Tie pastāsta, ka šodien nolēmuši: rīkot Jāņu dienā dziesmu svētkus ar 3 Sēlpils koru piedalīšanos manā vadībā. Pateicos par uzticību, un tūda! kopīgi sastādām programmu.“ [P. Barisons.]

1940. g. *Mežsētās* bija tālrunis, mājās dzīvoja Kārlis un Leontīne Šķiliņi (Jānis Bārzdiņš bija Leontīnes onkulis). Viņiem bija lecekšu saimniecība: tirgoja kāpostu, tomātu, tabakas, ābeļu stādus. [AiVMM] Jāņa Bārzdiņa vadībā iestādīts ābeļdārzs pie Vīgantes pamatskolas. „Viņš dzīvoja sabiedrībai,“ — tā par viņu izteikušies pagasta ļaudis.

1948. g. 8. februārī, nodibinoties kolhozam „Druva“, J. Bārzdiņu ievēlēja par valdes priekšsēdētāju. Pēc kolhozu apvienošanas J. Bārzdiņš ilgus gadus vadīja kolhozu „Daugava“. Viņa laikā izveidots Robežkroga ciems. J. Bārzdiņš apbedīts Sēlpils kapos.

1994. g. *Mežsētās* dzīvoja 1 cilvēks, 2004. g. palikušas drupas.

LVI mežsētas; PI II 365 mežsētas; DI IV/1 186 *mežsētas*.

Mežsētas. Sk. **Mežāki**.

Mežziedi — bij. mājas pag. R malā, 1,2 km uz D no Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa, 0,5 km no Seces pag. robežas (sk. 195. att. pielik.). 1938. g. „Mežezet-Jorge“ nosauca par *Mežziediem*. 1939. g. mājas piederēja Kārlim Lazdiņam. Zemes pl. 23,4 ha. Pēc tam tajās dzīvojusi Alma Rotgalve ar dēlu Jāni. Pēc mātes nāves dēls aizgājis un mājas sabrukušas.

„Netālu no mājām, kādu ½ km no Oļupītes, Pētersalas mežā, esot liels akmens, ko sauc par Lielo akmeni vai Mežziedu Velna akmeni.“ (E. Daldere.)

1994. g. dzīvoja 1 cilvēks, 2004. g. palikušas drupas.

Migļi — bij. mājas pag. DR daļā, Vīgantes — Zilkalnes ceļa kr. pusē, 0,6 km uz Z no dzc. pārbrauktuves (sk. 196. att. pielik.). 1939. g. *Migļi* piederēja Oskaram Staltmanim. Zemes pl. 36,3 ha. 1940. g. Oskaram Staltmanim Sēlpils *Migļos* bija tālrunis.

20. gs. 90. gadu vidū Elza Daldere par šīm mājām stāstīja: „19. gs. beigās *Migļos* nopirka Sēlpils Baznīckroga krodzinieks Ruskis. Viņš pieņēmis dienestmeitu un solījis to precēt, bet vienlaikus aizrunājis arī kādu saimniekmeitu. Kādu dienu divas sievietes (saimniekmeita ar māti) *Migļos* iebrauc precībās, bet priekšā jau trešā un nelaiž iekšā! Vēlāk dienestmeita gājusi uz *Ķiņķeļiem* pēc padoma, kā viņai rīkoties (*Ķiņķeļu* saimnieks toreiz bija pagasta vecākais). Ķiņķelis jokojot sacījis: paņem dunci un nodur. Meita aiziet mājās un sāk draudēt *Migļu* saimniekam ar dunci, un tā beigās kļūst par *Migļu* saimnieci. (..)“

Ruska dēls reiz aizgājis uz Egles krogu un izdzēris puslitru spirta (uz derībām). Sākuši pa muti dūmi nākt ārā. Krodziniece lielā nobīlī čurājusi cietušajam mutē, bet tas nelīdzējis, un beigts bijis. Ruskiem vairāk bērnu nebija. Ņēma rentniekus un tad pārdeva mājas Staltmanim no Jēkabpils. Staltmanis apņēmis abus vecīšus apkopt un aizvedis sev līdzī uz Jēkabpili, bet mājās atkal saimniekoja rentnieki. Tā rentnieka meita tur vēl dzīvo.“

Vientuļā sieviete (rentnieka meita) mitinājusies vienā telpā ar kazu un vistām, lielā netīrībā un aukstumā. 90. gadu beigās pagasta darbiniekiem ar lielām pūlēm izdevies pierunāt sievieti pārcelties uz pansionātu.

1994. g. mājās dzīvoja 1 cilvēks, 2004. g. — sabrukušas.

PI II 365 migļi; DI IV/1 186 *migļi*.

Miltiņi — mājas pag. ZA daļā, Robežkroga — *Ūbeļu* ceļa 1. pusē, ~1,3 km uz DR no Robežkroga (c.) (sk. 197. att. pielik.). Tagadējās mājas ap 1958. g. veco ēku vietā uzcēluši Kārlis un Marija Dombrovski. Agrāk zemes pl. 45 ha. [AiVMM] Mājās turpina dzīvot Dombrovsku dzimta — dēls ar sievu.

1994. un 2004. g. mājās dzīvoja 2 cilvēki.

Mintauti, agrāk Pāķu Kalēji — mājas pag. ZA stūrī, Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa l. malā, 0,3 km pirms Piksteres (u.) tilta (sk. 198. att. pielik.).

1948. g. 23. janvārī no šīm mājām kolhozā „Daugava“ iestājās Anna Ķukule. 1949. g. 6. jūnijā kolhoza „Daugava“ sapulcē nolemj *Mintautos* ierīkot sugas aitu fermu un par aitkopi kļūst Anna Ķukule. Vēlāk *Mintautos* dzīvojusi Rozenbergu ģimene.

Agrim Rozenbergam 2001. g. maijā uzsmaidīja īsta makšķernieka laime: viņš, makšķerējot Daugavā ar gruntsmakšķeri, noķēra 45 kg smagu un 178 cm garu samu! Laimīgais makšķernieks stāsta, ka makšķerējot jau 8 gadus. Palieli lomi gadoties diezgan bieži. Agrāk esot noķēris 19–20 kg smagus samus, 6 kg smagus zandartus. [Ēvele 2001]

Rozenbergi *Mintautos* pārdevuši.

Kopš 2003. g. te dzīvo piektās šķiras Triju Zvaigžņu ordeņa kavalieris Jānis Vasarietis (kundze Violeta aizgājusi mūžībā 2004. g.).

J. Vasarietis ir skolotājs, liliju un dienliliju selekcionārs, liliju audzēšanas asociācijas „Lilium Balticum“ valdes loceklis. 35 gadu laikā, kopš viņš nodarbojas ar liliju selekciju (šo darbu sācis selekcionāra Orehova mudināts), izveidojis pāri par 200 šķirņu, no kurām 81 ir ierakstīta starptautiskajā liliju katalogā, ko izdod Anglijā (sk. 57. att. pielik.).

Kādā intervijā J. Vasarietis sacījis: „Iepazinos teju ar visas pasaules liliju audzētāju biedrībām — Austrālijā, Norvēģijā, Kanādā, Amerikā u. c. Viņi izdeva savas gadagrāmatas, kurām arī es sūtīju rakstus par liliju audzēšanu Latvijā. Biju pirmais latvietis, kurš pasaulei stāstīja par Latvijas lilijām.“ [Upīte 2003 VII]

Jāņa Vasarieša dzīves gājums sākās 1922. g. 3. augustā Jelgavas raj. Ozolniekos. Beidzis 2. valsts ģimnāziju Rīgā. Lai cīnītos par Latvijas brīvību, brīvprātīgi pieteicies leģionā, dienējis vācu armijā, latviešu lidotāju pulkā Grobiņā. Dienesta laikā, 1944. g. Jāņu vakarā, Vecumnieku baznīcā salaulājies ar Violetu Inni. (Arī abu zelta kāzas atzīmētas Vecumnieku baznīcā.)

Otrajam pasaules karam beidzoties, vienu gadu sabijis krievu gūstā, lēģerī Rjazaņas apgabalā. 1957. g. beidzis Ķīmijas fakultāti, sākumā strādājis rūpnīcā, pēc tam par skolotāju tag. Rīgas Angļu ģimnāzijā un citur. Ar liliju audzēšanu nodarbojas kopš 1968. g., kad brālēns no Kanādas kopā ar kafijas pupiņām atsūtīja trompešliliju sēklas.

Vasariešu dzimta lepojas ar latvisku, bet retu uzvārdu: „Mēs esam pasaulē vienīgie Vasarieši. Mans tēvs nācis no Zommeru dzimtas. Viņš bija sūtniecības atašejs Lietuvā (pirmās Latvijas Republikas laikā — R. A.) un gribēja latviskot uzvārdu. Par to ieminējies Kārlim Skalbem, kurš ieteica kļūt par Vasariešiem. Esmu izpētījis, ka otra tāda uzvārda pasaulē nav.“ [Upīte 2003 VII]

Latvijas vēsturē nozīmīga vieta ir Jāņa Vasarieša tēvam Latvijas armijas kapteinim Fridriham Zommeram, Lāčplēša un Triju Zvaigžņu ordeņa kavalierim, pirmās latviešu studentu rotas organizētājam un komandierim. „Būtībā viņš izglāba Rīgu no Bermonta. Mans tēvs bija tas, kurš izteica priekšlikumu neklausīt frontes virspavēlniekam Zemītanam (atkāpties no Juglas), bet apturēt vācu karaspēku pie Daugavas.“ [Pelūde 2002]

„J. Vasarietis vienmēr dzīvē bijis optimists, apveltīts ar labu humora izjūtu. Viņš mīl uzrakstīt arī pa dzejolim, bieži vien asprātīgam. Jāņa Vasarieša ilgajos dzīves gados uzkrātā pārliecība ir: dzīvē svarīgākais ir prast priecāties par katru dienu, par katru stundu, kuru Viņš mums sniedz.“ [Pelūde 2002]

Vasarieši ir spēcīga un kupla dzimta: Jānim un Violetai Vasariešiem ir 2 dēli, 2 meitas un 14 mazbērnu un mazmazbērnu. Jānis jau kļuvis par savējo staburadziešu vidū. Par to liecina pie Staburaga piemiņas zīmes „Dieva auss“ skaisti ziedošās dienziendes. Pirms 10 gadiem Jānis Vīgantes parkā izraka 2 savvaļā augošo liliju sīpolus, pavairoja tos un 2004. g. rudenī Vīgantes parka mežā iestādīja jau ~100 Daugavas liliju. Par to liecina arī Vīgantes pamatskolai veltītā dziesma ar Vasarieša kunga sacerētiem vārdiem un melodiju.

2004. g. mājās dzīvoja 1 cilvēks.

LVI mintauti // pāķu kalējs.

„Mīta“ — 6 km gara izzīņas taka Daugavas kr. krastā no bij. Staburaga klints vietas līdz bij. Vīgantes Sīpola ūdensdzirnavām uz Dzirnupītes (sk. 199. att. pielik.).

Šo taku 1995. g. izveidojuši galvenokārt Vīgantes pamatskolas skolēni skolotājas Galvauskas un G. Dobulāna vadībā. Nosaukums veidots no vārdu „mīļā taka“ saīsinājuma un norāda arī uz to, ka taka ir pašu kājām mīta [Mūsu Staburags 2000]. Taka sākas Daugavas kr. krastā pie Seces un Staburaga pag. robežkupicas, kurai iepretim Daugavā ~6 metrus no krasta 9 m dziļumā Daugavas ūdeņi slēpj Staburaga klinti. Turpat atrodas arī mājas *Staburags*, kurās par Staburaga piemiņu rūpējas rakstnieki Māra Svīre un Vladimirs Kaijaks. Mazliet tālāk, Vīgantes parka virzienā, apskatāma Staburaga piemiņas zīme „Dieva auss“ un redzama uz bijušo Zvejnieku — Vīgantes pārceltuvi vedušā ceļa sākuma vieta. Ejot pa taku tālāk, nonāk pie bij. Vīgantes muižas vietas, Vīgantes parka, kurā var apskatīt tēlnieces A. Briedes skulptūru „Daina“ un tai blakus — uz agrāko estrādi un Liepavotu vedošo kāpņu sākuma fragmentu. Ejot pa Vīgantes parku A virzienā, nokļūst pie Jaunās estrādes. Tālāk taka

aizved līdz bij. Vīgantes Sīpola ūdensdzirnavu dambim. Pārejot tiltiņu, nokļūstam it kā pussalā, no kuras gala (Reiņa raga) paveras brīnišķīgs skats uz Avotiņkalna pilskalnu Daugavas pretējā krastā.

Mucenieki — mājas pag. R daļā, Vīgantes — Zilkalnes ceļa kr. pusē, 0,6 km uz Z no Vīgantes pamatskolas (sk. 200. att. pielik.). Mājas celtas 1936. g. 1939. g. māju saimnieks bija Pēteris Čulkstēns. Zemes pl. 41,52 ha.

Padomju varas gados bieži mainījušies mājas iedzīvotāji. 90. gados te sākusi dzīvot Vārpiņu ģimene.

1994. g. mājās dzīvoja 5 cilvēki, 2004. g. — 6.

LVI mucenieki; Pl II 365 muc(e)nīeki; DI IV/1 186 *mucenieki*.

Muižnieki — bij. mājas pag. DR stūrī, Vīgantes — Zilkalnes ceļa l. pusē, uz Sunākstes pag. robežas. Nopostītas.

DI IV/1 187 *muižnieki (traikāni)*.

Muktiņi — neoficiāls mazciems pag. Z, Daugavas kr. krastā, pie Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa, 1,2 km uz ZA no *Krustakroga*, 1,5 km uz A no Staburaga (c.). Izveidojies padomju varas laikā. *Muktiņu* māju tuvumā padomju gados uzcelts liels lopkopības komplekss „Muktiņi“. Lopkopēju dzīvokļiem Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa kr. pusē uzceltas 5 līvānu mājas — *Dzelmes, Cīrulīši, Anemones, Cielaviņas, Straumes*. Muktiņiem vēl jāpieskaita vecās mājas *Daugavas Kalēji, Mazērgļi, Burmeisteri* un *Muktiņi* (ceļa otrā pusē).

2000. g. pagasta padome šo vietu par ciemu vairs neatzina.

Muktiņi, agrāk **Sarkanais krogs** — mājas Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa l. pusē, Muktiņos (c.) (sk. 201. att. pielik.). Celtas 1931. g. 1939. g. māju īpašnieks bija Jānis Aperāns. Zemes pl. 21,6 ha.

A. Ķipere: „(..) lielceļa labajā pusē. Tagad koka mājiņa ar saimniecības ēkām. Tur Aperāni dzīvo. Arī pirms Pirmā pasaules kara nebija nekāda lielā celtne, parasta māja, bet ar kroga nozīmi.“ [Ķipere 1991]

Muktiņu vietā 20. gs. sākumā bija Sarkanais krogs. Sk. arī **Sarkanais krogs**.

1994. g. dzīvoja 1 cilvēks, 2004. g. — 4.

Muktiņu ferma — liellopu ferma Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa l. pusē, pie *Muktiņiem*, Muktiņos (c.). Kompleksu uzcēla kolhozs „Staburags“ 1981. g., tajā bija 450 liellopu ar vidējo izslaukumu 4400 kg piena no govīm. 90. gadu vidū kompleksu privatizēja SIA „Velmaraiši“. 2004. g. to pārdeva daudznozaru kompānijai „Daugava“ no Sērenes pag. 2005. g. Muktiņu kompleksā visi lopi bija likvidēti.

Mūrnieki — bij. mājas pag. vidusdaļā, Robežkroga — *Ūbeļu* ceļa kr. pusē, 2 km uz DR no Robežkroga (c.) (sk. 202. att. pielik.). Pirmā pasaules kara laikā no ēkām neskarta palikusi tikai rija. 1939. g. atjaunotās mājas piederēja Jānim Grundspeņķim. Zemes pl. 83,7 ha (lielākās mājas pagastā: saimniecībā bijis 12 govju, 4 zirgi un visas nepieciešamās lauksaimniecības mašīnas). 1940. g. Jānim Grundspeņķim *Mūrniekos* bijis tālrunis.

1941. g. Jāni un Elvīru (dz. Apsalone) Grundspeņķus un divas viņu meitas izsūtīja uz Sibīriju. J. Grundspeņķis un viena meita Sibīrijā mira. Otra meita tagad dzīvo Aizkrauklē.

Mājas ugunsgrēkā nodegušas.

LVI mūrnieki; Pl II 365 m^oūrnīeki; DI IV/1 186 *mūrnieki*.

* **Noeje Makuļi** — Pirmā pasaules kara vācu armijas bunkurs pag. ZA, 0,5 km uz DA no bij. *Mākuļiem*, mežā. Burtiski — ‘Jaunie Mākuļi’.

Uz bunkura uzraksts „Noeje Makuļi“ un toreizējais vācu ģerbonis. (G. Dobulāns.)

Nāguļi, agrāk Lejas Nāguļi — mājas pag. ZA stūrī, Piksteres (u.) l. krastā, 0,7 km uz DA no Piksteres tilta (sk. 203. att. pielik.). 1897. g. tautskaitē minētas 2 *Nāguļu* mājas, kurās saimniekoja Kalniņš un Ozoliņš. Pirmajā pasaules karā mājas bija pilnīgi nopostītas. 1938. g. Jānis Ozoliņš mājas „Nāguļu-Lejas Nr. 61“ nosauca par *Nāguļiem*. Otrās mājas kļuva par *Piksteriešiem*.

1939. g. māju īpašnieks bija Jānis Ozoliņš. Zemes pl. 48 ha.

Jānis Ozoliņš pagastā bijis ļoti populārs cilvēks. Par to liecina viņa ieņemtie amati: Sēlpils pag. vecākais, viens no Raiņa kluba Sēlpils nodaļas vadītājiem. Atmiņās par Raiņa kluba dibināšanu tiek minēti arī *Nāguļi*. Tas bija grūtajā pēckara laikā, 1922. g. vasarā.

Jūlija Ķipera atmiņas par šo laiku: „*Nāguļu* dārzā bija sanākuši vairāki: Jānis Ozoliņš, Krišjānis Jurušs, Jānis Pundāns, Jānis Aže-Aižens. *Nāguļi* — 2 māju pudurs Daugavas krasta pakalnā, netālu no Piksteres upītes. *Nāguļu* māte uz zālē uzklāta balta galdauta salikusi pašas ceptas rudzu maizes rīkas, ievārījuma trauku un katram krūzīti rūgušpiena. Viņa it kā atvainojas, ka neesot bīdēļu miltu, būtu pacepusi pankūkas. Nē, viņa nežēlojās, viņa tikai labsirdīgi smaidīja (bija pagājuši tikai daži gadi pēc kara, kurā mājas bija pilnīgi nopostītas — R. A.). Visi Ozoliņi bija optimisti, lai kādas nedienas kurais laika gaitā piedzīvojis. Mūsu „galda” saimnieks Jānis Ozoliņš pateica sanāksmes nolūku. Vajagot padomāt, kā nodibināt progresīvu kultūras biedrību.” [Daugavieši 1983, 124]

No šodienas skatu punkta raugoties, var likties nepieņemama Jāņa Ozoliņa darbība Latvijas Komunistiskās partijas rindās, bet nedrīkstam aizmirst to, ka Jāņa Ozoliņa paaudze bija tā, kuras bērnības acu priekšā vēl dzīva atmiņā bija 1905. g. notikumi un to sekas, kura gribēja šo darbu turpināt. Pašreiz, pēc 50 padomju okupācijā nodzīvotiem gadiem, mums viss, kas saistās ar kompartiju, šķiet nepieņemams. Toreiz šo 50 gadu vēl nebija un cilvēki cīnījās par gaišākas rītdienas ideju, nezinot, kā šī ideja taps izkropļota.

2004. g. mājas neapdzīvotas un īpašnieki vēlas tās pārdot.

Pl II 365 nā^oguļi; DI IV/1 186 *nāguļi*.

Norinas [uo] — mājas pag. ZR daļā, Vīgantes — Zilkalnes ceļa kr. pusē, 0,3 km uz Z no krustojuma ar Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļu, 0,5 km uz D no Staburaga (c.) (sk. 204. att. pielik.). 1939. g. mājas piederēja Krišjānim Apsalonam. Zemes pl. tikai 2,12 ha.

1994. g. mājās dzīvoja 3 cilvēki, 2004. g. — neapdzīvotas.

Ozoliņi [uo, uo] — mājas pag. DR daļā, blakus Vīgantes pamatskolai (sk. 205. att. pielik.). Celtas padomju varas gados, pārbūvējot *Zvilnu* klēti par dzīvojamo ēku. Māju saimniece Jeluškina.

1994. un 2004. g. dzīvoja 1 cilvēks.

Ozoliņi [uo, uo]. Sk. **Zilītes**.

Ozolsala [uo, uo]. Sk. **Ozolsalas**.

Ozolsalas [uo, uo], Ozolsala, agrāk **Bērziņkrogs** — bij. mājas pag. D, 0,7 km uz Z no Staburaga dzc. st. 1939. g. piederēja Mārtiņam Bagātajam. Zemes pl. 45,3 ha. Padomju gados mājas ļoti nolaistas, dzīvojuši dzērāji.

1992. g. Aizkraukles muzeja darbinieki rakstījuši: „Galīgi nolaists grausts.” [AivMM]

1994. g. mājās dzīvoja 2 cilvēki, 2004. g. palikušas drupas (sk. 90. att. pielik.).

Pāķi — bij. mājas pag. ZA stūrī, Piksteres (u.) kr. krastā, Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa l. pusē, 0,6 km uz D no Piksteres tilta (sk. 206. att. pielik.). 1897. g. tautskaitē reģistrētas 2 Pāķu mājas. 1938. g. mājas „Pāķi-Jēkabi Nr. 65” nosauca par *Pāķiem*. 20. gs. 30. gados *Pāķos* dzīvojošais Jānis Dekmers bijis pagasta savstarpējās ugunsapdrošināšanas biedrības (dibināta 1895. g.) priekšnieks. 1948. g. Jānis Dekmers kļuvis par kolhoza „Daugava” rēķinvedi, un kolhoza kantoris sākumā ierīkots viņa mājās *Pāķos*.

Otras Pāķu mājas 30. gados nosauktas par *Austriņiem*. Sk. arī **Austriņi**.

20. gs. 20. gados *Pāķos* dzīvojusi meitene, kurai daudz jauku vārdu savā dienasgrāmatā veltījis komponists P. Barisons.

Pl II 365 pā^oķi; DI IV/1 186 pāķi.

Pāķu Kalēji. Sk. **Mintauti**.

Papardes, agrāk Kalna Ķuzāni — bij. mājas pag. DA, Jelgavas — Krustpils dzc. kr. pusē, 0,7 km uz ZA no Staburaga dzc. st. (sk. 207. att. pielik.). 1938. g. Matilde, Mīle un Voldemārs Krēsliņi lūdza mājas „Ķuzan’Krēsle Nr. 48” nosaukt par *Papardēm*. 1939. g. īpašnieki bija Matilde un Voldemārs Krēsliņi un Mīle Kaņeps. Zemes pl. 59,4 ha.

No Rūdolfa Apsalona stāstītā: „*Papardēs* dzīvoja Krēsliņi — vecāki, dēls un 2 meitas. Dēls izskolojās par skrīveri un dzīvoja citur. Arī viena no meitām aizprecējās uz Viesītes pusi. Otrā māsa Matilde paņēma iegādātos Krišu Erdmani. Krišs nāca no Jēkabpils, tur viņam bija ģimene, viņš to pameta un pārnāca uz šejieni. Krišs pārdzīvoja sievu un mira 70. gados pansionātā. Mājas sabrukušas.”

Parka iela — iela Staburaga ciemā, Vīgantes — Zilkalnes ceļa posms. Ielas labajā pusē 4 kotedžas tipa divdzīvokļu privātmājas, kreisajā pusē nedaudz attālinātas no ielas 2 daudzdzīvokļu mājas — *Dainas* un *Smaidas* —, kurām ir mājvārdi un ar Parka ielu to adrese nav saistīta.

Pēterāni. Sk. **Pieterāni**.

Piekalnes — bij. mājas pag. R, mežā, 0,8 km no Seces pag. robežas, Vīgantes — Zilkalnes ceļa l. pusē, 1,4 km no tā, 0,8 km uz DR no *Dārtiņām*. 1939. g. mājas piederēja Reiniņam Gražinskim. Zemes pl. 27,5 ha. Gražinsku vārdu vēl glabā nelielais purviņš starp *Piekalnēm* un *Mežākiem*. Mājas gājušas bojā.

Piešupīte — brīvdienu māja Daugavas kr. krastā, 2 km uz A no Staburaga (c.), 0,5 km uz Z no Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa, pie *Baķiem*. (sk. 66. att. pielik.). Ir pirts ar lāvu un smaržīgām pirtsslotām, atpūtas telpa, laivu noma un iespēja makšķerēt. 6 vietas. (Sk. arī www.piesupite.viss.lv)

Mājvārds radies no Daugavas pretējā krasta pietekas Piešupītes nosaukuma.

Pieterāni, Pēterāni — mājas pag. D, Jelgavas — Krustpils dzc. l. pusē, 0,4 km uz DR no Staburaga dzc. st. (sk. 208. att. pielik.).

1897. g. tautskaitē minētas mājas „Peteran Rusan“. 1939. g. mājās saimniekoja Kārlis Rusāns. Zemes pl. 59 ha. 1940. g. Kārlim Rusānam *Pēterānos* bija tālrunis.

Kārlis Rusāns bija aizsargu priekšnieks, viņu kopā ar meitu Dzidru 1941. g. 14. jūnijā izveda uz Kirovas apgabala Vjatlagu, kur viņš pēc pantiem 58-4 un 58-13 sodīts ar nāvi nošaujot. (J. Elksnis.)

No P. Barisona dienasgrāmatas 1920. g.: „Saņēmu vēsti no J. Apsalona, ka viņš gribot sarīkot kora vakaru (mazā kora) *Pietrānos* un lūdz mums spēlēt uz deju un arī kādus muzikālus priekšnesumus, ja būtu iespējams. (...) Es apņemos dažas kuplejas dziedāt. Publika sastāvēja no ielūgtajiem viesiem, bet tomēr bij diezgan daudz. Vakara programma bija iedalīta 2 lielās daļās, koncerta daļa un humora jeb raibā programma, es, protams, biju otrajā daļā. Koncertdaļa bez tam vēl sadalījās 3 daļās, ik pēc katras daļas pauze, pēc koncerta nāca deja, tad raibā programma, pēc tam atkal deja. Kuplejas es nodziedāju raibās programmas iesākumā, applausi bija lieli, humoram redzama liela piekrišana. (...)”

Uz 1. maiju biedrība sarīkoja svētkus *Pietrānu* šķūnī, kur mēs arī spēlējām. Uzveda lugu „Pusceļā“. (...) Vēlāk, kādā svētdienā, *Pietrānos* tika sarīkots bazars, sākums pulksten 10 no rīta, (...) mūzikai šoreiz bija sarunāti pūtēji. No iesākuma publikas bija maz, bet vēlāk ieradās daudzi. Vinnesti bazarā bija ļoti niecīgi, pat apkaunojoši priekš biedrības, piemēram, špicu kastīte, biskvīts, kniepadata utt. Vērtīgāku lietu ļoti maz, un tās pašas beigās lika uz solīšanu. Pēc bazara deja, tad teātris un atkal deja. (...) Pienāca rīts, un devāmies mājā, uzdziedādami „Latvija, mosties“. [P. Barisons.]

1994. g. mājās dzīvoja 1 cilvēks, 2004. g. — 3.

PI II 365 piētarāni; DI IV/1 186 piēterāni.

Pigēni — bij. mājas Daugavas kr. krastā, tagadējā applūduma zonā, ~3 km augšpus Vīgantes, 0,5 km uz ZA no *Raudām* (sk. 209. att.). To bij. saimnieks Jēkabs Vītols savā laikā ienācis no Stukmaņu muižas, kur bijis krodznieks (Dūņas krogā).

1939. g. *Pigēni* piederēja Jēkaba dēlam Bernhardam Vītolam. Zemes pl. 37,15 ha. Zeme šeit neauglīga, lielākus ienākumus saimniecībā devusi zveja Daugavā.

Pirmajā pasaules karā mājas pilnīgi nopostītas, zeme vācu ierakumu un dzeloņdrāšu nocietinājumu palieku piesārņota. Sākumā saimnieki dzīvojuši zemnīcā, tad mājas atjaunotas. Māju celtniecībā centušies izmantot arī no vācu ierakumiem iegūstamos būvmateriālus. Iecienītas bijušas gofrēta metāla loksnes, kuras varēts izmantot gan kā jumta segumu, gan kā sienas dēļus. Par Pirmā pasaules kara sekām liecina vēl 50. gados mazdēlam teiktais: „Iesim uz *Augustiem* cietoksni skatīties.“ Kolhoza iekārtai sākoties, *Pigēnu* saimnieks pārcēlās pie dēla Arvīda uz Gulbeni. *Pigēnos* pašlaik dzīvoja kolhoza ieliktie ļaudis. Pirms Pļaviņu ūdenskrātuves uzpludināšanas mājas nojauc un kokus nocirta. Bernhards Vītols neticēja, ka Daugavas līmenis varētu aizsniegt viņa mājas, un šos posta darbus viņš arī nepiedzīvoja, aizejot mūžības ceļos. Daugavā vēl tagad tiek minēts bijušās **Pigēnu grūbes** vārds.

Arheoloģiskajos izrakumos 60. gadu sākumā *Pigēnu* tuvumā atklātas divas apmetnes (sk.

Pigēnu apmetnes nod. **Kultūras mantojums**).

PI II 365 pigāni, DI IV/1 186 pigāni.

209. att. Bijušie *Pigēni*. Foto no V. Vītola ģimenes arhīva.

Piksterieši, agrāk Kalna Nāguļi — mājas pag. ZA stūrī, Piksteres (u.) l. krastā, 0,2 km no upes, 0,6 km uz D no Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa, Nāguļu kalnā (sk. 210. att. pielik.). 1938. g. *Kalna Nāguļi* pārdēvēti par *Piksteriešiem*. 1939. g. tie piederēja Kārļa Kalniņa mantiniekiem. Zemes pl. 44,1 ha.

1948. g. 23. janvārī *Piksteriešos* notika kolhoza „Daugava” dibināšanas sapulce, kurā kolhozā iestājās 14 saimniecības. No *Piksteriešiem* par kolhozniekiem toreiz kļuva Inta Kalniņa (ievērojama pagasta kultūras darbiniece, arī laba šuvēja), Edgars Kalniņš un Pēteris Bērziņš. Kalniņu ģimene ir mākslinieciski apdāvināti, sabiedriski cilvēki, kuri mīl dziesmu, spēlē teātri, lasa dzeju. Intas Kalniņas meita Arta Arnīte kādu laiku bijusi Vīgantes pamatskolas direktore. Pie mājām skaists akmeņi veidots māju nosaukums.

1994. g. dzīvoja 4 cilvēki, 2004. g. — 3.

Pl II 365 nā^oguļi; DI IV/1 186 nāguļi.

Plavnieki — bij. mājas pag. R, 0,6 km uz A no Seces pag. robežas, 1 km uz DA no bij. *Slazdukroga*. 1939. g. māju īpašnieks bija Fricis Vecākais. Zemes pl. 27,5 ha.

Pēc Fricē mājās dzīvoja meita Emīlija Vecākais (1911–1982). Viņa bijusi liela dziedātāja, gaišs cilvēks. Strādājusi kolhozā par piena vedēju, braukusi un dziedājusi! Bieži vien uz ceļa „nobalsojusi” smago mašīnu, lai aizbrauktu uz kādu Rīgas teātra izrādi. Pēc viņas skaistajā vietā esošie *Plavnieki* palika bez saimnieka un sabruka. Emīlijas Vecākais pēdējā atdusas vieta ir Staņģu kapsētā.

Priedes — bij. mājas 2,5 km uz D no Robežkroga (c.), 0,5 km uz Z no Sēlpils pag. robežas. Šo māju zeme nopirkta no *Iepukņiem*. Pēdējā māju saimniece bija Ilze Apsāne. Mantinieki mājas pārdeva, meliorācijas darbu gaitā tās nojauktas.

Pukītes — mājas pag. ZR, ~2 km uz R no Staburaga (c.), pie Seces pag. robežas (sk. 211. att. un 212. att. pielik.). 1939. g. māju īpašnieks bija Pēteris Elksnis. Zemes pl. 22,68 ha.

Vēlāk mājas nopircis mežniecības darbinieks Kārlis Bremze, kurš tās sakopis un labiekārtojis to apkārtni. Tālāk *Pukītes* nonākušas Kolosovu ģimenes īpašumā. Pētera Elkšņa dēls Rolands ir Staburaga pagasta zemes ierīkotājs un dzīvo *Elkšņos*. Otrs dēls strādā Lielvārdes lidlaukā.

1994. g. mājās dzīvoja 7 cilvēki, 2004. g. — 2.

Pundāni — bij. mājas pag. ZA, Piksteres (u.) l. krastā, 1,5 km uz D no Piksteres tilta (sk. 213. att. pielik.). 1897. g. tautskaitē *Pundāni* bija 2 mājas, kurās dzīvoja Grāvītis un Pundāns. 1938. g. Pēterim Pundānam piederošos „Pundānu-Pundānus Nr. 64” nosauca par *Pundāniem*. 1939. g. īpašnieks bija Pēteris Pundāns. Zemes pl. 43,9 ha.

1948. g. 23. janvārī Pēteris Pundāns piedalījās kolhoza „Daugava” dibināšanas sapulcē un kļuva par kolhoznieku. Viņa kūti iekārtota kolhoza pirmā cūku novietne.

Saimnieki miruši, mājas sabrukušas.

Pl II 365 puñdāni; DI IV/1 186 pūndāni.

Pundāni. Sk. **Ezerieši**.

Pundāni. Sk. **Ratnieki**.

Pundāni. Sk. **Saulieši**.

* **Putākšņi** — bij. mājas, kuru atrašanās vieta nav skaidri zināma. Pēc Pirmā pasaules kara *Kalna Ķuzānu* (pag. DA) saimniece precējusies otru reizi un īpašums sadalīts 3 daļās. Dēls Pēteris Ķuzāns mantojis tikai zemi, tā saucamo ganību galu, bez ēkām. Viņš zemi pārdevis Skalbem, kurš šai vietā uzcēlis guļbūvi. Vēlāk, padomju varas gados, ēka tikusi pārvesta uz citu vietu. Kaut kad īpašums bija ieguvis nosaukumu *Putākšņi*.

Pēteris Ķuzāns (1910–1944) bija revolucionārs dzejnieks, pārliecināts komunist. Krita Otrajā pasaules karā. Sk. arī **Kalna Ķuzāni**.

Randāni, Randēni — bij. mājas pag. R, Vīgantes — Zilkalnes ceļa l. pusē, 0,3 km uz R no bij. Saules muižas, uz R no *Dambjiem* (sk. 214. att.). 1939. g. mājas piederēja Minnai un Otto Pētersoniem. Zemes pl. 21,6 ha. Šajās mājās pēc Otrā pasaules kara kādu laiku dzīvojusi Marija Plūsuma ar meitu Zentu (sk. 215. att.). Zenta apprecējās, 1961. g. kopā ar vīru nopirka *Škutānus* un pārcēlās uz turieni.

Randānu drupas vēl saglabājušās (sk. 216. att. pielik.).

214. att. *Randāni* 1956. gadā. Foto no Barisonu ģimenes arhīva.

215. att. Zenta Plūsuma *Randānu* puķu dārzā. Foto no Barisonu ģimenes arhīva.

Randēni. Sk. **Randāni**.

Ratnieki, agrāk Pundāni — mājas pag. A daļā, 2,5 km uz DA no Robežkroga (c.), uz D no Ezerpurva, netālu no Sēlpils pag. robežas, 0,6 km uz ZR no *Dūjām* (sk. 217. att. pielik.). 1939. g. mājas piederēja Andrejam Grāvītim. Zemes pl. 22,5 ha.

Pēc Andreja nāves mājās saimniekoja dēls Bernhards ar ģimeni. Pēc Bernharda Grāvīša nāves mājas neapdzīvotas.

1994. g. mājās dzīvoja 1 cilvēks, 2004. g. neapdzīvotas.

Raudas — mājas Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa kr. malā, 1 km uz R no Robežkroga (c.) (sk. 218. att. pielik.). Izveidojušās uz *Lejas Dopeļu* zemes. *Lejas Dopeļu* saimnieks savu zemi sadalīja dēliem Jānim un Kārlim. 1939. g. Jānis Kubliņš uz mantotās zemes uzcēla mājas *Raudas*. Jāni kā KP biedru 1941. g. nošāva. Atraitne Marta 50. gados mājas pārdeva Voldemāram Leiskinam. 1990. g. tās mantoja viņa vecākā meita Aija Čevere, kura strādā par pagasta veterināro feldšeri.

1994. g. mājās dzīvoja 3 cilvēki, 2004. g. — 2.

Renceli — mājas pag. DR, 0,5 km uz ZA no Vīgantes pamatskolas (sk. 219. att. pielik.). 1938. g. Kārlis Čulkstens lūdza mājas „Rencel“ nosaukt par *Renceļiem*. 1939. g. tās piederēja Kārlim Čulkstenam. Zemes pl. 43,8 ha. No 1936. līdz 1938. g., kad būvēja jauno Vīgantes skolas ēku, mācības notika *Renceļos*.

20. gs. nogalē mājas mantojusi mazmeita un izmanto par vasarnīcu. Pastāvīgo iedzīvotāju nav. Pl II 365 reñceļi; DI IV/1 186 rēnceļi.

Riekstiņi — bij. mājas pag. vidusdaļā, Robežkroga — *Ūbeļu* ceļa l. pusē, starp Robežkrogu (c.) un *Ūbeļiem*. 1939. g. mājas piederēja Jānim Vinčelim. Zemes pl. 41,1 ha.

Riekstnieki — bij. mājas pag. A, Stalānu grāvja l. pusē, starp grāvi un *Kandavu* — *Kalna Ādmiņu* ceļu, Putākšņa (meža) A malā. 1939. g. piederēja J. Strēlnieka mantiniekiem. Zemes pl. 25,6 ha. Šajās mājās 30. gadu beigās dzīvojusi Marijas Plūsumas ģimene.

Rijnieki — mājas Daugavas kr. krastā, 0,3 km uz D no Vīgantes parka (sk. 220. att. pielik.). 1939. g. mājas piederēja Krišam Ārgulim. Zemes pl. 23,29 ha. Kriša Ārguļa ģimenē auga 6 bērni. Viena no jaunākajām atvasēm bija 1918. g. dzimusī Vilma Apsalone (dz. Ārgule), kas aizprecējās uz *Ādmiņiem* (sk. **Ādmiņi**). Mājas mantoja vecākais dēls Krišjānis. Krišjāņa un viņa sievas ģimenē izauga 3 bērni. Krišjānis Ārgulis mira 1960. g. Sieva Paulīne aizgāja dzīvot pie bērniem un mājas pārdeva Skudrovu ģimenei.

No Vilmas Apsalones atmiņām: „Mani vecāki bija Vīgantes muižas zemes rentnieki, un tēvam pēc Pirmā pasaules kara kā brīvības cīņu dalībniekam iedalīja no Vīgantes muižas zemes jaunsaimniecību. Šeit bijusi muižas rija, tāpēc mājas nosauca par *Rijniekiem*.“

1994. g. Rijniekos dzīvoja 7 cilvēki, 2004. g. — 10.

* **Rītupes** — 1954. g. pagasta īpašumā uzskaitītas mājas, kuru atrašanās vieta nav zināma. Dzīvojamā mājiņa bijusi neliela — tikai 1 istaba.

Robežkrogs [uo, uo], vēlāk **Kadiķi** — bij. krogus pag. ZA, Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa 1. malā, 1,8 km pirms Piksteres (u.) tilta (sk. 137. att. pielik.). Brīvvalsts laikā krogus māju nosauca par *Kadiķiem*. Sk. arī **Kadiķi**. Vecais krogus vārds kļuvis par visa jaunā ciema nosaukumu.

„Robežkrogs. Tajā vietā, kur sabūvēja kolhoza „Daugava” centru. Nosaukums laikam cēlies no sēlpiliešu un vīgantiešu zemju dalīšanas. Tā bija pamatīga mūra māja un gluži tuvu lielceļam.” [Kipere 1991]

Pl II 365 rúobežu kr.

Robežkrogs [uo,uo], Jaunieši, Daugava — mazciems pag. Z, Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa 1. malā, 4 km uz A no *Krustakroga*, 1,5 km pirms Piksteres (u.) tilta. Ciems izveidojies padomju varas gados kā bij. kolhoza „Daugava” centrs.

2002. g. Robežkrogā bija šādas mājas: *Zaļenieki* (gateris), *Jaunieši* (dzīvojamā māja, kalte, noliktava, dzirnavas), *Lakstīgalas*, *Birzītes*, *Kaktiņi*, *Apsītes*, *Mednieki*, *Līgotnes*, *Kadiķi* (nodeguši), *Spuldzes*, *Vizbuļi*, *Meldernieki*. Remontdarbnīcas un autogarāžas cēla Dārznieka vadībā. Agrāko gadu kartēs ciems dažkārt saukts par Daugavu vai Jauniešiem.

1989. g. bija 30 iedzīvotāju, 2006. g. — 27.

Robežnieki [uo] — bij. mājas pag. vidusdaļā, ~0,7 km uz A no Robežkroga — *Ūbeļu* ceļa, 1,5 km uz ZA no *Ūbeļiem*. 1939. g. to īpašnieks bija Jānis Subatalovs. Zemes pl. 23,04 ha. Saimnieki nomira, meliorācijas gaitā mājas nojauktas.

* **Rotas** [uo], Kalniņi — mājas, kuru atrašanās vieta nav zināma. 1938. g. Jānis Dāboliņš *Kalniņus* pārdēvēja par *Rotām*. Citu ziņu nav.

Rubeni — pag. D, Jelgavas — Krustpils dzc. 1. pusē, 0,5 km uz DA no Staburaga dzc. st. (sk. 221. att. pielik.). 20. gs. pirmajā pusē bija 2 *Rubeņu* mājas, kurās saimniekoja Brants un Freibergs.

1994. g. dzīvoja 1 cilvēks, 2004. g. mājas neapdzīvotas.

Rudiņi — pag. DR stūrī, 0,3 km uz D no Jelgavas — Krustpils dzc., Vīgantes — Zilkalnes ceļa 1. pusē, 0,25 km uz ZA no *Kalna Kalējiem* (sk. 222. att.). 1939. g. piederēja Robertam Krastam. Zemes pl. 22,3 ha. 1940. g. R. Krastam *Rudiņos* bija tālrunis.

Pēc seniem nostāstiem, blakus *Rudiņiem* bijusi muiža.

1994. g. dzīvoja 1 cilvēks, 2004. g. mājas neapdzīvotas.

Pl II 365 rudiņi; DI IV/1 186 rudiņi.

Ruķi — bij. mājas pag. DR stūrī, Vīgantes — Zilkalnes ceļa 1. pusē, pie Sunākstes pag. robežas. Dzīvojuši *Kalēji*.

DI IV/1 186 ruķi.

Rūķi — jaunceltne Vīgantes — Zilkalnes ceļa kr. pusē, 1 km uz D no *Krustakroga*, Vīgantes meža ZR malā.

2003. g. tikai izrakta bedre mājas pamatiem.

Salenieki — mājas pag. DA stūrī, Piksteres (u.) līkumā, 1,5 km uz DA no Staburaga dzc. st., 0,5 km no Sunākstes pag. robežas (sk. 223. att. pielik.). 1939. g. mājas atradās Sunākstes pag., to īpašnieks bija Jānis Žagata. Zemes pl. 30,24 ha. 1940. g. Jānim Žagatam Sunākstes *Saleniekos* bija tālrunis. 1941. g. represiju laikā saimnieks bija paslēpies, taču vēlāk viņu izsekoja un nošāva. Mājās palika sieva Lilija un dēls Jānis. Pēc Otrā pasaules kara ģimene pārcēlās uz Jelgavu, mājas palika kolhoza īpašumā. Atmodas gados pieteicās mantinieki, mājas tomēr palika kolhozam, un tās nopirka meža izstrādes uzņēmējs Aivars Vindulis.

1994. g. mājās dzīvoja 2 cilvēki, 2004. g. — 1.

222. att. *Rudiņi* 1992. g. J. Tālberga foto. AiVMM 23902/102.

Sarkanais krogs [uo], vēlāk **Muktiņi** — bij. krogus Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa 1. malā, Muktiņos (c.). 30. gadu beigās krogus ēka nosaukta par *Muktiņiem*. Sk. arī **Muktiņi**.

PI II 365 s^oarkanais kr.

Saulgozes [uo] — mājas ~1 km uz D no Robežkroga (c.) (sk. 224. att.). Celtas padomju varas gados, pārvēdot uz šejieni mirušās Kazu Jūles māju *Tiltiņus*. *Saulgozēs* dzīvojusi bij. *Mākuļu* saimniece, kura jau mirusi.

1993. g. ekspedīcijā Aizkraukles muzeja darbinieki šajās mājās pierakstījuši mūsdienīgu spoku stāstu: *Saulgožu* bēniņos jau kopš 1990. g. apmetoties citplanētieši ar visu gaisa kuģi. [AiVMM]

1994. g. un 2004. g. mājās dzīvoja 1 cilvēks.

Saulieši, agrāk Pundāni — pag. ZA stūrī, Piksteres (u.) l. krastā, 1,5 km uz D no Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa un Piksteres tilta (sk. 225. att. pielik.). 1938. g. Zelma Vilhelmīne Bite, dzimusi Grāvītis, mājas „Pundanu-Grāvīšu-Pētera Nr. 63” nosauca par *Sauliešiem*. 1939. g. piederēja Zelmai Bitei. Zemes pl. 40,7 ha.

Kādu laiku *Sauliešos* darbojusies kolhoza ēdnīca, kuru vadījusi Marta Zilberga. SP materiālos atrodams šāds interesants fakts: 1948. g. 15. jūlijā kolhoza „Daugava” kopsapulcē Jēkabpils apriņķa pārstāvis iesaka no arteļa (kolhoza) izslēgt Heinrichu Biti par aktīvu darbību vācu okupācijas laikā. Kopsapulce, apspriežot šo jautājumu, nolēmj atlikt izlemšanu, jo vietējiem cilvēkiem šādu ziņu nav.

Saimnieks Heinrichs Bite (1890—1982) uz dažiem gadiem no kolhoza pārgājis strādāt mežniecībā, tad atgriezies un līdz mūža beigām strādājis par dārznieku, taču savos *Sauliešos* vairs nav ticis. [SP]

Heinrichs Bite aiz sevis atstājis ne tikai ziedošu, augļus nesošu ābeļdārzu, bet devis arī lielu ieguldījumu novada kultūrvēsturiskajā attīstībā. Apbedīts Sēlpils kapos.

20. gs. 90. gados *Sauliešus* mantojusi Rīgā dzīvojošā mazmeita. Jaunā īpašniece *Sauliešos* dzīvojošos cilvēkus no mājām izlikusi.

2004. g. mājas neapdzīvotas.

Saules muiža — bij. muiža Vīgantes — Zilkalnes ceļa 1. pusē, 2,5 km uz D no Vīgantes muižas. Bijusī Vīgantes muižas pusmuiža. Pie tās bijis liels augļu dārzs. Muižas pārvaldnieks bijis Štelmahers. Agrārās reformas laikā muižas vietā izveidotas 2 jaunsaimniecības: *Saulītes* un *Dambji*. Pie abām vēl saglabājušās Saules muižas ēku drupas. Sk. arī **Saulītes** un **Dambji**.

O. Pētersenam „Saules muižā Nr. 21”

1940. g. bija tālrunis.

PI II 365 saules m.; DI IV/1 186 saules m.

1915. g. kartē Зонненгофъ.

Saulītes, agrāk Saules muiža — bij. muiža, tagad mājas Vīgantes — Zilkalnes ceļa 1. pusē, 1,2 km uz D no *Krustakroga* (sk. 226. att.). Tās ir daļa no bij. Saules muižas, kas neatkarības laikā izveidota par jaunsaimniecību. 1939. g. īpašnieks bija Pauls Mudelis. Zemes pl. 21,8 ha. Ļaudis stāsta, saimnieks bijis tautā iecienīts dziednieks, kurš ārstējis gan cilvēkus, gan lopus (rozi, vīveles u. c. kaites). Pēc tēva nāves

224. att. *Saulgozes*. J. Tālberga foto. AiVMM 23902/1516.

226. att. *Saulītes*. 1992. g. J. Tālberga foto. AiVMM 23902/116.

dēls mājas pārdevis Sidorovu ģimenei, kas dzīvo un strādā Koknesē, bet šeit mēdz pavadīt brīvo laiku. Sk. arī **Saules muiža**.

1994. g. dzīvoja 4 cilvēki, 2004. g. — 2.

Saulkrasti, senāk Ķuzāni, Lejas Ķuzāni — bij. mājas pag. DA stūrī, bij. Ķuzānos (c.), Piksteres (u.) kr. krastā, 1,2 km uz DA no Staburaga dzc. st., netālu no Sēlpils pag. robežas (sk. 227. att.). *Ķuzāni* minēti 1897. g. tautskaitē. Pēc Pirmā pasaules kara bijuši to nedaudzo pagasta

227. att. *Saulkrasti*. 1992. g. J. Tālberga foto. AiVMM 23902/73.

228. att. Skatuve *Ķuzānos (Saulkrastos)*, 20. gs. 20. gadi. Uz skatuves sēž mājas saimnieku Elkšņu ģimene. Kr. pusē stāv skolotājs un režisors Dzirkalis. Foto no Elkšņu ģimenes arhīva.

māju skaitā, kuras nebija nopostījis karš, tādēļ 20. gs. 20. gados šīm mājām bija milzīga nozīme kara laikā izpostītā Sēlpils pag. atdzimšanā, šeit veidojās zināms sabiedriskās dzīves centrs. Sākumā šajā mājā darbojās divklasīga pamatskola, bet vēlāk, līdz 1925. g., *Ķuzānos* mācījās Sēlpils pamatskolas 5. un 6. klases audzēkņi. Plašajā dzīvojamā ēkā bija iekārtota neliela skatuve, uz kuras izrādītas īsas ludziņas (sk. 228. att.). Darbojies stīgu orķestris un koris. Kultūras pasākumos līdzī darbojies nākamais komponists Pēteris Barisons. Kādu laiku *Ķuzānos* bijusi arī pienotava. Sk. arī **Ķuzāni**.

1938. g. Anna Elksnis, dzimusi Lejiņš, mājas „*Ķuzan Nr. 12*” nosauca par *Saulkrastiem*. 1939. g. tās piederēja Annai Elksnis. Zemes pl. 55,3 ha. 1940. g. Jānim Elksnim bija tālrunis.

1948. g. 27. martā Sēlpils pagasta DDP Izpildkomiteja nolēma, ka *Saulkrasti* ir „kulaku” saimniecība, kas traucē lauksaimniecības arteļa darbu, un Anna Elksnis ar ģimeni pārvietojama uz citu pagastu. Tas nebūs izdarīts, jo 1949. g. martā Annu Elksni no *Saulkrastiem* kopā ar ģimeni izsūtīja. Par šiem smagajiem notikumiem atmiņās dalās A. Elksnes dēls Jānis Elksnis: „Mani arestēja 1944. g. 28. septembrī. Notiesāja pēc panta 58-1^a uz 10 gadiem. Ģimeni — māti Annu kopā ar dēlu, vedekli, manu sievu Dzidru un četrgadīgo meitu Rasu — izveda uz Omskas apgabalu. Pēc soda izciešanas aizbraucu pie ģimenes, un 1956. g. atgriezāties Latvijā. Tikai ne savās mājās. Māte un vecākais dēls apmetās vedeklas mājās, es un Dzidra — viņas māsas mājās Sēlijā. Pēc 2 gadiem tiku *Saulkrastos* nevis kā to īpašnieks, bet kā kolhoza biedrs. Mājas bija izpostītas, jo tur bija dzīvojuši visādi iebrāucēji, kas rīkojās pēc principa „сгорела одна деревня, поедем в другую” (viena sādža nodegusi, brauksim uz citu). *Saulkrastu* mājas bija ciema bilancē, man viņas bija jānopērk, bet rajonā tam nepiekrita. Kad kolhoza priekšsēdētājs tomēr panāca, ka mājas tiktu man atdotas, mainījās priekšsēdētājs, un jaunais pilnsapulces lēmumu negribēja atzīt. Pametu dzimtās mājas un aizgāju uz *Līgotnēm* tagadējā Sēlpils pag. Atmosdā laikā bija tiesības atgūt mājas, tās atdevu vecākai meitai Rasai, kura gan tur nedzīvo, jo pēc manas aiziešanas atkal „saimniekoja” iebrāucēji. Rezultātā palikuši pussagruvuši mūri. Mana māte mira 1969. g. 86 gadu vecumā, savas mājas vairs neredzējusi. Man nav tik lielu līdzekļu un spēka, lai atkal *Saulkrastus* atjaunotu. Pārāk daudz prasījusi Sibīrija.” [No J. Elkšņa vēstules 2005. g. janv.]

Jānis Elksnis kopā ar Dzidru joprojām dzīvo Sēlpils pagasta *Līgotnēs* un 2004. g. nosvinēja 60 gadu kopdzīves jubileju.

2004. g. *Saulkrasti* joprojām bija tukšas, neapdzīvotas mājas.

2005. g. dzīvojamai ēkai vairs nebija jumta, mājas var uzskatīt par drupām (sk. 229. att. pielik.).

* **Sekstēni** — bij. mājas Daugavas kr. krastā, Dopeļu senkapu teritorijā. Kā zināja stāstīt Vents Vītols, kura vectēvs bijis *Piģēnu* saimnieks, *Sekstēni* pazuduši pēkšņi, vienā naktī. Liekas, ka mājas būs iebrukušas karsta kriterē. Vēlāk šai vietā atrastas senlietas.

Senči, agrāk Iepukņi — māju drupas pag. A daļā, *Kandavu* — *Kalna Ādmiņu* ceļa kr. pusē, 0,5 km uz Z no Sēlpils pag. robežas. „Iepukņi Grāvīt” minēti jau 1897. g. tautskaitē. 1938. g. Kārlis Grāvītis savu īpašumu „Epokne-Lel-Jurre Nr. 22” nosauca par *Senčiem*. 1939. g. mājas piederēja Kārlim Grāvītim. Zemes pl. 38,6 ha.

20. gs. 90. gados bija saglabājusies vienīgi kūts.

2002. g. reģistrēts nekustamais īpašums *Senči*, bet mājas jau pārvērtušās drupās.

Silmales — mājas pag. ZR, 0,5 km uz Z no Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa, ~1 km uz ZR no *Krustakroga* (230. att. pielik.). 1939. g. saimniece bija Marija Albrehta. Zemes pl. 21,77 ha.

Mājas mantoja Zolbergi un pārdeva. Tagad tajās dzīvo Lazdoviču ģimene.

1994. un 2002. g. mājās oficiāli dzīvoja 1 cilvēks.

Sīpola dzirnavas [uo]. Sk. **Vīgantes ūdensdzirnavas**.

Sīpoldzirnavas [uo]. Sk. **Vīgantes ūdensdzirnavas**.

Sirsniņas, agrāk Glīdzaiņi — bij. mājas pag. A, *Kandavu* — *Kalna Ādmiņu* ceļa l. pusē, 2,2 km uz D no Robežkroga (c.). 1939. g. māju īpašnieki bija A. Grāvītis, P. Elksnis un Ieva Aizups. Zemes pl. 10 ha.

„Ap 30. gadu beigām šo jaunsaimniecību nopirka Kārlis Kļaviņš, Veltas Vitkovskas tēva brālis. Jau krievu laikā viņš mājas atkal pārdeva. Saimnieki mainījās vairākkārt. Beidzot *Sirsniņas* palika tukšas un māja nojaukta meliorācijas darbos.” (V. Vitkovska.)

Skrūves — bij. mājas pag. DR stūrī, Vīgantes — Zilkalnes ceļa l. pusē pie Sunākstes pag. robežas. Senāk ietilpa Sunākstes pag. un piederēja Lielsunākstes muižai, par ko liecina „Valsts Lielsunākstes muižas zemnieku māju „Skrūve Kalna Nr. 29” plāns, reģistrēts 1910. g. 25. jūnijā”.

Saglabājies šāds ieraksts: Pēteris Beits pārdod Mildai-Marijai Lazdiņš savu domātu pusi no Skrūves Nr. 29 mājām koppl. 23,41 desetīnas līdz attiec. ēku daļām, tiesībām, piederumiem un pienākumiem par 3500 latiem (1938. g. 20. janv.). [SP]

DI IV/1 187 *skrūves*.

Skudras, agrāk Skudres — mājas, komponista P. Barisona muzejs pag. A daļā, Skudru kalnu DA stūrī, ~1,5 km uz DA no Robežkroga (c.) (sk. 231. att. pielik.). 1897. g. tautskaitē minētas 2 *Skudru* mājas. 1938. g. mājas „Skudre-Ans Nr. 106” nosauca par *Skudrām*, bet „Skudre Pēter Nr. 107” kļuva *Vairogi*. 1939. g. mājas piederēja Edei Barisons. Zemes pl. 40,4 ha.

1904. g. 18. aprīlī Mārtiņa (1868–1949) un Edes (1881–1943) Barisonu ģimenē piedzima dēls — nākamais komponists, diriģents un mūzikas pedagogs Pēteris Barisons (1904–1947) (sk. 232. att. pielik.).

Izmantojot P. Barisona dienasgrāmatas ierakstu viņa pēdējā dzimšanas dienā 1947. g. 18. aprīlī, varam gūt priekšstatu par *Skudrām*, kādas tās bijušas pirms 100 gadiem, pirms posta dienām, kuras atnesa Pirmais pasaules karš: „Vecajā mūra mājā dienvidu pusē bija kambaris ar nelielu logu uz dārza pusi. Logu aizēnoja ābeļu zari; starp ābelēm daži bišu stropi, no kuriem viens sarkanbrūns ar baltām rūtīm, kā no ķieģeļiem mūrēts. (..) Pāri pagalmam pretī sakumpusi, vecā klētiņa ar sūnu jumtu, caur kuru jau vietām redzamas kailas kārtis. Klētiņas galā maza nojumīte un turpat ābele, tad lielais, baltais ceriņu krūms, pie tā aka un tālāk, uz viņlaužu pusi, veca, liela rija. Rijas jumts varen augsts, nojumes gandrīz līdz zemei, bet vidū redzama augsta

233. att. P. Barisona māte Ede Barisone. Foto no Barisonu ģimenes arhīva.

apaļu baļķu siena ar lielām, apkvēpušām durvīm uz rītu pusi. Rija snauda kā pelēns midzenī, bet sētā dunēja soli. Tur staigāja tētis, vecā mamma, Pētertēvs ar pipi zobos, Pētermāte skaļu balsi, Marča tēvs ar zaļu padeguni, Marčs, Aža... varbūt vēl citi. Tie bija manas dzīves gaitas sākuma liecinieki." [P. Barisons.]

Visu mūžu komponists ļoti mīlējis māti Edi, savos atmiņu pierakstos viņu vienmēr mīli saucot par māmiņu. Ede bija čakla, darbīga latviešu lauku sieviete, grūtu, vienmēr nebeidzamu darbu pildītu ikdienu, bet apveltīta ar asu prātu, labu sirdi, liela dziesmu zinātāja un dziedātāja. (Sk. 233. att.)

P. Barisona dienasgrāmata glabā arī mīļās māmiņas atmiņu stāstījumu: „Man, dēls, jaunības tikpat kā nebija. Tikko kā iesvētīja, tā bija jāprecas, 18 gadu vecumā. Mums gāja grūti, ļoti grūti. Tēvs agri nomira. (..) Mājai nebija saimnieka, darbi neveicās. Mājai bija vairāki mantinieki, nesatika, sāka tiesāties. (..) Man bija vēl brālītis un māsiņa, jaunāki par mani, bet īsi pēc tēva nāves arī viņi nomira. Mammai viena gada laikā bija jāpiedzīvo trīs bēres. (..) Rudeņos brauca uz Rīgu — ar zirgiem. Veda pārdot sīpolus, kādu vasarā ietaupītu sviesta spainīti. Mums bija mazs zirdziņš Bērītis, bet ļoti izturīgs. Brauciens ilga 2 dienas turp, 2 atpakaļ. Nakti bija jāguļ kādā krogā. (..)

Pavasārī biju tikko iesvētīta, skaitījos nu liela meita, kaut tikai 17 gadu. Mamma runāja: redzi, cik mums grūti iet, saimnieks ir vajadzīgs, tev jāprecas. Tikko biju apprecējusies, nepilnu gadu nodzīvojusi, viņš saslima un nomira. (..) Mēs ar mammu palikām atkal bez palīga, bez padoma, ilgi tā nevarēja. (..) Un tā valodas bija aizgājušas līdz seciešiem. Atbrauca tavš tētis ar vienu radnieku, pacieņojās, apskatījās. Viņš arī izrādījās mazrunīgs un bailīgs, tāpat kā es. Aizbrauca. Domājām, pārlikām ar māti, ko darīt. Es nemaz nedomāju par to, patīk man vai nepatīk, zināju tikai, ka tas ir jādara, jo citādi nevarēja. Un tā kādā ziemas dienā jūdzu Bērīti, saņēmos un braucu turp, uz seciešiem. Uzņēma laipni. Māte sauca par meitiņu, cepa blinčukus (pankūkas — R. A.) mielošanai. Ciemojos, bet pie īstas runāšanas netikām. Liekas, viņš tā kā grib ko teikt, bet nepasaka. Jābrauc mājās. Māte saka: nu ej, dēls, tak pavadī to viešņu kādu gabalu. Un tā viņš uzmetas uz sliedu galiem, braucam. Es domāju: nu pie kādas skaidrības tak jātiek, un, tā kā viņš bija aiz muguras, seja nebija redzama, tad saņēmos un prasīju: (..) nu kā tad būs, nāksi ar uz tām *Skudrēm* vai nē? Atbildēja: nu būs jau tad jāiet. Tā iznāk, ka es biju tā baidinātāja. (..) Tētis bija darbā straujš un izturīgs. Mums saskanēja. Sējām daudz rudzu, visus ar rokām plāvēm, pa nedēļai dienu no dienas. Sējām daudz linus, plūcām pa nedēļai. Tētis kājas sabojāja, rudeņos brizdams aukstajā linu mārķā pie malā vilkšanas. Sākām gādāt materiālus māju būvei: lauza radzes krastmalā, cēla iegūlušos lielos akmeņus laukos, skaldīja un veda mājā. Ziemās brauca uz Sauku mežu pēc baļķiem 25 verstes un vēl tālāk. (..) Mūsu dzīve sāka ātri iet uz augšu, jo mēs bijām jauni, spēcīgi un darba prieka pilni." [P. Barisons.]

Ziemā, kad mazajam Pēterim vajadzēja vērt Sēlpils pamatskolas 1. klases durvis, viņš smagi saslima un uz skolu netika. Lai prāvais un visādi apdāvinātais zēns nākamajā ziemā varētu mācīties jau 2. klasē, māmiņa viņu vasarā sūtīja pie Sēlpils skolas skolotāja mācīties. Mācības padevās viegli, tomēr jāteic, ka Pēteris vispirms apguva mūzikas zināšanas un tikai pēc tam parastās mācības. Pirmais mūzikas skolotājs zēnam bija Skudrīšu Pēteris, kas uzdāvināja pirmo cītaru. Un muzicēšana sākās no 7 gadu vecuma.

Laikā, kad zēnam vajadzēja mācīties Sēlpils pamatskolas 2. klasē, Sēlpils pagasts bija nokļuvis Pirmā pasaules kara krustugunīs. Frontei tuvojoties, 1915. g. vasaras beigās Barisonu ģimene bija spiesta pamest dzimtās mājas un doties bēgļu gaitās uz Vidzemi.

Par šo dienu skaudrajiem notikumiem atmiņas glabā pusaudža Pētera 1915. g. rakstītā dienasgrāmata: „Rudzi savesti visi šķūnī, gaida kulšanu, izkultu, būtu ko paņemt līdzī maize. Maizes šogad pārpilnīgi, visam laba raža. (..) Pievakarē pēkšņi parādās pie Siliņa stūra kara pulki — rati, zirgi, lielgabali, ķēķi ar kūpošiem skurstenīšiem —, visi dodas pret vāciešiem. Pirmo reizi karaspēks acu priekšā. (..) Visu nakti gaišs, ļaudis uztraukti, neguļ. Rītā pienāca steidzīga ziņa: jānoposta visi tūrumi, jānorullē, jānoecē, jānogana ar lopiem, šķūņos savestā labība jāsaaber ar zemēm un jāsalej ar petroleju. Tātad pēdējā brīža vēstnesis. Ir pienācis laiks arī manam tētim taisīt balto būdiņu. Aizgāja uz birtzaliņu, nocirta jaunas, smudras lazdas, ielieca lokveidīgas, sastiprināja (virs ratiem — R. A.), uzstiepa virsū baltus palagus, un jaunais „dzīvoklis“ gatavs. (..) Sarīkoja, ko varēja, un gaidīja līdz pēdējam brīžam. (..) Otrā dienā var redzēt ugunīņas laistāmius vīgantiešus, seciešu laukos, it kā svecītes — status dedzina.

Saulīte laidās rietēt. Maigs augusta vakars, ugunī, lodēs un lielgabalu pērkonī tīts. Drudžainā steigā rīkojamies prožām. Ienākuši pēdējie krievu zaldāti — dedzinātāji. Ienaidnieka lodes svelpj pāri galvām. (..) Aizskrēju vēl pēdējo reizi uz dzimtenes birtzaliņu. (..) Pats nepieciešamākais bija salikts. Bija 3 zirgi, vienu vezumu tēvs aizveda iepriekš vienu gabalu, lai varētu vairāk paņemt līdzī. (..) Tā nu mēs arī gājām. (..) It kā smagi dzelzs vārti aiz mums aizkrita, kur vairs nav brīv atgriezties: „Bēgļi!“ [P. Barisons.]

Bēgļu gaitās Vidzemē, Kalsnavas apkārtnē, pavadītas 3 ziemas, un tikai vienā no tām Pēteris apmeklēja skolu. Tas arī paliek vienīgais ar skolas solu saistītais gads visā turpmākajā dzīvē, bet, kā izrādās vēlāk, tas nav šķērslis, lai viņš 1934. g. sekmīgi beigtu Latvijas Konservatoriju.

1918. g. maijā Barisonu ģimene atgriežas izpostītajās *Skudrās*.

Par atgriešanos Pēteris Barisons raksta, ka, redzot dzimto māju postāžu, ir „šausmīgi, sirds sažņaudzas, viss liekas kā drausmīgs sapnis“. „Atlikušie mūri apauguši ar lielu zāli, apvilkti ar drāšu žogiem, tranšejas visapkārt, šausmīga aina. Pametu acis tālāk, viss dzeltena smilšu jūra no ierakumiem, kur nav smilts, tur pelēka vecā zāle; viss kluss, mierīgs,

ne putniņa dzird, ne redz, pat vārnu nevar ieraudzīt, viss kā miris. (...) Pāri bijušam sakņu dārzam aizvijas likumots tranšeju grāvis, gar šķūņa priekšu, tilta galu, prom pār lauku, gar šķūņa otru malu atkal plati žogi, sētas vidū daudz granātu bedres, akas vietā arī tikai bedre, (...) dārzā tikai pāris lielas bedres izrautas, piestāipīts ar drātīm un aizaudzis ar vecu zāli. Pagrabam durvju vietā ietaisīts logs, gals uz vakaru pusi izsists, un tur ietaisītas durvis, tad līdzās dārzā ierakta baraka, kā rādās, tad pagrabā turējuši zirgus un barakā paši dzīvojuši, viss viņiem ierīkots „ērti“, cik to apstākļi ir atļāvuši. Atgriežoties *Skudrās*, par apmešanās vietu kļuva Siliņš, barakas, kurās vācu štābs esot dzīvojis.“ [P. Barisons.]

Sākas smags darbs, lai sakoptu sapostītos laukus, uzceltu pašu dzīvošanai pagaidu ēkas. Galvenais smagā darba darītājs ir Pēteris, jo tēva plecus liec jau smagā darbā vadīto gadu nasta. Tomēr darbs nav šķērslis, lai Pēteris aktīvi iesaistītos Sēlpils pagasta sabiedriskajā dzīvē. Svētdienās, svētku dienās un reizēm arī darbdienu vakaros viņa ceļš ved uz sarīkojumiem vai dziedāšanas, orķestra un teātra mēģinājumiem Ķuzānos, Danfeldē, Vīgantē, Zvejnieklīcī un citur. Jauneklim vēl nav 20 gadu, bet viņš jau mēģina roku diriģēšanas mākslā.

1922. g. jūnijā rodas doma dibināt sieviešu kori, un P. Barisonu aicina par diriģentu.

1923. g., kad Pēterim ir tikai 19 gadu, ir tapusi viņa paša sacerētā dziesma „Staburaga atmoda“.

„1923. g. 25. martā. (...) Šorīt atkal saposos iet uz Apsalonu (diriģents J. Apsalons — R. A.), lai aiznestu viņam savu tiesu priekš „Staburaga“ kora; aiznesu arī viņam savu „Staburaga atmodu“ — teicās apskatīt tuvāk un, ja varēšot samācīties, tad „speršot“ nākošajā repertuārā iekšā.“ [P. Barisons.]

Dziesma diriģentam J. Apsalonam patikusi, jo tajā pašā vasarā *Zvilnu* šķūnī notiek sarīkojums un P. Barisona dziesmas „Staburaga atmoda“ pirmatskaņojums.

1923. g. 19. augustā dienasgrāmatā tapis ieraksts: „Šodien uzved manu pirmo kora dziesmu, par kuru daži ļoti interesējas, kad nodziedāja otrreiz „Staburaga atmodu“, izsauca autoru. Rokas spiedienu, pateicību bez gala.“ [P. Barisons.]

1923. g. rudenī P. Barisons dodas uz Rīgu un iestājas E. Vīgnera Fonoloģijas institūtā, teicami to pabeidz, iegūstot skolotāja diplomu. Pēc tam seko mācības Latvijas Konservatorijā J. Vītola kompozīcijas klasē un J. Mediņa simfoniskā orķestra diriģentu klasē.

Ziemas Rīgā, vasaras un svētku dienas *Skudrās*. *Skudrās* smags fizisks darbs, rūpes par dzimto sētu, bet arī jaukas atpūtas stundas kopā ar draugiem.

1930. g. 19. aprīļa ieraksti dienasgrāmatā vēstī: „(...) visu dienu rāvos ar stādīšanu. Iestādīju 9 ķiršus, 3 plūmes, kļavu un 2 ozolus ceļa galā pie lielceļa. Man pašam 26 gadi, bet ozoliņi vēl nav pat krietnas kaņepes lielumā, (...) jau sen biju nodomājis piestādīt augšējo sakņu dārzu. Tētis ar jauno puisi nāk palīgā. Tēšam mietus, rokam, spraužam, stādām, un vēl vakars nav pienācis, ka jaunais dārzs jau sastādīts (20 ābeles).“ [P. Barisons.]

Lūk, 1931. gada Pēterdienas svinēšana: „Māmiņa izcepusi kūku, sasējusi sieru. (...) Atnāk šolauži. Gan neiznāk līgošana, bet parastā ēšana un dzeršana ar debatēm par saimnieciskiem jautājumiem un sliktiem laikiem. Jau galīgi tumšs, kad ierodas draugi līgodami, katrs nesdams līdzī naktsvijoļu pušķi — šīs brīnišķās puķes. Līgošana, dziedāšana jau tuvu pusnaktij. Te atskan aiz loga spēcīga līgošana: „Celies, Pēter, uzvelc bikses...“ Sanāk pilna istaba Pēterbērnu, vesels bars, nākdami no *Iepukņu* kāzām. Atkal līgošana, dziedāšana, tikai ar iedzeršanu rādās tā bēdīgi — starp līgotājiem daudz atturībnieku.

Aust jau rīta gaisma, kad ciemiņi pošas uz durvju pusi. Ejam pavadīt. Visi omulīgi uz nebēdu: dzied, lec gaisā, rīko skriešanās un ķeršanas sacīkstes, dejo kazāku. Sevišķi jocīgs skats, noejot lejā, olnīcā, kur palsā rīta krēslā visi sāk kliegt, sist plaukstas un lekt „kazačoku“. No malas paskatoties, liekas, ka visi būtu drīgenes sarijušies jeb citādā ceļā saprašānu pazaudējuši — un taču tas tikai vaļīgs, brīvs prieks, mirklis, kad cilvēks, jautrības spārnots, izraujas no sastingušās pieklājības žoga.“ [P. Barisons.]

Studiju gados P. Barisona darbība bijusi ļoti daudzpusīga. Viņš rīkojis koru koncertus, mūzikas kursus, rosinājis cilvēku mīlestību uz mūziku un dziesmu. Radošajā darbā panākumu nav trūcis. 1932. g. 16. martā Latvijas Universitātes koris diriģenta Bobkovica jubilejas koncertā pirmo reizi Rīgā dzied P. Barisona dziesmu „Kā sniegi kalnu galotnēs“. Tajā pašā dienā Konservatorijas operu vakarā P. Barisons pirmo reizi diriģē operas „Demons“ sieviešu kori pēdējā cēlienā. Tā ir viņa diriģenta debija Konservatorijas diriģentu klasē. 1932. g. 9. maijā „Jaunākajās Ziņās“ ir nodrukāts Latviešu Dziesmu svētku biedrības godalgoto dziesmu saraksts. No 60 iesniegtajām dziesmām godalgas izpelnījušās tikai 8, un viena no tām ir P. Barisona „Dziesmas lielas lidotājas“ ar moto „Lai dziesmās līgo kalni, lejas“.

Kā izsakās pats autors, „tā ir pirmā vērtīgā uzvara pie „zvērīnātiem“ tiesnešiem“. Gadu vēlāk, 1933. g. 24. martā, P. Barisons rakstījis: „Ir divējāda veida komponisti: ir tādi, kas raksta priekš kritiķiem, un ir tādi, kas raksta klausītājiem. Ja būšu komponists, tad laikam ierindošos starp pēdējiem.“ [P. Barisons.]

1933. g. 8. vispārējos latviešu dziesmu svētkos apvienotie kori svētku koncertā pirmo reizi dzied dziesmu „Dziesmas lielas lidotājas“.

1934. g. 27. maijā P. Barisons absolvē Konservatoriju un dienasgrāmatā raksta: „Vienpadsmit gadu mocošu šaubu, neatlaidīgas gribas, nerimstoša darba, sekojot mūzas aicinājumam. Šajos gados aprakts jaunības labākais laiks, labākie spēki atdoti, bezgala daudzi upuri nesti, viss, ko cilvēks var dot, bet uzvara tomēr gūta! (..) Varu mierīgi skatīties acīs tiem, kas no manis kaut ko gaidījuši. (..) Kaut kas no manas skaņu valsts tomēr ir jau skanējis koncertos, dziesmu svētkos, konservatorijā, operā, un, kaut niecīgos apmēros, esmu nokļuvis līdz operas diriģenta pultij, par ko vēl nesenā pagātnē pat neiedrošinājos sapņot. (..) Skan ausīs profesora teiktie vārdi: (..) Konservatorijai būs ļoti patīkami, ja jūs aktā (Konservatorijas beigšanas akts — R. A.) nodirīgēsāt savas 1. simfonijas 1. daļu.“ [P. Barisons.]

Daudzveidīgs bija Pētera Barisona turpmāko dzīves gadu darbības lauks: viņš diriģēja korus, simfoniskos orķestrus Rīgā, Jelgavā, Jūrmalā. Bija Nacionālās operas diriģents (1936–1937), Latvijas Konservatorijas pedagogs, docents, pirmais Kompozīcijas fakultātes dekāns, Kompozīcijas katedras un simfoniskā orķestra diriģentu klases vadītājs (1944–1947). Daiļradē pievērsies simfonijai un vokālajai mūzikai.

Talantīgā mūziķa un komponista dzīves ceļš bija īss, tikai 43 gadi. Viņš mira pēkšņā nāvē 1947. g. 13. jūlijā ceļā uz Sēlpils kapsētu, kurā kopš 1943. g. rudens mūža mierā dus mīļā māmiņa Ede Barisone. Ceļmalas priede, pie kuras pārtrūka Barisona dzīves pavediens, tautā guvusi Barisona priedes vārdu. Tagad pie tās viņam novietots piemiņas akmens, bet kapa vieta atrodas Sēlpils kapsētā blakus māmuļai (sk. 234. att. un 235. att. pielik.).

Nākamajā gadā pēc komponista nāves, 1948. gada Dziesmu svētkos, pirmo reizi izskanēja viņa komponētā „Dziesmai šodien liela diena“ ar dzejnieka A. Skalbes vārdiem. Jau toreiz bija skaidrs, ka šī skaistā dziesma izteic svētku dziļāko būtību un ka tai lemts ilgs mūžs. Kopš tā laika Dziesmu svētki arvien iesākas ar Pētera Barisona „Dziesmai šodien liela diena“.

P. Barisona aizsākto mūzikas pedagoga taku turpina viņa dēls Gunārs (dz. 1946. g.). Pēc komponista nāves viņa kundze Elza no Rīgas pārcēlās uz dzīvi *Skudrās*. Mājas 2. stāvu viņa saglabājusi neskartu. Tur iekārtotais muzejs lepojas ar mūziķa gultu, klavierēm, ģitāru, daudziem fotoattēliem un relikvijām. Pie sienas — vainagi, kas saglabājušies no 1947. gada (viens no Dziesmu svētkiem, bet lielākais P. Barisona bērnu dienā šurp atceļojis no Sēlpils pašdarbniekiem). [Lukšis 2000]

1948. g. 24. aprīlī kolhoza „Druva“ kopsapulcē nolemts par rēķinvedi pieņemt Elzu Barisoni, kura protokolē arī valdes sēdes. Kolhoza kantoris tiek ierīkots E. Barisones mājās — *Skudrās*. Pateicoties E. Barisonei (1911–1969), *Skudrās* tika rīkoti Pēterim Barisonam veltīti piemiņas vakari un citi pasākumi un tās ilgu gadu bija viens no toreizējā Staburaga ciema kultūras centriem. E. Barisone mūža mierā dus kopā ar Barisonu ģimeni Sēlpils kapsētā.

Skudrās tagad ir Edītes un Kārļa Zemešu zemnieku saimniecība, kas nodarbojas ar graudkopību un lopkopību. Edīte audzina 5 bērnus un palīdz gādāt par P. Barisonam veltīto muzeju, par kuru atbildību uzņēmusies viņas māte Jevdokija Bukša.

Pēteri Barisonu par savu novadnieku uzskata gan Staburaga pag. (šeit atrodas viņa dzimtās *Skudras*), gan Sēlpils pag. (šeit ir nāves un pēdējā atdusas vieta). Komponista aktīvā sabiedriskā darbošanās notikusi abos pagastos, un abos pagastos tagad tiek rīkoti viņam veltīti piemiņas pasākumi. Par godu P. Barisona simt gadu jubilejai 2004. g. pirmo reizi sakopotas vienā grāmatā un izdotas viņa „Kora dziesmas“. Grāmatas atvēršanas svētki notika 2004. g. 8. maijā Sēlpils kultūras namā Sēlijā. Vīgantes parkā veidojas jauna, skaista tradīcija — Pēterdienas koncerti ar P. Barisona dziesmu skandēšanu.

1994. g. *Skudrās* dzīvoja 10 cilvēku, 2004. g. — 9.

PI II 365 sku^{drēs}; DI IV/1 186 *skudras*.

Skudras — neoficiāls mazciems Skudru kalnos. Tā ir māju grupa ~1 km uz D no Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa, uz DA no Robežkroga (c.). 90. gadu sākumā bija nodomāts šo vietu uzskatīt

par mazciemu. Oficiāla pagasta padomes lēmuma par to nav. Skudrās varētu iekļaut *Ārītes, Saulgozes, Kalna Mākuļus, Strautiņus*, bij. *Mākuļus, Vairogus, Ķiršus* un *Skudras*. Starp *Ārītēm* un *Kalna Mākuļiem* atrodas Pirmā pasaules kara vācu karavīru kapi — **Mākuļu vācu kapi**.

Skudras. Sk. **Mākuļi**.

Skudres. Sk. **Skudras**.

Skujaini, Skujāņi — mājas pag. DA stūrī, Piksteres (u.) lokā, 2 km uz DA no Staburaga dzc. st., 0,5 km no Sēlpils pag. robežas un 0,7 km no Sunākstes pag. robežas (sk. 236. att. pielik.). Agrāk atradās Sunākstes pag. 1940. g. Jānim Skujānam Sunākstes *Skujānos* bija tālrunis. Zemes īpašums ir **Skujāņi**.

1994. g. dzīvoja 1 cilvēks, 2004. g. mājās neapdzīvotas.

DI IV/1 187 *skujaiņi*.

Skujāņi — zemes īpašums pag. DA stūrī, kurā atrodas mājas *Skujaiņi*. Sk. arī **Skujaini**.

Slastu krogs. Sk. **Slazdukrogs**.

Slavieši — mājas pag. vidusdaļā, pie 4 ceļu krustojuma (uz *Krūmājiem*, *Robežkrogu*, *Staburaga dzc. st.*, *Vīgantes skolu*), 1 km uz ZA no *Vīgantes skolas* (sk. 237. att. pielik.). Celtas padomju varas gados, pārvedot *Dāboliņos* nojauktās ēkas.

1994. g. un 2004. g. dzīvoja 1 cilvēks.

Slazda krogs [uo]. Sk. **Slazdukrogs**.

Slazdas. Sk. **Slazdukrogs**.

Slazdu krogs [uo]. Sk. **Slazdukrogs**.

Slazdukrogs [uo], Slazda krogs, Slazdu krogs, kādu laiku Slazdas, Slastu krogs — bijušā krogus drupas pag. R, Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa kr. malā, uz Seces pag. robežas (sk. 67. att. 66. lpp.).

Ir saglabāties pirkšanas-pārdošanas līgums, ar kuru 1932. g. 5. septembrī Zemkopības ministrija pārdod Kārlim Jāņa d. Ārgulim vienu gabalu zemes Nr. 1F līdz ar visiem tās piederumiem, kopplatībā 22,07 ha. Pārdodamā zeme ar nosaukumu „Slazdas“ atdalāma no valstij Jēkabpils apriņķī Sēlpils pag. piederošās Vīgantes muižas. Nekustamais īpašums iegūts par Ls 2526. Par krogus ēku šajā līgumā nav minēts nekas.

1940. g. Kārlim Ārgulim *Slastu krogā* bija tālrunis.

K. Ārguļa meita Erna apprecējās ar mežsargu Štālu un pārgāja dzīvot uz Seces pag. *Mežmaļiem*. Kārlis Ārgulis miris 1967. vai 1968. g. Mežsargu Štālu ģimene 1969. g. pārnāca dzīvot uz *Liepavotiem*. Drīz pēc vīra nāves Ernas māte pārcēlās uz dzīvi pie meitas *Liepavotos*, un *Slazdukrogs* palika bez iedzīvotājiem.

Par krogu atmiņās dalās A. Ķipere: „Tas atradās uz Seces un Sēpils (Vīgantes muižas zemju) robežas. Ilgi turējās. Pirms gadiem 20 virs mūriem vēl bija skaidu jumta paliekas. Šobrīd redzams tikai laukakmeņu mūris vien.“ [Ķipere 1991]

2004. g. krogus drupās vēl labi redzams manteļskurstenis (sk. 238. att. pielik.). Vairākās publikācijās [LR arheoloģijas pieminēkļi u. c.] arhitektūras pieminēklis *Slazdukrogs* kļūdaini minēts Seces pag. Bij. krogus un zeme tagad pieder K. Ārguļa mazdēlam Arnim Štālam no *Liepavotiem*.

PI II sl^oastu kr.

Slūzāni — mājas pag. ZA, Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa 1. pusē, 0,4 km uz DA no Robežkroga (sk. 239. att. un 240. att. pielik.). *Slūzāni* minēti 1897. g. tautskaitē. 1938. g. Bernhards Jūlijs Kaufmanis mājas „Slūzan Nr. 108“ nosauca par *Slūzāniem*. Arī 1939. g. to īpašnieks bija Bernhards Kaufmanis. Zemes pl. 42,2 ha.

Kaufmaņu ģimenes piedzīvotais ir uzskatāms piemērs tam, kā dažādu lielvaru pusēs vēstures dzirnās malti un drupināti latviešu likteņi. Vācu okupācijas gados Bernhards Kaufmanis kādu laiku bijis Sēlpils pag. vecākais. Padomju varas gados *Slūzāni* ieskaitīti „kulakos“.

1948. g. 9. februārī kolhoza „Daugava“ sapulcē izskatīts Bernharda Kaufmaņa iesniegums par uzņemšanu kolhozā. Apspriežot viņa kandidatūru, par uzņemšanu arteli izteicās Berta Dzērvīte un Anna Ķukule, norādot, ka B. Kaufmanis ir godīgs darba zemnieks un kopsaimniecībai vajadzīgs. Abas runātājas arī izsakās, ka mudinājušas Kaufmani kļūt par pagasta vecāko, cenšoties pasargāt padomju varas aktīvistus un viņu ģimenes locekļus no vācu okupācijas varas iestāžu represijām. Kopsapulcē nolemts svītrot Kaufmani no „budžu“ saraksta.

1948. g. *Slūzānu* kūtī bija iekārtota kolhoza „Daugava“ zirgu novietne.

Bernharda brālis Kārlis Soms (īstajā uzvārdā Kaufmanis, 1894–1937) bija žurnālists, komunistu un ievērojams Padomju valsts darbinieks. 1918. g. viņš bija Stukmaņu Revolucionārās komitejas priekšsēdētājs, 1919. g. darbojās Rīgā, pēc tam Padomju Savienībā, kur ieņēmis dažādus atbildīgus amatus. Kopš 1933. g. bijis PSRS padomju saimniecību tautas komisāra vietnieks. Sarakstījis vairākus darbus par agrāro jautājumu Latvijā. [LME III, 391] Kā stāstījis Kārļa dēls, 1937. g. čekas pratināšanā tēvs nosists ar ķebli.

Kaufmaņu vecākā paaudze mirusi, mantinieki mājas pārdevuši, *Slūzānos* dzīvo ienācēji.

1994. g. dzīvoja 2 cilvēki, 2004. g. — 3.

PI II 365 sl^ožāni; DI IV/1 186 *slūzāni*.

Slūzāni. Sk. **Spuldzes**.

Slūzēni. Sk. **Spuldzes**.

Smaidas — daudzdzīvokļu māja Staburagā (c.), uzcelta padomju varas gados (sk. 241. att. pielik.). *Smaidās* dzīvo vairāki cilvēki, kuru darba mūžs veltīts Staburaga pag. vai kolhoza izaugsmei — sirmās kundzes Laima un Ruta Ābelītes, Zenta Lasmane. *Smaidās* darbojas bibliotēka.

Smeltes — mājas pag. vidusdaļā, Robežkroga — *Ūbeļu* ceļa kr. pusē, 0,5 km no tā un 2 km uz ZA no Staburaga dzc. st. (sk. 242. att. pielik.). 1939. g. mājas piederēja Mārtiņam Apsalonam. Zemes pl. 32,2 ha. 1940. g. mājās bija tālrunis. Tagad *Smeltēm* piederošais zemes īpašums ir **Vecsmeltes**. Mārtiņa dēla Arvīda sieva Marta Apsalone (dz. 1918. g.) visu darba mūžu bijusi skolotāja Vīgantes pamatskolā. 44 krievu okupācijas gadus (1944–1988) viņa glabājusi Vīgantes pamatskolas karogu. 1988. g. 17. decembrī jaunās Vīgantes pamatskolas ēkas 50 gadu pastāvēšanas svinībās karogs „iznāca no pagrīdes“ un tika svinīgi ienests skolas sarīkojumu zālē.

1994. g. mājās dzīvoja 2 cilvēki, 2004. g. — 1.

PI II 365 smēļtes; DI IV/1 186 *smēltes*.

Smilgas — mājas pag. ZR, 0,4 km uz Z no Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa, meža ielokā, 1,5 km uz DR no Staburaga (c.) (sk. 243. att. pielik.). 1939. g. īpašnieks bija Kārlis Sprosts, kurš nodzīvoja garu mūžu. Zemes pl. 21,96 ha. 1940. g. K. Sprostam *Smilgās* bija tālrunis. Vecā dzīvojamā māja kolhoza laikā nodega, to uzcēla jaunu. 20. gs. 90. gados zemi atguva mazdēls, taču 2004. g. to pārdeva. Mājas neapdzīvotas.

Spaugas — bij. mājas pag. vidusdaļā, *Ūbeļu* — Staburaga dzc. st. ceļa kr. pusē, 0,6 km uz DA no *Ūbeļiem*, 1,5 km uz ZR no Staburaga dzc. st. (sk. 244. att. pielik.). *Spaugas* atdalītas no bij. Vīgantes muižas zemes. 1939. g. mājas piederēja Jēkabam Filipsonam. Zemes pl. 40,1 ha. 1940. g. 13. jūnijā īpašuma tiesības kā vienīgajai mantiniecei apstiprināja Emmai Griķeris (dz. Filipsons), un Madei Filipsons piešķīra mūža uztura tiesības.

1958. g. pie *Spaugām* uzcēla pirmo Staburaga kolhoza govju fermu (sk. 245. att. pielik.).

1994. g. mājās dzīvoja 1 cilvēks, 2004. g. palikušas māju drupas.

PI II 365 spaugas; DI IV/1 186 *spaugas*.

Sprīdīši, agrāk Strautiņi — bij. mājas pag. R, Vīgantes — Zilkalnes ceļa l. pusē, 0,7 km uz R no *Laužkalniem*. 1938. g. *Strautiņi* pārdēvēti par *Sprīdīšiem*. 1939. g. to saimnieks bija Jānis Lejiņš. Zemes pl. 10,5 ha.

Spuldzes, Slūzāni, Slūzēni, Mazslūzēni — mājas pag. ZA, Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa l. pusē, Robežkrogā (c.) (sk. 246. att. pielik.). *Slūzāni* ir bij. Sēlpils muižas mājas. Māju pirkuma līgums noslēgts 1908. g. 15. oktobrī, tās iegūtas par 900 zelta rubļiem. 1938. g. Kārļa Apsalona īpašums „Slūzan Nr. 108“ nosaukts par *Spuldzēm*. Arī 1939. g. piederēja Kārlim Apsalonam. Zemes pl. 21,5 ha. 1942. g. mājas mantoja Arturs Apsalons.

1994. g. mājās dzīvoja 2 cilvēki. Vecie saimnieki miruši, meita mājas izmanto kā vasaras mītni, tādēļ 2004. g. pastāvīgo iedzīvotāju nebija.

* **Spuras** — bij. mājas pag. D daļā, iespējams, *Žagatānu* apkaimē. Konkrēta vieta nav zināma. 1939. g. piederēja Kārlim Gutmanim. Zemes pl. 17,56 ha.

Stabene. Sk. **Vīgantes muiža.**

Stabiņi — mājas pag. DR daļā, 0,2 km uz Z no Jelgavas — Krustpils dzc., 0,5 km uz ZA no dzc. pārbrauktuves (sk. 247. att. pielik.).

Stabiņi celti 1870. g., bijuši Vīgantes muižas īpašums. 1939. g. mājas piederēja Jānim Grundspenķim. Zemes pl. 33,4 ha.

Par *Stabiņu* vēsturi un to īpašnieku likteņiem ziņas sniedzis māju pašreizējais īpašnieks, RTU Datorzinātnes un informācijas tehnoloģijas fakultātes profesors, LZA akadēmiķis Jānis Grundspenķis:

„Grundspenķu dzimta Sēlpils pusē ienākusi no Kurzemes, kur savulaik piederējusi pie brīvajiem ļaudīm, jeb t. s. koniņiem. Tā iepirkusi 4 mājas — *Mūrniekus*, *Dupus*, *Stabiņus* un *Rībānus*. Pēdējie atradušies Daugavas krastā pretī Koknesei. *Stabiņi* piederējuši manam vectēvam Jānim Grundspenķim (dz. 1886. g. Sēlpils pag.). Viņš apprecējis Alvīni (dz. Kļaviņa, 1889. g.), laulībā piedzimuši 2 dēli — Arnolds (1912. g.) un Ēvalds (1914. g.). 1941. g. 14. jūnijā vectēvs, vecāmāte un tēva brālis Ēvalds tika arestēti un vēlāk izsūtīti. Vectēvs bija pieskaitīts kulakiem (*Stabiņiem* piederēja 34 ha zemes, 6 govīs, 2 zirgi u. c. mājdzīvnieki), bet Ēvaldu par piedalīšanos kontrrevolucionāru organizācijā (aizsargos) 1942. g. 28. novembrī notiesāja ar brīvības atņemšanu uz 10 gadiem un izsūtīja uz Vjatkas labošanas darbu nometni. Ēvalds miris Vjatlagā 1943. g. 26. maijā. Par vectēvu un vecmāti mans dēls Ilmārs Knaža grāmatā „Bij' tādi laiki“ (J. Rozes apgāds, 2001) atrada ziņas, ka viņi 1942. g. vēlā rudenī kopā ar pustūkstoti citu cilvēku no baržām tikuši izsēdināti Agapitovā jeb „Nāves salā“ un miruši jau pirmajā ziemā, t. i., 1943. g.

Pēc izsūtīšanas *Stabiņos* kādu laiku dzīvojuši radnieki pa vecāsmātes līniju, tad bēgļu gaitās tur nonāca arī mana ģimene, bet pēc kara te dzīvoja dažādi svešinieki. Laika gaitā dzīvojamā māja sabrukusi, daļa materiālu izmantota, lai par dzīvojamo ēku pārbūvētu agrāko klēti. Pēdējā saimniece *Stabiņos* bija Maiga Kļaviņa (no *Aperāņiem*). 1992. g. es atguvu īpašuma tiesības uz *Stabiņiem*, kuros atradās tikai klēts un pagrabs. Man atdeva arī 32,1 ha zemes, turklāt saņēmu mantas kompensāciju 27 533 rubļu (jeb Ls 137,67) par saimniecību, 6 govīm, 2 zirgiem, citiem mājlopiem un pārējo inventāru!!!

1999. g. mājās sāka saimniekot mans vecākais dēls Jānis (dz. 1975. g.) ar sievu Ilzi Ozoliņu. Viņiem ir 2 meitas. Tagad izveidota zemnieku saimniecība „*Stabiņi*“, klāt piepirkta vēl *Aperāņu* zeme un 20 ha no *Dupu* zemes.“ [No J. Grundspenķa vēstules R. Avotiņai 2006. g. aprīlī.]

Z/s „*Stabiņi*“ nodarbojas ar liellopu, kartupeļu un dārzeņu audzēšanu.

2005. g. mājās dzīvoja 4 cilvēki.

Pl II 365 sta^obiņi; DI IV/1 186 *stabiņi*.

Staburaga dzelzceļa pietura. Sk. **Staburaga stacija.**

Staburaga pārceltuve, Zvejnieku — Vīgantes pārceltuve — bij. Daugavas pārceltuve starp *Zvejniekiem* Daugavas l. krastā un Staburagu (klinti) Daugavas kr. krastā. Pārceltuve atradās mazliet augšpus Staburaga klints (sk. 248. att.). Daugavas stāvajā krastā uz pārceltuvi bija ierīkots nobraucamais ceļš. Gājēji pie Daugavas varēja nokļūt pa 100 pakāpienu kāpnēm. Gan ceļu, gan kāpnis appludinājusi Pļaviņu ūdenskrātuve. 20. gs. 90. gados Daugavas krastā ierīkota piemiņas vieta ar skatu uz plašo upi. Pretējā krastā, bij. pārceltuves *Zvejnieku* pusē, novietots tēlnieka Viļņa Titāna veidotais uzraksts „Uz Staburagu“.

Lūk, kā bijušo Staburaga pārceltuvi raksturo G. Dreiblate: „Šeit pāri upei kursē Staburaga pārceltuve. Šī pārceltuve pieder *Zvejnieku* māju saimniekam Andersonam. Ceļ viņš parasti divatā ar savu puisi. Tā kā Andersonam ir arī zeme kopjama, celtuve strādā tikai ik pārdienas. No Vīgantes puses saimnieki regulāri ved pienu un krējumu uz pienotavu (uz Rīteru pienotavu — R. A.). Jo sevišķi šī celtuve vajadzīga tūristiem, kas vasaras dienās kā svētceļojumā dodas uz Staburagu. Vīgantes parka estrādē ik vasaru notiek dziesmu svētki. Tad celtuve ir līgotāju pārpilna un dziesmas līgo līdz no viena krasta uz otru.“ [Dreiblate 2000, 139]

Drūmas atmiņas par šo vietu ir saglabājušās *Biržu* saimnieka Santiņa meitai Spīdolai Lejniecei: Daugavas malā pie Staburaga pārceltuves bija tāds līdzens laukumiņš, kurā Otrā pasaules kara laikā, vāciešiem atkāpjoties, bija daudz kritušo vācu karavīru. Šie karavīri vasaras svelmainajā saulē neapbedīti bija gulējuši ilgāku laiku, un, kad kara virpulis aizvēlās tālāk, kritušie jau bija sadalīšanās stadijā (šo skatu S. Lejniece redzējusi savām acīm). Tad tuvāko māju vīri karavīru mirstīgās atliekas sadedzinājuši, bet

248. att. Staburaga pārceltuve 1938. g. Foto no grāmatas „Sēļu zeme“.

249. att. Staburaga stacija 1930. gados. Foto no grāmatas „Sēļu zeme”.

pelņus aprakuši ceļa malā, *Klinšu* tuvumā, un šajā vietā uzlikuši lielu laukakmeni. Traģiskais notikums ir jau pagasis no ļaužu atmiņas, bet lielais laukakmens, kaut bez krustiņa, bez rakstu zīmēm, vēl ir liecinieks pirms 60 gadiem notikušajam.

Staburaga stacija, Staburaga dzelzceļa pietura, Kalēju stacija — dzc. pietura pag. D daļā Jelgavas — Krustpils dzc. līnijā (sk. 249. att.). Oficiāli dzelzceļa līnija atklāta 1904. g., toreiz tās nosaukums bija Ventspils — Maskavas — Ribinskas dzelzceļš. Pirmā pasaules kara gados Staburaga staciju sauca par Kalēju staciju (A. Apsalons). Stacijas ēka celta 1928. g., vācu okupācijas laikā nodedzināta, pēc kara atkal atjaunota (V. Apsalone). Žēl, ka uz 100. dzimšanas dienu stacija pamesta novārtā, jo kopš 2001. g.

pa šo līniju pasažieru pārvadājumi vairs nenotiek. (Cerot uz pasažieru pārvadājumu atsākšanu, šajā grāmatā tā nekur nav minēta kā bijusī stacija — R. A.). Staburaga staciju daudreiz pieminējis arī komponists P. Barisons.

Staburags — pasta nodaļa Staburaga pagasta Staburagā (c.). Pasta nodaļa iekārtota daudzdzīvokļu ēkā *Smaidas*.

Staburags, Vīgante — ciems starp Daugavas kr. krastu Z un Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļu D (sk. 250. att. pielik.). Jaunais ciems atrodas nedaudz uz D no bij. Vīgantes muižas, abpus Vīgantes — Zilkalnes ceļam. Izveidojies kolhoza laikā. Ir 2 ielas — Parka iela un Zemgales iela. Parka iela ir Vīgantes — Zilkalnes ceļa posms no Vīgantes parka līdz Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļam (sk. 251. att. pielik.). Zemgales iela ir perpendikulāra Parka ielai un apbūvēta ar privātmājām (sk. 252. att. pielik.). Ciemā ir Staburaga pagasta padome, bibliotēka, ģimenes ārsta prakse, veikals, pasts. Vīgantes parkā 80. gadu beigās uzcelta jauna estrāde, kas pamazām pārmanto Liepavota estrādes tradīcijas. Saimnieciskā darbība notiek SIA „Velmaraiši” darbnīcās *Avotos* un kokzāģētavā (sk. 253. att. pielik.).

Ciēmam vairākkārt mainīts nosaukums. Padomju gados to sauca par Staburagu (Staburaga kolhoza centrs), tad atjaunoja seno, vēsturisko Vīgantes vārdu. 1999. g., lai saglabātu Staburaga vārdu, ciemu atkal pārdēvēja par Staburagu. Liekas, Vīgantes vārds šai vietai ir daudz piemērotāks un ērtāk lietojams, jo nav vienmēr jāpaskaidro, par kuru Staburagu ir runa — par klinti, ciemu, pasta nodaļu vai mājām.

2000. g. Staburagā bija 183 iedzīvotāji, 2006. g. — 154.

Staburags — mājas pag. ZR stūrī, Daugavas kr. krastā, uz Staburaga un Seces pag. robežas (administratīvi pieder Seces pag.) (sk. 254. att. pielik.). Pirmās Latvijas brīvvalsts laikā, 1924. g., sadalot kādreizējās Seces muižai piederošās *Biķernieku* vecsaimniecības laukus, tieši pie Staburaga izveidota jaunsaimniecība *Staburags*. Jau vairāk nekā 30 gadu šajās mājās dzīvo rakstnieki un sabiedriskie darbinieki, Staburaga vēsturiskās piemiņas glabātāji Māra Svīre un Vladimirs Kaijaks. Viņu mājā, kuru no noslīkušās Staburaga klints šķir dažī desmiti soļu, iekārtota privāta, tikai abiem rakstniekiem piederoša Staburaga piemiņas istaba.

Staburags. Sk. **Lauras**.

„**Staburags**” — bij. kolhozs bij. Staburaga ciema padomes teritorijā. Dibināts 1947. g. 23. decembrī ciema ZR daļā. Vēlāk, kolhoziem apvienojoties, palika vienīgais visā ciema teritorijā. 90. gados pārveidots par paju sabiedrību, kura 1999. g. kļuva par SIA „Velmaraiši”.

Stalāni — mājas pag. Z, ~1 km uz D no Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa, D no Muktiņiem (c.) (sk. 255. att. pielik.). Iespējams, šīs mājas (ar nosaukumu *Stalaiņi*) minētas 1897. g. tautskaitē.

1939. g. mājas piederēja Jānim Mežmalim. Zemes pl. 50,1 ha. No *Daugavas Grietiņām* iegātņos ienācis Daumants Kīsis, kura atraite Asja kopā ar dēlu Jāni un viņa sievu Ainu *Stalānos* saimnieko joprojām. Aina Kīse jau daudzus gadus ir staburadziešu cienīta un mīlēta pagasta padomes priekšsēdētāja. Par toreizējā Staburaga ciema priekšsēdētāju viņa kļuva 1975. g. Tikai ar vienu dažus gadus ilgu pārtraukumu viņa — tagad jau kā Staburaga pagasta vadītāja — strādāja arī 2007. gadā.

Uz ZR no *Stalāniem* atrodas Pirmā pasaules kara vācu karavīru kapi (sk. **Stalānu vācu kapi** nod. **Kultūras mantojums**).

1994. un 2004. g. mājās dzīvoja 3 cilvēki.

Pl II 365 st^oalāni.

Stalānu cūku ferma — bij. cūku ferma pag. Z daļā, 0,7 km uz D no Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa, uz A no *Stalāniem*. Bijušas 2 fermas: jaunā ferma nojaukta, bet veco privatizējuši *Stalānu* saimnieki. Cūkas vairs netiek audzētas.

Stangas — mājas pag. DR, 0,5 km uz Z no Jelgavas — Krustpils dzc., 0,7 km no Seces pag. robežas, mežā, ļoti kalnainā apvidū (Staņģu kalnos) (sk. 256. att. pielik.). 1939. g. māju saimnieks bija Jānis Reihmanis. Zemes pl. 36,0 ha.

Mājas un zeme vairākkārt pirktas un pārpirkta. Pašlaik pieder rīdziniecei, kura īpašumu faktiski neizmanto.

1994. g. dzīvoja 1 cilvēks, 2004. g. neapdzīvotas.

Pl II 365 st^oaņģas.

Staņģi — mājas pag. DR, Vīgantes — Zilkalnes ceļa 1. pusē, ~1 km uz DR no Vīgantes pamatskolas (sk. 257. att.). Mājas atrodas šaura, augsta, gleznaina paugura R galā (sk. 33. att. pielik.). 1878. g. šīs mājas no Stabes (Vīgantes) muižas īpašnieka Paula Krogera par 2424 zelta rubļiem nopircis Mārtiņš Grīslis (miris 1916. g.). Meita Alvīne apprecējusies ar

257. att. *Staņģi* 1992. g. J. Tālberga foto. AiVMM 23902-100.

258. att. *Staņģu* saimnieka pagaidu mītne pēc īpašuma atgūšanas un atgriešanās. J. Tālberga foto. AiVMM 23902-100.

Vīgantes skolas skolotāju Kārli Kļavinski (dz. 1888. g.). Viņu ģimenē 1926. g. piedzima dēls Leons, kuram par godu tēvs pagalmā iestādīja ozolu. 1939. g. *Staņģu* īpašniece bija Alvīne Kļavinska. Zemes pl. 34,4 ha. Pie mājām bijis plašs augļu dārzs un drava ar 35 bišu saimēm. 1940. g. skolotājam Kļavinskim *Staņģos* bija tālrunis.

1940. gadā pēc krievu okupācijas skolotājs Kļavinskis atteicās no darba skolā, sakot: „Esmu kristīgs cilvēks un blēņas bērniem nemācīšu.“ Vēlāk tomēr atgriezās skolā un mācīja krievu valodu un matemātiku. 1949. g. Kļavinsku ģimeni izsūtīja uz Sibīriju. Pēc atgriešanās no izsūtījuma ģimene dzīvoja Vecumnieku pag., kur 1960. g. K. Kļavinskis miris.

Kolhoza laikā *Staņģos* dzīvoja dažādi ļaudis, arī Staburaga ciema padomes sekretāre Laima Ābelīte.

1992. g. mājas atguva Kārļa un Alvīnes dēls mākslinieks Leons Kļavinskis. Grūta bija viņa un mātes atgriešanās dzimtajās

mājās. Pirmos 2 mēnešus dzīvoja būdā, jo ēkās vēl saimniekoja iepriekšējie iedzīvotāji (sk. 258. att.). Alvīne pēc atgriešanās dzimtajās mājās nodzīvoja tikai 2 mēnešus, 1992. g. augustā viņa nomira. *Staņģi* ir viena no nedaudzajām pagasta sētām, kurā kopā dzīvo un strādā triju paaudžu ļaudis.

1994. g. mājās dzīvoja 5 cilvēki, 2004. g. — 6.

DI IV/1 186 *staņģi*.

Staši — mājas pag. ZA daļā, 0,3 km no Piksteres (u.) l. krasta, 1,2 km uz DA no Piksteres tilta (sk. 259. att. pielik.). 1939. g. māju īpašniece bija Līze Dārznieks. Zemes pl. 11,15 ha. Kārlis un Velta Staki no šīm mājām 1948. g. 23. janvārī iestājās kolhozā „Daugava“.

Vēlāk *Stašos* saimniekoja meita Velta, agronome, kopā ar vīru Dzintaru Šalupinu. Saimnieks tagad jau miris.

Aizkraukles muzeja 1992. g. ekspedīcijas dienasgrāmata glabā šādu Dzintara Šalupina stāstījumu: „Esmu no Klintaines *Ūdrāniem*. Manas tēva mājas nojauca 1941. g., ienākot krieviem. Tur izveidoja aerodromu. Mans brālis Kārlis Šalupins cīnījās leģionā 19. divīzijā, bet mani iesauca 43. latviešu strēlnieku divīzijā. Karojām brālis pret brāli. Brāli ievainoja 1944. g. Ziemassvētku kaujās, miris Ugāles hospitālī, apglabāts pie Ugāles baznīcas.

Pats esmu beidzis Jaungulbenes lauksaimniecības skolu, Priekuļu lauksaimniecības tehnikumu. Strādāju par brigadieru MTS, par darbnīcu vadītāju. Pēc tam biju kolhoza priekšsēdētājs Jēkabpils raj. Vidsalā un Ogres raj. Iršos, līdz aiziešanai pensijā strādāju par inženieri dispečeri p/s „Sece“. Pēc saimnieka domām, ar lopkopību nodarboties nav izdevīgi, un pēc 5 gadiem būs izdzīvojuši tikai tā sauktie „Breša zemnieki“ — saimniecības, kas zemi saņēma jau 1989. g. [AIVMM]

1994. g. mājās dzīvoja 7 cilvēki, 2004. g. — 5.

PI II 365 st^aši, DI IV/1 186 *stāši*.

Straumēni — mājas pag. DA, *Kandavu — Kalna Ādmiņu* ceļa kr. pusē, 0,8 km uz ZA no Staburaga dzc. st. (sk. 260. att. pielik.). Mājas izveidojušās 30. gados, sadalot *Kalna Ķuzānus* un to klēti pārbūvējot par dzīvojamo ēku. Īpašniece Marija Balode. Zemes pl. 18,4 ha. Sk. arī **Kalna Ķuzāni**.

Padomju laikā *Straumēnos* daudzus gadus bijusi teļu ferma. Tagad *Straumēnus* atguvis Marijas Balodes mazdēls, Jūlija Ķuzāna dēls Jānis Ķuzāns. 2006. g. pavasarī atgūtajā zemē J. Ķuzāns iestādījis 15 000 bērzu stādu, lai aug mežs nākamajām paaudzēm. Mājas netiks saglabātas.

Marija Balode vecuma nespēka dēļ ap 1970. g. no *Straumēniem* aizgāja pie meitas Elzas (no otrās laulības), kura bija ieprecējusies Seces pag. Dēls Jānis, kurš mācījās jūrskolā, 1950. g. gāja bojā nelaimes gadījumā Rīgas ostā. (L. Ķuzāne.)

1994. g. mājās dzīvoja 7 cilvēki, 2006. g. mājas neapdzīvotas.

Straumes. Sk. **Straumītes**.

Straumītes, neprecīzi Straumes — līvānu tipa māja Muktiņos (c.) (sk. 261. att. pielik.). Celta padomju varas gados. Tagad privatizēta.

1994. g. dzīvoja 4 cilvēki, 2004. g. — 2.

Strautiņi. Sk. **Sprīdīši**.

Strautiņi — mājas nepilnu km uz DA no Robežkroga (c.), Skudru kalnos. Ēka ir bij. *Mākuļu* kalpu māja. Tagad mājas atdotas agrākajiem saimniekiem *Kalna Mākuļos*, kuri tās izmanto par klēti.

1994. un 2004. g. mājas neapdzīvotas.

Stūri, agrāk arī Stūrāni — mājas pag. ZR stūrī, ~0,7 km uz R no Vīgantes parka, 0,2 km uz DA no *Klintīm* (sk. 262. att. pielik.). 1939. g. mājas piederēja Pēterim Dekmerim. Zemes pl. 22,17 ha.

Otrā pasaules kara laikā mājas izpostītas, pēc tam atjaunotas. No tēva *Stūrus* mantojis dēls un pārdevis. Vairākkārt mainījušies īpašnieki. Kādu laiku mājas bijušas pamestas, taču pēdējā īpašnieku maiņa vieš cerības māju atjaunošanai.

1994. g. dzīvoja 5 cilvēki, 2004. g. pastāvīgo iedzīvotāju nav.

Stūrāni. Sk. **Stūri**.

Susējnieki — bij. mājas pag. R, Vīgantes — Zilkalnes ceļa l. pusē, 0,5 km uz DR no *Trīskančniekiem*. 1939. g. piederēja Teodoram Lūciņam. Zemes pl. 22,5 ha. Kad saimnieks nopirka *Jaundoliešus*, *Susējnieki* tika pamesti.

* **Šaurītes** — 1939. g. reģistrēts īpašums, kura atrašanās vieta nav zināma. 1939. g. piederēja 3 īpašniekiem: Ievai, Ernestam un Vilnim Dzērvītēm. Zemes pl. 2,45 ha.

Škutāni, nepareizi Škutāni — mājas pag. ZR daļā, 1,5 km uz R no Staburaga (c.), 0,3 km no Seces pag. robežas (sk. 263. att. pielik.). 1939. g. māja piederēja Jānim Kalniņam. Zemes pl. 21,79 ha. 1961. g. mājas nopirka Zenta Barisone. Kopā ar sirmo māmuļu (Zenta dzimusi 1919. g.) *Škutānos* dzīvo meita — Vīgantes pamatskolas skolotāja Valda Sidorova — ar ģimeni. *Škutāni* ir viena no vislabāk sakoptajām lauku sētām Staburaga pag. Māju nosaukums varētu būt cēlies no tuvējā meža vārda — to sauc Škuta.

1994. un 2004. gadā dzīvoja 6 cilvēki.

Škutāni. Sk. **Škutāni**.

Tiltiņi — bij. mājas pag. A, 1,2 km uz Z no Jelgavas — Krustpils dzc., Stalānu grāvja l. malā, Putāksnī (mežā). 1939. g. to īpašniece bija Jūle Osāns. Zemes pl. 2,2 ha. Jūli tautā sauca par Kazu Jūli. Pēc viņas nāves, kolhoza laikā, *Tiltiņus* pārveda uz Skudru kalniem un nosauca par *Saulgozēm*. Sk. arī **Saulgozes**.

DI IV/1 186 *tiltiņi*; PI II 365 *tiltiņi*.

Treikaiņi — bij. mājas pag. DR, pie Sunākstes pag. robežas. Pēc Ernās Ozoliņas teiktā, tajās dzīvojis Karašs un Vitkauskis.

DI IV/1 186 *treikaiņi*.

Trīskantnieki — mājas pag. R, Vīgantes — Zilkalnes ceļa kr. pusē, aiz ceļa atzara uz *Ūbeļiem*, 1,5 km uz Z no Vīgantes pamatskolas (sk. 264. att.). Ir saglabāties māju zemes plāns no 1896. g. 1911. g. 12. janvārī uz pirkšanas līguma pamata īpašuma tiesības apstiprinātas Jānim Vilciņam. Arī 1939. g. mājas piederēja Jānim Vilciņam. Zemes pl. 34,1 ha. 1940. g. Sēlpils *Trīskantniekos* J. Vilciņam bija tālrūnis. Arī tagad te dzīvo Vilciņu dzimta.

264. att. *Trīskantnieki*. J. Tālberga foto. AiVMM 23902-94.

Padomju gados tuvumā uzceltas divas cūku fermas. Māju nosaukums *Trīskantnieki*, iespējams, cēlies no tā, ka tuvumā sazarojas trīs ceļi, pa kuriem var aizbraukt uz trim dažādām pusēm.

1994. g. mājās dzīvoja 5 cilvēki, 2004. g. — 2.

PI II 365 *trīskaņtnieki*.

Trīskantnieku jaunā cūku ferma — pag. R, Vīgantes — Zilkalnes ceļa kr. pusē, uz D no *Trīskantniekiem*. Celta kolhoza laikā. Pašlaik netiek izmantota.

Trīskantnieku vecā cūku ferma — pag. R, Vīgantes — Zilkalnes ceļa kr. pusē, uz A no *Trīskantniekiem*. Celta kolhoza laikā. Fermu privatizējis *Trīskantnieku* saimnieks un izmanto savas saimniecības vajadzībām.

Truļi — mājas pag. DR stūrī, 0,5 km no Seces pag. robežas, uz R no *Čuksteļiem*, uz DA no *Eglēm* (sk. 265. att. pielik.). 1939. g. mājas piederēja Vilim Murevicam. Zemes pl. 58,7 ha. Vecā māja sabrukusi, tagadējā uzcelta nesen. Uz DA no mājām iztek **Truļu avots** (sk. nod. **Dabas objekti**).

Truļos dzīvojis kolhoza „Staburags” pirmais priekšsēdētājs Pēteris Rieksts. Pašreizējais māju saimnieks Vilnis Rieksts dzīvo Ulbrokā. Pastāvīgo iedzīvotāju nav, mājas izmanto par vasarnīcu.

PI II 365 *truļi*; DI IV/1 186 *truļi*.

Ūbeles. Sk. **Ūbeļi**.

* **Turaidas** — bij. mājas, kuru atrašanās vieta nav zināma. 50. gados piederējušas Staburaga ciema padomei. Inventarizācijas akts liecina, ka dzīvojamā ēka bijusi no koka ar 1 istabu.

Ūbeli, agrāk Ūbeles — divas mājas pag. vidusdaļā, 1 km uz ZA no Vīgantes pamatskolas, Robežkroga — *Ūbeļu* ceļa abās pusēs pie *Trīskantnieku* — Staburaga stacijas ceļu krustojuma (sk. 266. att. un 267. att. pielik.). 1939. g. piederēja Pēterim Elksnim. Zemes pl. 43,7 ha. 1940. g. P. Elksnim *Ūbeļos* bija tālrunis.

Elkšņu ģimeni skārušas 1941. g. represijas. Padomju okupācijas gados vecajā *Ūbeļu* mājā kādu laiku bijusi ciema padome un kolhoza kantoris. Otru ēku *Ūbeļu* saimnieki bija cēlušī kalpiem. Līdz 1972. vai 1973. g. *Ūbeļos* bijusi krejotava. Atmosferā gados mājas atguvuši likumīgie mantinieki. Vecā saimnieka dēla Anša Elkšņa bērni dzīvo vecajā *Ūbeļu* mājā, bet dēla Kārļa Elkšņa bērni — jaunajā *Ūbeļu* mājā. (E. Daldere.)

1994. un 2004. g. *Ūbeļos* vasarās dzīvoja 4 cilvēki.

PI II 365 ūbuļi; DI IV/1 186 ūbuļi.

Uļģi — mājas pag. ZA, Piksteres (u.) l. krastā, 0,7 km uz DA no Piksteres tilta (sk. 268. att. pielik.). 1938. g. mājas „Uļģe Nr. 120” nosauca par *Uļģiem*. 1939. g. tās piederēja Pēterim Slikšānam. Zemes pl. 38,6 ha.

1948. g. 23. janvārī Pēteris Slikšāns bija viens no 14 zemniekiem, kuri pirmie iestājās kolhozā „Daugava”. Pirmajos kolhoza gados bijis posminieks, ilgu laiku darbojies revīzijas komisijā. Visas pašreizējās *Uļģu* saimniecības ēkas ir no jauna uzceltas 20. gs. 60. gadu beigās.

V. Apsalones atmiņas par Pēteri Slikšānu: „Nenovērtējami liels strādnieks kolhozā bija Uļģu Pēteris, kā viņu sauca darba biedri. Katru darbu viņš darīja pamatīgi un neļāva nevienam strādāt pa roku galam. Kā viņš prata rudzu statņus sasliet — nekāds lietus tos nevarēja sabojāt. Kā viņš mācēja āboliņu sakraut uz kokiem — tas ātri izžuva un lietus nebojāja. Kā salmu kaudzes nokraut, kā kartupeļus iezīmot. Un tie, kuri ar viņu strādāja kopā, neuzdrošinājās darbu darīt slikti.”

P. Slikšāna meita dzīvo Rīgā, mājas pārdotas. 2004. g. tās atkal tukšas un gaidīja jaunu saimnieku.

PI II 365 uļģi; DI IV/1 186 uļģi.

Upes Dzērvēs. Sk. **Laimītes**.

Upmalnieki — bij. mājas pag. R daļā, 1,2 km uz D no Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa, Ķeitāna purva D malā, Mežziedu upītes l. krastā (sk. 269. att. pielik.). 1939. g. mājas piederēja Jēkabam Ķeitānam. Zemes pl. 23,0 ha. No mājām pāri palikušas drupas, bet saimnieka Ķeitāna vārdu vēl glabā **Ķeitāna purvs** (sk. nod. **Dabas objekti**).

Vadiņi — bij. mājas pag. ZR, Vīgantes — Zilkalnes ceļa l. malā, 0,5 km uz D no *Krustakroga*. 1939. g. tās piederēja Jānim Ķukulim. Zemes pl. 2,3 ha.

Otrajā pasaules karā Ķukuļu saimnieka 2 dēlus iesauca leģionā, abi krituši. Mājas no-degušas.

Vairogi [uo], agrāk Lejas Skudras — mājas ~1 km uz DA no Robežkroga (c.), Skudru kalnos, pie *Skudrām* (sk. 270. att. pielik.). 1938. g. Kļaviņa Mīle un Skudre Jānis mājas „Skudre Pēter Nr. 107” nosauca par *Vairogiem*. 1939. g. mājas piederēja Jānim Skudrem un Mīlei Kļaviņš. Zemes pl. 46,7 ha. Pirmajā pasaules karā mājas pilnīgi nopostītas, pēc tam atjaunotas. 20. gs. 90. gados tajās saimniekoja Jānis Vitkovskis, kurš šeit ieprecējies.

Otrajā pasaules karā J. Vitkovskis dienējis leģiona 15. divīzijā. 1944. g. ticis ievainots. [AIVMM] Tagad Jānis jau miris.

2004. g. par mājām stāstījusi Velta Vitkovska (dz. Kļaviņa, 1919. g.). — Ar tuvējiem kaimiņiem Barisoniem no *Skudrām* vienmēr bijušas labas attiecības. Abas ģimenes Pirmajā pasaules karā kopā pavadījušas bēgļu gaitas Vidzemē, Vietalvā. Kad atgriezušies mājās, abas mājas bijušas nopostītas. Zaudēta bijusi visa iedzīve, darbarīki, lopī. Kļaviņu ģimene atgriezusies ar 1 zirdziņu — Kara Baltēni — un no Vietalvas atveduši arī vienu telīti. Citu mājlopu nav bijis. Barisonu un Skudru ģimenes sākumā mitinājušās vācu bunkurā. Šajā bunkurā 1919. g. piedzimis Velta. Tajā pagājuši arī pirmie bērnības gadi. Velta vēl atceras, ka bunkurā bijis jākāpj pa stāvām cementa kāpnēm un bunkura lodziņiem bijuši zaļi atlasa auduma aizkari. Turpat bijusi arī aka. Pēc vietējās Sēlpils pamatskolas beigšanas Velta gadu mācījusies Talsiņu skolā, kur apguvusi mājturību. Vēlāk dzīvē šeit gūtās zināšanas ļoti noderējušas, viņa audusi skaistus audumus un gājusi par godu saimnieci. (V. Vitkovska.)

1948. g. 8. februārī no šīm mājām kolhozā „Druva” iestājās Kārlis un Mīle Kļaviņi, Velta un Jānis Vitkovski. *Vairogos* 1948. g. 21. februārī notika pirmā kolhoza „Druva” valdes sēde, kurā

par valdes priekšsēdētāja vietnieku ievēlēja Jāni Vitkovski un par kasieri pieņēma Kārli Kļaviņu. Nedaudz vēlāk nolēma *Vairogos* iekārtot ēdnīcu, par kuras vadītāju pieņēma Veltu Vitkovsku. [SP]

Veltas atmiņas par pirmo kolhoza „Druva” priekšsēdētāju Jāni Bārzdiņu: viņš bija īpatnējs vīrs ar labu humora izjūtu. Pie *Mūniekiem* bijis aizaudzis cukurbiešu lauks. Kāds no rajona atbraucis pārbaudītājs vaicājis priekšsēdētājam, kas tā par kultūru, kas aug šajā laukā. Bārzdiņš atbildējis, ka šajā laukā viņam augot „jerunda” (no krievu val. „nieki”). Revidents teikto nav aizmirsis un rudenī priekšsēdētājam atkal jautājis, kā esot izaugusi „jerunda”. Bārzdiņš atbildējis, ka 2 vagonus ar to esot pielādējis sūtīšanai uz Krustpils cukurfabriku. Kolhoza dokumentus Bārzdiņš nesis ne somā vai portfeli, bet no auduma sašūtā, plecā uzkaramā kuliņā. Uz Jēkabpili atskaitīties priekšniecībai gājis kājām ar dokumentu kuliņi plecā.

Par kaimiņiem Barisoniem Veltas kundze joko, ka arī Sēlpils kapsētā viņi esot kaimiņi, tikai Barisonu kapavietas esot mazliet augstākā vietā, bet Kļaviņiem zemāk. (V. Vitkovska.)

1928. g. 25. februārī Pēterā Barisona dienasgrāmatā ir šāds ieraksts: „(..) vakarā visi esam uzlūgti otrā sētā, kur par godu jaunajai istabai dedzināšot eglīti. (..) Notiek ēšana, dzeršana un dziedāšana.” [P. Barisons.]

2004. g. mājās dzīvoja 3 cilvēki — kopā ar Veltu Vitkovsku *Vairogos* dzīvoja brālis Jānis Skudra un mazdēls.

Vālodzes [uo] — mājas pag. ZR, Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa kr. malā, 0,5 km uz R no *Krustakroga* un krustojuma ar Vīgantes — Zilkalnes ceļu (sk. 271. att. pielik.). Mājās dzīvojuši Melbārdu ģimene. Pēc viņu nāves mājās mitinājušies dažādi cilvēki, kas *Vālodzes* netika saudzējuši un kopuši. Apstākļi krasi mainījušies pēc tam, kad šo īpašumu iegādājusies Aināra Kadiša ģimene. Māja un apkārtnē skaisti sakopta, pašu saimnieku — zemkopi Aināru Kadišu — kaimiņi atzīst par ļoti izpalīdzīgu un pretimnākošu cilvēku.

1994. g. mājās dzīvoja 2 cilvēki, 2004. g. — 7.

Vecās darbnīcas, Jauniešu darbnīcas — Robežkrogā (c.). Uzceltas kolhoza „Daugava” pastāvēšanas laikā. Tagad privatizētas. Daļēji tiek izmantotas.

Veckalniņi — bij. mājas pag. vidusdaļā, 1 km uz A no *Ūbeļiem*. 1939. g. to saimnieks bija Jānis Medaksis. Zemes pl. 14,3 ha.

Vecsmeltes — zemes īpašums, atrodas pag. vidusdaļā, Robežkroga — *Ūbeļu* ceļa kr. pusē, pie *Smeltēm*. Māju nosaukums *Smeltes*, bet tām piederošā zeme — *Vecsmeltes*. Sk. arī **Smeltes**.

Vējiņi, agrāk Akmentiņi — mājas pag. ZR, 1 km uz DR no Vīgantes parka, 0,3 km no Seces pag. robežas (sk. 272. att. pielik.). 1939. g. mājas piederēja Pēterim Kalniņam. Zemes pl. 21,9 ha. *Vējiņi* ir bijusī Vīgantes muižas jaunsaimniecība, kurai 1939. g. minēti 2 nosaukumi: *Vējiņi* (*Akmentiņi*). 20. gs. 60. gados *Vējiņus* nopircis Pļaviņu ūdenskrātuves appludināto *Daugavas Grietiņu* saimnieks Roberts Ķīsis. Viņš bijis zinošs biškapis un dārzkopis. Tagad *Vējiņos* dzīvo Roberta un Mīles Ķīšu meitas Ģiedras ģimene.

2004. g. mājās dzīvoja 3 cilvēki.

Vēsma, agrāk Lejnieki — mājas pag. R, Vīgantes — Zilkalnes ceļa l. pusē, pirms dzc. pārbrauktuves (sk. 273. att. pielik.). 1938. g. *Lejniekus* pārdēvēja par *Vēsmām*. 1939. g. māja piederēja Annai Ārgulis. Zemes pl. 17,2 ha. 1958. g. mājas nopirka T. Goreliševa.

1994. un 2004. g. mājās dzīvoja 2 cilvēki.

* **Vētras** — bij. zemes īpašums pagasta A daļā, *Iepukņu* apkārtnē. 1939. g. piederēja Ilzei Apsāns, zemes pl. 2,10 ha (arhīvu materiālos minēts vēl otrs nosaukums: „Epokņe ar piegriezumu”). Konkrēta atrašanās vieta nav zināma.

Vīgante. Sk. **Staburags**.

Vīgantes Jaunā muiža. Sk. **Jaunā muiža**.

Vīgantes krejotava [uo] — bij. krejotava vienā no Vīgantes muižas atjaunotajām saimniecībās ēkām Latvijas brīvvalsts laikā. Vēlreiz nopostīta Otrā pasaules kara gados.

Vīgantes muiža, Stabene, vācu avotos Stabben, Stabbenhofa — bij. muiža Daugavas kr. krastā, 1 km augšpus Staburaga (klints), ~1 km uz Z no Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa, Staburagā (c.) (sk. 274. att.). Līdz 1949. g. atradusies Sēlpils pag.

Stabenes muiža izveidojusies 18. gs. Tās nosaukums radies no Staburaga klints vārda. Kad muiža kļuva Vīgantu ģimenes īpašums, to sāktu saukt par Vīganti. Vīgantes muižas zemju platība

274. att. Vīgantes muižas drupas pēc II pasaules kara. Foto no A. Bites arhīva.

pēc Alberta Ozola (viņš agrāk dzīvojis *Laukārēs*) atmiņu stāstījuma zīmētais Vīgantes muižas plāns, kas glabājas Vīgantes pamatskolā (sk. 276. att.).

Ar Vīgantes muižu saistās divu brāļu — Pilskalnes mežsarga dēlu — Ernesta un Pētera Izkalnu dzīve. Trešais brālis Kārlis Izkalns mūža beigās uzrakstījis plašu atmiņu stāstījumu par savu novadu, kurā gūstam ziņas arī par Vīganti. Ernests Izkalns dzimis ap 1880. g. Pilskalnes muižas mežsarga ģimenē. Barons Lintens-Rekenbergs apdāvināto zēnu pieņēma par mācekli. Vēlāk Ernests tiek pārcelts uz baronam piederošo Eķengrāves muižu par muižas pārvaldnieku. Taču pēc kāda romantisku motīvu izraisīta skandāla ir spiests no Eķengrāves aiziet. Barons ieteic E. Izkalnu Vīgantes muižas īpašniekam Bēram, un 1910. g. viņš kļūst par muižas pārvaldnieku Vīgantē.

Par Ernesta dzīvi un darbu Vīgantē atmiņās dalās brālis Pēteris: „Muižkunga alga Vīgantē bija 600 rubļu gadā. Varēja turēt divus zirgus izbraukšanai, tāpat malka, dzīvoklis, sakņu dārzs bija par velti. Varēja turēt 1 govī, cūku. Viņa laikā no Eķengrāves uz Vīganti pārcēlušās strādāt 8 kalpu ģimenes (sk. 277. att. pielik.). Iskalniņš (tā viņu dēvēja laikabiedri) Vīgantē nodibinājis orķestri. Applāvībās ballējušies 3 dienas. Pats Iskalniņš nemitīgi ķīdojies ar sievu Idu, kura aiz spītības nobēgusi govī un cūku un sadedzinājusi 300 rubļu. 1914. g. Iskalniņš iesaukts kara dienestā. Frontei tuvojoties, Izkalna ģimene dodas bēgļu gaitās uz Vidzemi. Pēc kara viņi atgriežas Vīgantē.”

Brālis Pēteris Pauls Alfreds Izkalns ir 5 gadus jaunāks par Ernestu. Viņš beidzis Jēkabpils tirdzniecības skolu. Tad mācījies dzelzceļa tehnikumā Krievijā. Pēc barona Lintena ieteikuma Pēteris dienestā kalpo ķeizara gvardē. Pirmajā pasaules karā ir ķeizara bruņuvilciena lokomotīves vadītājs. Viņš ir ķeizara aresta aculiecinieks 1917. g. Ar Neretas mācītāja galvojumu 1920. g. atgriežas Latvijā un kalpo dzelzceļa dienestā. Tad saslimst ar tuberkulozi. Ciemojoties pie Ernesta, iepazīstas ar Elzu Šteinbergu, agrākās Vīgantes lopu muižiņas *Bīķernieku* (tag. Seces pag.) saimnieci. 1928. g. viņš apceļ ar Elzu, tādējādi nodrošinot sev brīvu dzīvi — medī, zvejo, iepazīst apkārtni un uzraksta grāmatu „Staburags. Latvijas teiksmainākā senvieta un vadonis pa Staburaga kūrortu”. Grāmatu publicē 1933. g., pēc autora nāves. Savā darbā P. Izkalns sniedz Vīgantes muižas aprakstu:

„Vīgantes muiža nav tik sen nodibinājusies. Vēl šejienes vecākie cilvēki atceras, ka viscaur, kur tagad redzam muižas ēkas un laukus, bijis plašs, liels mežs, apaudzis ar dižiem, veciem kokiem. Mežs tad ticis nocirsts, un tā vietā pa nedaudz gadiem ierīkojusies muiža ar plašiem laukiem, pļavām un attālākiem mežiem. Tas norāda, ka šī muiža ir dibinājusies daudz vēlākos laikos kā citas bruņniecības muižas. Tas pa daļai būtu izskaidrojams ar to, ka pēdējās ir nodibinājušās vispirms tur, kur bija labākas zemes un citi izdevīgāki apstākļi, bet Vīgantes muižas laukos nav tik auglīgas zemes. Sakarā ar to Vīgantes muiža ir pārgājusi no rokas rokā, jo tikusi vairākas reizes pirkta un pārdota. Tā kā nesenās pagātnes gadu 50-tos ir pārmainījušies tepat pie desmit Vīgantes muižas toreizējo saimnieku. Kā pēdējais no tiem ir pieminams Bērs, kura pēcnācējiem tagad ir pārgājis muižas centrs ar apmēram 50 ha platību. Bet pie šī centra ir piešķirta gandrīz visa pārējā Staburaga parka daļa, kas robežojas tūlīt nelielā attālumā augšpus Liepavota. (..)

Pārējā Vīgantes muižas daļā ierīkotas vairāk kā 30 jaunsaimniecības. (..) Visur tagad redzam saceltas jaunās saimniecību ēkas ar parasto latvisko iekārtu un gaumi.

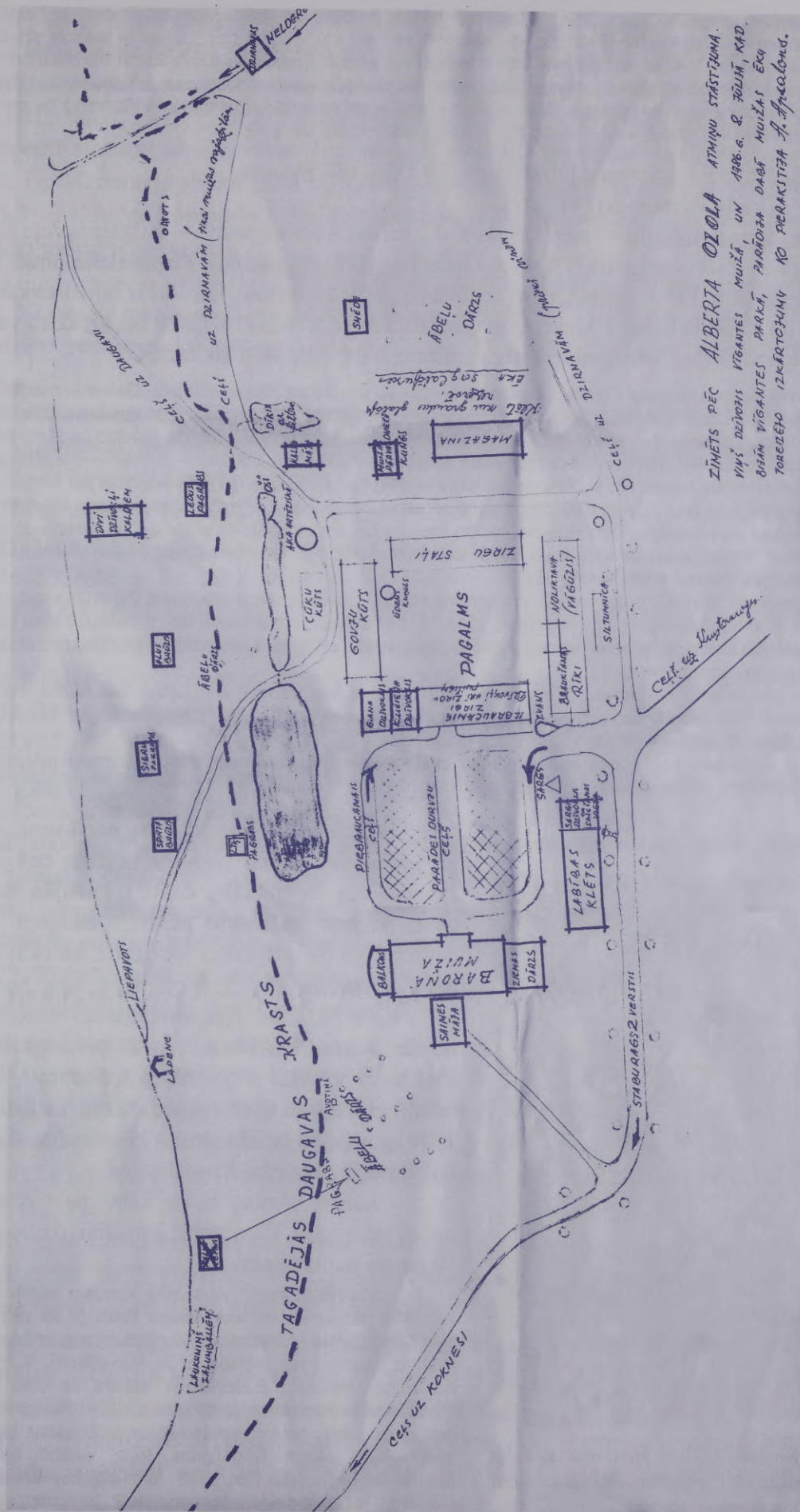
Vīgantes piensaimnieku sabiedrība ir dibināta 1922. gadā. Šai biedrībai ir piešķirta viena no bijušām muižas saimniecības ēkām. Šī lielā mūra ēka ir bijusi galīgi nopostīta, bet tagad jau gandrīz visumā atjaunota un ierīkots krejošanas punkts, (..) arī Staburaga telefona centrāle un pasta palīgnodaļa. Turpat atrodas koloniālpreču veikals, ērta biedrības saiešanas zāle, un ēkas bēniņu stāvā tiek ierīkota plaša izrāžu un dejas zāle.

(..) Kultūrveicināšanas biedrības nodaļa „Staburags” nodibinājusies 1920. g. (..) Šī biedrība sarīko kārtējos izrīkojumus Staburaga parkā pie Liepavota. Biedrības īpašumā ir piešķirtas Vīgantes pils drupas līdz ar klāt stāvošo pils dārzu un nelielu zemes laukumu, kas kopēji iztaisa apm. 2 ha platības. Šī laukuma attālākā stūrī ierīkota arī zirgu

bijusi 1116 ha. Agrārās reformas laikā tā sadalīta 95 vienībās, 6 no tām bijušas agrākās rentes mājas. Pirmajā pasaules karā muiža nopostīta. Latvijas laikā atjaunotajā muižas saimniecības ēkā, kas bija piešķirta Staburaga piensaimnieku sabiedrībai, bija krejotava, veikals, pasts un sarīkojumu zāle. Otrajā pasaules karā šī ēka atkal nopostīta. Mūsdienās no Vīgantes muižas atlicis vien robežakmens, mūra žoga fragments (sk. 34. att. un 275. att. pielik.) un daļa no Vīgantes parka ar dižiem.

Rakstisku liecību par Vīgantes muižu ir maz. Šajā darbā izmantoti galvenokārt divi avoti: 1933. g. publicētā P. Īskalņa grāmatiņa „Staburags. Latvijas teiksmainā senvieta un vadonis pa Staburaga kūrortu” un 1986. g.

Vīgantes muiža

276. att. Bijušās Vīgantes muižas plāns pirms I pasaules kara. (Zīmēts pēc A. Ozola atmiņu stāstījuma 1986. g. 8. jūlijā.) Attēls no Vīgantes pamatskolas arhīva.

novietošana izrīkojumu apmeklētājiem. Biedrība jau ir izstrādājusi apstiprinātu Valsts būvvaldē Staburaga (ne Vīgantes? — R. A.) pils atjaunošanas projekta būvplānu, bet līdzekļu trūkuma dēļ vēl līdz šim nav spējusi to realizēt dzīvē. Turklāt ar sevišķu uzsvāri vēl jāpiezīmē, ka ar šo biedrību ir nākušas savienība „Staburaga dziesmu svētku biedrība” un vēl otra „Dziesmu un skaņu mākslas biedrība” un tās priekšgalā stāv Jēkabpils valsts vidusskolas mācību spēki.” [Īskalns 1933, 18–20] (Pats autors savu uzvārdu raksta Īskalns — R. A.) Īskalns arī paredzējis, ka nākotnē Vīgante kļūs par kūrortu, un izstrādājis sīku tā attīstības plānu, kurš diemžēl nav īstenots (sk. 54. att. 55. lpp.).

PI II 365 muižas: vīgante jeb stabene; DI IV/1 186 vīgante.

1915. g. kartē Штабень (Выгонтъ).

Vīgantes pamatskola — pag. DR daļā, 0,2 km uz A no Vīgantes — Zilkalnes ceļa krustojuma ar Robežkroga — Zvilnu ceļu, uz DA no Zvilnām (sk. 278. att. pielik.). Pirmā skola bijusi Daugavas krastā, Zvirgzdos (dib. 1890. g.), pēc tam pārcelta uz pašreizējo vietu, kur toreiz bijusi sarkana ķieģeļu ēka (sk. 279. att.). Skolā bijusi 1 klases telpa, sadalīta 3 daļās. Klasē bijuši 9 bērni, katrā varēja sēdēt 9 skolēni. Telpā vēl bijusi harmonija, katedra, tāfele, galds, pie sienām kartes.

Ir saglabājies apraksts par Vīgantes skolas darbu 19. gs. beigās un 20. gs. sākumā. Galvenie mācību priekšmeti: katķisma izskaidrošana, Bībeles stāsti, ģeogrāfija, rēķināšana, zīmēšana, dabaszinības, vingrošana, dziedāšana (katru dienu), sākumā latviešu valoda, bet vēlāk tikai krievu valoda un gribētājiem arī vācu valoda. Mācību gads sākās 15. oktobrī un ilga līdz 15. aprīlim. Skolas apkopšanas darbus veica paši bērni. No kaimiņu mājām — Zvilnām — piegādāja ūdeni. Paši kurināja krāsni un mazgāja telpas. No skolēnu vidus katru nedēļu bija savs uzraugs, kas atbildēja par kārtību. Mācījās ap 70 bērnu. Par skolotāju strādāja Zvirgzdiņš, viņš vadīja arī skolas kori. Pēc Zvirgzdiņa ierosinājuma Vīgantē tiek sarīkoti pirmie zaļumi. Nākamais skolotājs ir Grundmanis, strādā ilgus gadus, ir stingrs savās prasībās, un laikabiedri viņu sauc par „Īstu Dieva cilvēku”. Pirmā pasaules kara laikā skola nedarbojas. Pēc Grundmaņa uz neilgu laiku ir skolotājs Grinbergs, viņam seko skolotājas Pļaviņa un Apsalone. [SP]

P. Barisons 1922. g. 22. decembrī dienasgrāmatā raksta: „Šovakar bērnu izrīkojums Vīgantes skolā, uz kuru bijām uzaicināti spēlēt. Kad nonācām galā, bij laba krēsla pulkst. 4, bet izrīkojums sākoties tikai 6. Atlikušo laiku pavadījām pie harmoniuma skolotāju istabā. Ieradās arī visa vīgantiešu „inteliģence” un „pīlāru sabiedrība”, un tātad omulības, filozofisku slēdzienu un asprātīgu sarunu netrūka...”

Vakara programmā kā pirmā bija koncertdaļa. Dziesmas bija ļoti vāji iestudētas, bet teātris atstāja diezgan patīkamu iespaidu. Pēc priekšnesumiem, kā jau parasts, sākās deja. Tā viss pagāja diezgan vienmuļīgi, beigās norēķinājām pa 2 „ozoli” katrs un gurdiem soļiem devāmies mājup.

1924. g. vecgada vakarā Vīgantes skolā notika pasākums ar sekojošu programmu: vispirms 6 referāti (!), tad kora dziesmas, dubultkvarteti, deklamācijas, Jaungada eglītes dedzināšana un deja.”

279. att. Vīgantes skola 1930. g. Pie skolas skolotāja Stūrīte un direktore M. Pļaviņa kopā ar skolniecēm. Foto no Apsaloni ģimenes arhīva.

Skolas ēka bija kļuvusi par šauru, un 20. gs. 30. gadu vidū skolas padome nolēma celt jaunu ēku. Jaunās ēkas celtniecībā čakli iesaistījās skolēnu vecāki, pagasta aktīvākie ļaudis, pedagogi. Materiālu celtniecībai bija sagādāts tik daudz, ka ēkai varēja celt pat 3 stāvus.

Pa šo laiku bija mainījusies skolas padome, un tās jaunais sastāvs ar Ārguli priekšgalā uzskatīja, ka „nav nekādas vajadzības māžoties — lasīt un rakstīt iemācīties vietas pietiek”, un 3. stāvu nebūvēja. 1936. g. uzsāka jaunās skolas būvniecību. Celtniecības laikā mācības notika *Renceļos*.

Jaunās skolas būvniecību pabeidza 1938. g., un, tā paša gada 30. oktobrī iesvētīta, darbu sāka jaunā Vīgantes pamatskola.

Ir saglabājies F. Apsalona kungam sūtīts ielūgums uz Vīgantes jaunās skolas iesvētīšanu 1938. g. 30. oktobrī plkst. 16 Sēlpils Vīgantes pamatskolā ar šādu programmu: 1. Garīgais akts. 2. Jaunceltnes atklāšana. 3. Apsveikumi. 4. Priekšnesumi. 5. Kopīgs mielasts. 6. Saviesīgs vakars ar deju un rotaļām. Piedalīšanās kopmielastā: dāmām Ls 2,—, kungiem Ls 3,— no personas. Lieli nopelni jaunās skolas iekārtošanā bijuši *Mežsētu* saimniekam Jānim Bārzdiņam. Viņa vadībā stādīts skolas ābeļdārzs un aleja. Pēc viņa ierosinājuma skolai iegādātas klavieres, kuras izmeklējis komponists P. Barisons.

Otrā pasaules kara gados skolā bijis hospitālis. Skola darbu atsāka 1944. g. rudenī enerģiskās direktores Zelmas Abatnieces vadībā. Pēc vecāku lūguma skolā sāk darboties 7 klases. Bet... skolā nav elektrības. Pēc direktores ierosinājuma ar skolēnu sagatavotām izrādēm sākts pelnīt naudu elektrības ievilkšanai. 1945. g. rudenī skolā sāka strādāt Valdis Abatnieks. Viņš devās uz Rīgu, par skolēnu nopelnīto naudu sapirka materiālus un ar 3 elektriķu palīdzību skolā ievilkta elektrību. Šai laikā ciema izpildkomiteja skolai iedeva 2 govīs, zirgu, ratus, piešķīra zemi un kolektīvs pats sāka gādāt produktus skolēnu kopgaldam. Par spīti pēckara gadu materiālajām grūtībām, skolā šai laikā notika daudzi pašdarbības vakari.

1947. g. Jānos Jēkabpils rajona izglītības nodaļas vadītāja Ģībieša uzdevumā skolotājs Abatnieks Vīgantes parkā sarīkoja bērnu svētkus. Piedalījās 7 rajona skolas. Kā balvu par labi organizēto pasākumu Vīgantes skolai piešķīra 500 grāmatu, kas kļuva par sākumu skolas bibliotēkai.

1948./49. māc. g. enerģiskie pedagogi Valdis un Zelma Abatnieki pārgāja strādāt uz Vecsēlpils skolu. Par Vīgantes skolas direktoru kļuva Jēkabs Vītoliņš, spējīgs, talantīgs direktors un režisors. Viņa laikā skolā izveidojās spēcīgs koris.

1950./51. māc. g. par direktoru strādāja Jānis Zeps. Skolā mācījās daudz bērnu, un telpu trūkuma dēļ viena skolas klase bija iekārtota tuvējās *Zvilnās*.

1954./55. māc. g. īsu brīdi skolu vadīja Herberts Ezergailis, bet pēc pāris mēnešiem viņu nomainīja Olga Ravīzere, kura veltīja lielu uzmanību skolas labiekārtošanai. Šajā laikā skolas telpās uz mēģinājumiem sāka pulcēties atjaunotais ciema sieviešu koris. O. Ravīzere nostrādāja par direktori 16 gadu, un šajā laikā izcīnīja smagu cīņu par skolas pastāvēšanu pret mazo lauku skolu likvidēšanas kampaņu. O. Ravīzere uzlaboja pedagogu dzīves apstākļus, iekārtoja skolotāju dzīvokļus *Andiņos*.

1971./72. māc. g. skolā par direktori sāka strādāt Veronika Liepiņa, kura ļoti rūpējās par skolas materiālās bāzes uzlabošanu un skolēnu skaita saglabāšanu. Direktore veiksmīgi sadarbojās ar toreizējo kolhoza priekšsēdētāju A. Āboliņu.

Šajā laikā par mācību pārzini sāka strādāt skolotāja Sofija Dobulāne, kura vienlaikus vadīja arī skolas tautisko deju kolektīvu. Skolā vienmēr pievērsta liela uzmanība skolēnu estētiskajai audzināšanai, joprojām tiek mācītas latviešu tautas dejas. Pašreiz darbojas 3 deju kolektīvi. Katru pavasari Vīgantes parka estrādē notiek koncerts, kurā uzstājas gandrīz visi skolas skolēni.

1972./73. māc. g. skolā sāka nopietni mācīt mūziku, jo par dziedāšanas skolotāju sāka strādāt Arta Arnīte. Izveidojās skolēnu koris, darbu turpināja skolotāju vokālais ansamblis, kura priekšnesumi bija iecienīti gan Aizkraukles, gan Jēkabpils rajonā.

1975. g. rudenī, piedaloties kampaņā „katram jauniešim vidējo izglītību“, Vīgantes skolā sāka darboties vakara vidusskola. Tās darbs turpinājās 6 gadus, un šajā laikā to beidza 34 jaunieši un gados jau vecāki cilvēki. Skolotāji atceras, ka tas bijis grūts, bet interesants laiks. Skolotāji strādāja 2 maiņās, trūka arī klašu telpu. Lielu darbu vakara vidusskolas organizēšanā un vadīšanā veica direktore V. Liepiņa.

1988. g. 17. decembrī skolā notika svinības: Vīgantes skolas jaunajai ēkai 50 (1938–1988). Šajā dienā skolā atgriezās 1938. g. gatavotais skolas karogs. Karogā izšūts nogrimušais Staburags un vārdi: „Turi darbu svētu un sirdi skaidru,“ un stūrī pie karoga kāta izšūts arī Latvijas sarkanbaltsarkanais karogs. Sākumā karogu slēpusi un glabājusi skolas pārzine Marta Pļaviņa, bet pēc viņas nāves skolotāja Marta Apsalone. 50 gadu ilgajā glabāšanas laikā karogs nebija zaudējis neko no sava sākotnējā izskata, un arī 21. gadsimtā svētku reizēs tas plīvo Vīgantes skolā.

1991. g. 9. maijā atsāka darbu Vīgantes Staburaga 720. mazpulks. Ar neizsīkstošu enerģiju mazpulka darbu jau vairāk nekā 10 gadu vada skolotāja Hilijs Čakste. Nodarbības notiek netālajās *Zvilnās*, kur iekārtota arī darbmācības klase (sk. 280. att. pielik.).

281. att. Vīgantes pamatskolas skolotāja Rasma Apsalone (skolā strādājusi no 1948. līdz 1976. g.). Foto no Apsaloni ģimenes arhīva.

282. att. Vīgantes pamatskolas skolotāja Maiga Medne (skolā strādājusi no 1944. līdz 1980. g.). Foto no Medņu ģimenes arhīva.

283. att. Vīgantes pamatskolas skolotāja Genovefa Sidorova (skolā strādājusi no 1951. līdz 1984. g.). Foto no Sidorovu ģimenes arhīva.

Pēc Veronikas Liepiņas par skolas direktori strādājusi Lolita Levenšteina, Vitauts Galvanausks, Arta Arnīte un Inga Albiņa. Vairākiem skolotājiem Vīgantes skola ir bijusi vienīgā darba vieta — Rasmai Apsalonei (sk. 281. att.), Maigai Mednei (sk. 282. att.), Genovefai Sidorovai (sk. 283. att.) un Sofijai Dobulānei (sk. 284. att.). Šobrīd kultūras dzīvi skolā un pagastā pašai izlēdzīgi vada skolotāja I. Galvanauska. [SP]

2002. g. Vīgantes skola kļuva par mazāko vispārīzglītojošo skolu Aizkraukles rajonā. 2004./05. mācību gadā tajā mācījās tikai 68 skolēni. Ņemot vērā pašreizējo pagasta apdzīvotību, skolas atrašanās vieta nav izdevīga, patālu no lielākajām apdzīvotajām vietām. Un tomēr skolu likvidēt nedrīkst. Tieši mazajās skolās ir lielākas iespējas strādāt ar katru bērnu atsevišķi, agrāk pamanīt un novērtēt bērnu spējas un talantus. Nelielais skolēnu skaits ļauj sekmīgi veikt skolas mācību un audzināšanas darbu galvenos uzdevumus, veidot vienotu pagasta, skolas, klases, ģimenes kultūrvidi. Skolā pastāv ļoti plašs interešu izglītības piedāvājums. 2006./07. māc. g. darbojas mazpulks (3.–9. kl.), 3 deju kolektīvi (pirmsskolas, 1.–4. kl. un 7.–9. kl.), jaunrades pulciņš (5.–9. kl.), 2 vokālie ansambļi (1.–4. kl. un 5.–9. kl.), žurnālistikas pulciņš (5.–9. kl.), 2 dramatiskie kolektīvi (pirmsskolas un 1.–9. kl.), dabas vērotāju pulciņš (5.–9. kl.), sarkanā krusta pulciņš (5.–9. kl.), sporta pulciņš (1.–9. kl.). (Sk. 285. att. pielik.)

284. att. Vīgantes pamatskolas skolotāja Sofija Dobulāne (skolā strādājusi no 1955. līdz 2006. g.). Foto no Dobulāņu ģimenes arhīva.

Vīgantes pamatskola ir gandrīz vienīgā darbavieta pagasta inteliģencei. Turklāt tā ir ne tikai Vīgantiešu bērnu mācību iestāde, bet arī kultūras centrs, kurā darbojas ne vien skolas, bet arī visa pagasta pašdarbnieki, notiek dažādi pasākumi pieaugušajiem, jo kultūras nama pagastam nav. Skolā notiek interesanti dzejas dienu pasākumi, zinību dienas, daiļlasītāju konkursi utt. Ir standarta prasībām atbilstoša datorklase ar interneta pieslēgumu.

Par to, ka mazajā Vīgantes pamatskolā strādā izcili skolotāji (sk. 286. att. pielik.), liecina tas, ka 2003. g. skolotāja Gunita Elksne saņēma gada labākās latviešu valodas skolotājas nosaukumu un 2005. g. ģeogrāfijas un ķīmijas skolotāja Sofija Dobulāne apbalvota ar Atzinības krusta mazo sevišķās pakāpes goda zīmi. [Latvijas Vēstnesis 2005 A, 13]

No 1948. g. līdz 2006. g. Vīgantes skolu absolvējuši 524 skolēni (sk. 287. att. pielik.).

Pl II 365 vīgañtes sk.

Vīgantes parka Jaunā estrāde —

Daugavas kr. krastā, Staburagā (c.), Vīgantes parka A malā, uz Z no *Liepavotiem* (sk. 288. att. un 289. att. pielik.). Tās celtniecību rosinājis un ar Latvijas Kultūras fonda atbalstu īstenojis bijušā kolhoza „Staburags” priekšsēdētājs Gunārs Ratņiks. Estrādi projektējusi Aizkraukles (toreiz Stučkas) rajona arhitekte Ilma Valdmane. Doma par estrādi bijusi jau agrāk, taču finansiālo grūtību dēļ tās celtniecība notika tikai 1989./90. g. Toreizējā projektā kopā ar estrādes celtniecību bija paredzēts ierīkot arī atpūtas vietu tūristiem un izveidot Staburaga novadpētniecības muzeju, taču ieceres netika īstenotas.

Vīgantes parka Vecā estrāde, Liepavota estrāde, Staburaga izrīkojumu laukums pie Liepavota — bij. brīvdabas sarīkojumu vieta Daugavas kr. krastā, laukumā tieši virs Liepavota (sk. 290. un 291. att.).

Pie paša Liepavota, ļoti stāvajā, klinšainajā Daugavas krastā, atradās plašs, jauks līdzenums. Tas bija tā sauktais Staburaga izrīkojumu laukums pie Liepavota. No šā laukuma augstāk pacēlās lēzena nogāze, un tālāk tās līdzenajā virsmā auga Staburaga parka milzene liepa, kura bija izpletusi zarus pretī Liepavota teiksmainajai lejai. 20. gs. 20. gados laukumā notika dziesmu svētki, bērnu svētki u. c. pasākumi (sk. 292., 293. att. un 35. att. 40. lpp.).

30. gados pēc Mežu departamenta arhitekta J. Križus projekta izrīkojumu laukumā pie Liepavota uzcelta estrāde 800 dziedātājiem, bet augstāk, lēzenajā nogāzē, ierīkots 10 000 skatītāju sēdvietu (sk. 36. att. 40. lpp.). Estrādes būvei izmantoja Daugavas krasta dolomīta plāksnes, pamatos tika mūrēti akmeņi no vecajiem pils mūriem. Estrādi atklāja 1939. g. 24. jūnijā.

2000. g. Staburaga pag. vecākā iedzīvotāja Elza Santīna atcerējās, ka viņas tēvs pelnījis, ar diviem zirga pajūgiem vezdams akmeņus estrādes būvei. Vienu pajūgu kučierējusi arī Elza. [Celmiņa 2000]

„Pie Avotiņiem lauza dolomīta plāksnes un veda Vīgantes parka estrādes būvei.” (A. Apsalons.)

„Neviens īpašums Sēlpils pagastā vairs nepieder ienācējiem, svešautiešiem. Uz agrārās reformas likuma pamata bijušam īpašniekam piešķirto Vīgantes muižas centru Zemkopības ministrija atpirkusi, un tagad pie Liepavota paceļas šim laikmetam piemērots piemineklis — brīvdabas izrāžu estrāde, kādas otras nav Latvijā.” [Jēkabpils apr. 1937, 82–83] (Sk. 40. att. 42. lpp.)

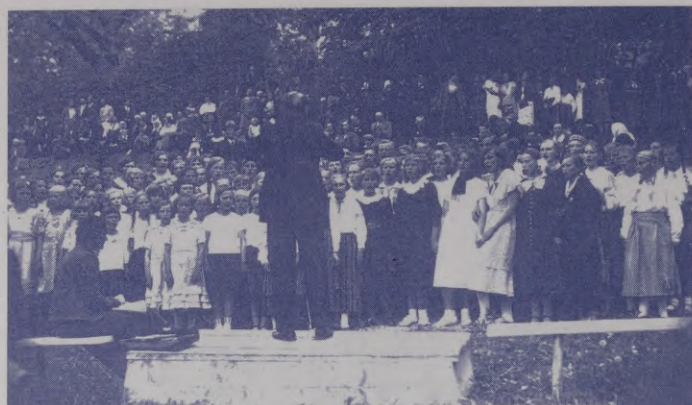
288. att. Vīgantes parka Jaunā estrāde 1992. g. (I. Valdmanes projekts). J. Tālberga foto. AiVMM 23902-32.

290. att. Vīgantes Vecā estrāde 1960. g. A. Bites foto.

291. att. Vīgantes estrādes skatītāju sēdvietas. A. Bites foto.

292. att. Bērnu svētki Vīgantes parkā 20. gs. 20. gados. Foto no Apsalonu ģimenes arhīva.

293. att. Svētku gājiens 1936. g. 24. jūnijā, fonā topošā Vīgantes estrāde. V. Liepiņa foto. AiVMM 14448/2.

1939. g. rudenī Daugavas krasta kraujā novietota Aleksandras Briedes skulptūra „Daina“. Akmens meitene ar krūtīm piespiesto kokli raudzījās pāri dziedātāju un klausītāju tūkstošu galvām.

1966. g. estrādi appludināja.

Vīgantes sudmalas. Sk. **Vīgantes ūdensdzirnavas**.

Vīgantes ūdensdzirnavas, Vīgantes sudmalas, Sīpola dzirnavas, Sīpoldzirnavas — bij. ūdensdzirnavas uz Dzirnupītes netālu no ietekas Daugavā, 0,7 km augšpus Vīgantes parka. 1938. g. O. Zvirgzdas un J. Sīpola ūdensdzirnavās Vīgantē bijis viens strādnieks un gada apgrozījums Ls 890. [LKV 19, 38067]

Dzirnavnieka Sīpola sieva Olga bijusi bagāta Seces saimnieka meita. Dzirnavnieks Sīpols bijis plašā apkārtnē cienījams vīrs. Kādā pavasarī, palu laikā, naktī viņš pa laipām pāri Dzirnau upītei devies apraudzīt dzirnavu slūžas, vai palu ūdeņi tās neapdraud... Mājās vairs nav atgriezies. Nākamajā rītā kaimiņi devušies meklēt pazudušo vīru pie Daugavas, bet nesekmīgi, līdz kādam radusies doma apskatīt straujo, akmeņaino Dzirnau upīti. Šeit arī atrasts noslīkušais dzirnavnieks. Atraitne Olga jau pēc neilga laika dzirnavās ievedusi kaimiņu *Krumešu* saimnieka Zvirgzda dēlu. Arī jaunā saimnieka liktenis bijis bargs: kara laikā, kad fronte stāvēja abās pusēs Daugavai, no dzirnavām uz pretējo Daugavas krastu, kurā atradās vācieši, atrada pārvilkto telefona vadu. Zvirgzdu apvainoja spiegošanā vācu labā un izsūtīja uz Sibīriju. Sākoties kolhoziem, saimniece Olga tūdaļ kolhozā neiestājās, tika atzīta par valsts ienaidnieci, ieskaitīta kulaku kārtā, visa manta viņai noņemta un saimniecība likvidēta. Stāsta, ka mantas dzirnavniecei netrūcis, tur bijuši arī daudzi skaistu audeklu baķi. Pēc soda izciešanas mājās atgriezies dzirnavnieces Olgas otrais vīrs Zvirgzds, taču viņa vieta jau bijusi aizņemta. Dzirnavnieces Olgas divi dēli dzīvo citur, un pašreizējās zemes reformas laikā uz dzirnavu zemi neviens mantinieks nav pieteicies. (S. Lejniece.)

Laikraksts „Jēkabpils Vēstnesis“ 1932. g. 14. aprīlī rakstīja: „Vīgantes ūdens dzirnavu īpašnieks Jānis Sīpols 6. aprīļa naktī kopā ar 2 palīgiem izgājis attaisīt dzirnavu brīvslūžas. Rītā Sīpols mājās nav ieradies. Pēc dažām stundām upē atrasts Jāņa Sīpola līķis.“

Vīgantes dzirnavas darbojās līdz Pļaviņu HES uzcelšanai. (A. Apsalons.)

Tagad Dzirnupītes līča galā saglabājusies vien neliela akmeņu kaudzīte. Vietējie vīgantieši dzirnavas sauc par Sīpola dzirnavām vai Sīpoldzirnavām.

1940. g. Olgai Sīpols Vīgantes dzirnavās bija tālrunis.

Pl II 365 vēlgaīts s.

Vilni — mājas pag. ZR, Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa kr. pusē, 0,8 km uz R no *Krustakroga* un krustojuma ar Vīgantes — Zilkalnes ceļu (sk. 294. att. pielik.). 1939. g. mājas piederēja Jānim Dambim. Zemes pl. 13,8 ha. Kolhoza laikā tur bijusi zirgu ferma. Dambju meita Herta apprecējusies ar Jansonu. Pēc Hertas nāves vīrs mājas novēlēja kolhozam „Staburags“. Tagad mājas privatizējusi Dalbju ģimene.

Bijušais Latvijas Lauksaimniecības universitātes pasniedzējs Ēvalds Indriksons atcerējās, ka 20. gs. 60. gados, kad viņš kopā ar studentiem šeit veicis nivelēšanas darbus, Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa kr. pusē, starp Vilniem un bij. Kurzemiekiem bijis sens Vīgantes muižas robežakmens ar uzrakstu „Štaben“ divās valodās — krievu un vācu.

1994. g. mājās dzīvoja 5 cilvēki, 2004. g. — 3.

Virsaīši, Žagatāni — mājas pag. D malā, Vīgantes — Zilkalnes ceļa kr. pusē, pie Sunākstes pag. robežas, agrākajos Žagatānos (c.) (sk. 295. att. pielik.). 1938. g. Kārlis Grundmans lūdza mājas „Žagatan-Juruš-Jure Nr. 111“ nosaukt par *Virsaīšiem*. Arī 1939. g. tās piederēja Kārlim Grundmanim. Zemes pl. 39 ha.

20. gs. 90. gados uz vecajiem pamatiem māja atjaunota, un tajā dzīvo Dalderu dzimtas atvases. Mazliet tālāk no tagadējās mājas jaunā paaudze uzcēlusi jaunu, mūsdienīgu dzīvojamo ēku (sk. 64. att. pielik.).

1994. g. mājās dzīvoja 2 cilvēki, 2004. g. — 3.

Virzas — mājas pag. ZR, 1,2 km uz DR no Staburaga (c.), bij. Vīgantes *Jaunās muižas* vietā, pie *Jauniešiem* (sk. 296. att. pielik.). Jaunsaimniecība atdalīta no bij. *Jaunās muižas*. Ēkas celtas ap 1937. g. 1939. g. māju īpašnieks bija Arturs Alšāns. Zemes pl. 22,23 ha. Dzīvo Alšāna meita Dzidra Štāla.

1994. un 2004. g. mājās dzīvoja 2 cilvēki.

Višņas — bij. mājas pag. R daļā, Vīgantes — Zilkalnes ceļa l. pusē, nedaudz vairāk nekā 2 km uz D no Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa un *Krustakroga*, 0,5 km uz Z no *Krūmājiem* (sk. 297. att. pielik.). 1939. g. mājas piederēja Jānim Rušmanim. Zemes pl. 13,87 ha. *Višņas* bijušas no Vīgantes muižas atdalīta jaunsaimniecība. Vēlākais māju īpašnieks dzīvoja Norvēģijā.

1994. g. mājās dzīvoja 1 cilvēks, 2002. g. īpašums pārdots. Mājas sabrukušas, mežs izcirsts un iztirtots.

Vizbuli — mājas pag. ZA, Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa l. pusē, Robežkrogā (c.) (sk. 298. att. pielik.). Celtas padomju varas gados.

1994. g. mājās dzīvoja 6 cilvēki, 2004. g. — 4.

Zalāni, Zolāni — bij. mājas pag. DA, 0,6 km uz Z no Jelgavas — Krustpils dzc., 2,4 km uz ZA no Staburaga dzc. st. 1938. g. Fricis Lodziņš lūdza mājas „Zalan-Kjuzan Nr. 11“ nosaukt par *Zalāniem*. Arī 1939. g. to īpašnieks bija Fricis Lodziņš. Zemes pl. 3,0 ha (pēc citām ziņām — 11,20 ha).

1994. g. mājas vēl bija vienīgās plašā apkārtnē. 2003. g. viss jau sabrucis, palikusi tikai māju vieta.

Zalēnieki, agrāk Jauniešu gateris, gateris „Liepavots“ — gateris Robežkrogā (c.). Mainoties īpašniekiem, mainīts arī gatera nosaukums.

* **Zeltiņi** — bij. apbūves gabals Vīgantē, atdalīts no bij. Vīgantes muižas zemes. 1938. g. Bruno Brēķim piederošais zemes gabals „Nr. 22 F“ nosaukts par *Zeltiņiem*. 1939. g. tas joprojām piederēja B. Brēķim. Zemes pl. 0,53 ha. Precīza atrašanās vieta nav zināma, iespējams, varēja atrasties joslā starp Vīgantes parku un Staburaga klinti.

Zemgales — bij. mājas pag. ZR stūrī, 0,5 km uz DR no Vīgantes parka (sk. 299. att. pielik.). Tā bijusi vecsaimniecība jau no Vīgantes muižas laikiem. 1939. g. mājas piederēja Ernestam Izkalnam, kurš tās saņēma kā jaunsaimniecību pēc atgriešanās no Pirmā pasaules kara. Zemes pl. 21,86 ha.

No L. Ķuzānes un V. Apsalones stāstījuma: „Pēc atgriešanās no I pasaules kara Ernests Iskalns kopā ar ģimeni apmetās Slazdu krogā. Viņš pieteicās par mežsargu Vīgantes mežniecībā un kā bijušais Vīgantes muižas pārvaldnieks un Pirmā pasaules kara dalībnieks pieprasīja 20 ha zemes un uzcēla *Zemgales*. Jaunceltās mājas izrentē, bet pats ar ģimeni dzīvo mežniecības mājā *Liepavotos*. Dēls strādā par mežkopi grāmatvedi. Nemītīgo ķildu dēļ Ernests ģimeni pamet un sāk dzīvot kopā ar Olgu Dzirkali. II pasaules kara laikā Olga un Ernests dodas uz Kurzemi. E. Iskalns miris 1950. g. Talsu slimnīcā.“

1940. g. Ernestam Izkalnam *Zemgalēs* bija tālrunis. *Zemgaļu* dzīvojamā māja bijusi skaista divstāvu ēka.

Zemgales iela — iela Staburagā (c.). Tajā atrodas līvānu tipa mājas nr. 1–10 (sk. 252. att. pielik.). 1994. g. dzīvoja 44 cilvēki, 2004. g. — 33.

Ziedulejas, Ziedu Lejas, Ziediņi, agrāk Kalna Ķuzāni — bijušas vienas no *Kalna Ķuzānu* mājām. Atradušās pag. DA, 1 km uz ZA no Staburaga dzc. st., *Kandavu* — *Kalna Ādmiņu* ceļa kr. pusē. 1938. g. Kārlis Ziediņš savu īpašumu „Ķuzan-Kalej Nr. 133“ lūdza nosaukt par *Ziedulejām*. Arī 1939. g. māju īpašnieks bija K. Ziediņš. Zemes pl. 16,8 ha.

Pēc īpašnieka uzvārda tautā mājas sauca par *Ziediņiem*. Nopostītas.

Ziedu Lejas. Sk. **Ziedulejas**.

Ziediņi. Sk. **Ziedulejas**.

Zilītes, Ozoliņi — mājas pag. vidusdaļā, 0,5 km uz D no Robežkroga — Ūbeļu ceļa un 2,5 km uz DR no Robežkroga (c.), uz DR no *Žubītēm* (sk. 300. att. pielik.). 1938. g. Ede Avotiņš, dz. Karps, lūdza Sēlpils muižas zemes gabalus Nr. 107 un Nr. 222 nosaukt par *Zilītēm*. Arī 1939. g. mājas piederēja Edei Avotiņš. Zemes pl. 24,6 ha. Toreiz kā māju nosaukums minēts *Zilītes (Ozoliņi)*.

1994. un 2004. g. pastāvīgo iedzīvotāju nebija, mājas izmantoja par vasarnīcu.

Zinteli — mājas pag. DR, 0,8 km uz R no Vīgantes — Zilkalnes ceļa, uz A no Seces pag. robežas, uz ZR no *Staņģiem* (sk. 301. att. pielik.). 1939. g. mājas piederēja Jānim Liniņam. Zemes pl. 34 ha. 1940. g. Jānim Liniņam *Zinteļos* bija tālrunis.

Tagad *Zinteļos* dzīvo bijusī Staburaga ciema sekretāre (1955–1964) Zenta Vītoļiņa (dz. 1926. g.).

1994. g. mājās dzīvoja 2 cilvēki, 2004. g. — 1.

Pl II 365 ziņteļi; DI IV/1 186 *zinteli*.

Zirniši, agrāk *Žagatāni* — mājas pag. D malā, Vīgantes — Zilkalnes ceļa 1. pusē, pie Sunākstes pag. robežas (sk. 302. att. pielik.). 1938. g. šie *Žagatāni* nosaukti par *Zirnišiem*. 1939. g. piederēja J. Ozola mantiniekiem. Zemes pl. 36,7 ha.

Erna Ozoliņa (1920–2003) 1995. g. stāstīja: „19. gs. beigās un 20. gs. sākumā šais mājās dzīvoja kokamatnieks Jānis Ozols. Viņš bija labs amatnieks un prata gatavot skaistas lietas. Vēl tagad bēniņos glabājas galds ar virpotām kājām, tītaviņas u. c. Mājai bija skaistas, ar kokgriezumiem rotātas durvis.“

1994. g. dzīvoja 1 cilvēks, 2004. g. mājas neapdzīvotas. Ozoliņu divi dēli dzīvo Aizkrauklē.

Zolāni [o]. Sk. **Zalāni**.

Zvejnieku — Vīgantes pārceltu. Sk. **Staburaga pārceltu**.

Zvilnas — mājas pag. DR, Vīgantes — Zilkalnes ceļa kr. pusē, 0,2 km uz R no Vīgantes pamatskolas (sk. 303. att. pielik.). Pirmajā pasaules karā mājas netika nopostītas. 1939. g. tās piederēja Jānim Stradam. Zemes pl. 33,4 ha. 1940. g. *Zvilnās* bija Sēlpils — Vīgantes piensaimnieku sabiedrības krejotava, bija tālrunis. Padomju varas gados kādu laiku *Zvilnās* bijusi Staburaga pasta nodaļa, Vīgantes pamatskolas internāts. 2004. g. *Zvilnās* bija Vīgantes pamatskolas darbmācības klase un telpas mazpulka nodarbībām.

1994. un 2004. g. pastāvīgo iedzīvotāju nav.

1923. g. 19. augustā *Zvilnu* šķūnī staburadzieši rīkoja bazāru — koncertu un balli. Sarīkojuma ieņēmumu atlikums bija paredzēts Staburaga apkārtnes izdaiļošanai. Sarīkojuma koncerta daļā Staburaga kora izpildījumā pirmo reizi skanēja P. Barisona sarakstītā kora dziesma „Staburaga atmoda“. Staburaga kora priekšnieks J. Bārzdiņš uz šo sarīkojumu jaunajam komponistam atsūtīja 2 brīvbiļetes. Uz koncertu P. Barisons ieradās kopā ar māmuļu Edi Barisoni. Dienasgrāmatā viņš rakstīja: „Līdz šim vēl nebijis pirmreizējs notikums. (..) Dziesma visai grūta, dziedātāji un diriģents Ādmiņu Jānis (Jānis Apsalons — R. A.) pieliek visus spēkus, lai labāk izdotos.“ [P. Barisons.]

Pl II 365 *zvilnas*; DI IV/1 186 *zvilnas*.

Zvilnu dārzs — bij. brīvdabas sarīkojumu vieta Vīgantes — Zilkalnes ceļa kr. pusē, 0,5 km uz D no *Zvilnām*. Bijis deju laukums un soli. Tagad ar meža stādījumiem šī vieta daļēji nopostīta.

Zvirgzdi. Sk. **Kaktiņi**.

Žagatāni. Sk. **Virsaiši**.

Žagatāni. Sk. **Zirniši**.

Žagatāni — mājas pag. D malā, Vīgantes — Zilkalnes ceļa kr. pusē, pie Sunākstes pag. robežas, uz ZA no *Zirnišiem*, bij. *Žagatānos* (c.) (sk. 304. att. pielik.). 1938. g. Robertam Jurušam piederošās mājas „Žagatan-Juruš-Jakob“ nosauktas par *Žagatāniem*. Arī 1939. g. mājas piederēja Robertam Jurušam. Zemes pl. 29,7 ha. Juruši mājas pārdevuši.

1994. g. pastāvīgo iedzīvotāju nebija, 2004. g. mājās dzīvoja 4 cilvēki.

Pl II 365 *žagatāni*; DI IV/1 186 *žagatāni*.

Žagatāni — bij. ciems pašos pag. D, abās pusēs Vīgantes — Zilkalnes ceļam, pie Sunākstes pag. robežas. 1897. g. tautskaitē *Žagatānos* minētas 4 mājas.

No *Dālderu* saimnieces Elzas Dalderes stāstītā: „Žagatāni bija 4 mājas, kurām 20. gs. 30. gadu beigās deva vārdus: *Žagatāni* (dzīvoja Juruši), *Zirnīši* (dzīvoja Ozoli), *Bandenieki* (dzīvoja Beits, šo māju vairs nav) un *Virsaīši* (dzīvoja Grundmanis).“

Labi, ka seno Žagatānu nosaukumu vēl glabā vienas mājas. Saglabāties arī **Žagatānu kalna** vārds (sk. nod. **Dabas objekti**).

1940. g. Sēlpils Žagatānos Jānim Beitam un Kārlim Grundmanim bija tālrunis:

Žubītes — mājas Stalānu grāvja kr. pusē, 0,5 km uz DA no Robežkroga — *Ūbeļu* ceļa un 2 km uz DR no Robežkroga (c.) (sk. 305. att. pielik.). 1939. g. māju īpašnieks bija Voldemārs Apsalons. Zemes pl. 22,1 ha. 1948. g. 8. februārī Voldemārs Apsalons iestājās kolhozā „Druva“.

20. gs. beigās mājas nopircis rīdzinieks Bluķis. Netālu no mājām, Stalānu grāvja l. malā, iztek **Žubīšu avots**.

1994. un 2004. g. pastāvīgo iedzīvotāju nebija, mājas izmanto par vasarnīcu.

KULTŪRAS MANTOJUMS. APRAKSTS UN NOSAUKUMU VĀRDNĪCA

2001. g. iznāca grāmata „Kultūras mantojums Aizkraukles novadā“, kurā, kā norādījuši autori, viena novada kultūras mantojums kopumā tiek aplūkots pirmo reizi. Šajā darbā visa veida kultūras pieminekļi sadalīti vairākās grupās: arheoloģija (pilskalni, senkapi, apmetnes, kulta vietas), pilsētbūvniecība un arhitektūra (baznīcas, muižu apbūve, krogi, skola, pagastmājas u. c. ēkas), tautas celtniecība (zemnieku un mežsargu sētas), māksla (baznīcas interjera iekārtas, altārgleznas, tēlotājas un dekoratīvi lietišķās mākslas darbi) un vēsture (dažādu laiku karos kritušo karavīru apbedījumu vietas, piemiņas vietas, kapsētas u. c.). [Kultūras mantojums 2001, 135]

Staburaga pagasts ir Aizkraukles kultūrvēsturiskā novada daļa, tādēļ šajā darbā kultūras pieminekļu iedalījums ir līdzīgs. Atbilstoši šai klasifikācijai Staburaga pagastā visplašāk pārstāvētā kultūras pieminekļu grupa ir **arheoloģija** — te ir 9 senkapi, 2 senās dzīves vietas un 1 kulta vieta. Pilskalnu Staburaga pagastā oficiāli nav, taču Grūbeles pilskalns ar oficiālo adresi Sunākstes pagastā (kādreiz tomēr bijis ieskaitīts Staburaga ciema teritorijā) kā ķīlis iespiežas tagadējā Staburaga pag. teritorijā. Vairāki Staburaga pag. D daļas senkapi atrodas tikai 1–2 km no Grūbeles pilskalna. No visiem Staburaga pag. arheoloģijas pieminekļiem 1994. g. Latvijas Republikas arheoloģijas pieminekļu sarakstā iekļauti 3 — Bebru, Lejasdopeļu un Lejaskuzānu senkapi. Vietējās nozīmes senkapi ir Bebru senkapi II un Dangu kapu kalniņš. Visnozīmīgākais, visvairāk pētītais senvēstures piemineklis pagastā ir Lejasdopeļu senkapi, kas arheologiem pazīstami jau kopš 19. gs. beigām.

Plaši arheoloģiskie pētījumi Staburaga pag. Daugavai pieguļošajā daļā tika veikti pirms Pļaviņu HES celtniecības un Daugavas krastu appludināšanas. 1960.–1963. g. arheoloģisko ekspedīciju laikā Daugavas krastā pie bij. *Piģēnu* mājām atrada 2 senās dzīves vietas jeb apmetnes.

1963. g. Latvijas Zinātņu akadēmijas Vēstures institūta zinātniskās atskaites sesijas referātu tēzēs par 1962. g. arheoloģiskajām un etnogrāfiskajām ekspedīcijām (kopš 1971. g. tiek publicētas nevis tēzes, bet materiāli par pētījumu rezultātiem) arheoloģe E. Šnore rakstījusi: „Ievērojot to, ka atklātās dzīvesvietas līdz šim pētītas vēl mazā skaitā, izrakumi pie *Piģēnu* mājām, neskatoties uz arklā postīto slāni, devuši jaunu materiālu dzīves vietu raksturošanai svarīgā ūdensceļa — Daugavas — krastā.“ [Šnore 1963, 14] 1963. g. un 1964. g. vasarā izrakumi turpinājās.

Arheoloģiska rakstura kultūras pieminekļi pagastā ir koncentrēti 2 vietās: 1) Daugavas krastā *Lejas Dopeļu* un bijušo *Piģēnu* apkārtnē (60. gados to tā arī sauca — par Lejasdopeļu kompleksu), kurā rodama liela dažādu laiku arheoloģisko pieminekļu koncentrācija: I g. t. p. m. ē. kapulauks, X–XII gs. uzkalniņu kapulauks, I g. t. vidus — XIII gs. m. ē. dzīves vieta; 2) pagasta D, bij. *Bebru* apkārtnē, kur atrodas 3 senkapu vietas, kulta vieta Bebru Zīmogakmens un jaunāku laiku apbedījumu vieta Dangu kapu kalns.

Vēstures pieminekļu grupā ietilpst 3 kapsētas — Brantānu, Staņģu un Robežkroga kapsēta, kurā pašlaik apbedījumi vairs nenotiek, — un 2 Pirmajā pasaules karā kritušo vācu karavīru pēdējās atdusas vietas: Mākuļu un Stalānu Vācu kapsētas. Vēstures pieminekļu grupai jāpieskaita arī komponista P. Barisona dzimtās mājas *Skudras*.

Vēstures pieminekļu grupu būtu iespējams ievērojami paplašināt, iekļaujot tajā galvenokārt ar Pirmo pasaules karu saistītās vietas.

Pirmā pasaules kara tranšejas un 25 zemnīcu vietas atrodas Lejasdopeļu senkapu teritorijā, Robežkroga vecajā kapsētā un apkārtnē līdz Daugavai. 1997. g. 1.–2. novembrī Latvijas Universitātes Vēstures un filozofijas fakultātes kultūrvēsturiskās vides aizsardzības apakšprogrammas studenti M. Stinkulis un R. Rozenvalds veica Pirmā pasaules kara vācu karaspēka pozīciju fortifikācijas sistēmu apzināšanu un uzmērīšanu Lejasdopeļu senkapu apkārtnē. Jaunie pētnieki ieteikuši vēsturiskajā izskatā atjaunot vienu zemnīcu kapsētas tuvumā un vienu ugunspunktu. Tas dotu iespēju izveidot **vienotu arheoloģijas un vēstures pieminekļu kompleksu** (Lejasdopeļu senkapi, Robežkroga kapsēta, Pirmā pasaules kara nocietinājumu sistēma), „kas izsmēloši raksturotu konkrētās teritorijas kultūrvēsturiskās vides izmaiņas“ [Stinkulis, Rozenvalds 1997]. Šo kompleksu vēl varētu papildināt

ar blakus esošo nostāstu vietu Zviedru vaļņiem, par kuru izcelšanos gan pagaidām skaidrības nav, bet, tuvāk izpētot, varbūt rastos skaidrojums to nosaukumam un vietai. Pirmā pasaules kara sekas vēl daudzviet pagastā krietni jūtamas, taču šai tēmai pirmo reizi pievērsušies tikai Stinkulis un Rozenvalds, kas izpētījuši pavisam nelielu daļu no Pirmā pasaules kara norišu liecībām. Pozīciju un nocietinājumu paliekas ir gandrīz visā pagastā. Kādam kapitāli būvētam bunkuram pat vēl saglabājies nosaukums — „Noeje Makuļ“ (‘Jaunie Mākuļi’) —, jo tas bijis *Mākuļu* tuvumā. Nav pētīta arī Pirmā pasaules kara sīvo cīņu vieta Ezerpurvs, kur pēc kara „kritušo kaskas kā mieži sēti, no vienas vietas“ (V. Vitkovska).

Tautas celtniecības kultūras pieminekļu grupā Staburaga pag. iekļauta vienīgi mežsarga sēta *Liepavoti*, kas celta 1939. g. pēc mežsargu dienesta māju tipveida projekta. 21. gs. *Liepavoti* no dienesta mājas kļuvuši par privātpašumu.

Šajā grupā varētu iekļaut arī kādu pēc Pirmā pasaules kara vācu blindāžā iekārtotu pagrabu vai citu būvi, kuras celtniecībā izmantoti no vācu ierakumiem iegūti materiāli. Piemēram, gofrēto metāla plāksņu izmantojums zemnieku sētā bijis neiedomājami daudzveidīgs — no jumta seguma un sienu materiāla līdz pat tiltiņiem pār nelielām ūdenstecēm. Bij. *Piģēnu* saimnieks ar skārda plāksnēm bijušo kaļķu cepli bija pārvērtis par gaļas žāvētavu. Varbūt nākotnē Pirmā pasaules kara vācu nocietinājumu bunkuri nokļūs arheologu uzmanības centrā. Stāsta, ka attiecīgos grunts apstākļos vairāki vācu nocietinājumu bunkuri esot pazuduši, iegrimstot zemē.

Pilsētbūvniecību un arhitektūru Staburaga pag. pārstāv 2 objekti: Slazdukroga drupas (grāmatā „Kultūras mantojums Aizkraukles novadā“ nepareizi minēta atrašanās vieta Seces pag.) un Vīgantes muiža, no kuras gan dabā ir saglabājies visai maz (Vīgantes parks ar trim muižas laikā ierīkotiem dīķiem un nelielas laukakmeņu žoga paliekas). 1977. g. Vīgantes parks ņemts valsts aizsardzībā.

Aizkraukles novada kultūras mantojuma **mākslas** grupā no Staburaga pag. iekļauta vien tēlnieces Aleksandras Briedes skulptūra „Daina“ Vīgantes parkā. [Kultūras mantojums 2001, 159–160]

Kultūras pieminekļu sarakstā būtu jāiekļauj arī 1989.–90. g. celtā Vīgantes parka Jaunā estrāde. Pļaviņā pie Staburaga 1995. g. uzsākta Vienības birzs atjaunošana. Tagad birzī novietota Staburaga piemiņas zīme „Dieva auss“. Apkārt „Dieva ausij“ aug piemiņas reizēs stādītie ozoliņi, un ir zināms katra koka stādītājs. Arī Vienības birzs un Staburaga piemiņas zīme būtu jāiekļauj kultūras mantojuma sarakstā.

Šajā nodaļā sīkāk aplūkoti 35 kultūras mantojuma objekti Staburaga pagastā, tostarp arī 8 nostāstu vietas, kurām gan nav piešķirts kultūras pieminekļa statuss un oficiāla valsts aizsardzība, tomēr arī tās ir interesanti un vērtīgi objekti.

Akmens pie *Krīguļiem*. Sk. **Krīguļu Mantas akmens**.

Apaļais kalniņš. Sk. **Bebru senkapi**.

Apmetne I Daugavas terasē pie Piģēniem. Sk. **Piģēnu apmetnes**.

Apmetne uz II Daugavas terases t. s. „Ievu kalnā“. Sk. * **Ievu kalna apmetne**.

Bebru senkapi, Apaļais kalniņš — senkapi pag. DA, ~0,3 km uz D no Jelgavas — Krustpils dzc., 0,1 km uz R no bij. *Bebriem*, 0,2 km uz ZA no *Jaundangām*. Uzkalniņu postījuši mantrači un Pirmā pasaules kara ierakumi. Uzkalniņa sākotnējie izmēri nav precīzi nosakāmi. Patlaban izplūdušās uzkalniņa vietas augstums ir ap 1 m, caurmērs ap 15 m. Pēc iepriekšējām ziņām par atradumiem uzkalniņā un tā veidu tas pieskaitāms agrā dzelzs laikmeta senkapiem. Arheoloģijas pieminekļis. Kalniņa Z pakājē atrodas tā sauktais Zīmogakmens. [Kultūras mantojums 2001, 57]

2004. g. kalniņš nesakopts, aizaudzis briksņiem, kuru caurejamību apgrūtināja arī mežacūku rakumi. Ceļa uz bij. *Bebriem* vairs nav, ceļš uz *Dangām* kļuvis neizbraucams.

Bebru senkapi II (arheologu lietots nosaukums), Franču kapi, Otrie Bebru senkapi (valodnieku ieteikts nosaukuma variants) — senkapi pag. DA, ~0,1 km uz D no Jelgavas — Krustpils dzc., 0,2 km uz Z no *Dangām*, uz ZR no Bebru senkapiem. Senkapu uzkalniņa caurmērs ~12 m,

augstums tikai 0,2 m. Uzkalniņa paliekas iezīmē daži akmeņi. Iespējams, ka senkapi attiecināmi uz agro dzelzs laikmetu. Arheoloģijas piemineklis. [Kultūras mantojums 2001, 57]

Pēc nostāstiem *Bebru* zemē esot bijuši vēl vieni Franču kapi.

Bebru Zīmogakmens [uo], Zīmogakmens — akmens pag. DA, 0,3 km uz D no Jelgavas — Krustpils dzc., 0,1 km uz R no bij. *Bebriem*, uz ZA no *Dangām* (sk. 306. att. pielik.). Arheoloģijas piemineklis, kulta vieta.

„Krūmmalē pie pļavas, nelielā uzkalniņā, kas kādreiz saukts par Apaļu kalniņu, (..) konstatēti senkapi, kas attiecināmi uz mūsu ēras 2.–4. gs. (..) Kā vēsta teika, šāds nosaukums akmenim dots tādēļ, ka zem tā it kā esot aprakta franču kara laika kase un akmens virsmā iekalti divi ovāli — zīmogi. Šie ovāli (viena garums 28 cm, platums 22,5 cm, otra garums 18 cm, platums 13 cm) labi saskatāmi arī mūsdienās. 1986. g. akmens sānos uzziets vēl viens iekalums — kailas cilvēka pēdas nospiedums, kurā labi izšķirami četri pirksti. (..) Bebru Zīmogakmens pieskaitāms pie pēdakmeņiem, bet iekaltie ovāli un nostāsti liecina, ka tam varējusi būt arī cita nozīme.“ [Urtāns 1990, 59]

2004. g. novembrī vietējo apstākļu pazinēja pavadībā šo akmeni meklējām ilgi. Uzkalniņā augušais mežs ir nocirsts, tā vietā saaugušas atvases, starp kurām trūd nozāgēto un neaizvāktu zaru kaudzes. Visapkārt dziļi mežacūku rakumi.

J. Urtāns norāda šādus akmens izmērus: garums 1,8 m, platums 1,6 m, augstums 0,2 m. Pašreiz akmens augstums ir lielāks. Iespējams, ka to vairāk atrakuši nelegālie mantrači, kuri pie akmens rakušies 1995. g. Kā ziņojusi Aizkraukles rajona pieminekļu apsardzības inspektore E. Mantrova, zem akmens izrakta liela bedre, kurā var iekāpt cilvēks. Pats akmens nav bijis bojāts. 2004. g. bedre jau bija aizbirusi.

Bendes kalniņš, Karātavu kalniņš — neliels uzkalniņš pag. DR, Jelgavas — Krustpils dzc. l. pusē, 0,5 km uz DA no *Kalna Kalējiem*, ~1 km uz Z no Sunākstes pag. robežas, meža malā. Nostāstu vieta.

Bendes kalniņš agrāk bijis soda izpildes vieta. Tur cilvēki pakārti par smagiem noziegumiem vai par nepaklausību baronam. Turpat netālu dzīvojis arī pats bende. Tā jau no senām dienām šī vieta saukta par Bendes kalniņu vai Karātavu kalniņu. Nostāsts vēstī, ka Stabes muižas barons gribējis klusi, bez lieka trača sodīt kādu zemnieku, kalpa puisi, kas muižā strādājis. Lai pats sodāmais to nezinātu, barons viņu pasaucis pie sevis, iedevis vēstuli un līcis aiznest bendem. Vēstulē bijis rakstīts, ka tās nesējs nekavējoties jāpakar. Kalps, vēstuli nesdams, Kalējkalnā satīcis citu puisi, kam lūdzis vēstuli nogādāt tālāk, jo pats no tālā ceļa jau bijis piekūsis. Bende, vēstuli izlasījis, nekavējoties arī puisī pakāris. Tā sodu saņēmis nevainīgs cilvēks. (V. Akmene.)

Rakstu krājumā „Sēļu zeme“ ievietota šāda teika: „Teicējas mājas vietā, Sēlpils *Kalnakalējos*, agrāk ir atradusies muiža. Muižas zemē bijis kāds pakalns. Tur muižas zemnieki, kas kaut kādi noziegušies, sodīti. Pusnaktī tur varot dzirdēt cilvēkus vaidam. No tā laika šis kalniņš iesaukts par Bendes kalniņu.“ [Sēļu zeme 1995, 110]

Brantānu kapsēta — kapsēta pag. D daļā, Jelgavas — Krustpils dzc. kr. pusē, 0,5 km uz ZA no Staburaga dzc. st., pie *Kalna Ādmiņiem* (sk. 307. att. un 308. att. pielik.). Kapsētā starp jaunajiem un vecajiem kapu vārtiem apglabāti arī 23 Pirmajā pasaules karā, 1916. g., kritušie vācu karavīri un viens krievu karavīrs. Katru kapa vietu iezīmē akmens krusts ar iekaltiem datiem.

Pl II 368 br^oantānu k.

Brunovsku senkapi [o]. Sk. **Grantskalnu senkapi**.

Burvu ozols [uo, uo]. Sk. **Spoku ozols**.

Dangu Kapu kalns, Kapu kalniņš — senkapi pag. DA stūrī, 0,5 km uz D no Jelgavas — Krustpils dzc., *Burtņieku* — *Saulkrastu* ceļa kr. pusē, 0,2 km uz ZR no *Kaudzītēm*. Kukuļveidīgs, ZA — DR virzienā izstiepts, ar bērziem apaudzis, 6–7 m augsts paugurs ar caurmēru ~50 m. Kapu kalniņš (tā pauguru sauc vietējie) varētu būt viduslaiku kapsēta. Vieta stipri sarakta ar Pirmā pasaules kara ierakumiem. Arheoloģijas piemineklis.

1920. g. dzimušais V. Krēslīns no *Dangām* stāstījis, ka viņa vectēvs, kurš dzimis ap 1850. g., vēl pieredzējis apbedījumus šajā kapsētā. Arī vecāmāte te vēl redzējusi krustus. [PDC arhīvs] Netālu no Kapu kalniņa, tagadējā tīrumā, it kā ir bijusi baznīciņa. [Kultūras mantojums 2001, 58]

„Dieva auss“ — piemiņas zīme Staburagam (klintij) Daugavas kr. krastā, netālu no dzelmē guļošā Staburaga, uz DR no *Staburaga* (mājām), Vienības birzī. (Sk. 309. un 29. att. pielik.)

Staburaga pagasta padome kopā ar Latvijas Kultūras fondu izsludināja konkursu par piemiņas zīmi nogremdētajai Staburaga klintij. Kopā bija izveidots 12 Staburaga piemiņas zīmes maketu, kas

tika nodoti skatītāju vērtēšanai. Staburaga piemiņas zīmi autori redzēja dažādi: no nacionālromantiska līdz pilnīgi abstraktam izpildījumam, gan kalnu laukakmenī, gan slīpētu alumīnijā. Arī projektu profesionālais līmenis bija atšķirīgs (sk. 310.–316. att. pielik.). Uzvarēja Siguldas tēlnieces Solveigas Vasiljevas projekts „Dieva auss” (sākotnējais nosaukums „Saules bloda”). 2003. g. 17. maijā, Daugavas nedēļas pasākumu izskaņā, Vienības birzī atklāja jauno pieminekli. 16 tonnu smagā piemiņas zīme ir veidota no milzīga laukakmens un novietota uz betona pamata 4,5 m augstā mākslīgi uzbūvētā paugurā. „Dieva auss” pamatu veidojošajā uzkalnā savests 500 t grants. (Sk. 317. att. pielik.) Tai blakus aug lieli bērzi. Piemiņas zīmi izgaismo rīta saule, un tā novietota tajā pašā virzienā, kurā vērās Staburags (sk. 318. att. pielik.). Modernā veidojuma uzstādīšana vien prasīja 11 000 latu; tas bija smags darbs, kuru paveica Jēkabpils PMK ļaudis. (Sk. 319. att. pielik.)

Tomēr piemiņas zīme nav izdevusies gluži tāda, kādu vēlējās redzēt Staburaga pagasta ļaudis.

Dopeļu kapsēta [uo]. Sk. **Robežkroga kapsēta.**

Draudzības birzs. Sk. **Vienības birzs.**

Franču kapenes. Sk. **Lejaskuzānu senkapi.**

Franču kapi. Sk. **Bebru senkapi II.**

Grantskalnu senkapi, senkapi pie bijušajiem Grantskalniem, Brunovsku senkapi (klūdaini) — bij. senkapi pag. DA stūrī, pie Sunākstes pag. robežas, pie bij. *Grantskalniem*, 0,2 km uz DR no *Kalnārēm*, Piksteres (u.) l. krastā. Tā kā mājas un senkapi nopostīti, nav nozīmes tos uzskatīt par valsts aizsargājamu objektu.

Akmens riņķi novākti jau pirms Pirmā pasaules kara, ceļot ēkas. Atrastās senlietas nodotas Doma muzejam. [PDC arhīvs]

Atbilstoši arheologu pašreizējām nosaukumu došanas tradīcijām šos senkapus sauc par Grantskalnu senkapiem. 1986. g. kolhoza „Staburags” plānā M 1:10 000 minēts republikas nozīmes arheoloģijas pieminekļi Brunovsku senkapi. Te acīmredzot ieviesusies kļūda, jo Brunovsku jeb Ceriešu senkapi atrodas Daudzeses pag.

* **Ievu kalna apmetne**, apmetne uz II Daugavas terases, t. s. „Ievu kalnā” — apmetne, kas atradusies uz Daugavas II terases palikšņa pašā Daugavas kr. krastā, uz A no bij. *Piģēniem*. Daļa Ievu kalna vēl saglabājusies tagadējā Piģēnu pussalā (sk. 320. att.). Apmetne atklāta 1961. g.

arheoloģiskajos izrakumos, kultūrslānis bijis ļoti plāns, tikai 11–16 cm, tūdaļ zem tā bijusi Daugavas radze (sk. 321. att.).

Arheoloģes E. Šnores sniegtajā ziņojumā par arheologu darbu 1962. g. minēts: „1963. g. vasarā nepieciešams izdarīt pārbaudes izrakumus arī otrajā apmetnes vietā uz II Daugavas terases, t. s. „Ievu

320. att. Ievu kalns pēc appludināšanas 1968. g. Foto no VIAA: 783, 5a.

321. att. Ievu kalns no D arheoloģisko izrakumu laikā. Foto no VIAA: 783, 4a.

kalnā". [Šnore 1963 15] Tomēr 1964. g. atskaites sesijā nekas par darbu levu kalnā nav minēts. Iespējams, ka levu kalna nosaukums ir tikai pašu arheologu darba procesā rasts vietvārds.

Kalna Ķoržu senkapi [uo]. Sk. **Kalnaķoržu senkapi**.

Kalnaķoržu senkapi [uo], Kalna Ķoržu senkapi — senkapi pag. DR stūrī, Jelgavas — Krustpils dzc. kr. malā, ~30 m no dzc. uzbēruma, 0,5 km uz ZR no *Kalna Ķoržiem* un 0,5 km uz A no Seces pag. robežas, mežā. Pēc pieminekļu valdes arhīva ziņām, šeit bijuši 3 senkapu uzkalniņi. Līdz mūsdienām saglabāties tikai viens, daļēji nopostīts, 2 gājuši bojā dzelzceļa būves laikā. Pirms Otrā pasaules kara trešajā kalniņā rakušies mantrači un atraduši dažas senlietas. Uzkalniņš saglabājis agrā un vidējā dzelzs laikmeta sēļu kapu uzkalniņiem raksturīgo formu. Caurmērs ~15 m, augstums ~1 m. Akmeņu riņķis ap uzkalniņu nav saglabājis. [Kultūras mantojums 2001, 58] Arheoloģijas piemineklis. Šai darbā respektēts arheologu lietotais nosaukums Kalnaķoržu senkapi, taču tuvējo māju nosaukums ir *Kalna Ķorži*.

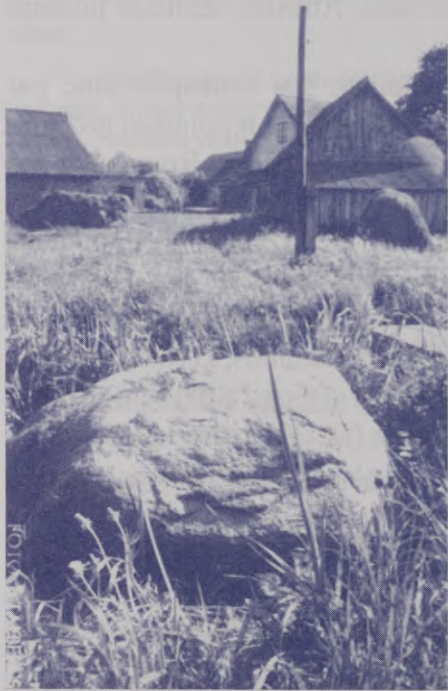
Kalku kalniņš — paguriņš pag. DR stūrī, Ķiņķeļu kalna Z pusē, uz ZA no *Ķiņķeļiem*. Muižas laikos šeit bijis Stabes muižas kaļķu ceplis. Dedzinot kaļķus, te uzaudzis neliels paguriņš. Mūsdienās tas apaudzis ar priedēm. (V. Akmene.)

Karātavu kalniņš. Sk. **Bendes kalniņš**.

Kapu kalniņš. Sk. **Dangu Kapu kalns**.

Krīguļu Mantas akmens, akmens pie Krīguļiem — akmens pag. ZA, *Krīguļu* tuvumā, Piksteres (u.) l. krastā, pie ietekas Daugavā (sk. 322. att.). Nostāstu vieta.

„Izmēros nelielais akmens atrodas laukā pie *Krīguļu* mājām, to 1993. g. parādīja tagad jau mirušais *Krīguļu* saimnieks. Viņš atcerējās, ka ticis stāstīts par bagātībām, kuras zem akmens esot apraktas.” [Jakubenoka 2000, 193]

322. att. Krīguļu Mantas akmens. J. Tālberga foto. AiVMM 23902-23.

Lejasdopeļu [uo] **arheoloģiskais komplekss** — senvēstures objektu komplekss Daugavas kr. krastā, uz Z no Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa, starp *Raudām* R un *Robežkrogu* (c.) A. Šāds apzīmējums parādījās 20. gs. 60. gadu arheoloģijas literatūrā. Lejasdopeļu arheoloģiskajā kompleksā ietilpa Lejasdopeļu senkapi, Piģēnu apmetnes un arī bij. Robežkroga kapsēta. Piģēnu apmetnes ir appludinātas.

Lejasdopeļu senkapi [uo], Lejas Dopeļu senkapi — senkapi Daugavas kr. krastā, Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa kr. pusē, *Lejas Dopeļu* silā, ~0,6 km uz DA no *Raudām*.

Arheoloģijas literatūrā senkapi minēti jau kopš 19. gs. beigām. Plašāki izrakumi veikti 1960.–1962. g. E. Šnores vadībā, izpētot 10 uzkalniņu un atsedzot 40 apbedījumu. Kopumā Lejasdopeļu senkapos fiksēti 63 uzkalniņi, no kuriem daļa (27) atrodas iekšpus kapsētas (*Robežkroga* kapsēta — R. A.) žoga. Uzkalniņu caurmērs ir 6 līdz 10 m, augstums no 0,6 līdz 2 m. E. Šnores pētījumos konstatēts, ka Lejasdopeļu senkapu kolektīvajos uzkalniņu kapos 11.–13. gs. apbedīti

vietējie sēļi un latgaļi. No izpētītajiem 10 uzkalniņiem piecos bija vairāk nekā viens apbedījums. Daļa mirušo bija guldīti vienkoča un dēļu šķirstos: vīrieši ar galvu uz A, sievietes — uz R. No 40 apbedījumiem 36 bija skeletkapi, pārējie ugunskaņi. Mirušajiem līdzdotas greznas rotas un ieroči. Vairākos vīriešu kapos atklāti melnbalti un polihromi gleznojumi uz koka, iespējams, uz vairogiem. [Kultūras mantojums 2001, 55–56] Izpētītie uzkalniņi, izņemot vienu zemāko, ir kolektīvi uzkalniņi, un katrs no tiem, šķiet, reprezentē savā starpā radniecīga kolektīva kapsētiņu. [Šnore 1961, 9]

Pēc A. Buhholca liecībām, 1830. g. te racies Vīgantes muižas īpašnieks, 1839. g. senkapu pētnieks F. Kruze, vēlākajos gados vēl citi pētnieki.

1968. g. laikrakstā „Brīvā Daugava” nopelniem bagātais kultūras darbinieks, senatnes pētnieks A. Štokmanis sniedz izsmelšu divu karavīru apbedījumu aprakstu:

„Kādā no senkapiem zem viena kapu kalniņa arheologi atrada divus apbedītus karavīrus. Spriežot pēc galvaskausa ievainojuma, tie bija kaujā kritušie. Senajiem karavīriem kapā līdzī bija doti ieroči un rotas lietas. Galvā ievainotajam karavīram blakus atradās divi šķēpi, kaujas cirvis, masīva bronzas karavīra aproce, kas kalpoja zobena cirtiena atvairīšanai, un saktis. Ap kreiso roku kritušajam karavīram bija aptīts bronzas rotājumiem greznots tumši zils vilnas rokauts. To uzskata par augstas kārtas karavīra pazīmi. Īpatnējas bija arī šajā apbedījumā atrastās bronzas apkalumiem rotātās plecu siksnas. Arheoloģiskajos izrakumos tās atrastas pirmo reizi.

Pie karavīra jostas ādas maciņā glabājās rūpīgi darināti saliekami bronzas svāriņi ar atsvariņiem. Senajā tirdzniecībā šie svāriņi kalpoja sudraba stienīšu gabaliņu nosvēšanai. Mazāka pirkuma samaksai stienīšus sacirta, šo gabaliņu vērtību noteica sverot. Šajā senkapā arheologi atrada arī divas XI gadsimta sudraba monētas. Tās stāsta par seno sēļu tirdzniecības sakariem.

Karavīra apbedījuma kājgalī arheologi atrada sievietes rotas lietu komplektu. Tās bija ļoti greznas. Izskaidrojums var būt šāds: kritušā karavīra atraisīšanās pēc mīlotā vīra nāves atsacījusies turpmāk rotāties.

Otra karavīra apbedījumā arheologi atrada garu divasmeņu zobenu, kaujas cirvi un dunci jeb puszobenu, bronzas rotas lietas. Arī šim karavīram makstī pie bronzā kaltās ādas jostas glabājās bronzas svāriņi ar atsvariņiem.

Nav šaubu, ka abi apbedītie ir tautas dziesmās dēvētie „labie ļaudis.” [Štokmanis 1968]

Izmantojot Lejasdopeļu kapulaukā iegūtos 13. gs. apģērba materiālus (vainagus, villaines, rotas), kā arī Centrālā valsts vēstures muzeja (tagad Latvijas Nacionālais vēstures muzejs) fondos esošo 19. gs. Jēkabpils apvidus apģērbu, Tautas daiļamata meistare Marta Upmale rekonstruējusi sēļu etnogrāfisko tērpu (sk. 323. att. pielik.). Tērps atrodas Jēkabpils Vēstures muzejā.

Uz Z no Lejasdopeļu senkapiem, Daugavas virspalu terasē, 20. gs. 60. gados tika atklāta un pētīta apmetne no tā paša laika posma, no kura ir senkapi. *Pīgēnu* mājvieta un tās tuvumā esošā apmetne patlaban ir appludināta. Sk. **Pīgēnu apmetne**.

2000. g. Lejasdopeļu senkapos arheologi un vairāku augstskolu studenti profesora J. Urtāna vadībā atjaunoja vienu agrāk pētītu uzkalniņu. Tas darīts pirmo reizi, jo agrāk neviens neuzskatīja, ka izrakumu vieta pēc izpētes pabeigšanas atjaunojama iepriekšējā izskatā. [Burka 2000]

Mājas, kuru zemē atrodas senkapi un kuras devušas senkapiem nosaukumu, ir *Lejas Dopeles*, tātad pareizāks senkapu nosaukums būtu Lejas Dopeļu senkapi. Autore respektējusi arheologu lietoto nosaukuma variantu — Lejasdopeļu senkapi.

Lejas Dopeļu senkapi [uo]. Sk. **Lejasdopeļu senkapi**.

Lejaskuzānu senkapi, Lejas Ķuzānu senkapi, Franču kapenes — senkapi pag. DA daļā, Jelgavas — Krustpils dzc. kr. malā, 2,5 km uz ZA no Staburaga dzc. st., ~0,6 km uz R no Sēlpils pag. robežas, grūti pieejamā vietā. Kādreiz Lejaskuzānu senkapos ietilpuši 5–6 uzkalniņi, kuri, izbūvējot dzelzceļu, iznīcināti. Saglabāties viens daļēji nopostīts uzkalniņš (caurmērs ~12 m, augstums ~0,7 m) ar dažiem akmeņiem tā malās un otra uzkalniņa segments. Spriežot pēc veidojuma un ziņām par senlietu atradumiem, Lejaskuzānu senkapi saistāmi ar agro dzelzs laikmetu. [Kultūras mantojums 2001, 58; LPSR arheoloģija 1974, 333]

Tuvējo māju nosaukums ir *Lejas Ķuzāni*, tātad pareizi būtu jāraksta Lejas Ķuzānu senkapi. Respektējot arheologu lietoto senkapu nosaukuma variantu, arī šai darbā atstāts nosaukums Lejaskuzānu senkapi.

Lejas Ķuzānu senkapi. Sk. **Lejaskuzānu senkapi**.

Lielā liepa, Mežāku liepa — liepa pag. R, Okļupītes (Mežziedu upītes) kr. krastā, ~0,6 km uz R no *Dārtniņam*, 0,3 km uz R no bij. *Mežāku* veco māju vietas. Lielās liepas apkārtmērs 4,8 m (sk. 324. att. pielik.).

No Dz. Višņevskas stāstījuma: „Pie liepas bijusi vecākā, bet nekad būvēt nepabeigtā *Mežāku* māja. Liepa bijusi ļoti liela, lielāka par Vīgantes parka dižliepu. Tā šeit palikusi nenocirsta vēl no līdumu līšanas laikiem. Liepā bijusi uzpotēta ābele. Dzintras māte atcerējusies, ka āboliem bijusi liepas garša. Liepā mitinājusies pūču ģimene. 2003. g. Lielajā liepā iespēris zibens. Koks sapostīts, bet daļa vēl saglabājusies. Iespējams, ka tā bijusi elku liepa.”

Lielais akmens. Sk. **Mežziedu Velna akmens**.

Liepavoti [uo] — mežsarga sēta, tautas celtniecības piemineklis. [Kultūras mantojums 2001, 140–142] Sk. nod. **Apdzīvotās vietas, saimnieciskie, izglītības un kultūras objekti**.

325. att. Pirmā pasaules kara vācu karavīru kapi pie *Mākuļiem*. J. Tālberga foto. AiVMM 23902-56.

Mākuļu Vācu kapi — Pirmā pasaules kara vācu karavīru brāļu kapi pag. ZA, 2 km uz D no Robežkroga (c.), starp *Ārītēm R* un *Kalna Mākuļiem A*. Kapsēta atrodas paugura nogāzē, tīrumu un pļavu vidū esošā koku pudurītī. Aizaugusi, iežogojuma nav. Apkārt bijis egļu stādījums, kas vietām saglabājies. Pie ieejas 4 betona stabi. Ir 7 apbedījumu rindas ar atsevišķiem nelieliem betona krustiem, no kuriem 84 saglabājušies (sk. 325. att.). Spriežot pēc krustiem, šeit apbedīti 98 karavīri, t. sk. 2 nezināmi krievu karavīri. Pirmais apbedījums bijis 1915. g. 1. oktobrī, pēdējais — 1917. g. 1. aprīlī.

„Pie *Mākuļu* mājām atrodas aizauguši un stipri postīti Pirmā pasaules kara Brāļu kapi, kuros apbedīti aptuveni 60 (pēc 1926. g. ziņojuma Vācijas Ārlietu ministrijai — 58) vācu un 2 krievu karavīri.“ [Kultūras mantojums 2001, 185] Grāmatā minētais kritušo vācu karavīru skaits nav pareizs, patiesībā to ir krietni vairāk.

Melderu senkapi, senkapi pie Melderu mājām — senkapi pag. D, 0,8 km uz ZA no Staburaga dzc. st., starp bij. *Melderiem R* un *Kalna Ādmiņiem A*. Kokiem apaudzis savrups uzkalns paugurainā apvidū. Paceļas 10–15 m pār apkārtni, tā platība 80x50 m. R galā vecas grants bedres. Senkapus apjož labi saglabājies laukakmeņu valnis. Nesenu laiku kapsēta, aizsargāt nav nozīmes [PDC arhīvs]. PDC arhīva materiālos lietots nosaukums „senkapi pie Melderu mājām“. Ņemot vērā pašreizējās senkapu nosaukumu došanas tradīcijas, autore tos sauc par Melderu senkapiem.

Mēra kalniņš — paugurs pag. D, Jelgavas — Krustpils dzc. kr. malā, A no bij. *Mazauriem*, ZA no Staburaga dzc. st. Šajā kalniņā esot apglabāti mēra laikā mirušie. Pirmajā pasaules karā vācieši te grābuši granti, kuru izmantojuši šaursliežu dzelzceļa būvēšanai. Nostāstu vieta.

Mežāku liepa. Sk. **Lielā liepa**.

Mežziedu Velna akmens, Lielais akmens — akmens pag. R daļā, mežā (šo mežu saucot par Pētersalas mežu), 0,3 km uz D no bij. *Mežziediem*. Akmens izmēri: garums 4,5 m, platums 2,2 m, augstums 1,65 m (mantraču blakus izraktajā bedrē — 2,5 m). A pusē akmenim divas kāpnītes, šķiet, dabīgu atlūzumu veidotas. Akmens virspuse izdrupusi, tajā 40x15 cm liela iedobīte. [AiVMM] (Sk. 326. att. pielik.) Nostāstu vieta.

Teika vēstī, ka Velns kādreiz gribējis celt zemes virsū māju, bet nevarējis atrast vietu. Viņš paņēmis lielu akmeni un nesis, nesis, bet beidzot apnicis, un nometis akmeni Vīgantes mežā. To akmeni vēl tagad saucot par Velna akmeni.

Netālo *Krūmāju* saimnieks stāstījis, ka 20. gs. 60. gados, kad noritējuši arheoloģiskie izrakumi Lejas Dopeļu kapulaukā, nelieli pārbaudes izrakumi veikti arī pie šā akmens. Viņš pats tajos piedalījies. [Jakubenoka 2000, 192]

Par akmeni zināja stāstīt arī Dz. Višņevska no *Krūmājiem*, kura pie akmens bērnībā spēlējusies. Akmens tuvumā augot daudz kreimeņu un sila pureņu.

* **Nāves ieleja** — vieta pag. ZA stūrī, Piksteres (u.) krastos, starp *Iepukņiem* un *Pundāniem*. Šajā vietā Pirmajā pasaules karā notika sīvas kaujas, te krituši daudzi krievu karavīri, un lielā upuru skaita dēļ radies nosaukums „Nāves ieleja“. Starp *Iepukņiem* un *Pundāniem* bijuši lieli krievu karavīru brāļu kapi. [J. Amats.]

Otrie Bebru senkapi [uo]. Sk. **Bebru senkapi II**.

Pāku senkapi, senkapi pie Mucas dzirnavām — senkapi pag. ZA stūrī, Piksteres (u.) kr. krastā, 0,2 km uz D no Piksteres (u.) tilta, pie *Krīguļiem*. Senkapu vietu iezīmē krūmu un koku skupsna.

Šķiet, ka senkapi neietver visu kādreizējo kapulauka teritoriju, kur bijuši 5 uzkalniņi. 1961. g. izpētē šeit atrastas bezripas gludās un dažas švīkātās keramikas trauku lauskas, kā arī citi priekšmeti. 20. gs. 30. gados no uzkalniņiem novesti akmens riņķi un, intensīvi arot, uzkalniņi stipri sapostīti. Kādreiz Pāku senkapi saukti par senkapiem pie Mucas dzirnavām, kas atradušās uz Piksteres (u.). Mūsdienās dzirnavu vieta appludināta ar Daugavas ūdeņiem. Senkapi ir pilnīgi nopostīti un vairs nav pieminējami uzskaitē. Uzkalniņu paliekas nav saglabājušās. [PDC arhīvs]

Pigēnu apmetnes, apmetne I Daugavas terasē pie *Pigēniem* — bij. apmetnes Daugavas kr. krastā, ~0,2 km uz ZA no tagad appludinātajiem *Pigēniem*. Atradušās *Lejas Dopeļu* saimnieku Kubliņu zemē. Te dzīvojuši Kubliņu radinieki Vītoli, kuri zināja stāstīt, ka pirms *Pigēniem* šeit bijušas mājas *Sekstēni*. Tumšo zemes slāni (mītņu kārtu), ko redz pēc velēnas norakšanas, dēvējuši par *Sekstēnu* dārzu. [Šnore 1961–1963; pārskats Nr. VIAA: 783]

327. att. Pigēnu apmetne. Izrakumu laukumu kopskats no DA, 1962. g. Foto no VIAA: 783, 58. att.

1961. g. arheologu ekspedīcija E. Šnores vadībā ~0,5 km uz Z no Lejasdopeļu kapulauka atklāja 2 dzīvesvietas (sk. 327. att.). Viena no tām atradās izvīrītā paugurā virs I Daugavas virspalu terases (domājams, uz II Daugavas virspalu terases palikšņa), bet otrā — uz I Daugavas virspalu terases. 2. apmetnē, kas aizņēma ap 4 ha lielu platību, tika

atsegti 660 m² apmetnes perifērijā. Apmetnes melnais kultūrslānis izveidojies virs dolomīta, tā biezums 20–55 cm, tas stipri cietis intensīvas aršanas dēļ. Atradumi un keramika liecina, ka dzīves vieta izmantota no mūsu ēras I gadu tūkstoša vidus līdz II gadu tūkstoša sākumam. [Šnore 1962, 3–4] Nākamās vasaras ekspedīcijā I Daugavas terasē pie *Pigēniem* atsegti jau 1638 m² dzīves vietas centrālajā daļā. Izrakumos atrasti 578 priekšmeti. Bez Lejasdopeļu kapulaukam hronoloģiski atbilstošiem X–XIII gs. atradumiem pārstāvēti arī agrāku laiku atradumi, kas liecina, ka dzīvesvieta Daugavas krastā pastāvējusi jau vismaz m. ē. I gadu tūkstoša vidū. Starp atradumiem ievēribo pelna samērā bagātīgs rotkaļa darbarīku skaits. Konstatētas dzelzs ieguves krāsns paliekas ar sārnēm, kuras arot iznīcinātas. Iegūti 9 graudberži. Skaita ziņā visbagātīgāk pārstāvēta keramika — iegūtas 5653 trauku lauskas.

Izrakumu gaitā konstatēts viens sievietes apbedījums, atrasti atsevišķi cilvēku zobi, kā arī šķirstiem līdzīgu konstrukciju atliekas, kas liek domāt, ka apmetne Daugavas I terasē ierīkota vietā, kur I gadu tūkstoši p. m. ē. atradies kapulauks.

„Laikā no 10. maija līdz 29. jūnijam Sēļu I ekspedīcija nobeidza izrakumus apmetnē I Daugavas terasē pie *Pigēnu* mājām. (..) No senākiem celtniecības elementiem izdevās konstatēt vienīgi akmeņiem krautus pavadus un pāris stabu vietas. (..) Izrakumos iegūtas 223 senlietas, kurās dominē vēlī atradumi. Hronoloģiski agrākais atradums bija akmens cirvis ar kāta caurumu, kas datējams ar I g. t. p. m. ē. (..) 1963. g. izrakumi apstiprina iepriekšējo gadu vērojumus un liecina, ka apmetnes teritorija izmantota vēl nesenā pagātnē.“ [Bresava 1964, 5–6]

Raksturojot Lejasdopeļu senkapus, J. Urtāns min, ka „netālu no senkapiem Daugavas virspalu terasē konstatēta un pētīta arī senkapiem atbilstoša apmetne, kas patlaban ir appludināta“. [Kultūras mantojums 2001, 56]

Nosaukumu *Pigēnu* apmetnes piedāvā darba autore. E. Šnore lietojusi apzīmējumu „apmetne I Daugavas terasē pie *Pigēniem*“.

* **Pirmā pasaules kara vācu pozīcijas Lejasdopeļu [uo] senkapu apkārtnē.** Pirmā pasaules kara vācu pozīcijas atrodas Staburaga pagasta lielākajā daļā, taču apzinātas tās pagaidām ir nelielā teritorijā Daugavas krastā, Lejasdopeļu senkapu apkārtnē.

1915.–1917. g. šeit atradās vācu 8. armijas daļas, taču aktīva karadarbība šajā frontes sektorā nenorisinājās. Ar to arī izskaidrojams tas, ka fortifikācijas sistēmas salīdzinoši labi saglabājušās.

„Tranšejas ar 25 zemnīcu vietām atrodas gan senkapu teritorijā, gan kapsētā, kā arī gar kapsētas R un A malu, kur tās turpinās līdz Daugavai. Pie krasta atrodas 4 ugunspozīcijas, no kurām vislabāk ir saglabājušās 1. un 3. ugunspozīcijas bedres, izcirstas Daugavas krasta dolomīta klintīs — 6 m platas, 10 m garas un ap 3 m dziļas. *Pigēnu* pussalā (levu kalnā), kurā esošie ierakumi arī iekļaujas šīs teritorijas fortifikācijas sistēmā, tika konstatēts mūrēts bunkurs (?), kura funkcijas ir grūti izskaidrot.

Otrpus Aizkraukles — Jēkabpils ceļa tika apzināta otra aizsardzības līnija, taču laika trūkuma dēļ nav veikta tās uzmērīšana.

Darbus traucēja biežais pamežs, kas saaudzis gan kapsētā, gan senkapu teritorijā, kā arī Daugavas krastā, tādēļ to vajadzētu izcirst vismaz tajos ierakumos, kas atrodas ap Robežkroga kapsētu, kā arī uguns punktu vietās.

Nākotnē būtu ieteicama vienas zemnīcas (kapsētas tuvumā) un viena uguns punkta (vislabāk — 1. uguns punkta) atjaunošana tā vēsturiskajā izskatā. Tas dotu iespēju izveidot vienotu pieminekļu kompleksu (Lejas Dopeļu uzkalniņkapi, Robežkroga kapsēta, Pirmā pasaules kara nocietinājumu sistēmas), kas izsmēloši raksturotu konkrētas teritorijas kultūrvēsturiskās vides izmaiņas.“ [Stinkulis, Rozenvalds 1997]

Robežkroga kapsēta [uo, uo], Dopeļu kapsēta — kapsēta pag. ZA, Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa kr. malā, Lejas Dopeļu sila A malā, R no Robežkroga (c.) (sk. 328. att. pielik.). Kopš 20. gs. 60. gadiem kapsētā apbedījumi vairs nenotiek. Iespējams, šāds lēmums pieņemts pēc tam, kad noteikta Lejasdopeļu senkapu teritorija, kas ir arheoloģijas piemineklis. Turklāt liela daļa senkapu (~27 uzkalniņi) atrodas Robežkroga kapsētas žoga iekšpusē.

Latviešu folkloras krātuvē ir teikta, ka Robežkroga kapos vienā priedē zobena gals iecirsts, tas nozīmējot, ka tur kara laikā nauda aprakta. [Vīksna 2000, 118]

Senkapi pie bijušajiem Grantskalniem. Sk. **Grantskalnu senkapi**.

Senkapi pie Melderu mājām. Sk. **Melderu senkapi**.

Senkapi pie Mucas dzirnavām. Sk. **Pāku senkapi**.

Senkapi pie Skujānu mājām. Sk. **Skujānu senkapi**.

Skudras — vēstures piemineklis, komponista P. Barisona dzimtās mājas (atrodas valsts aizsardzībā). [Kultūras mantojums 2001, 185] Sk. **Skudras** nod. **Apdzīvotās vietas, saimnieciskie, izglītības un kultūras objekti**.

Skujānu senkapi, senkapi pie Skujānu mājām — bij. senkapi pag. DA stūrī, Piksteres (u.) loka l. krastā, uz DR no *Skujaiņiem*. Kādreiz bijis senkapu uzkalniņš, kurš jau pirms Pirmā pasaules kara arot nopostīts. Pašreiz nekādu senkapu pazīmju nav [PDC arhīvs]. PDC arhīva materiālos senkapi saukti „senkapi pie *Skujānu* mājām“.

Skulptūra „Daina“ (sākotnēji „Daiņa“) — mākslas piemineklis, skulptūra Vīgantes parkā, pag. ZR, Daugavas kr. krastā (sk. 329. att. pielik.). Pirmo reizi tēlniece Aleksandra Briede šo skulptūru darināja 1939. g., un tā stāvēja Vīgantes parka nogāzes augšējā, pret Veco estrādi vērstajā daļā. Māksliniece tajā attēlojusi jaunu meiteni garā tērpā, kas pie labā pleca tur paceltu kokli. Pēc Pļaviņu HES uzbūvēšanas skulptūras kājas reizēm mirka Pļaviņu ūdenskrātuves ūdeņos, un 1973. g. to pārvietoja augstāk krastā. 1975. gadā skulptūru sabojāja vandāļi. Tēlniece izveidoja jaunu „Dainu“, un tā atkal stāv Vīgantes parkā. Savukārt *salāpītā* „Daina“ tagad novietota Siguldā.

Slastu krogs [uo]. Sk. **Slazdukrogs**.

Slazda krogs [uo]. Sk. **Slazdukrogs**.

Slazdas. Sk. **Slazdukrogs**.

Slazdu krogs [uo]. Sk. **Slazdukrogs**.

Slazdukrogs [uo], Slazda krogs, Slazdu krogs, kādu laiku Slazdas, Slastu krogs — bij. krogus drupas pag. ZR, Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa kr. malā, pie Seces pag. robežas (sk. 330. att. pielik.). Arhitektūras piemineklis. [Kultūras mantojums 2001, 114] Sk. **Slazdukrogs** nod. **Apdzīvotās vietas, saimnieciskie, izglītības un kultūras objekti**.

Spoku ozols [uo][uo, uo], Valna ozols, Burvu ozols — bij. ozols, pag. R daļā, Vīgantes mežā, Vīgantes — Zilkalnes ceļa kr. malā, 0,3 km uz ZA no *Višņām*. Ozols bija sapuvis un tagad nozāgēts. Nostāstu vieta.

Vīgantes mežā bijis ozols, pie kura piesities vadātājs. Naktī pie ozola degot mazas uguntiņas. [AiVMM]

LVI valna uozuols, burvu uozuols.

Stalānu vācu kapi — Pirmajā pasaules karā kritušo vācu karavīru brāļu kapi pag. Z, uz D no Muktiņiem (c.), uz R no *Stalāniem*. Kapos 6 rindās apbedīti 85 (uz pieminekļa tikai 80 vārdu) Pirmajā pasaules karā kritušie vācu karavīri. Uztādīts granīta piemineklis un nelieli betona krusti. Apkārt kapiem zemes valnis un akmens mūris ar

331. att. Pirmā pasaules kara vācu karavīru kapi pie *Stalāniem*. J. Tālberga foto. AiVMM 23902-65.

vārtiņiem (sk. 331. att.). [Kultūras mantojums 2001, 185] Daļēji saglabājušās apkārt kapulaukam stādītās egles. Pirmie apbedījumi 1915. g. septembra beigās, pēdējie 2 karavīri šeit guldīti 1918. g. 2. aprīlī.

Stanģu kapsēta — kapsēta pag. DR daļā, Vīgantes — Zilkalnes ceļa 1. pusē, 0,5 km uz DR no Vīgantes pamatskolas (sk. 332. att. pielik.). Kapsēta ierīkota 19. gs. beigās. [Kultūras mantojums 2001, 185]

Pēc staburadzietes V. Akmenes domām, kapsēta pastāvējusi jau senāk. Šeit apglabāts Stabes muižas barona fon Bēra 6 gadus vecais dēls Georgs fon Bērs. (V. Akmene.)

Valna ozols [uo, uo]. Sk. **Spoku ozols**.

Vergu liepiņa — liepa pag. R daļā, Okļupītes (Mežziedu upītes) kr. krastā, 0,3 km uz DR no bij. *Mežākiem*, ~0,6 km uz R no *Dārtiņām*. Nostāstu vieta.

„Šeit aug kraupjaina, kroplīga liepiņa vēl no vergu laikiem. Liepiņa aug pļavā, Daugavas vecvecā gultnē. Garām liepiņai un *Mežāku* mājām gājis vergu (dzimtļaužu) ceļš, kad *Rudiņos* dzīvojošie ļaudis gājuši strādāt uz Vīgantes muižu. Pie liepiņas viņi atpūtušies un, bada mocīti, noēduši kociņam mizu. Tādēļ liepiņa ir kroplīga, arī lielāka augt negrib.” (Dz. Višņevska.)

Vienības birzs, Draudzības birzs — pag. ZR stūrī, Daugavas kr. krastā, pļaviņā, netālu no bij. Staburaga (klints), uz DA no *Staburaga* mājām. Birzi sākts veidot 20. gs. 30. gados. 1937. g. pavasarī Meža dienās iestādīts pirmais ozols par godu valsts prezidentam Kārlim Ulmanim (sk. 333. att.). Birzs un ozols iznīcināts Otrajā pasaules karā.

1995. g. 26. aprīlī Staburagā viesojās valsts prezidents Guntis Ulmanis. Viņš kopā ar Vīgantes Staburaga 720. mazpulku piedalījās Vienības birzs atjaunošanā (sk. 48. att. un 49. att. pielik.).

2003. g. topošajā birzī uzstādīta piemiņas zīme Staburagam „**Dieva auss**”.

Vīgantes muiža — bij. muiža pag. ZR stūrī, Daugavas kr. krastā, 1 km augšpus bij. Staburaga klints, Staburagā (c.). Neraugoties uz to, ka no Vīgantes muižas gandrīz nekas nav saglabājies, tā iekļauta Aizkraukles rajona iespējamo arhitektūras un pilsēt būvniecības pieminekļu sarakstā [Kultūras mantojums 2001]. Sk. nod. **Apdzīvotās vietas, saimnieciskie, izglītības un kultūras objekti**.

Zīmogakmens [uo]. Sk. **Bebru Zīmogakmens**.

Zviedru valņi — divi paralēli ar mežu apauguši valņi pag. Z daļā, Lejas Dopeļu silā, ~50 m uz D no Jaunjelgavas — Jēkabpils ceļa, uz ZR no *Birzārēm*. Nostāstu vieta.

1997. g. tos raksturojis R. Rozenvalds: „Apmēram 50 m uz D no Vīgantes — Jēkabpils ceļa, R no *Birzāru* mājām, mežā ievēroju, liekas, mākslīgi veidotu zemes valni. Apsekojot to, apmēram 100 m uz D no pirmā valņa ieraudzīju otru — līdzīgu — zemes veidojumu, tikai nedaudz augstāku un ar spilgtāk izteiktu uzbēruma formu. A galā augstākais valnis ir ap 1,7 m augsts un ap 3,5 m plats, kamēr R tas ir vairs tikai nepilnu metru augsts un ap 1,5 m plats. Abi zemes valņi galos ir stipri sarakti ar Pirmā pasaules kara ierakumiem, turklāt ceļam tuvākais uzbērums R pusē stipri izplūdis un nav vairs saskatāms. Abi valņi stiepjas cauri mežam A — R virzienā apmēram 200 m garumā.” [PDC arhīvs]

333. att. Meža dienas 1937. gadā. Apļa vidū iestādīts t. s. Ulmaņa ozols. Foto no SP arhīva.

STABURAGA PAGASTA NĀKOTNES REDZĒJUMS

Ievērojot Staburaga pagasta ģeogrāfisko novietojumu un pēdējo 100 gadu vēsturi, nākotnē lielāka uzmanība veltāma tūrisma attīstībai. Jau 1996. gada maijā notikušajā Latvijas Zinātņu akadēmijas sēdē sprieda par sēliem, sēļu problēmām un šo problēmu ieteicamajiem risinājumiem. Pieņēma rezolūciju, kurā bija vairāk nekā 10 priekšlikumu, un viens no tiem skanēja šādi: „Sastādīt un izdot tūrisma ceļvežus un zinātniskos darbus par Sēliju (Staburaga pagasts atrodas gandrīz pašā Sēļu zemes viducī! — R. A.), piesaistīt investīcijas tūrisma objektu celtniecībai vai esošo ēku pārbūvei un pielāgošanai, ieinteresēt par Sēliju ārzemniekus.“ [Stradiņš 2003, 74]

Tātad jau pirms 10 gadiem tika lemts par tūrisma veicināšanu. Staburaga pagasta skaistā daba un bagātā kultūrvēsture dod iespēju izveidot interesantus tūrisma maršrūtus. Staburadziešiem rādāmā un skatāmā ir daudz, vienīgi pašreiz to apgrūtina labu ceļu trūkums. Manuprāt, tūrisma attīstība pagastā jāveicina divos virzienos.

Pirmais virziens saistāms ar dabu un likteņupi Daugavu. 2006. gadā apritēja tieši 40 gadu, kopš Pļaviņu ūdenskrātuve appludināja un noslīcināja unikālo Daugavas kanjonveida ieleju no Pļaviņām līdz Aizkrauklei. Nav vairs stāvo klinšu atsegumu abos Daugavas krastos, sākot ar teiksmaino Lorolejas klinti Pļaviņās līdz pat Staburaga klintij un Mazajam Staburagam Vīgantes apkārtnē. Zudušas arī daudzās krāces un straumes, kas braucēju laivas mētāja kā skaidiņas. Bet, skumstot par bijušo, neesam izmantojuši pašlaik iespējamo. Proti, uzpludinātajā ūdenskrātuvē nu var droši pārvietoties ar dažādiem ūdens satiksmes līdzekļiem, kuri nodrošinātu ērtu piekļūšanu abiem Daugavas krastiem. Braucot pa upi, labi redzama arī vēl šur tur palikusī kādreizējo Daugavas krasta krauju augšmala. Šādiem braucieniem vispiemērotākais būtu kuģītis, kas kursētu no Kokneses līdz Pļaviņām. Lai to īstenotu, projektā jāiesaistās visām Piedaugavas pašvaldībām. Staburaga pagasta teritorijā varētu izveidot divas kuģīša pietātnes — pie nogrimušā Staburaga, kur sākas taka „Mīta“, un pie Vīgantes parka. Daugavas krasts no Staburaga klints līdz pat Dzirnavupītei ir sakopts, labiekārtots un piemērots tūrismam. Vēl nepieciešama ēdnīca vai kafejnīca, naktsmītne un tūrisma informācijas centrs. Piemērota vieta informācijas centra un novadpētniecības muzeja ierīkošanai būtu *Laurās*, joprojām neizmantotajā bij. ēdnīcas ēkā blakus veikalam.

Mākslinieks Georgs Baumanis 1994. gadā publicēja fotoalbumu „No Pļaviņām līdz Koknesei“, kurā rakstīts: „Tagad, redzot, cik maz ir fotomateriāla par zudušo Daugavu, saņemos un saliku nelielu albumu (...). Varbūt šis albums kaut daļēji spēs atainot zudušo Daugavu un parādīt, ka tā nav tikai bezformīgu dīķu virtene 57 km garumā, bet agrāk ir bijusi viena no skaistākajām Latvijas upēm.“ [Baumanis 1994, 6] Būtu vērts padomāt par albuma atkārtotu izdevumu. Varbūt arī fotogrāfs A. Bite no savas milzīgās foto kolekcijas varētu publicēt kādu pastkartīšu komplektu. Tāpat pienācis laiks vēlreiz publicēt Valda „Staburaga bērnu“, kuros bez mākslinieka ilustratora zīmējumiem būtu arī appludināto un pašreiz esošo pieminēto vietu fotogrāfijas. 2007. gadā pie lasītājiem nonākusi novadnieka komponista Pētera Barisona visu mūžu rakstītā dienasgrāmata. Šis darbs ir brīnišķīgs aculiecinieka stāstījums par novada dabu, kultūru, cilvēkiem. Jādomā, pēc tā izlasīšanas daudziem būs vēlēšanās apskatīt komponista dzimtās mājas un novadu.

Varbūt nākotnē īstenosies jau pagājušā gadu simteņa 30. gados radusies ideja par Staburaga „pils“ celtniecību, ar to saprotot plašu sabiedriskiem pasākumiem paredzētu ēku.

Otrais virziens saistāms ar Staburaga pagasta vēsturi. Neskarta, nepētīta, bet bagāta vēstures lappuse gan Staburaga, gan Sēlpils pagastā ir Pirmais pasaules karš, kad vācu un krievu frontes līnija šajās teritorijās pastāvēja divarpus gadus. Līdz mūsdienām saglabājušies Pirmā pasaules kara notikumu liecinieki — daudzie ierakumi un nocietinājumu paliekas, vācu un krievu karavīru pēdējās atdusas vietas. Par šā virziena aizsākumu var uzskatīt 1997. gada rudenī M. Stinkuļa un R. Rozenvalda veikto Pirmā pasaules kara vācu pozīciju fortifikācijas sistēmu apzināšanu Lejasdopeļu senkapu apkārtnē. Jaunie pētnieki jau ieteikuši atjaunot vienu zemnīcu Robežkroga kapsētas tuvumā un vienu

ugunspunktu to vēsturiskajā izskatā. Atjaunotajā vācu bunkurā varētu ierīkot Pirmā pasaules kara norisēm veltītu ekspozīciju, interesanta būtu arī pēckara tēma — kā no bēgļu gaitām atgriezušies latviešu zemnieki, uzsākot jaunu dzīvi nopostītajās mājās, centās izmantot visu, ko bija atstājis karš. Muzejs bunkurā varētu kļūt par sākuma punktu Pirmā pasaules kara takas veidošanai. Tālāk tā vestu uz zināmajām cīņu vietām (Ezerpurvs, *Iepukņu* apkārtnē) un kritušo karavīru apbedījumu vietām. Dabā vēl atrodamas visas 10 vācu karavīru kapsētas un vismaz 8 krievu karavīru pēdējās atdusas vietas. Atmosferā gados tās attīrītas no brikšņiem, tomēr visos kapos nepieciešama restaurācija.

Iegūstot attiecīgu finansējumu, abu tūrisma attīstības virzienu projektu īstenošana izveidotu vēl vienu skaistu un sakoptu Latvijas pagastu, dotu vairākas jaunas darba vietas, gandarījumu un lepnumu pašiem staburadziešiem un novadniekiem.

Trešais virziens. 2008. gadā Rīgas raj. Sējas pagastā iecerēts celt divas apmešanās vietas, kur pavadīt vecumdienas ārzemju latviešiem. Kādēļ gan līdzīga vieta nevarētu tapt teiksmainās Daugavas krastā Staburaga pagastā, un ne tikai ārzemju latviešiem, bet arī Latvijā dzīvojošiem vientuļajiem pensionāriem — bijušajiem ārstiem, skolotājiem un citiem.

NOZĪMĪGĀKIE NOTIKUMI STABURAGA PAGASTA VĒSTURĒ

Staburaga pagasts (ciems) par atsevišķu administratīvu vienību kļuva 1945. g. 25. martā. Pirms tam Staburaga pagasta teritorija ietilpa Sēlpils pagastā. Līdz 1949. g. beigām te pastāvēja „divvaldība” — vecais Sēlpils pagasts un tā ietvaros arī Staburaga ciema padome. 1949. g. decembrī pagastus likvidēja, palika tikai ciema padomes. 1990. g. reizē ar atmodu atdzima arī pagasti, un kopš 1990. g. Staburaga ciema vietā ir Staburaga pagasts. Tātad par Staburaga ciema un pagasta vēsturi varētu runāt 60 gadu garā laika posmā. Faktiski vēsture ir daudz daudz garāka. Uz pašreizējā Staburaga pagasta teritoriju līdz 1945. g. var attiecināt gandrīz visu to pašu, kas vēstures pūrā sakrājis par Sēlpils pagasta senatni. Sēlpils pilskalns atrodas tikai 2,5 km uz A no Staburaga pagasta zemju robežas. 1208. g. krustneši iekaroja Sēlpils pilskalnu. Uz Sēlpili krustnešu karapulki virzījās no Aizkraukles puses, tātad, pirms sasniedza Sēlpils pilskalnu, viņu varmācīgie soļi būs mīdījuši arī Staburaga pagasta zemi. Kā liecina arheoloģiskie izrakumi, intensīva dzīve Sēlpils pilskalnā noritējusi 10.–12. gs. E. Šnores pētījumi rāda, ka Lejasdopeļu senkapu kolektīvajos uzkalniņu kapos 11.–13. gs. apbedīti vietējie sēļi un latgaļi. Daugavas krastā pie bij. *Pīgēniem* atklāta apmetne, kura hronoloģiski atbilst Lejasdopeļu senkapiem (tagad appludināta). Tātad seno sēļu dzīve ritējusi vienlaicīgi gan Sēlpils, gan Staburaga pagasta teritorijā. Sēlpils pagasta hronika publicēta 2005. g. izdotajā atkārtotajā izdevumā par Sēlpils pagastu [Avotiņa 2005, 176–183], tādēļ Staburaga pagasta hronikā līdz 1945. g. minēti tikai paši būtiskākie notikumi.

Staburaga pagastam ir arī sava — tikai tam piederoša — seno notikumu lappuse. To šķir Vīgantes parks, Liepavots, Staburags. Šai apkārtnē 20. gs. pirmajā pusē noritējusi aktīva kultūras dzīve, Vīgantes parkā skanējuši Staburaga dziesmu svētki, kas noteikti pelnījuši iekļūšanu Staburaga pagasta nozīmīgāko notikumu skaitā.

Ar dēla Gunāra Barisona laipnu atļauju autorei rokās nokļuva komponista Pētera Barisona dienasgrāmata. Ieraksti tajā nav regulāri, bet aptver garu laika sprīdi — no 1915. g. augusta līdz 1947. g. aprīlim. Daudzas lappuses ir veltītas Sēlpils pagasta kultūras dzīvei 20. gadu simteņa 20. gados, tajā skaitā arī Vīgantes parkā notikušajiem Dziesmu svētkiem. 1944. g. oktobrī, pēc vācu armijas atkāpšanās, kad P. Barisons savām acīm bija skatījis Vīgantes parkam un Daugavas krastam nodarītos posta darbus, viņš, atceroties Vīgantes Dziesmu svētkus, rakstīja: „(..) un atnāca cits gads, aiz tā vēl gads. Kad gadu rindu pārskaitu, ir divdesmit! Jā, divdesmit gadu, divdesmit svētku! Tie ir bijuši skaisti, pilnskanīgi!” [P. Barisons.] Daudzi šo seno dienu notikumi atklāti P. Barisona vārdiem. Vietu un svētku nosaukumi rakstīti tādi, kādus lietojis P. Barisons. Tādēļ sarīkojumu laukums virs Liepavota ir dēvēts dažādi, arī tur notikušie pasākumi saukti dažādi: par Staburaga Dziesmu svētkiem, Vīgantes Dziesmu svētkiem, Dziesmu svētkiem laukumā pie Liepu avota.

1988.–1992. g. Staburaga pagastā par kluba vadītāju strādāja Ziedīte Začeste. Vienlaikus viņa mācījās J. Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijas Kultūrizglītības darba nodaļā un 1992. g. sekmīgi aizstāvēja diplomdarbu „Vīgantes kultūrvēsture 20. gadsimtā”. Izmantojot 1924.–1940. g. publikācijas laikrakstā „Jēkabpils Vēstnesis”, Z. Začeste sniegusi detalizētu pārskatu par kultūras dzīves norisēm Vīgantē. Tādēļ pēc 1924. g., kad P. Barisona dzīves un darba taka aizvījusies uz Rīgu, Vīgantes kultūras pasākumu aprakstam izmantots galvenokārt Z. Začestes diplomdarbs.

1208. gads. Pirmo reizi rakstos (Indriķa Livonijas hronikā) minēts Sēlpils vārds (*Castrum Selonum*). Bīskaps Alberts ieņem sēļu pili, piespiež sēļus kristīties un atteikties no sadarbības ar leišiem. Šo gadu var uzskatīt par sēļu valstiskuma beigu sākumu.

1373. gads. Sēlpils pilskalnā sāкта ordeņa mūra pils celtniecība (citos avotos šis uzskatīts par celtniecības beigu gadu). 2005. g. 26.–27. maijā notikušajā IV Sēlijas kongresā tika pievērsta uzmanība nesen iznākušajai Vartbergas Hermaņa hronikai, kuras izdevējs un komentāru autors akad. Ē. Mugurēvičs sniedzis jaunu traktējumu Sēlpils vēsturei, 1374. gadu uzskatot nevis par sēļu mūra

pils uzcelšanas vai atjaunošanas gadu, bet par laiku, kad Sēlpils no Rīgas arhibīskapa valdījuma pārgājusi Livonijas ordeņa pārziņā. [Stradiņš 2005 B, 66]

1567. gada 28. februāris. Dibināta Sēlpils luterāņu draudze, un pēc Kurzemes hercoga Gotharda Ketlera pavēles sāka baznīcas celtniecība.

1621. gads. Hercogs Fridrihs Sēlpilij piešķir pilsētas tiesības. Sēlpils nonāk zviedru rokās, uz īsu brīdi to iekaro Gustavs Ādolfs.

1704. gads. Zviedri uzspridzina Sēlpils pili un nodedzina Sēlpils senpilsētu.

1709.–1710. gads. Lielais mēris.

1830. gads. Vīgantes muižas īpašnieks veic arheoloģiskos izrakumus Lejasdopeļu senkapos.

1839. gads. Lejasdopeļu senkapus pētī F. Kruze.

1841. gads. Sēlpils ķirspēlē (draudzē) minētas šādas muižas: Dunnenfelde (Danenfeldes muiža? — R. A.), Līkummuiža, Stabe.

1850. gads. Jelgavā izdota brošūra „Der Stabburags“ (iespējams, ka tās autors ir J. Stenders), kurā Staburags raksturots kā viena no skaistākajām vietām Eiropā.

1859. gads. Jelgavā izdota Kr. Barona sarakstītā pirmā oriģinālā ģeogrāfijas grāmata „Mūsu tēvzemes aprakstīšana un daži pielikumi īsumā saņemti“. Nodaļā „Kurzemes iedalīšana“ minēts Sēlpils virspilskunga apriņķis, kurš dalīts 2 pilskunga apriņķos: Jaunjelgavas un Ilūkstes. Savukārt Jaunjelgavas pilskunga apriņķis dalīts Sēlpils, Neretas un Aizkraukles ķirspēlē (draudzē).

1861. gads. Nogrūst apmēram puse no Staburaga klints.

1866. gada 19. februāris. Likums par pagastu pašvaldībām. Par administratīvi teritoriālu vienību kļūst pagasts (pastāv līdz 1949. g., atjaunots 1990. g.).

1866. gads. Jelgavā izdotajos V. Stefenhāgena Kurzemes un Vidzemes skatu albumos redzams Staburags.

1869. gads. Iznāk F. Mālberga eposs „Staburags un Liesma“.

1871. gads. „Baltijas Vēstnesī“ iespiests plašs Zariņu Kārļa apcerējums „Staburadze (Staburags) Kurzemē“ ar tautasdziesmām un teikām par Staburagu.

Ap 1873. gadu. Vīgantes muižā dzīvo dārznieka Zālīša ģimene, kurā aug dēls Voldemārs — nākamais rakstnieks Valdis (1865–1934). Vēlāk darbā „Staburaga bērni“ viņš attēlo Vīgantes muižu un Staburagu.

1875. gads. Auseklis uzraksta dzejoli „Staburags“.

1885. gads. Pēterburgas Mākslas akadēmija publicē Staburaga attēlu spalvas tehnikā.

1889. gads. Publicēts M. Skruzīša darbs „Sēļi, Kurzemes augšgala senči“ — viens no pirmajiem darbiem latviešu etnogrāfijā.

1890. gads. Nodibināta Sēlpils Vīgantes pamatskola.

1895. gads. Publicēts rakstnieka Valda (īstajā vārdā Voldemārs Zālītis) darbs „Staburaga bērni“.

1896. gads. A. Buhholca vadībā veikti nelieli arheoloģiskie izrakumi Lejas Dopeļu senkapos.

1899. gads. K. Levisa of Menāra vadībā izdarīti arheoloģiskie izrakumi Lejas Dopeļu senkapos.

1904. gads. Atklāta Ventspils — Maskavas — Ribinskas dzelzceļa līnija, tās posms ir tagadējais Jelgavas — Krustpils dzelzceļš, kas šķērso Staburaga pag. D daļu.

1904. gada 18. aprīlis. Sēlpils pagasta *Skudrās* piedzimst nākamais komponists Pēteris Barisons.

1910. gads. Sēlpils pagastā nodibināta Piensaimnieku sabiedrība.

1915. gada septembris — 1918. gada februāris. Sēlpils pagasta teritorijā atrodas Pirmā pasaules kara frontes līnija. Šajā laika posmā nopostīti 98% no visām zemnieku saimniecībām.

1915. gada 8.–9. novembris. Spriežot pēc Mākuļu vācu karavīru kapos guldītajiem cīņtājiem, pirmās asiņainās cīņas šajā frontes sektorā (8 kritušie vācieši).

1916. gads. Nobrūk Staburaga klints rags ar bērziem, kas virs tā auguši.

1916. gada 21.–26. marts. Cīņas Sēlpils pagastā esošajā frontes sektorā. Mākuļu vācu karavīru kapsētā guldīti 24 cīnītāji, Stalānu vācu karavīru kapos — 49.

1916. gada 5.–11. maijs. Mākuļu kapos guldīti 17 vācu karavīri.

1918. gada 18.–22. februāris. Vācu karaspēks okupē Vidzemi un Latgali, tai skaitā arī visu līdz šim neiekaroto Sēlpils pagasta daļu.

1918. gada pavasaris. Izpostītajās mājās no bēgļu gaitām atgriežas daudzi Sēlpils pagasta zemnieki.

1920. gada pavasaris. Vīgantieši noorganizē otru kori Jāņa Apsalona vadībā. Pirmais sarīkojums paredzēts Vasarsvētkos bij. Vīgantes parkā.

Ziedoņa svētki pie Liepu avota. „Kuzānos bija mēģinājums (dziedāšana), un tad no turienes visi reizē varēja „raut uz tiem zaļumiem“. Uz zaļumiem aizgāja tikai kāda puse no visiem dziedātājiem, laikam nobaidījās no lietus. (..) Uz ceļa sāka krietni līt, saskrējām zem vītoliem, kas gadījās ceļmalā, (..) „nosvētījuši“ brītiņu, devāmies tālāk slapji kā „žurkas“, bet omulība tomēr nepazuda. Publikas priekš šāda nelaba laika bija daudz. Ievēlējām vienu delegātu, kas iet biļetes nopirkt, un tad visi reizē no krasta lejā un uzreiz uzsākām „kumeliņus“ (rotaļa — R. A.), citi arī drusku jautrāki palika un piedalījās, tā kā beidzot „pieauga“ liels riņķis, un nu gāja, ka dubļi vien griezās. Dziesmas jau viens cēliens bij nodziedātas, un pašreiz gatavojās dziedāt otrreiz. (..) dziesmas vecas, vienkāršas, bet labi izpildītas, tā kā ar šejienes dziedātājiem vairs labāk neizpildīs nekur. Pēc tam atkal deja. Dejošana gan ļoti slikta, jo drīzi var dabūt „cauru pakausi“, viss glums, tikko var kājās noturēties. Neilgi vēlāk dziedāja atkal, šoreiz jauktais koris. Dziesmas visas skaistas, izjustas un labi izpildītas, atstāja lielu iespaidu, it sevišķi „Stalta pils ziemeļos“, kuru būtu bijis ar mieru klausīties kaut visu nakti (..)“ [P. Barisons.]

1920. gada 24. jūnijs. Jāņu dienas sarīkojums pie Liepu avota Vīgantē. No Pētera Barisona dienasgrāmatas: „Vīgantē bija norunāts saiet plkst. 2 pēc pusdienas. Aizgājām diezgan agri. Vēl tikai bija ieradušies daži dziedātāji un diriģents. Beigās ieradās visi dziedātāji, un nu gājām uzmeklēt kādu vietu priekš mēģinājuma noturēšanas. Aizgājām labi tālu no plača, (..) sadziedājām, tad gājām atpakaļ. Vēl saorganizējāmies un aizgājām krastmalā, novijām vainagus no apaļajām zaļajām lapiņām. Bija uzaicināts arī pazīstamais humorists Zariņš no Rīgas. Publikas sanāca ļoti daudz. (..) Dziesmas nodziedājām puslīdz labi. Saprotams, pie vīgantiešiem jau ne tuvu netikām, kaut gan mums bija labāki dziedātāji kā viņiem.“

1920. gada jūlijs. Zaļumi Vīgantē. „Pēc Jāņiem pēc 3 nedēļām vīgantieši atkal sarīkoja zaļumus pie Liepu avota. (..) Publikas bija pietiekoši, laiks izdevīgs. Dziesmu programma šoreiz bija liela un labi sagatavota.“ [P. Barisons.]

1922. gada 4. jūnijs (pirmie Vasarsvētki). Zaļumi Vīgantē. „Šodien Vīgantē zaļumi, kurus sarīko vīgantiešu jaunā biedrība. Laiks izdevīgs. Arī Zvejnieku līcī šodien ir skolnieku izrīkojums. Aizgāju jau labi pievakarē, bet dziesmas vēl nebija dziedātas.“ [P. Barisons.]

1922. gada 24. jūnijs (Jāņu diena). Vīgantē zaļumi. Sākums pulksten 3 pēcpusdienā. „Aizjūdžam Melni, un Pētermāte mūs aizveda līdz pašai Vīgantei. Ieradās arī „pilaru kompānija“, vidusskolas audzēknes no Sēlpils ar draudzenēm, biedrības priekšnieks un vēl citi „dižie bajāri“. (..) Vakarā lietus nostājas un mēs saorganizējam ekskursiju uz Staburagu — kaut jau tumsa.“ [P. Barisons.]

1922. gada 16. jūlijs. Sarīkojums Vīgantē. „Atkal pienākusi mūsu izrīkojuma diena. Šodien vēl norunāts pēdējais ģenerālmēģinājums Vīgantē pulksten 12. (..) Apskatīju moderno teātra skatuvi — netālu no „pils“, zem lielās liepas, „Liepavota karalienes“. Skatuvei, protams, laba vieta, bet publikai neredzēt ne nieka. (..) Mēģinājumā citas dziesmas gāja labi, tikai mana „Nogrimusi pils“ — slikti, no tam pazaudēju visu omulību. Neilgi pēc tam sākās teātris, par kura laiku lija lietis un publika lādējās, ka neko nevar ne dzirdēt, ne redzēt. Kad nostājās drusku lietis, nodziedājām pirmo cēlienu. Pēc tam aizgājām uz zirgu dārzu (vietu, kur novietoti atbraukušo pajūgi — R. A.),

ieturējām ar māju ļaužiem „dūšu“. Tad otrā cēlienā nāca pirmā mūsu dziesma. Uzgājām uz skatuves, (...) kad uznāca liela lietus gāze, protams, acu mirklī visi izklīda. Tad pēc nākošās dejas gājām otrreiz un nodziedājām ļoti labi — pēc dziesmas bij dzirdami tikai „vēlreiz, vēlreiz“. Naktī aizgājām mazs pulciņš (6) uz Staburagu ar visu lielo lietus gāzi un vētru.“ [P. Barisons.]

1923. gada 4. marts. Dziesmu svētku organizēšanas komisijas sēde *Skudrās*. „Šodien mūsu mājā pirmā sēde kopējo dziesmu svētku sarīkošanai, kuriem principā ir visas trīs Sēlpils kulturālās organizācijas piekritušas. Ievēlēti ir pa 3 delegāti no katras organizācijas, tā ka visa komisija sastāv no 9 vīriem. No „Staburaga“ Bārzdiņš, Ūbuls un Apsalons (diriģents); no Raiņa kluba Ozoliņš, Grasbergs un Pēterīts un no Jaunatnes savienības Miezīts K., Klebers K. un es. Vispirms pārrunājām izrīkojuma dienu, (...) Jāņu dienu, un vieta — pie Staburaga. Tad vēl izvēlējam ap 15 dziesmas priekš jaukta, vīru un sievu koriem pagaidām ko mācīties, pa lielākai daļai jau dziedātas.“ [P. Barisons.]

1923. gada 25. marts (Pūpolu svētdiena). Pēteris Barisons aiznes „Staburaga“ diriģentam Jānim Apsalonam pirmo paša komponēto kora dziesmu „Staburaga atmoda“. Diriģents teicis dziesmu apskatīties, un, ja varēšot samācīties, „speršot“ nākošajā repertuārā iekšā. [P. Barisons.]

1923. gada 21. maijs. Ziedoņa svētki „Staburaga“ parkā. „Dziedāšanas mēģinājums šodien nolemts mūsu mājās (*Skudrās* — R. A.) — pa ceļam. Sanāca ap vienpadsmitiem, un līdz trijiem krietni nodziedājām, jo sastāvs bija diezgan pilns. Uz māju aizgāja nedaudzi, bet liels vairums uz Vīganti: iešana, protams, jautra.

Publikas bija diezgan daudz. Priekšnesumi novilkās līdz pašam vakaram, jo „vilcēniem“ un „gaidām“ bij plaša programma un vēl desmit kora dziesmas no „Staburaga“ puses.“ [P. Barisons.]

1923. gada 3. jūnijs. Bērnu svētki Vīgantē. „Svētki bija organizēti plaši, ar daudzām nodaļām, bet nelabvēlīgā laika dēļ tās izpalika un bij jāapmierinājās tikai ar dziesmām un deklamācijām. Publikas tikmēr bija ļoti daudz, bet, vakaram uznākot, gandrīz visi izklīda, jo dejošana bij ļoti slikta, tā kā dubļi vien šķīda pa gaisu.“ [P. Barisons.]

1923. gada 24. jūnijs. Dziesmu svētki laukumā virs Liepavota (Vīgantē). Virsdiriģents Jānis Apsalons. Publikas daudz. Pārdots 1200 biļešu.

1923. gada 19. augusts. „Staburags“ *Zvilnu* šķūnī rīko bazāru, pēc tam koncerts, kurā dzied pirmo P. Barisona uzrakstīto kora dziesmu „Staburaga atmoda“.

„Šodien uzved manu pirmo kora dziesmu, par kuru daži ļoti interesējas. Publikas daudz, vietas gandrīz visas izpārdotas. Sākums, kā jau parasti, novēlojas vairāk kā par stundu. Man šoreiz kā ielūgtam viesim ierādīta vieta pašā pirmajā beņķī. (...) Kad nodziedāja otrreiz „Staburaga atmodu“ — izsauca autoru, tad rokas spiedienu, pateicību bez gala, protams, lielākā daļa no tiem pieklājības pēc, bet netrūka arī tādu, kas tiešām nāca no sirds, un tas, lūk, ir augstākais atalgojums.“ [P. Barisons.]

1924. gada pavasaris (otrie Vasarsvētki). „Vīgantē notiek Bērnu svētki. Piedalās 8 apkārtējās skolas. Programmā daudz dziesmu, kuras dzied virsdiriģenta Dzirkļa vadībā. Darbojas sporta, zīmēšanas, lauksaimniecības u. c. nodaļas.“ [P. Barisons.]

1924. gada 23. jūnijs (Zāļu diena). „Plkst. 2 pēc pusdienas Vīgantē kopmēģinājums. (...) Apmēram pēc stundas ierodas Reiters (virsdiriģents Teodors Reiters — R. A.), un tūlīt sākas mēģinājums, kurš turpinās līdz krēslai. (...) Mēs ar Grasbergu šodien vairāk klausāmies nekā dziedam, jo ļoti gribas arī pašiem dzirdēt. Dziesmas visas veicas apmierinoši, tikai Jurjāna „Līgotnes“ un Kalniņa „Latvju himnu“ vajadzēja izmest, jo nevarēja paspēt iemācīties. Arī daži kori no Saukas, Ērberģes un Kokneses atteikušies, tā ka galā paliek ap 12 koru ar apm. 450 dziedātājiem.

Placis ievērojami paplašināts un tagad izskatās ļoti glīts. Estrāde arī priekš zopranēm un altiem uzbūvēta no dēļiem. Tenors ar basu stāv piekalnē. — Viss atstāj teicamu iespaidu, un rodas cildena svētku sajūta un krāšņuma bauda, redzot šo reti skaisto dzimtenes stūrīti un dzirdot šie līksmi Latvju dziesmu skanot — Līgo svētku vakarā, Staburaga svētbirzī...“ [P. Barisons.]

1924. gada 24. jūnijs. Pirmie plašākie (Jēkabpils apriņķa) dziesmu svētki laukumā virs Liepavota (Vīgantē). „Šodien norunāts saiet plkst. trijos, lai kopīgi nofotografētos un gājienā dotos uz placi. (...) Zirgu tik ļoti daudz, ka dārzā gandrīz vairs nevar iebrukt; loks pie loka. Ātri steidzos

uz sapulcēšanās vietu „Rožudārzā“. Redzu: citi jau stājušies rindā ar orķestri priekšgalā un pašreiz sāks soļot. Ātri nosviedu manteli (mēteli — R. A.) un nostājos diriģentu rindā ar Reiteri vidū. „Švīta padarīšana“. Aiz mums gara dziedātāju rinda, pa četri blakus, priekšā orķestris, un aiz tā rīcības komiteja. Orķestris sāk spēlēt, un gājiens dodas uz priekšu, rodas pacilātība un sajūsma, soļojot ritmā pēc marša skaņām. Apkārt milzums ļaužu. (..) Vispirms atklāšanas akts: Arņa kunga runa, kura gan daudz goda nedarīja svētku rīcības komitejai; tad seko apsveikumi no Izglītības ministrijas (Ozoliņš), Jaunjelgavas apriņķa valdes, „Staburaga“ un Vidzemes artilērijas pulka. Vēl telegramma no valsts prezidenta. Tad nodzied visi kopīgi ar orķestri valsts himnu un pēc tam „Gaismas pili“. Ar to atklāšanas akts beidzies, un uz 20 min. pārtraukums, pēc kura seko pārējā programma trijos cēlienos. Starpbrīži īsi: 15 minūtes, jo, kamēr dziesmas nav nodziedātas, dejots netiek. Orķestris no Artilērijas pulka pa starpbrīžiem spēlē kādus koncertgabalus. Publika citreizējo deju vietā tagad mierīgi pastaigājas. Placis vēl nav gluži pilns (tas tagad ievērojami paplašināts), bet piekalne visa kā noklāta raibu ņudzekli. Ļoti interesants skats, no apakšas skatoties, var novērot visu kā uz skatuves, un dažādi skati arī redzami: citi gul, citi sēd, ēd, dzer un omulīgi gozējas, sevišķi rīdzenieki. Celiņi un viss parks uz augšpusi un lejup no Staburaga — viss pilns, kā skudrām pārpildīts, kur kāju sper, tur cilvēki priekšā. Dziesmas beidz neilgi priekš saules rieta. Visas nodziedāja apmierinoši, par ko Reiteris sirsnīgi pateicās.

Pēc dziedāšanas — vakariņas. Svētki izdevušies. Pēc tiem virsdiriģents Teodors Reiters laikrakstā „Jēkabpils Vēstnesis“ visiem dziedātājiem un svētku organizētājiem izsaka pateicību, jo (..) dziesmas skanēja labāk, nekā to iepriekš varēja paredzēt.“ [P. Barisons.]

1924. gada 10. augusts. Staburaga Dziesmu svētku atskaņas koncerts Neretā.

1925. gada 24. jūnijs. 2. dziesmu svētki pie Staburaga. Virsdiriģents Alfrēds Kalniņš. Slikto laika apstākļu dēļ no paredzētajiem 23 koriem piedalās 18 kori ar 565 dziedātājiem. Bez Sēlpils un Staburaga koriem piedalās Jēkabpils valsts vidusskolas, Krustpils lauksaimniecības biedrības, Sunākstes, Pļaviņu, Stukmaņu, Kokneses, Skrīveru, Ogres, Ikšķiles un Cesvaines kori. [Z. Začeste.]

1926. gada 24. jūnijs. Dziesmu svētki Vīgantē nenotiek.

1926. gada 25. jūlijs. Staburaga koris piedalās Dziesmu dienā Biržos, Mācītājmuižas līcī. Kori dzied dziesmas no 6. vispārējo dziesmu svētku repertuāra.

1927. gada 5. un 6. jūnijs. Staburaga koris piedalās Jēkabpils un Krustpils apkārtnes Dziesmu un jaunatnes svētkos Jēkabpilī, kuros atklāšanas runu saka Izglītības ministrs Jānis Rainis. [Z. Začeste.]

1928. gada 24. jūnijs. Dziesmu svētki pie Staburaga. „Piedalās Sēlpils, Sunākstes un abi Pļaviņu kori, kopskaitā 6. Pēc otrā dziesmu cēliena sākas līgošana un alus dzeršana atsevišķi, pa koriem. Šī vakariņu ēšana jau tapusi par tradīciju un savā ziņā diezgan interesanta.“ [P. Barisons.]

Uz rīta pusi no Liepavota brauc motorlaiva uz Koknesi.

1929. gada 23. jūnijs. Staburaga Dziesmu svētki Vīgantē. „Svētku programmā apvienoto pūtēju orķestru koncerts Jēkabpils valsts vidusskolas mūzikas skolotāja Viduleja vadībā, neizteiksmīgs un nedzīvs. Tad apvienoto koru koncerts Reitera vadībā. Piedalās ap 30 kori ar apmēram 1000 dziedātājiem. Dziesmas dzied ar sajūsmu, bet tautā dzīvāku atbalsi nerod.“ [P. Barisons.]

1930. gada 24. jūnijs. Dziesmu svētki Vīgantē Pētera Barisona virsvadībā. „Šoreiz daba spītē tautas parunai un ar savu labvēlību reti izšķērdīga: saulains, kluss, jauks. Tautas saradies varen daudz. Pārdotas 1000 biļetes. Arī par dziesmu izdošanos nevar žēloties. Tikai vienu tautasdziesmu „basi“ nodziedāja šķībi. Vislielākā piekrišana „Saulainai tālei“ un Melngaiļa „Jāņu vakaram“, acīm redzot, skanīgums tautai patīk. Pēc koncerta pabeigšanas augšā tradicionālās dziedātāju vakariņas ar Jāņu sieru un saldu alu. Parastā iedzeršana, salīgošanās un aplīgošanās uz visas līnijas.“ [P. Barisons.]

1930. gada 14. septembris. Sezonas nobeiguma koncerts Vīgantē. Dzied Sēlpils apvienotais koris. „Kur vējš auro pār laukiem, tur bez kažoka jāklabina zobī, bet pakrastē slaido gobu un kļavu aizvējā var iztikt ar biezu kamzoli. Dziedātāji saradušies taisni 50% no kopskaita, tā kā dziesmas daudz zaudē no sava pilnskanējuma, bet par to nav ko noskumt, jo laukums arī pavisam tukšs, tā tad

nebūs, kas klausās. Līdz krēslai daži desmiti klausītāju salasījušies, un arī dziesmas nākas nodziedāt, tikai pie otrā cēliena jau satumst tā, ka notis vairs nevar saredzēt. Šādos apstākļos gan vēl neesam līdz šim dziedājuši.“ [P. Barisons.]

1931. gada Pirmās Lieldienas. Krustakrogā izrāda Melnā Alkšņa skatu lugu „Cīņa par tiesībām“, kuru iestudējusi Latvijas Kultūras veicināšanas biedrības Staburaga nodaļas dramatiskā grupa. Recenzijās augstu novērtētas izrādes dekorācijas, bet aktieru veikums atzīts par diezgan vāju. [Z. Začeste.]

1931. gada 24. jūnijs. Mūzikas svētki Vīgantē. „Daudz tautas dodas turp gan kājām, gan ar velosipēdiem. Piebraucot Vīgantē, tauta sapulcējusies augšā krustcelēs, gar visu ceļu malām cilvēku masa. Kārtībnieks staigā pa vidu un atbrīvo ceļu, kur vajadzīgs. Izrādās, ka pašreiz notiek ministru prezidenta Ulmaņa gaidīšana, kurš apsolījis atbraukt uz svētku atklāšanu. Nostādīts arī orķestris un vietējais aizsargu „garnizons“ ar Rusanu kā komandieri. Drīz arī parādās vairāki automobiļi, un tepat jau arī klāt gaidītais viesis. (..) Atklāšanas runa sparīga, dedzīga, (..) tūlīt sākas koncertdaļa, ko izpilda Jēkabpils apkārtnes apvienotie orķestri, skaitā 12, P. Viduleja vadībā. Piedalās arī operdziedātājs Ādolfs Kaktiņš. (..) Kaktiņa pavadīšanai izvēlēti kādi 3 labākie orķestri, bet pats pavadījums ir tik stiprs un smags, ka solistu pavisam nomāc, un tāpēc arī iespaids tāds bāls.

Pēc koncerta nepārtraukta deja, jo vienmēr spēlē 2 Latgales artilērijas pulka orķestri, t. i., tiklīdz viens beidz, otrs sāk. Ieejas maksa uz koncertu 1,5 Ls. Pārdotas 2439 biļetes, ieņemti 3525 Ls, no kuriem svētku ienākumi sasniedz 600 Ls, ko ieskaita skaņu mākslas veicināšanas fondā.“ [P. Barisons.]

1931. gada 30. augusts. Dziesmu diena Vīgantē. „Mēģinājums. Dziedātāji pāri simtam. Dziesmas skan apmierinoši. (..) Tautas galu galā sarodas diezgan maz, jo izrādās, ka visapkārt ir izrīkojumi. Dziesmas dziedam pie paša vakara, skan labi. Tautai sevišķi iepatikas jaunā Ābeles tautasdziesma „Aiz upītes...“. Dziesmas beidzot, arī dažas rozes. Tad saku dziedātājiem mīļu paldies un varbūt uz redzēšanos jaunā pavasarī.“ [P. Barisons.]

1932. gada 24. jūnijs. Staburaga Dziesmu svētki Vīgantes parkā, ko rīko skaņu mākslas savienība „Staburags“ (vadītājs K. Lamberts). Apmeklē tuvu pie 10 000 apmeklētāju, piedalās vairāk nekā 150 koru un ap 100 orķestru. [Īskalns 1933, 22] Salīdzinot ar ierakstiem P. Barisona dienasgrāmatā, liekas, ka Īskalna kunga minētie skaitļi ir krietni pārspīlēti.

„(..) daudz braucēju gan pajūgos, autobusus un ar velosipēdiem. (..) Pret vārtiem apmeties ceļojošais cirks reklāmas plakātiem izraibotā teltī — īsts piedauzības akmens šajos svētkos. Dziedātāji un muzikanti pulcējas gājienam, gaida izglītības ministru, kurš vēl esot ceļā. (..) Svētku atklāšanas runu tura Lamberts, Skaņu mākslas savienības „Staburags“ priekšnieks, ļoti flegmatisks runātājs, tam seko himna un sākas koncerts. Vecās dziesmas padodas apmierinoši, svešākās — nedroši. Lielāko iespaidu atstāj Melngaiļa „Jāņu vakars“, citas tauta uzņem diezgan vienaldzīgi. Pēc pirmā dziesmu cēliena pūtēju orķestru koncerts, kurā klausās varbūt 10% no visiem klātesošajiem. Paši priekšnesumi Viduleja vadībā rit gausi un vienmuļīgi.“ [P. Barisons.]

1932. gada 7. augusts. Aizsargu rīkoti zaļumu svētki Vīgantē ar brīvības izrādi „Kas tie tādi...“. Izrādes dalībnieki — secieši un sērenieši kāda Rīgas režisora vadībā.

1933. gads. Publicēts inženiera P. Īskalna darbs „Staburags. Latvijas teiksmainā senvieta un vadonis pa Staburaga kūrortu“.

1933. gada 5. jūnijs (otrie Vasarsvētki). Bērnu svētki Vīgantē. „Bērni izved kolektīvos vingrinājumus. Patīkami redzēt, kā mazie sakārtoti rindās pēc auguma taisa brīvās kustības, orķestrim spēlējot tautiskus motīvus. Tiešām jauks iespaids.“ [P. Barisons.]

1933. gada 24. jūnijs. Staburaga Dziesmu svētki Vīgantē Reitera virsvadībā. „Tikko esam sasnieguši ceļa mērķi, kad koristi jau pulcējas gājienam, bet pa tam nemanot piezadzies tumšs padebesis un Jāņu dienas veldze gāžas strūklām lejā. Tautu meitas tautiskās kleitās bēg un mūk uz visām pusēm. Acumirkļi visas tuvumā esošās pajumtes pilnas. (..) Sākas pacietīga gaidīšana. Pēc nepilnas stundas rimstas ar’. (..) Trompetists pūš signālus, raibās tautu meitas un tautu dēli stājas

rindās. Orķestris un rīcības komiteja nostājas priekšgalā, aiz tiem soprāni, alti, basi, tenori, un gājiens var sākties. Orķestris sāk spēlēt maršu, gājēji sāk cilāt kājas, un, dubļiem šļakstot, procesija dodas uz priekšu. Rīcības komitejas priekšsēdētājs teic īsu uzrunu, pēc kam sākas koncertprogramma. (...) Sauc autoru. Izeju ar visu savu salijušo uzvalku, saņem klēpi vīstošu ziedu. Dziesmu atkārtoti. Nekas, sirdī drusku vairāk kas tiek par vienaldzību. Programma rit bez pārtraukuma. Pēc pirmā dziesmu posma sākas garlaicīga, slikta orķestra mūzika Viduleja vadībā, tad dziesmu otrais posms, kas izskan labi. Tūlīt pēc koncerta nelūgtais ciemiņš (lietus) atkal klāt. Daļa meklē patvērumu, citi varonīgi, ar un bez lietussargiem, valša ritmā uz laukuma mīca dubļus.“ [P. Barisons.]

1933. gada 16. jūlijs. Biržos Staburaga Dziesmu svētku atskaņas koncerts P. Barisona vadībā.

1934. gads. Ē. Šķipsna dramatisē Valda darbu „Staburaga bērni“.

1934. gada 24. jūnijs. Pēc ilgiem gadiem šajā dienā Staburaga Dziesmu svētki nenotiek. „Tik ilgu gadu šī jaukā tradīcija valdzinājusi jaunus, vecus, tālus, tuvus dziedātājus un klausītājus, un tagad tam „jaunais laiks“ pārvilcis strīpu. Sakarā ar 15. maija apvērsumu aizsargi tagad jūtas vienīgie valdnieki un Jāņos sarīko paši zaļumu balli pie labas ragu mūzikas un pilnas bufetes.“ [P. Barisons.]

1934. gada 8. jūlijs. Staburaga Dziesmu svētki. „Pie ieejas laukumā goda vārti ar uzrakstu „Mūsu sirdis Latvijai un viņas dziesmām“. Tas par godu izglītības ministram Adamovičam, kurš apsolījis svētkus pagodināt ar savu klātbūtni. Lietus dēļ rīkotāji gājienu atlikuši, un apmēram stundu pēc noteiktā laika dziedātāji sāk pulcēties uz estrādes. Reklamēto 1000 dziedātāju vietā gan liekas apmēram nedaudz pāri pusei, bet tā jau parasta parādība. Koru skaits šoreiz arī grandiozs — 27. Atklāšana sākas ar Lamberta uzrunu, tad stundu gara ministra atklāšanas runa ar latviešu vēstures attēlojumu 2000 gadu garumā. Koncerts sākas ar Latvijas himnu, tad pāris Martinovska dziesmas ar pūtēju orķestra pavadījumu, mans „Staburags“ neapmierinošā atskaņojumā. (...) Programmas noslēgumā „Līgo dziesma“.“ [P. Barisons.]

1935. gads. Sēlpils pagastā darbojas 3 kultūras centri — Jaunsēlpils („Bērziņos“), Vecsēlpils un Vīgante, kurā aktīvi darbojas Latvijas Kultūras veicināšanas biedrības Staburaga nodaļa, tā rīko sarīkojumus Krustakrogā un piensaimnieku sabiedrības telpās Vīgantē.

1936. gads. Mežu departaments kopā ar Sēlpils virsmežniecību sāk Vīgantes parka „izdaiļošanas“ darbus. Iecerēts izveidot vienotu parka ansambli no Liepavota līdz Staburagam, kā arī uzcelt plašu estrādi pie Liepavota. Jauno estrādi paredzēts veidot blakus esošajai nelielajai koka estrādei. Celtniecību vada inženieri no Rīgas. [Z. Začeste.]

Ē. Šķipsnas Valda „Staburaga bērnu“ dramatisējums publicēts grāmatā. Šo darbu dramatisējusi arī Irma Zālīte-Alksne. Viņas dramatisējums palicis rokrakstā.

1936. gada 1. jūnijs. Bērnu svētki pie Liepavota. Tajos piedalās Seces, Sērenes, Daudzeses un Sēlpils pamatskolas, kā arī Seces-Sērenes lauksaimniecības skola. Sagatavoti dažādi priekšnesumi — kora dziesmas, tautiskās dejas, vingrojumi. Svētku noslēgumā ugunošana. [Z. Začeste.]

1936. gada 23. jūnijs. 9. dziesmu svētki pie Liepavota. Jaunā estrāde vēl nav pabeigta. 18 kori uzstājas netālajā piekalnītē. Svētku virsdiriģents Teodors Reiters. Svētkus atklāj Mežu departamenta direktors Birnbaums, kurš savā uzrunā klātesošos pārsteidz ar paziņojumu, ka Vīgante tiek pārdēvēta par Liepavotiem un nodota Zemkopības ministrijas īpašumā. Turpmāk sludinājumos un reklāmās Vīgantes vārds minēts reti. [Z. Začeste.]

1937. gada pavasaris. Pļaviņā virs Staburaga klints koku stādīšanas svētki. Grantētā apla vidū Valsts prezidentam Kārlim Ulmanim par godu iestādīts ozols.

1937. gada Otrie Vasarsvētki. LKVB Staburaga nodaļa rīko ziedoņa sagaidīšanas svētkus pie Liepavota. Dzied vietējais koris un Sēlpils dziedāšanas biedrības „Lira“ koris. [Z. Začeste.]

1937. gada 23. jūnijs. 10. dziesmu svētki Liepavota estrādē. Piedalās 20 koru Teodora Reitera vadībā un 10. Aizputes kājnieku pulka orķestris. Jaunā estrāde vēl nav pilnībā pabeigta, tomēr kori tur izvietojas. Svētkos daudz augstu viesu — Valsts un ministru prezidents K. Ulmanis, kara ministrs ģenerālis J. Balodis, zemkopības ministrs J. Birznieks. Piedalās arī komponisti J. Norvilis un P. Barisons, kuru dziesmas dzied svētkos. [Z. Začeste.]

1938. gada 24. jūnijs. Dziesmu svētki pie Liepavota nenotiek. To vietā aizsargi rīko Līgo svētkus un A. Grīna lugas „Kalēja līgava” brīvdabas izrādi. Piedalās 40 aktieru, koris un orķestris, režisors Valdis Hermanis no Jēkabpils aizsargu štāba. [Z. Začeste.]

1938. gada 30. oktobris. Sēlpils-Vīgantes (toreizējā rakstībā — R. A.) pamatskolas jauncelt-nes iesvētīšanas svinības.

1938. gada 13. decembris. Ar Iekšlietu ministrijas lēmumu nr. 7905, nr. 7906 un nr. 7907 apstiprināta attiecīgi 28, 82 un 23 Sēlpils pagasta nekustamo īpašumu pārdēvēšana.

1939. gada 28. maijs. Liepavotos (tā tobrīd sauca estrādi Vīgantes parkā) notiek brīvdabas izrāde „Siguldas pilskungs”.

1939. gada 30. maijs (Trešie Vasarsvētki). Vīgantē notiek Seces, Sēlpils un Vārnavas koru kopmēģinājums Līgo svētku koncertam. Diriģents P. Pakalns (4. Jēkabpils aizsargu pulks).

1939. gada 23. jūnijs. Līgo svētku koncerta ģenerālmēģinājums Liepavotos. Pēc tam kori pie Staburaga nodzied J. Vītola „Gaismas pili”, bet pie Vadoņa ozola — J. Norviļa „Kam drosme” (teksts — K. Ulmaņa aicinājums: „Kam drosme ir un goda prāts...”). [Z. Začeste.]

1939. gada 24. jūnijs. Līgo svētku koncerts Liepavotos (11. Staburaga dziesmu svētki). Piedalās 23 jauktie kori, 4. Jēkabpils aizsargu pulka vīru dubultkvartets (vadītājs P. Pakalns), orķestris (vadītājs M. Karabanovs), apvienotais vīru koris. Svētkus noskatās ~5000 skatītāju. Noslēgumā orķestra pavadībā kori dzied „Tev mūžam dzīvot, Latvija”. Neviens vēl nezina, ka šie būs pēdējie svētki... [Z. Začeste.]

1939. gada rudens. Vīgantes parkā tiek uzstādīta mākslinieces Aleksandras Briedes skulptūra „Daina” („Daiņa”).

1940. gada Līgo svētki. Vīgantē iecerēts uzvest J. Janševska lugu „Dzimtene” ar ~120 pašdarbnieku piedalīšanos. Jaunā vara šos svētkus aizliedz. Pamatojums: svētkus rīkojot nevis tauta, bet aizsargi. [Z. Začeste.]

1944. gada augusta pirmās dienas. Vācu karaspēks nesaudzīgi cērt un zāgē lielos kokus Vīgantes parkā, Staburaga apkārtnē un citās vietās Daugavas krastā.

1945. gada 25. marts. Sēlpils pagasta izpildkomitejas ārkārtas sēde, kurā izskata jautājumu par ciemu veidošanu. Ievērojot ģeogrāfisko stāvokli, nolemj pagastu sadalīt 3 ciemos:

1. Sēļu ciems ar 177 apdzīvotām vietām, 613 iedzīvotājiem, 3700 ha zemes; ciema padome *Mauriņos*;

2. Raiņa ciems ar 191 apdzīvotu vietu, 715 iedzīvotājiem, 3287 ha zemes; ciema padome *Rubeņos*;

3. Staburaga ciems ar 171 apdzīvotu vietu, 716 iedzīvotājiem, 2827 ha zemes; ciema padome *Renceļos*.

Par jauno ciemu priekšsēdētājiem ievēlēja: Sēļu ciemā Oskaru Valdmani; Raiņa ciemā Kārli Rihteru; Staburaga ciemā Juri Ozoliņu.

Par Staburaga ciema padomes locekļiem ievēlēja Pēteri Skudrīti, Kārli Prūsi (vecsaimnieku), Kārli Apsalonu (jaunsaimnieku), Teodoru Lūciņu (sīksaimnieku), Kārli Ģērķi (bezzemnieku), Zeltu Abatnieci (Vīgantes nepilnās vidusskolas direktori), Jāni Bārzdiņu (vecsaimnieku), Voldemāru Spuļģi (sīkzemnieku).

1945. gada 19. aprīlis. Par Staburaga ciema sekretāri pieņem Zentu Rubeni.

1947. gada 3. jūnijs. Staburaga ciema izpildkomitejas sēde. Priekšsēdētājs P. Rieksts, sekretāre Zenta Rubene, Locekļi: A. Ceplikis, J. Ieviņš, P. Skudra, P. Apsalons.

Izveido 2 pastāvīgās komisijas: Lauksaimniecības un Kultūras un izglītības komisiju.

Ciēmam kā prēmija par labu darbu piešķirtas 180 grāmatas. [SP]

1947. gada 24. jūnijs. Jēkabpils rajona Bērnu svētki Vīgantes parkā. Piedalās 7 skolas. Svētku organizators Vīgantes skolas skolotājs Valdis Abatnieks.

1947. gada 1. jūlijs. Staburaga ciema izpildkomitejas sēde. Nolemj izveidot 7 komisijas: Kultūrizglītības (V. Abatnieks), Ceļu un labiekārtošanas (R. Krasts), Lopkopības (P. Skudra),

Lauksaimniecības (K. Ģērķis), Veselības aizsardzības (A. Ceplikš), Tirdzniecības un sagādes (V. Ķikule), Finanšu komisiju (Z. Rubene).

1947. gada 13. jūlijs. Miris komponists Pēteris Barisons (dz. 1904. g.).

1947. gada novembris. Staburaga ciemā iekārtota bibliotēka. Grāmatu skaits — 882; lasītāju skaits — 121. Bibliotekārs Stuburs.

1947. gada 23. decembris. Nodibināts kolhozs „Staburags“. Tanī apvienojas 42 saimniecības. Pirmais priekšsēdētājs Pēteris Rieksts. Sākumā kolhozam 577 ha zemes, 51 slaucama govys, vairāk nekā 60 zirgu, 3 sivēnmātes, 2 vaislas buļļi, 13 sudrablapsu. Pilnsapulce nolemj arī: 1) katrai kolhoznieku sētai putnu fermas ierīkošanai izperināt un līdz 2 mēnešu vecumam izaudzēt piecas vistiņas un nodot kolhozam; 2) atjaunot zivju dīķus, kolhoza dravas ierīkošanai iepirkt bišu saimes.

1948. gada 23. janvāris. Nodibināts kolhozs „Daugava“. Par valdes priekšsēdētāju ievēlēts Kārlis Elksnis. Sapulce notiek *Piksteriešos*. Kolhozā iestājas 14 saimniecību.

1948. gada 18. februāris. Nodibināts kolhozs „Drosme“. Pastāvējis neilgu laiku.

1948. gada 28. februāris. *Kalējos* notiek kolhoza „Druva“ dibināšanas sapulce. Iestājas 16 saimniecības ar 21 biedru. Par kolhoza valdes priekšsēdētāju kļūst Jānis Bārzdiņš.

1948. gada 27. marts. Sēlpils pagasta DDP izpildkomitejas sēdē pieņem lēmumu lūgt Jēkabpils apriņķa komiteju pārcelt uz citiem apriņķa pagastiem kulakus:

no Sēlpils ciema Kārli Lasmani (*Sveķi*), Ievu Kļaviņš (*Mucas*);

no Staburaga ciema Annu Elksnis (*Saulkrasti*), Albertu Briedi (*Čuksteļi*).

1948. gada pavasaris. Sēlpils pagastā izveidoti 10 kolhozi, un tas ir pirmais pilnībā kolektīvais pagasts Latvijā.

1949. gada 23. janvāris. Kolhoza „Daugava“ kolhoznieki nolemj lūgt 75 000 rubļu lielu bankas aizdevumu elektrifikācijai.

1949. gada 23. februāris. *Skudrās* notiek kolhoza „Daugava“ pirmā darbības gada pārskata sapulce. No 54 kolhoza biedriem sapulcē piedalās 33. Sapulci vada priekšsēdētājs Kārlis Elksnis, protokolē rēķinvedis Jānis Dekmers. No pārskata redzams, ka gada beigās kolhozā bijis 20 saimniecību ar 460 ha zemes (176 ha — aramzeme), 36 slaucamas govys, 18 jaunlopu, 26 zirgi, izveidota cūku ferma, iestādīts augļu dārzs, graudaugu raža bijusi 14 cnt/ha, izslaukums caurmērā 1500 l piena no govys. Nolemj par izstrādes dienu kolhozniekiem izsniegt 5 kg graudu (3 kg no tiem maizes labības), 1,5 kg kartupeļu, 3 rubļus.

1949. gada sākums. Kolhozs „Staburags“ atskaitās par 1948. g. darba rezultātiem: apvienojās 65 saimniecības ar 1118 ha zemes, ir 87 slaucamās govys. Iekults 16,3 cnt/ha rudzu, 11,3 cnt/ha kviešu, 14,95 cnt/ha miežu. Izaudzēts 190 cnt/ha cukurbiešu. Kolhoza biedriem par 1 izstrādes dienu izsniedz 5 kg labības, 2 kg kartupeļu, 2 rubļus, kā arī vēl cukuru.

1949. gada 25. marts. Izvešana. Represijās cietušo skaits Staburaga pagastā nav precīzi zināms. Aptaujas liecina, ka izvests ap 50 cilvēku no 8 lauku sētām. [SP]

1949. gada 23. jūnijs. Kolektīva Līgo svētku svinēšana Vīgantes parkā.

1949. gads.

➤ *Skudrās* notiek komponista Pētera Barisona piemiņas vakars.

➤ Kolhozā „Daugava“ aizvadītais gads bijis sekmīgs. Gada beigās laikus veikti norēķini ar valsti, atbērts sēklas fonds un kolhoznieki par 1 izstrādes dienu saņēmuši 6 kg graudu un 10 rubļu. Katrs kolhoznieks savu darbu veicis godīgi un prasmīgi. Nav tikusi zagta sabiedriskā manta. Strādāts ar agrāko zemnieku pieeju darbam.

➤ Ciemā rosīgi darbojas Kultūrizglītības komisija: izveidots koris (30 dalībnieku, kora priekšsēdētājs Vītolinš, vietnieks P. Kleinbergs); dramatisks pulciņš (17 dalībnieku); tautisko deju pulciņš (16 dalībnieku); fizikultūras pulciņš (20 dalībnieku).

1949. gada 31. decembris. Likvidē Sēlpils pagastu.

1950. gads.

➤ Mazo kolhozu apvienošana: kolhozu „Drosme“ pievieno kolhozam „Staburags“. 8. jūlijā apvieno kolhozus „Druva“ un „Daugava“. Apvienoto kolhozu „Daugava“ vada Jānis Bārzdiņš.

➤ Kolhozam „Staburags“ piešķir 2 automašīnas.

1952. gada novembris.

➤ Saimniecības „Staburags“ pirmrindnieki piedalās rajona lauksaimniecības izstādē, kurā par vērtīgiem eksponātiem saņem I šķiras diplomu.

➤ Krievu valodā tiek tulkota Valda grāmata „Staburaga bērni“.

1955. gads. Izveidots sieviešu vokālais ansamblis.

1956. gads. Kolhoza „Staburags“ dārznieka Rūdolfa Apsalona vadībā Vīgantes skolēni pie *Lauškalniem* iestāda ābeļdārzu.

1958. gads.

➤ *Spaugās* nodod ekspluatācijā pirmo uzcelto slaucamo govju kūti.

➤ Kolhozā „Staburags“ ierīkots radiomezģls. Tā vadītājs — agronoms Gunārs Dobulāns.

1959. gads. Staburaga ciema sieviešu vokālais ansamblis (vadītājs — skolotājs Jāzeps Tamanis) uzstājas ar koncertu televīzijas pārraidē Rīgā.

1960. gads.

➤ Sākas arheoloģiskie izrakumi Lejasdopeļu senkapos arheoloģes E. Šnores vadībā.

➤ Staburaga ciema vokālais ansamblis rajona mākslinieciskās pašdarbības skatē izcīna atļauju piedalīties Dziesmu un deju svētkos Rīgā.

1961. gads.

➤ Turpinās arheoloģiskie izrakumi Lejasdopeļu senkapos arheoloģes E. Šnores vadībā. Atklāj apmetni pie *Pigēniem*.

➤ Ciemā sākas jaunas sadzīves tradīcijas: bērņības svētki, pilngadības svētki, mirušo atceres dienas.

1962. gads. Turpinās arheoloģiskie izrakumi Lejasdopeļu senkapos un *Pigēnu* apmetnē arheoloģes E. Šnores vadībā.

1963. gads. Turpinās arheoloģiskie izrakumi pie *Pigēniem* M. Bresavas vadībā.

1964. gads. Kolhozā „Staburags“ uzsākta mehanizēta govju slaukšana.

1965. gads. Ciemā tiek veidotas jaunas tradīcijas: notiek svinīga izvadīšana pensijā, svinīga pirmās pases izsniegšana, puīšu izvadīšana dienestā, Lielā Tēvijas kara dalībnieku godināšana.

1965. gada 19. decembris. Sāk darboties pirmais Pļaviņu HES hidroagregāts. Daugavas kanjonu daļēji piepildījusi Pļaviņu ūdenskrātuve.

1966. gads. Uzņemta dokumentālā filma „Daugavas leģenda“, kurā redzams Staburags pirms appludināšanas un Pļaviņu HES celtniecība. Sākumā filmas garums 20 minūšu, 1987. g. pārveidota uz pusi īsāka. [Upīte 2003 IX]

1966. gada 21. decembris. Iedarbina pēdējo Pļaviņu HES hidroagregātu. Pļaviņu ūdenskrātuve sasniegusi augstāko līmeni. Ūdens pārklāj Staburaga klinti, Vīgantes parka estrādi, Liepavotu un daudz citu vietu.

1967. gada 10. janvāris. Tiek izveidots Stučkas rajons, iekļaujot tajā arī Staburaga ciemu.

1967. gada 15. jūlijs. Rajona laikrakstā „Komunisma Uzvara“ lasām: rezumējot pusgada rādītājus lopkopībā, labākie rajona lopkopēji ir: Skrupska Alma — apkopjot 70 šķirnes telītes līdz 6 mēn. vecumam, iegūts 743 g vidējais dzīvsvara pieaugums diennaktī; Dzene Tatjana — labākā bekonu audzētāja, izaudzētas 267 cūkas ar 689 g vidējo dzīvsvara pieaugumu diennaktī. Abas lopkopes no kolhoza „Staburags“.

1967. gada 16. septembris. Jaunlopu skatē Stučkas rajona Skrīveros kolhozs „Staburags“ piedalās ar Almas Skrupskas koptajām telītēm un iegūst 2. vietu.

1971. gada 4. februāris. Laikraksts „Komunisma Uzvara“ raksta:

➤ par panākumiem graudaugu ražības kāpināšanā ar LKP un rajona IK Atzinības rakstu apbalvot kolhoza „Staburags“ kolektīvu (priekšsēd. A. Āboliņš, partijas pirmorganizācijas sekretāre V. Apsalone, agronoms G. Dobulāns);

- atzīt par soc. sacensības uzvarētāju brigādēs 2. brigādes brigadieru Pēteri Zapoļski;
- atzīt par soc. sacensības uzvarētāju un piešķirt ceļojošo sarkano vimpeli „Stučkas rajona labākā cūku ferma” kolhoza „Staburags” *Trīskantnieku* fermai;
- atzīt par soc. sacensības uzvarētāju un piešķirt ceļojošo vimpeli „Labākais darba darītājs” Stučkas rajona kolhoza „Staburags” cūku kopējai A. Kurpniecei, kura ieguvusi 675 g vidējo diennakts dzīvsvara pieaugumu;
- Stučkas rajona labākais agronoms — „Staburaga” kolhoza agronoms G. Dobulāns;
- piešķirt krūšu nozīmīti „Stučkas rajona graudaugu audzēšanas meistars” un apliecību par labākajiem sasniegumiem graudkopībā 1970. gadā kolhoza „Staburags” 2. brigādes brigadierim P. Zapoļskim;
- piešķirt krūšu nozīmīti „Stučkas rajona lopkopības meistars” un apliecību par labākajiem sasniegumiem lopkopībā 1970. gadā kolhoza „Staburags” jaunlopu kopējai A. Skrupskai.

1971. gads. Apvienojas kolhozs „Staburags” un „Daugava”, un Staburaga ciemā izveidojas viena kolektīvā saimniecībā „Staburags”. Apvienotā kolhoza kopplatība ir 4722 ha, t. sk. lauksaimniecībā izmantojamā zeme — 2645 ha. 10% zemes ir meliorēta. Ir 880 liellopu, t. sk. 370 slaucamo govju, un 1131 cūka. Izslaukums no govju 3025 kg. Darba samaksa par 1 cilvēkdienu 5,08 rubļi. Kolhozs „Staburags” un — vēlāk — paju sabiedrība „Staburags” pastāv līdz 1999. g.

1972. gada 1. novembris. Nolemts:

- atzīt par sociālistiskās sacensības uzvarētāju starp kolhoziem un piešķirt ceļojošo Sarkano karogu „Par panākumiem lopkopības attīstībā” kolhoza „Staburags” kolektīvam (priekšsēdētājs A. Āboliņš, partijas sekretārs J. Bārzdīņš, zootehniķe V. Apsalone, arodkomitejas priekšsēdētājs A. Ezeris, komjaunatnes sekretāre A. Purviņa);
- par aktīvu darbu un labiem rezultātiem ar LKP Stučkas rajona komitejas un rajona izpildkomitejas ceļojošo vimpeli „Rajona labākais mākslīgās apsēklošanas tehniķis” apbalvot kolhoza „Staburags” mākslīgās apsēklošanas tehniķi V. Dalbi;
- par rajona labāko zootehniķi atzīt kolhoza „Staburags” zootehniķi V. Apsaloni;
- piešķirt krūšu nozīmi „Rajona graudaugu audzēšanas meistars” un apliecību par labiem sasniegumiem graudkopībā kolhoza „Staburags” agronomam G. Dobulānam. [Komunisma Uzvara, 1972, 1. nov.]

1973. gads. Skulptūrai „Daina” Vīgantes parkā reizēm kājas mirkst Pļaviņu ūdenskrātuves ūdeņos. Skulptūru pārvieto augstāk.

1974. gads. *Skudrās*, komponista P. Barisona dzimtajās mājās, atklāj viņam veltītu muzeju.

1975. gads.

➤ Par Staburaga ciema izpildkomitejas priekšsēdētāju sāk strādāt Aina Ķīse.

➤ Ceturtajai daļai Staburaga ciema lauku sētu pieder vieglā automašīna.

1976. gads. Stučkas pilsētas (tagad Aizkraukles) vīru koris tiek nosaukts „Staburags”.

1980.–1987. gads. Kolhozā „Staburags” straujš saimnieciskās darbības uzplaukums. Kopējie pamatlīdzekļi pieauguši no 3,2 miljoniem līdz 8,8 miljoniem rubļu, bet ražošanas pamatlīdzekļi palielinājušies 2,5 reizes.

1981. gads. Uzcelts liellopu komplekss „Muktiņi” (450 liellopu, vidējais izslaukums no govju — 4400 kg piena).

1983. gada 26. februāris. Jauno ģimeņu vakars Staburaga ciemā. Goda vedēji Māra Svīre un Vladimirs Kaijaks. Piedalās: Arta un Māris Arnīši, Rasma un Arnis Akmeņi, Aina un Aivars Dambīši, Skaidrīte un Rūdolfs Kubliņi, Silvija un Arkādijs Kotoviči, Veronika un Pēteris Korsaki, Aina un Jānis Ķīši, Ināra un Arnolds Ozoliņi, Valentīna un Jānis Trokši, Sarmīte un Jānis Martinovi, Dzintra un Semjons Sproģi, Mirdza un Jānis Skudrovi, Daina un Pēteris Vigovski, Maija un Artūrs Vegneri, Līgita un Aivars Dzirkāļi.

1986. gads. R. Rikards pēc D. Īvāna scenārija uzņem dokumentālo filmu „Sirdsdaugava”. Atkal var skatīt Staburaga klinti, šoreiz — Daugavas ūdeņos, ar akvalangistu palīdzību.

1987. gads. Sāk darbu jauna ēdnīca un veikals „Staburags“.

1988. gada janvāris. LKF Daugavas komisijas sanāksmē tiek spriests par Vīgantes parka atjaunošanu un sakopšanu, par piemiņas zīmi Staburagam.

1988. gada 22. jūlijs. Staburaga klints atceres pasākums. Vīgantes parkā tiek uzvilts sarkanbaltsarkanais karogs.

1988. gada 17. decembris. Vīgantes skolā svin jaunās skolas ēkas darbības 50 gadus. Skola saņem 1938. g. šūto skolas karogu, kuru 40 gadu „pagrīdē“ glabājusi bijusī skolas pārzine Pļaviņa, pēc viņas nāves — skolotāja Marta Apsalone. Karogu saņem vecāku komitejas priekšsēdētājs Juris Martinovs, jaunā skolotāja Iveta Dāboliņa un 8. klases skolniece Līga Rusāne.

1989. gada 14. marts. Aizkraukles rajona laikraksts iegūst nosaukumu „Staburags“.

1989. gads. Kolhoza „Staburags“ priekšsēdētājs Gunārs Ratņiks uzsāk sadarbību ar Latvijas Kultūras fondu, lai kopīgiem spēkiem Vīgantes parkā celtu jaunu estrādi. Estrādi projektē Stučkas (tagad Aizkraukles) rajona arhitekte Ilma Valdmāne.

1990. gada 19. maijs. Vīgantes parka Jaunās estrādes atklāšanas svinības ar Stučkas rajona koru sadziedāšanās koncertu.

1991. gada 9. maijs. Atsāk darboties Vīgantes Staburaga 720. mazpulks. Atjaunošanas brīdī tajā 8 biedri. Vadītāja skolotāja Hiliņa Čakste.

1992. gada februāris. Uz kolhoza „Staburags“ bāzes tiek izveidota paju sabiedrība „Staburags“.

1992. gada jūnijs. Aizkraukles Vēstures un mākslas muzeja rīkotā materiālu vākšanas ekspedīcija Staburaga pagastā.

1995. gada 26. aprīlis. Staburaga pagastā viesojas valsts prezidents Guntis Ulmanis. Kopā ar Vīgantes Staburaga 720. mazpulku viņš piedalās Vienības birzs atjaunošanā pie appludinātā Staburaga.

1996. gads. Mežsarga sēta *Liepavoti* piedalās Eiropas kultūras mantojuma dienās un saņem Eiropas kultūras mantojuma zilo karogu.

1999. gada 17. jūnijs. Daugavas pludmalē, aiz Vīgantes parka, notiek Staburaga pagasta 3. sporta svētki. Svētku programmā: skrējiens pa Staburaga takām, volejbola spēle (10 viesu komandas); strītbols (3 vecuma grupās sacenšas 20 komandas); futbols (11 komandas); virves vilkšanas sacensības (stiprākie vīri dzīvo Aizkrauklē); šautriņu mešana (125 dalībnieki); cīņa uz plostiem (no 8 komandām spēcīgākie ir „Betons“ un „Piksteres buki“). Vakarā zaļumballe. [Galvanauska 1999]

1999. gads.

➤ Vīgantes parka estrādē aizsākas jauna tradīcija — Pēterdienas Staburagā. Ik pārgadus no visas Latvijas uz Staburagu brauc kori, lai dziedātu komponista P. Barisona dziesmas.

➤ Beidz pastāvēt paju sabiedrība „Staburags“, izveidojas sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Velmaraiši“. Tās īpašnieki Aigars un Ainis Dobulāni. Darbības jomas — lopkopība, graudkopība un tehnikas pakalpojumi.

2000. gada vasara. Pirmo reizi arheoloģisko izrakumu vēsturē viens no izpētītajiem Lejasdopeļu senkapu uzkalniņiem restaurēts sākotnējā izskatā.

2001. gada janvāris. Staburaga pagasta bibliotēkā ir 4679 grāmatas, lasītāju skaits — 107.

2001. gada 12. aprīlis. Staburaga pagastā ierodas kultūras pieminekļu aizsardzības inspektore Elvīra Mantrova un piemiņas zīmes „Dieva auss“ autore Solveiga Vasiļjeva, lai noskatītu piemērotu vietu Staburaga piemiņas zīmes uzstādīšanai. Izvēlas vietu pļavā, netālu no appludinātās klints.

2001. gada jūnijs. Vīgantes estrādē notiek Pētera Barisona mūzikas svētki „Pēterdienas Vīgantē“. Piedalās 10 koru no dažādām Latvijas vietām.

2001. gada 1. jūlijs. Staburaga pagastā ārsta privātpraktisi uzsāk daktare Ginta Kociņa.

2002. gada 2. augusts. Ģimeņu sporta svētki Vīgantē.

2002. gada 20. decembris. Ziemassvētku eglītes iedegšanā un daudz bērnu ģimeņu pieņemšanā Prezidentes pilī Rīgā no Staburaga pagasta piedalās Vegneru ģimene.

2003. gada pavasaris.

➤ Vīgantes estrādē uzklāj jaunu grīdas segumu.

➤ Staburaga pagasta *Mintautos* sāk dzīvot selekcionārs, piektās šķiras Triju Zvaigžņu ordeņa kavalieris Jānis Vasarietis.

2003. gada 17. maijs.

➤ Daugavas krastā, Vienības birzī, netālu no dzelmē guļošās Staburaga klints, atklāj Staburagam veltītu piemiņas zīmi „Dieva auss“ (tēlniece S. Vasiļjeva). Pēc tam koncerts Vīgantes parka estrādē.

➤ Staburaga pagasta bibliotēka saņem 2003. gada Daugavas fonda balvu — 300 latu.

2003. gads. Vīgantes pamatskolas skolotāja Gunita Elksne atzīta par Gada labāko latviešu valodas skolotāju.

2004. gada 8. maijs. Sēlpils kultūras namā grāmatas „Pētera Barisona „Kora dziesmas““ atvēršanas svētki.

2004. gads. Kopā ar Sēlpils pagastu atzīmēta profesora, komponista Pētera Barisona 100. dzimšanas diena.

2005. gada aprīlis. Vīgantes pamatskolas ģeogrāfijas un ķīmijas skolotāja Sofija Dobulāne apbalvota ar Atzinības krusta mazo sevišķās pakāpes goda zīmi.

2006. gada 21. oktobris. Vīgantes pamatskolas absolventu salidojums, veltīts skolas 115. gadadienai un Vīgantes Staburaga 720. mazpulka 15 gadu pastāvēšanai. Salidojumā piedalījās ap 150 bijušo audzēkņu.

2007. gada 4. maijs. Sēlpils pagasta Raiņa klubā Vecsēlpilī grāmatas „Pēteris Barisons. Pa pagātnes tekām. Dienasgrāmata“ atvēršanas svētki.

IZMANTOTIE AVOTI UN TO SAĪSINĀJUMI

PUBLICĒTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

1. Āboltiņš 1998 — Āboltiņš O. Staburags, Staburadze // Latvijas daba. Enciklopēdija. V sēj. — R.: Preses nams, 1998. — 150. lpp.
2. Aizsargājamās dabas ter. 2003 — Aizsargājamās dabas teritorijas Aizkraukles rajonā // Staburags. — 10.05.2003.
3. Aizsargājami dabas obj. 1988 — Īpaši aizsargājami dabas objekti Latvijas PSR teritorijā. — R.: Avots, 1988. — 59. lpp.
4. Aizsargājami kult. pieminekļi — Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu saraksts // Latvijas Vēstnesis. Nr. 369/372 (1430/1433). — 15.12.1998. — 7.–22. lpp.; Nr. 375/380 (1436/1441). — 18.12.1998. — 7.–28. lpp.
5. Amats 1987 — Amats J. Zīmogakmens atklāj savu noslēpumu // Komunisma Uzvara. — 20.01.1987.
6. Ancītis 1985 — Ancītis V. „Staburaga bērnu“ četrpadsmit izdevumi // Dzimtenes Balss. — 24.10.1985.
7. Ancītis 1999 — Ancītis V. Sēlijas grāmata I. — R.: Signe, 1999.
8. Avotiņa 1990 — Avotiņa R. Vārdi, kas palika Pļaviņu jūras dzelmē // Dabas un vēstures kalendārs 1991. gadam. — R.: Zinātne, 1990. — 143.–150. lpp.
9. Avotiņa 1994 — Avotiņa R. Sēļu zemes vietvārdus meklējot // Neatkarīgā Cīņa. — 17.11.1994.
10. Avotiņa 2000 — Avotiņa R. Daugavas vietvārdi Pļaviņu ūdenskrātuves posmā no Zeļķu tilta līdz Staburagam // Daugavas raksti. No Daugavpils līdz Pļaviņām. — R., 2000. — 18.–39. lpp.
11. Avotiņa 2001 — Avotiņa R. Lauku apdzīvojums Jēkabpils rajona Leimaņu un Sēlpils pagastos // Latvijas Ģeogrāfijas biedrības konference 04.–05.05.2001. [Tēžu krājums.] — Daugavpils: DPU izdevniecība „Saule“, 2001. — 45.–48. lpp.
12. Avotiņa 2005 — Avotiņa R. Sēlpils pagasts. Daba. Iedzīvotāji. Apdzīvotās vietas. Vēsture. Novadpētnieciska vietvārdu vārdnīca. 2. precizētais un papildinātais izdevums. — R., 2005.
13. Avotiņa 2005 I — Avotiņa R. Ieskats Sēlpils un Staburaga pagastā šī gadsimta sākumā // Latvijas Zinātņu akadēmijas Vēstis. A daļa. Nr. 1. — 2005. — 47.–63. lpp.
14. Avotiņa 2005 VII — Avotiņa R. Atgriešanās pēc četrdesmit gadiem // Latvijas Vēstnesis. — 14.07.2005.
15. Balode 1991 — Balode L. Daugavas pietekas // Daugavas raksti. No Aizkraukles līdz Rīgai. — R., 1991. — 44.–60. lpp.
16. Barisons 1994 — Barisons P. Vakars. Sirds sāp. Dienasgrāmatas lappuses (1932–1947) // Literatūra un Māksla. — 22.07.1994.; 05.08.1994.; 12.08.1994.; 26.08.1994.
17. Barisons 2004 — Barisons P. Kora dziesmas. — 2004.
18. Barisons 2007 — Barisons P. Pa pagātnes tekām. Dienasgrāmata. — R.: Praktiskā grāmata, 2007. — 580 lpp. ar kompaktdisku pielikumā.
19. Baumanis 1994 — Baumanis G. No Pļaviņām līdz Koknesei. — R.: Jāņa sēta, 1994. — 84.–111. lpp.
20. Bite 1995 — Bite A. Meža dienas Staburagā // Staburags. — 25.04.1995.
21. Bite 1999 — Bite J. Kolektīvizēja saimniecības pēc „brīvprātības principa“ // Jēkabpils Vēstnesis. — 04.11.1999.
22. Brēķis 1937 — Brēķis J. Sēlpils pagasts // Jēkabpils apriņķis. Dzīve un darbs. — R.: Latvijas lauksaimniecības kamera, 1937. — 82. lpp.
23. Bremze 1989 — Bremze I. Staburags asaras raud // Zvaigzne. Nr. 16. — 1989 — 10.–11. lpp.

24. Bresava 1962 — Bresava M. Uzkalniņu kapulauks Jēkabpils rajona Staburaga c/p Pākos // Referātu tēzes zinātniskajai atskaites sesijai par 1961. gada arheoloģiskām un etnogrāfiskām ekspedīcijām. — R.: Zinātne, 1962. — 4.–5. lpp.
25. Bresava 1964 — Bresava M. 1963. gada izrakumi apmetnē pie Piģēnu mājām // Zinātniskās atskaites sesijas referātu tēzes par 1963. gada arheoloģiskām un etnogrāfiskām ekspedīcijām. — R.: Zinātne, 1964. — 5.–6. lpp.
26. Brūklens 1957 — Brūklens A. Tūrisma biļetens. Koknese–Staburags–Pļaviņas. — LĻKJS Pļaviņu rajona komiteja, 1957.
27. Būmane 1970 — Būmane A. Staburaga ciems // Latvijas PSR Mazā enciklopēdija. 3. sēj. — R.: Zinātne, 1970. — 404. lpp.
28. Burka 2000 — Burka I. Ceļojums pagātnē // Staburags. — 11.07.2000.
29. Burka 2001 — Burka I. Mežsargu dzimta četrās paaudzēs // Staburags. — 25.08.2001.
30. Burka 2003 — Burka I. Daba jāsaudzē mums pašiem // Staburags. — 10.05.2003.
31. Celmiņa 1988 — Celmiņa M. Sirdsdaugava 6 // Komunisma Uzvara. — 08.12.1988.
32. Celmiņa 2000 — Celmiņa M. Vīgantes parka spožums un posts // Staburags. — 21.11.2000.
33. Celmiņa 2001 — Celmiņa M. Simts gados no vīzēm pie kurpēm // Staburags. — 12.05.2001.
34. CSP 2000 — Latvijas demogrāfijas gadagrāmata 2000. — R.: Centrālā statistikas pārvalde, 2000.
35. CSP 2001 — Latvijas demogrāfijas gadagrāmata 2001. — R.: Centrālā statistikas pārvalde, 2001.
36. CSP 2002 — Latvijas demogrāfijas gadagrāmata 2002. — R.: Centrālā statistikas pārvalde, 2002.
37. CSP 2003 — Latvijas demogrāfijas gadagrāmata 2003. — R.: Centrālā statistikas pārvalde, 2003.
38. Čakstiņa 1999 — Čakstiņa M. Pēterim Barisonam — 95 // Sēlpils Vēstis. — 1999. g. febr.
39. Daugavieši 1983 — Daugavieši. Revolucionārās kustības dalībnieku atmiņas par LKP Daugavas apgabala organizācijas darbu. 1920.–1940. — R.: Avots, 1983.
40. Demogrāfija 2004 — Demogrāfija 2004. — R.: LR Centrālā statistikas pārvalde, 2004.
41. DI IV/1 — Endzelīns J. Latvijas vietu vārdi. II daļa. Kurzemes un Latgales vārdi // Darbu izlase. IV sēj. 1. daļa. — R.: Zinātne, 1981. — 183., 186.–187. lpp.
42. Domu Daugava 1989 — Domu Daugava. Sirdsdaugava. / Sakārtojis D. Īvāns, A. Snips. — R.: Avots, 1989.
43. Dreiblate 2000 — Dreiblate G. Daugavas pārceltuves // Daugavas raksti. No Daugavpils līdz Pļaviņām. — R., 2000. — 128.–141. lpp.
44. Drēziņš 2001 — Drēziņš A. Staburags virs zemes // Mājas Viesis. — 24.03.2001.
45. Eberhards 1970 — Eberhards G. Staburags, Staburadze // Latvijas PSR Mazā enciklopēdija. 3. sēj. — R.: Zinātne, 1970. — 404. lpp.
46. Eberhards 1990 — Eberhards G. Daugavas krāces, kauli, grūbes // Dabas un vēstures kalendārs 1991. gadam. — R.: Zinātne, 1990. — 85.–89. lpp.
47. Eberhards 1991 — Eberhards G. Daugavas programma // Latvijas Kultūras fonda gaduraksti. 1987–1988. — R.: Avots, 1991. — 39.–41. lpp.
48. Eberhards 1994 — Eberhards G. Daugavas ieleja // Latvijas daba. Enciklopēdija. I sēj. — R.: Latvijas enciklopēdija, 1994. — 217.–218. lpp.
49. Eberhards 1995 — Eberhards G. Lauces ieleja, Seces–Lauces ieleja // Latvijas daba. Enciklopēdija. III sēj. — R.: Latvijas enciklopēdija, 1995. — 90. lpp.
50. Eberhards 1997 — Eberhards G. Pļaviņu hidroelektrostacijas applūdinātā Daugavas ieleja // Latvijas daba. Enciklopēdija. IV sēj. — R.: Preses nams, 1997. — 158.–166. lpp.
51. Ēvele 1999 — Ēvele K. Vīrs, kurš piedzimis divreiz // Staburags. — 09.12.1999.
52. Ēvele 2001 — Ēvele K. Izvelk samu rekordistu // Staburags. — 18.12.2001.
53. Ēvele 2002 — Ēvele K. Mazākā skoliņa gaida rītdienu // Staburags. 23.11.2002.
54. Feldmanis 1988 — Feldmanis A. Likteņklints // Draugs. Nr. 11. — 1988. — 28.–31. lpp.
55. Freimanis 1989 — Freimanis G. Pie Staburaga // Literatūra un Māksla. — 15.06.1989.

56. Galvanauska 1999 — Galvanauska V. „Daudzevas plēsoņas“ Staburagā // Staburags. — 27.07.1999.
57. Grasmāne 1973 — Grasmāne I. Daugava un Rīgas eksports XVIII gs. beigās un XIX gs. pirmajā pusē. — R.: Zinātne, 1973.
58. Grāvītis 1989 — Grāvītis V. Staburags un Lāčplēša akmens klusē // Literatūra un Māksla. — 10.06.1989.
59. Grīnberga 1995 VII — Grīnberga M. Staburags būs ne tikai Daugavas dzelmē // Diena. — 12.07.1995.
60. Grīnberga 1995 XII — Grīnberga M. Apsalonu dzimtas albums glabā vēsturi // Diena. — 13.12.1995.
61. Grīnberga 1999 — Grīnberga M. Ceļojums uz Staburagu? Iespējams, interesenti drīz varēs zem ūdens aplūkot appludināto leģendāro klinti // Diena. — 23.04.1999.
62. Grīnbergs 2003 — Grīnbergs A. Staburags turpina dzīvot // Lauku Avīze. — 17.05.2003.
63. Grīnvalde 2001 — Grīnvalde A. Brīvības cīnītājs ar mākslinieka dvēseli // Staburags. — 08.12.2001.
64. Grīnvalde 2002 — Grīnvalde A. Vegneri iedegs egli prezidentes pilī // Staburags. — 17.12.2002.
65. Grīnvalde 2003 — Grīnvalde A. „Dieva Auss“. Ilgi gaidīta, bet vai sagaidīta? // Staburags. — 15.04.2003.
66. Indriķa hronika — Indriķa hronika. / Ā. Feldhūna tulkojums, Ē. Mugerēviča priekšvārds un komentāri. — R.: Zinātne, 1993. — 107., 108., 371. lpp.
67. Īskalns 1933 — Īskalns P. Staburags. Latvijas teiksmainā senvieta un vadonis pa Staburaga kūrortu. — 1933.
68. Jakubenoka 2000 — Jakubenoka L. Mitoloģiskie akmeņi teikās un vērojumos Daugavas kreisajā krastā // Daugavas raksti. No Daugavpils līdz Pļaviņām. — R.: Zinātne, 2000. — 181.–197. lpp.
69. Jaunsudrabiņš 1930 — Jaunsudrabiņš J. Pļaviņas — Koknese. Visskaistākais ceļojums Latvijā. — Pļaviņu pilsētas valde, 1930.
70. Jēkabpils apr. 1937 — Jēkabpils apriņķis. Dzīve un darbs. — R.: Latvijas lauksaimniecības kamera, 1937.
71. Kaijaks 1989 — Kaijaks V. Staburags nav saspridzināts // Staburags. — 14.03.1989.
72. Kalniņa 1999 — Kalniņa D. Zviedri pēta senkapus Staburaga pagastā // Neatkarīgā Rīta Avīze. — 23.04.1999.
73. Kalniņa 2003 — Kalniņa D. Uzstādīta piemiņas zīme Staburagam // Brīvā Daugava. — 20.05.2003.
74. Kārkliņa 2005 — Kārkliņa I. Prieks, ka bērni mācās // Latvijas Avīze. — 19.11.2005.
75. Kavacs 1999 — Kavacs J. Juridiski akti par vietvārdu lietošanu un toponīmiskā vide // Ģeogrāfiski raksti. — R.: Latvijas Ģeogrāfijas biedrība, 1999. — 147.–157. lpp.
76. KF 1980 — Latvijas PSR kūdras fonds uz 1980. gada 1. janvāri. — R., 1980. — 185.–220. lpp.
77. „Kolhozs Staburags“ — Kolhozs Staburags. [Buklets.] — Ogres tipogrāfijas filiāle Stučka, b. g.
78. Krauze 2004 — Krauze M. Vīgantes parka vilinājums // Staburags. — 16.09.2004.
79. Kultūras mantojums 2001 — Kultūras mantojums Aizkraukles novadā. / Juris Urtāns, Jānis Zilgalvis, Dace Babre, Inga Tapiņa, Jānis Āboltiņš, Jānis Lismanis. — 2001.
80. Kundziņš 1974 — Kundziņš P. Latvju sēta. — Daugava, 1974.
81. KV IV — Konversācijas vārdnīca. IV sēj. — R., 1921.
82. Ķipere 1991 — Ķipere A. Kur palika ceļmalas krogī, Daugavas plostnieki un zvejnieki // Brīvā Daugava. — 22.08.1991.
83. Ķīse 2003 — Ķīse A. Kur Staburags dzelmē grimis // Domes Vēstis. — 2003. g. febr.

84. Ķuzāne 1995 — Ķuzāne L. Sēlijas vēsturiskā hronika // Sēļu zeme. — R., 1995. — 130.–155. lpp.
85. Latviešu etnogrāfija 1969 — Latviešu etnogrāfija. — R.: Zinātne, 1969.
86. Latviešu rakstniecība biogrāfijās 1992 — Latviešu rakstniecība biogrāfijās. — R.: Latvijas enciklopēdija, 1992.
87. Latvijas ciemi 2007 — Latvijas ciemi. Nosaukumi, ģeogrāfiskais izvietojums. — R.: Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūra, Kartogrāfijas departamenta Toponīmikas laboratorija, 2007.
88. Latvijas karte 1930 — Latvijas karte M 1:400 000. — Armijas štāba ģeodēzijas-topogrāfijas daļa, 1930.
89. Latvijas pagasti 2002 — Staburaga pagasts // Latvijas pagasti. Enciklopēdija. 2. sēj. — R.: Preses nams, 2002. — 413.–415. lpp.
90. Latvijas Vēstnesis 2005 A — Par apbalvošanu ar Atzinības krustu // Latvijas Vēstnesis. A. — 15.04.2005. — 13. lpp.
91. Lazdiņa-Skripko 1989 — Lazdiņa-Skripko D. Atmiņas kā ogles kvēlo // Staburags. — 29.08.1989.
92. Ld I, Ld II, Ld III, Ld IV, Ld V, Ld VI — Latvijas daba. Enciklopēdija. I–III sēj. — R.: Latvijas enciklopēdija, 1994–1995; IV–VI sēj. — R.: Preses nams, 1997–1998.
93. Leite 1989 — Leite B. Ja gribi satikt Staburagu... // Literatūra un Māksla. — 21.01.1989.
94. Lejniece 2003 — Lejniece S. Vai pagasts tā vēlējās? Šaubos! // Staburags. — 05.06.2003.
95. Likums 2001 — Grozījumi likumā „Par Latvijas Republikas administratīvo teritoriju izveidošanu un apdzīvoto vietu statusa noteikšanu“ (03.08.2001.) // Latvijas Vēstnesis. A daļa. — 20.07.2001.
96. LKF gaduraksti 1991 — Latvijas Kultūras fonda gaduraksti. — R.: Avots, 1991.
97. LKV 19 — Latviešu konversācijas vārdnīca. 19. sēj. — R., 1938. — 38066.–38071. sleja.
98. LME I; LME II; LME III — Latvijas PSR Mazā enciklopēdija. I–III sēj. — R.: Zinātne, 1967–1970.
99. LNVM 2005 — Latvijas Nacionālais vēstures muzejs. Sēļi un Sēlija. — R., 2005.
100. LPSR arheoloģija 1974 — Latvijas PSR arheoloģija. — R.: Zinātne, 1974.
101. LPSR ūdensteces 1986 — Latvijas PSR ūdensteču nosaukumi. Īsa izziņa. / Sakārtojusi R. Avotiņa, Z. Goba. 1.–4. burtnīca. — R.: P. Stučkas LVU, 1986.
102. LR arheoloģijas pieminekļi — Latvijas Republikas arheoloģijas pieminekļi. — R.: Latvijas Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija, b. g.
103. LR Satelītkarte 1999 — Latvijas Republikas Satelītkarte. M 1:50 000. — R.: LR VZD Nacionālais mērniecības centrs, 1999. — Lapa 3342 (Aizkraukle).
104. LR Staburaga pag. karte 1990 — Latvijas Republikas Aizkraukles rajona Staburaga pagasta karte (administratīvās un zemes lietojuma robežas atbilst stāvoklim uz 1990. gadu). M 1 25 000. — R.: Zemesprojekts.
105. Lukšis 2000 — Lukšis A. Kur ņemt klints stiprumu? // Zeme. — 25.05.2000.
106. Marnics 1966 — Marnics H. Mūsu baltā Daugava. — Grāmatu draugs, 1966.
107. Mugarēvičs 1966 — Mugarēvičs Ē. Arheoloģiskie izrakumi Pļaviņu HES appludināmajā teritorijā beigušies // Dabas un vēstures kalendārs 1967. gadam. — R.: Zinātne, 1966. — 102.–106. lpp.
108. Mūsu Staburags 2000 — Mūsu Staburags. [Buklets.] — 2000.
109. Padomju Daugava 1989 — Virs vai zem ūdens? [Raksts par Staburagu.] // Padomju Daugava. — 19.08.1989.
110. Pasta Avīze 2006 — Pasta Avīze. Nr. 3(9). — 2006. — 7. lpp.
111. Pastors 1988 — Pastors A. Pazudušie vārdi // Zvaigzne. Nr. 13. — 1988. — 6. lpp.
112. Pastors, Grāvītis 1969 — Pastors A., Grāvītis V. Ūdenskritumi un krāces // Dabas un vēstures kalendārs 1970. gadam. — R.: Zinātne, 1969. — 187.–188. lpp.

113. PB 2004 — Pēteris Barisons — komponists, diriģents, profesors. Buklets. — Madona: SIA „Erante“, 2004.
114. Pelūde 2002 — Pelūde A. Triju Zvaigžņu ordeņa kavalieris Jānis Vasarietis un viņa ģimene // Ieva. — 07.08.2002.
115. Pl II — Plāķis J. Latvijas vietu vārdi un latviešu pavārdi. II daļa. Zemgales vārdi // Latvijas Universitātes Raksti, Filoloģijas un filozofijas fakultātes sērija. V sējums, Nr. 5. — R., 1939. — 365.–369. lpp.
116. Pumpurs 1988 — Pumpurs A. Lāčplēsis. Latvju tautas varonis. Tautas eposs. / Ar Jāzepa Rudzīša ievadapcerējumu un komentāriem. — R.: Zinātne, 1988. — 273.–279. lpp.
117. Rinčs 2004 — Rinčs J. „...kaut es tikai drusku gaismas ienest spētu, tad būtu sevi piepildījis!“ Pēterim Barisonam 100 // Brīvā Daugava. — 08.04.2004.
118. Rupenheite 2001 — Rupenheite I. Tēlnieces eksistences lauki // Diena. — 18.09.2001.
119. Salnais 1935 — Salnais V. un Maldups A. Pagastu apraksti. (Pēc 1935. gada tautas skaitīšanas materiāliem.) — R.: 1935. — 511.–512. lpp.
120. Sēļu zeme 1995 — Sēļu zeme. / Sast. V. Villeruša. — R., 1995.
121. Sērmūksle 1990 — Sērmūksle S. Celies augšā, Staburadze! // Staburags. — 31.05.1990.
122. Skrusits 1889 — Skrusits M. Sēļi, Kurzemes augšgala senči. — R., 1889.
123. „Staburaga“ plāns 1985 — Stučkas rajona Staburaga ciema kolhoza „Staburags“ plāns. Plāns sastādīts 1986. g. pēc 1985. g. dešifrēšanas materiāliem. Mērogs 1:10 000.
124. Stalidzāns 1988 — Stalidzāns O. [Raksts par 1. pasaules kara norisēm Jēkabpils apkārtnē.] // Padomju Daugava. — 01.03.1988.
125. Stender 1850 — [Stender J. Chr.] Der Stabburags, Monographie Zum Besten der Selburgschen Orgel. — Mitau, 1850.
126. Stīvere 2004 — Stīvere L. Nemainiet „Miroņu ievu“ pret „Briljantiem“! // Lauku Avīze. — 11.09.2004.
127. Stradiņš 2003 — Stradiņš J. Sēlijas reģionālās identitātes meklējumi un pētījumi // Latvijas Zinātņu akadēmijas Vēstis. A daļa. Nr. 3.–4. — 2003. — 69.–81. lpp.
128. Stradiņš 2005 A — Stradiņš J. IV Sēlijas kongress // Latvijas Zinātņu akadēmijas Vēstis. A daļa. Nr. 4. — 2005. — 62.–67. lpp.
129. Stradiņš 2005 B — Stradiņš J. Gadsimtu Sēlija un tās 10 gadi // Latvijas Vēstnesis. B daļa. — 09.06.2005.
130. Strods 1992 — Strods H. Latvijas lauksaimniecības vēsture. No vissenākajiem laikiem līdz XX gs. 90. gadiem. — R.: Zvaigzne, 1992.
131. Svīre 1986 — Svīre M. Trīs nostāsti par Vīganti // Zvaigzne. Nr. 23. — 1986. — 32. lpp.
132. Svīre 1988 — Svīre M. Caur mūsu sirds atmiņu // Komunisma Uzvara. — 15.09.1988.
133. Svīre 2000 — Svīre M. Pie Staburaga // Daugavas raksti. No Daugavpils līdz Pļaviņām. — R., 2000. — 7.–17. lpp.
134. Šnore 1961 — Šnore E. 1960. gada arheoloģiskā ekspedīcija Daugavas kreisajā krastā // Vēstures institūta referātu tēzes zinātniskai sesijai par 1960. g. arheoloģiskām un etnogrāfiskām ekspedīcijām. — R., 1961. — 8.–10. lpp.
135. Šnore 1962 — Šnore E. Izrakumi Lejasdopeļu arheoloģiskā kompleksā // Referātu tēzes zinātniskai atskaites sesijai par 1961. gada arheoloģiskām un etnogrāfiskām ekspedīcijām. — R., 1962. — 3.–4. lpp.
136. Šnore 1963 — Šnore E. Sēļu I ekspedīcijas darbs 1962. gada vasarā // Zinātniskās atskaites sesijas referātu tēzes par 1962. gada arheoloģiskām un etnogrāfiskām ekspedīcijām. — R., 1963. — 14.–15. lpp.
137. Šnore 1997 — Šnore E. Lejasdopeļu kapulauks senajā Sēlpilī // Arheoloģija un etnogrāfija. 19. laidienis. — R., 1997. — 64.–81. lpp.
138. Štokmanis 1968 — Štokmanis A. Ko stāsta Lejasdopeļu senkapi // Padomju Daugava. — 19.10.1968.

139. Švēde 1985 — Švēde A. Vīgante lapkritī // Komunisma Uzvara. — 22.10.1985.
140. Tautskaite 2000 — Latvijas 2000. gada tautas skaitīšanas rezultāti. — R.: Centrālā statistikas pārvalde, 2002.
141. Teikas 1988 — Latviešu tautas teikas. Vēsturiskās teikas. Izlase. — R.: Zinātne, 1988.
142. Teikas 1991 — Latviešu tautas teikas. Izcelšanās teikas. Izlase. — R.: Zinātne, 1991.
143. Telefona abonenti 1940 — Latvijas 1940. g. telefona abonentu saraksts. — R.: Pasta un telegrāfa aģentūra, 1940.
144. Tidriķis 1997 — Tidriķis A. Pļaviņu ūdenskrātuve // Latvijas daba. Enciklopēdija. IV sēj. — R.: Preses nams, 1997. — 166.–167. lpp.
145. Topogrāfiskā karte 1926 — Latvijas topogrāfiskā karte. M 1:75 000. — Armijas štāba Ģeodēzijas un topogrāfijas daļa, 1926. — Lapa 67 (Pļaviņas), 68 (Jēkabpils).
146. Upīte 2001 VII — Upīte E. Skan dziesma pār Staburagu // Staburags. — 01.07.2001.
147. Upīte 2001 IX — Upīte E. Meitene ar puķes vārdu // Staburags. — 29.09.2001.
148. Upīte 2001 XI — Upīte E. Vectēva talanta mantiniece // Staburags. — 10.11.2001.
149. Upīte 2003 V — Upīte E. No „Dieva auss” Daugavā lūkoties // Staburags. — 20.05.2003.
150. Upīte 2003 VII — Upīte E. Vasarieši strādā un dzīvo ar prieku // Staburags. — 19.07.2003.
151. Upīte 2003 IX — Upīte E. Vieta, kur putni skaita vakara lūgšanu // Staburags. — 27.09.2003.
152. Urtāns 1990 — Urtāns J. Pēdakmeņi, robežakmeņi, muldakmeņi. — R.: Avots, 1990.
153. Urtāns 1995 — Urtāns J. Arheoloģiskās liecības par sēļu pagātni Latvijā // Sēļu zeme. — R., 1995. — 184.–190. lpp.
154. Valdis 1949 — Valdis. Staburaga bērni. — R.: Latvijas Valsts izdevniecība, 1949.
155. Vanags — Vanagu Kārlis. Atceries Latviju. Nr. 10. Zemgale. [Trimdā pārpublicēts Vanagu Kārļa „Ceļvedis pa dzimto zemi”. Oriģināla 1. un 2. daļa izdota 1937. un 1939. g.]
156. Viese S. Atmiņas par Daugavu // Zvaigzne. — 1989. — Nr. 15. — 8.–9. lpp.; Nr. 16. — 3.–5. lpp.
157. Viesītes muz. 2005 — Veltījums Mazajam bānītim. — Viesītes novadpētniecības muzejs „Sēlija”, 2005.
158. Vīksna 2000 — Vīksna M. Folklorā un tās vācēji Daugavas krastos // Daugavas raksti. No Daugavpils līdz Pļaviņām. — R., 2000. — 102.–127. lpp.
159. Villeruša 2004 — Villeruša V. Daugavas zīmes. 9. Ūdeņi pār Staburagu // Latvijas Vēstnesis. B daļa. — 23.04.2004.
160. Vītols 2003 — Toreiz Sēlijā. Jēkaba Vītola atmiņu stāsti. / Lūcijas Ķuzānes literārā apdare. — R.: Jumava, 2003.
161. VVC 2003 — Valsts Valodas centra ieteikumi „Par ciemu, viensētu, ēku un citu vietu nosaukumu (vietvārdu) veidošanu, rakstību un lietošanu oficiālos dokumentos”. [Izdoti saskaņā ar 4. punktu Ministru kabineta 2000. gada 22. augusta noteikumos Nr. 294 „Par vietu nosaukumu, iestāžu, sabiedrisko organizāciju, uzņēmumu (uzņēmēj sabiedrību) nosaukumu un pasākumu nosaukumu veidošanu un lietošanu”.] // Latvijas Vēstnesis. Nr. 79. — 28.05.2003.
162. Zariņa 1987 — Zariņa A. Par kopsaimniecības celmlaužiem // Komunisma Uzvara. — 12.12.1987.
163. Zariņš 1871 — Zariņu Kārlis. Staburadze (Staburags) Kurzemē // Baltijas Vēstnesis. — Nr. 41.–45. — 1871.
164. Zelčs 1998 — Zelčs V. Sēlijas paugurvalnis // Latvijas daba. Enciklopēdija. V sēj. — R.: Preses nams, 1998. — 73.–74. lpp.
165. Zeme 2000 — Ar Staburaga auru // Zeme. — 25.05.2000.
166. Zemes ref. 2000 — Zemes reformai Latvijā 10 gadi. 1990.–2000. g. — R.: VZD, 2000.
167. Zirnis 2006 — Zirnis E. Staburaga bērni // Sestdiena. — 01.–07.04.2006. — 3.–15. lpp.
168. Kuzmins 1984 — Кузмин М. Страницы былого. — Москва: Книга, 1984. / Fragmentus tulkojis J. Amats.
169. Terentjeva 1960 — Терентьева Л. Н. Колхозное крестьянство Латвии. (Историко-этнографическая монография по материалам колхозов Екабпилсского района Латвийской ССР.) — Москва, 1960.

170. Topogrāfiskā karte 1951 — Топографические карты Генерального штаба Советской Армии. М 1:25 000. — Съёмка, 1951.
171. Topogrāfiskā karte 1983 — Топографические карты Главного управления геодезии и картографии при Совете Министров СССР. М 1:10 000. — Съёмка, 1983.
172. Topogrāfiskā karte 1986 — Топографические карты Главного управления геодезии и картографии при Совете Министров СССР. М 1:25 000. — Съёмка, 1986.
173. Zapadnaja Dvina 1893 — Река Западная Двина. Историко-географический обзор. / Составил и издал Я. Сапунов. — Витебск, 1893.
174. 1915. g. karte — Курляндская, лифляндская и Витебская губерния V-19 Фридрихштад. — 1915.

NEPUBLICĒTIE AVOTI

175. AiVMM — Aizkraukles Vēstures un mākslas muzejs. Ekspedīcija Staburaga pagastā, dienasgrāmata. 1992. g. jūnijs.
176. Apdz. vietu sar. 1994 — Staburaga pagasta apdzīvoto vietu saraksts 1994. g. 1. janv.
177. AR — Valsts adrešu reģistra izziņa par adresācijas objektiem Staburaga pagastā 2003. gadā.
178. Atmiņas par P. Barisonu — Barisone Ella, Barisone Vilma. Atmiņas par komponistu Pēteri Barisonu. Mašīnrakstā, 6 lpp. (Aizkraukles Vēstures un mākslas muzeja fondu materiāli.)
179. Eksped. — Avotiņa R. Vietvārdu vākšanas ekspedīciju materiāli.
180. EMK — Latvijas Universitātes Latvijas Vēstures institūta Etnogrāfisko materiālu krātuve. Materiāli par Sēlpils pagastu.
181. ĢZZF fiziogeogrāfisko nos. kartotēka — Latvijas Universitātes ĢZZF Reģionālās ģeogrāfijas un toponīmikas zinātniskās laboratorijas Latvijas fiziogeogrāfisko nosaukumu kartotēka.
182. IeM lēmumi par īp. nos. maiņu — Latvijas Iekšlietu ministrijas Pašvaldību departamenta lēmumi par nekustamā īpašuma nosaukumu maiņu Sēlpils pagastā. — LVVA, fonds 3723, apraksts 1, lieta 1420.
183. J. Amats — Amats J. Pirmais pasaules karš un Sēlpils pagasts. Mašīnrakstā.
184. JM — Kompleksā materiālu vākšanas ekspedīcija Jēkabpils rajona Sēlpils ciemā 1986. g. 9.–27. jūnijā. Ekspedīcijas atskaiteis rokrakstā un mašīnrakstā. — Jēkabpils Novadpētniecības un mākslas muzeja fondu materiāli.
185. LVI — Latvijas Universitātes Latviešu valodas institūta Vietvārdu kartotēka.
186. P. Barisons — Barisons P. Dienasgrāmatas (7 klades rokrakstā, pirmais ieraksts 1915. g. 27. augustā, pēdējais 1945. g. 3. novembrī).
187. Pad. celtniecības vēsture — Staburaga ciema TDP IK padomju celtniecības vēsture 1941.–1973. g. Mašīnrakstā.
188. PDC arhīvs — Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas Pieminekļu dokumentācijas centra arhīva materiāli par Staburaga pagastu.
189. Rudzone 2002 — Rudzone V. Staburags laiku lokos. Pētniecisks darbs latviešu valodā un literatūrā. Darba vadītāja latviešu valodas un literatūras skolotāja Gunita Elksne. — Vīgante, 2002.
190. Sējumu platības 1942 — Zemes kultūrveidu un sējumu platību skaitīšana 1942. gadā. — LVVA, 1308. fonds, 22. apraksts, 8322. lieta.
191. SP — Staburaga pagasta padomes nepublicētie materiāli.
192. Stinkulis, Rozenvalds 1997 — Stinkulis M., Rozenvalds R. I pasaules kara vācu karaspēka pozīciju aizsardzības sistēmu apzināšana un uzmērīšana Lejas Dopeļu senkapu apkārtnē Aizkraukles raj. Staburaga pag. Mašīnrakstā. — 1997. — 1 lpp. [PDC arhīvs.]
193. Šnore 1961–1963 — Šnore E. Pārskats par arheoloģiskiem izrakumiem Piģēnu apmetnē 1961., 1962. un 1963. g. (Pārskata Nr. VIAA: 783. Glabājas LU Latvijas Vēstures institūta Arheoloģisko materiālu krātuvē.)

194. V. Apsalone — Apsalone V. Veltījums kolhozam „Staburags“ 40 gadu jubilejā (1947–1975).
195. VDB — Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūras Kartogrāfijas departamenta Toponīmikas laboratorijas Vietvārdu datu bāze (līdz 2006. g. 1. janv. Valsts zemes dienesta Kartogrāfijas pārvaldes Toponīmikas laboratorijas Vietvārdu datu bāze).
196. VIAA — Latvijas Universitātes Latvijas Vēstures institūta Arheoloģisko materiālu krātuve.
197. Vīgantes skola — Vīgantes skolas vēsture. Rokraksts.
198. Z. Začeste — Začeste Z. Vīgantes kultūrvēsture 20. gs. Diplomdarbs. — J. Vītola Mūzikas akadēmijas Kultūrizglītības darba nodaļa, 1992.
199. Zemes īpašumu saraksts 1939 — Jēkabpils apriņķa Sēlpils pagasta zemes īpašumu saraksts. Vispārīgā lauksaimniecības skaitīšana 1939. gadā. — LVVA, fonds 1308, apraksts 4, lieta 1719.
200. Tautskaite 1897 — Список поселенных мест Зельбургского волостного общества для счётчика Яна Стрельника IV переписного участка Фридрихштадтского уезда. [1897. g. tautas skaitīšanas materiāli.]

TEICĒJI

Ābelīte Laima (1934) *Smaidās*
 Ābelīte Rūta (1935) *Smaidās*
 Akmene Vija (1951) *Čuksteļos*
 Andersone Vilma (1913–2004) *Dravniekos*
 Apsalone Vilma (1918–2006) *Ādmiņos*
 Apsalons Arnolds (1909–2004) *Ādmiņos*
 Apsalons Arturs (1911–1999) *Spuldzēs*
 Apsalons Rūdolfs (1917) *Auros*
 Apsalons Uldis (1951) *Rīgā*
 Avotiņš Jānis (1932–2005) *Krustpils pag.*
 Barisone Zenta (1919) *Škutānos*
 Barisons Gunārs (1946) *Jēkabpilī*
 Bite Aivars (1936) *Jaunjelgavā*
 Brants Ausma (1927) *Rīgā*
 Bukša Jevdokija (1943) *Skudrās*
 Daldere Elza (1909–2003) *Dālderos*
 Dārznieks Jānis Arvīds (1908–1996) *Krīguļos*
 Dobulāne Sofija (1934) *Staburagā (c.)*
 Dobulāns Gunārs (1928) *Staburagā (c.)*
 Elksnis Rolands (1969) *Staburagā (c.)*
 Elksnis Jānis (1917) *Līgotnēs, Sēlpils pag.*
 Grundspeņķis Jānis (1942) *Rīgā*
 Indriksons Ēvalds (1927) *Rīgā*
 Izkalns Vilnis (1939) *Zalves pag.*
 Kleinberga Aija (1932) *Tukumā (dz. Banderos)*
 Krēsliņš V. Skrīveros
 Kļavinskis Leons (1926) *Staņgos*
 Kubliņa Skaidrīte (1954) *Lejas Doppelēs*
 Kubliņa Vilma (1917–2000) *Lejas Doppelēs*
 Ķibilde Ģiedra (1935) *Vējiņos*
 Ķīse Aina (1951) *Stalānos*
 Ķuzāne Lucija (1927) *Jēkabpilī*
 Ķuzāns Jūlijs (1913–1995) *Krustpils pag.*
 Lasmane Zenta (1936) *Smaidās*
 Lasmanis Alberts (1935–2006) *Avotiņos*
 Lejniece Spīdola (1931) *Birzēs*
 Liepiņš Rūdolfs (1930) *Cielaviņās, Skrīveru pag.*
 Ozoliņa Erna (1920–2003) *Zirnīšos*
 Pauša Gaida (1924) *Rīgā (dz. Burmeisteros)*
 Pormalis Arturs ASV
 Santiņa Elza (1901–2005) *Birzēs*
 Štāls Arnis (1965) *Liepavotos*
 Vegnere Maija (1960) *Avotiņos*
 Vīnakalns Bernhards ASV
 Višņevska Dzintra (1950) *Krūmājos*
 Vitkovska Velta (1919) *Vairogos*
 Vītols Vents (1947) *Tukumā*
 Zemeša Edīte (1964) *Skudrās*

STABURAGA PAGASTA (CIEMA) VADĪTĀJI 1945.–2007. G.

Gads	Padomes priekšsēdētājs	Sekretārs
1945.	J. Ozoliņš	Z. Rubene
1946.	V. Lejiņš	Z. Rubene
1947.	P. Rieksts	Z. Rubene
1948.	A. Jansons	M. Sparinska
1949.	A. Mednis	M. Sparinska
1950.	P. Skudra	M. Sparinska
1951.	P. Skudra	B. Groza
1952.	P. Skudra	R. Krēsliņa
1953.	P. Skudra	R. Krēsliņa
1954.	P. Skudra	R. Krēsliņa
1955.	B. Groza	Z. Vītoliņa
1956.	B. Groza	Z. Vītoliņa
1957.	B. Groza	Z. Vītoliņa
1958.	R. Petrevics	Z. Vītoliņa
1959.	R. Petrevics	Z. Vītoliņa
1960.	R. Petrevics	Z. Vītoliņa
1961.	R. Petrevics	Z. Vītoliņa
1962.	P. Siliņš	Z. Vītoliņa
1963.	P. Siliņš	Z. Vītoliņa
1964.	P. Siliņš	Z. Vītoliņa
1965.	P. Siliņš	L. Ābelīte
1966.	P. Siliņš	L. Ābelīte
1967.	P. Siliņš	L. Ābelīte
1968.	P. Siliņš	L. Ābelīte
1969.	A. Ezerosis	L. Ābelīte
1970.	I. Dišlere	L. Ābelīte
1971.	I. Dišlere	L. Ābelīte
1972.	I. Dišlere	L. Ābelīte
1973.	I. Dišlere	L. Ābelīte
1974.	I. Dišlere	L. Ābelīte
1975.	R. Apsalons, A. Purviņa	L. Ābelīte

Gads	Padomes priekšsēdētājs	Sekretārs
1976.	A. Purviņa	L. Ābelīte
1977.	A. Purviņa	S. Dāldere
1978.	A. Purviņa	S. Dāldere
1979.	A. Ķīse	A. Rusāne
1980.	A. Ķīse	A. Rusāne
1981.	A. Ķīse	S. Dāldere
1982.	A. Ķīse	S. Dāldere
1983.	A. Vīksne	S. Kubliņa
1984.	A. Vīksne	S. Kubliņa
1985.	A. Ķīse	S. Kubliņa
1986.	A. Ķīse	S. Kubliņa
1987.	A. Ķīse	S. Kubliņa
1988.	A. Ķīse	S. Kubliņa
1989.	A. Ķīse	S. Kubliņa
1990.	A. Ķīse	S. Kubliņa
1991.	A. Ķīse	S. Kubliņa
1992.	A. Ķīse	S. Kubliņa
1993.	A. Ķīse	S. Kubliņa
1994.	A. Ķīse	S. Kubliņa
1995.	A. Ķīse	S. Kubliņa
1996.	A. Ķīse	S. Kubliņa
1997.	S. Martinova	S. Kubliņa
1998.	S. Martinova	S. Kubliņa
1999.	S. Martinova	S. Kubliņa
2000.	S. Martinova	S. Kubliņa
2001.	A. Ķīse	S. Kubliņa
2002.	A. Ķīse	S. Kubliņa
2003.	A. Ķīse	S. Kubliņa
2004.	A. Ķīse	S. Kubliņa
2005.	A. Ķīse	S. Kubliņa
2006.	A. Ķīse	S. Kubliņa
2007.	A. Ķīse	S. Kubliņa

JĀZEPA RUDZĪŠA KOMENTĀRI PAR STABURAGU LITERATŪRĀ UN FOLKLORĀ

No darba: Pumpurs A. Lāčplēsis. Latvju tautas varonis. Tautas eposs. / Ar Jāzepa Rudzīša ievadapcerējumu un komentāriem. — R.: Zinātne, 1988. — 273.–279. lpp.

Komentāri I dziedājumam

163 un tālāk. *Kad Staburadzīte nāca*. Staburadze (Pumpurs pantmēra sakarā lieto arī saīsinātu formu «Stabradze») — teiksmaina būtne, gādniece par jaunavām un zemniekiem, darbojas I un II dziedājumā. Dzejnieks tēlo, ka Staburadze dzīvo kristāla pilī, Daugavas dzelmē tuvu Staburagam. Staburags un tā apkārtnē — viņas darbības vieta. Staburadzes tēlojums «Lāčplēši» daļēji izaudzis no folkloras motīviem par Staburagu. Tas I un II dziedājumā tiek vairākkārt pieminēts.

Staburags bija vairāk nekā 18 m augsta avotkalķu jeb šūnakmens klints Daugavas kreisajā krastā, Secē (Jk) kādus 7,5 km augšpus Koknesei, — vietā, kur tagad ir Pļaviņu HES ūdenskrātuve. Klints apkaimē — apmēram kilometru no tās atradās Stabu muiža, kas vēlāk tautā ieguva Vīgantes muižas nosaukumu.

Klints bija veidojusies vairāku gadu tūkstošu laikā no kalķainu avotu nogulsnēm un pārkalķotām augu daļiņām. Avotkalķu rašanās Staburagā turpinājās — tas visu laiku turpināja augt. Šim dabiskajam procesam dzejnieks eposā devis pasakainu interpretāciju: klints pieaug no akmeņiem, par kuriem maģiskā kārtā pārvērsti cilvēki, kas nosliukuši atvarā pie Staburaga (L I, 197–200). Staburaga skaistums rakstītājā literatūrā tika atzīmēts jau pasen. 1850. gadā Jelgavā izdotās brošūras «*Der Stabburags*» autors Staburagu (3. lpp.) raksturo kā vienu no skaistākajām vietām Eiropā, bet kā tūrisma objekts tas kļuva plaši pazīstams 19. gs. otrajā pusē. Ne velti Valdis stāstā «Staburaga bērni» (1895) raksta, ka uz Staburagu «devās visi.. daudzie ļaudis ir no Vidzemes, ir Kurzemes kā kādu brīnumu» (Staburaga bērni. R., 1895, 76. lpp.).

Ar šo klinti saistās virkne tautasdziesmu un teiku.

Līdzšinējos publicējumos konstatējamas 16 tautasdziesmas par Staburagu. Līdzīgi teksti ir arī FA.

1846. gadā Tērbatas universitātes profesora F. Krūzes grāmatā «Igauņu cilts un Ķeizariskās Krievijas Baltijas jūras provinču — Vidzemes, Igaunijas un Kurzemes senvēsture» (*Urgeschichte des Estnischen Volksstammes und der Kaiserlich Russischen Ostseeprovinzen Liv-, Esth- und Curland, Moskau 1846*) latviešu valodā un vācu tulkojumā parādās 11 tautasdziesmas — četrindes par Staburagu (170.–171. lpp.). F. Krūze raksta (51. lpp.), ka par minētajām dziesmām viņš pateicīgs mācītājam Stendera kungam. Tālāk (169. lpp.) viņš norāda, ka šos sacerējumus Stenderam teikusi kāda 103 gadus veca sieviete. Stendera kristāmvārdu vai tā iniciāli F. Krūze nesniedz. Līdz šim nav zināmi nekādi aprādīto variantu iespiedumi pirms šīs grāmatas iznākšanas; F. Krūzem varbūt ir bijis pieejams Stendera manuskripts vai tā noraksts.

Cetrus gadus vēlāk Jelgavā iznāk anonīma brošūra «*Der Stabburags*» (*Der Stabburags, Monographie, Zum Besten der Selburgschen Orgel, Mitau, 1850, 22 S.*). Šai darbā (10. lpp.) latviešu un vācu valodā no jauna iespiestas jau F. Krūzes grāmatā publicētās 11 tautasdziesmas par Staburagu. Autors piemetina, ka šīs dziesmas teikusi kāda pāri par simt gadu veca latviete, kas mirusi pirms vairāk nekā 25 gadiem; pierakstītāja uzvārdu viņš nemin. Baltijas vācu vēsturnieks F. Binemanis jaunākais «Livonijas teiku grāmatā» (*Livländisches Sagenbuch, Reval, 1897*) brošūru «*Der Stabburags*» bibliogrāfējis kā Stendera darbu, taču viņa kristāmvārdu F. Binemanis nesniedz.

19. gs. vidū latviešu rakstniecībā darbojas divi Stenderi. Tie ir t.s. Jaunā Stendera dēli — Frīdrihs Vilhelms (1778—1854) un Johans Kristians (1787—1862) Stenders. Pirmais ir mācītājs Dignājā (Jk), otrs kopš 1819. gada — mācītājs Sēlpilī un Sunākstē (Jk). Abi raksta «Latviešu Avīzēs». Par apcerējuma «*Der Stabburags*» uzrakstītāju jāuzskata Johans Kristians Stenders; viņš strādā pagastos, kuri atrodas Staburaga tuvākajā apkaimē. Šādu secinājumu atbalsta arī tas, ka brošūra izdota «*zum Besten der Selburgschen Orgel*», t.i., par labu Sēlpils baznīcai, kuras mācītājs šai laikā ir Johans Kristians Stenders.

J. K. Stendera darbā sniegtajām ziņām par Staburaga tematikas tautasdziesmu teicēju ir svarīga nozīme šo dziesmu fiksēšanas laika un pierakstītāja noteikšanā. Tā kā dziesmas iegūtas no teicējas sevišķi lielā vecumā, jāsecina, ka tās pierakstītas viņas mūža pēdējos gados, t.i., 19. gs. 20. gadu sākumā vai īsi pirms tam (J. K. Stenders 1850. gadā brošūrā liecina, ka teicēja mirusi «pirms vairāk nekā divdesmit pieciem gadiem»). Kā zināms, līdz 1819. gadam — savai nāvei par Sēlpils prāvestu un Sunākstes mācītāju strādā Jaunais Stenders. Ja tautasdziesmas par Staburagu būtu pierakstījis viņš, tad Johans Kristians, publicējot tās, būtu gan pieminējis sava tēva vārdu. Tā kā dziesmas apcerējumā uzņemtas bez norādes par pierakstītāju, atliek secināt, ka pierakstītājs ir pats Johans Kristians Stenders. Vairāki autori — Zariņu Kārlis, Auseklis F. Krūzes vārdus par Stenderu kā pārrunājamo dziesmu uzrakstītāju ir attiecinājuši uz Veco Stenderu. Sk. *Zariņu Kārlis. Staburadze (Staburags) Kurzemē. — Baltijas Vēstnesis, 1871, № 43; Auseklis. Latv. tautas dziesmas tautas skolā [1876]. — Izlase. R., 216. lpp.* No visa iepriekš sacītā jāsecina, ka šāds pieņēmums ir koreģējams.

Starp F. Krūzes grāmatā un J. K. Stendera apcerējumā publicētajiem tautasdziesmu latviskajiem tekstiem par Staburagu ir dažas sīkākas atšķirības. F. Krūzes publicējumā ir virkne valodas kļūdu un grumbuļu, taču latviešu tautas dzejas valodas skaistums un īpatnība šajās dziesmiņās izpaužas pietiekami spilgti. «Senvēsturē» sniegto tekstu nepilnības vēsturiskā retrospektīvā viegli saprotamas. Turpretī brošūrā «Staburags» iespiestie teksti šādā skatījumā valodas ziņā uzlūkojami par ļoti labiem. Paliek atklāts jautājums, vai un ciktāl atšķirības starp abām publikācijām ir izskaidrojamas ar prasmīgu vai neprasmīgu rediģēšanu un ciktāl ar nejaušībām, taču nav šaubu, ka F. Krūze un J. K. Stenders izmantojuši vienu un to pašu pierakstījumu.

Tautasdziesmas par Staburagu J. K. Stendera brošūrā «*Der Stabburags*»:

1.
Gauži raud Stabas radze
Miglainā ritiņā;
Kad saulīt' ieraudzīja,
Tad lustīgi padzīvoj'.

2.
Tā sacīja lieli kungi
Stabas radzi pieiedami:
Kur šī zīda vērpējiņ',
Nēzdaudziņa audējiņ'?

3.
Kādēļ košas, kādēļ dailas
Stabas-raga mamzelītes?
Stabas radze zīdu vērpe,
Avotiņš šķeterēj'.

Komentāri I dziedājumam

4.
Stabas raga-māmuliņ
Zīdu diegu šķeterēj';
Zīdu-diegu šķeterēj',
Nēzdaudziņu rakstija.
5.
Stabas-raga māmuliņ,
Dod man zīda paladziņ'!
Tā iedeve sav' meitiņu,
Dod ir zīda-paladziņ'.
6.
Ko domā, Stabu-rags,
Pa migliņu žogādams:
Ej saulē, pieraugies,
Ko dar tavi arāji.
7.
Es tev lūdzu, Stabu-rags,
Dod man vienu nēzdaudziņ',
Dod man vienu nēzdaudziņu,
Nēzdaudziņa audējiņ'.
8.
Staburaga arājiņi
Tīrumiņu apsējuši,
Pakar zelta sētavīti
Sudrabiņa vadzītē.
9.
Staburaga darbinieki
Aparuši tīrumiņu,
Aparuši tīrumiņu,
Apsējuši sudrabiņ'.
10.
Dod, māmiņ, kam dodama,
Nedod Radzes dēliņam:
Staba-radzes dēliņam
Grūts mūžiņš dzīvojot.
11.
Kas kaiš Staba meitiņām
Raibas rotas nenesot?
Staba radze aude, meta,
Avotiņš šķeterēj'.

Etnogrāfiskā ziņā abās grāmatās uzņemtas 11 dziesmas neizraisa iebildumus. Sacerējumu pilnīga atbilstība latviešu tautasdziesmu poētikas īpatnībām neļauj šaubīties par šo dziesmiņu autentiskumu. Sacerot šīs dziesmas imitācijas ceļā, būtu bijusi vajadzīga tik pamatīga un smalka latviešu tautasdziesmu poētikas un tēlu pazīšana, kāda šai laikā baltvācu darbinieku vidū maz domājama. P. Šmits kādā piezīmē ir izteicis par Stendera tekstiem negatīvu spriedumu: «Diezgan sen ir mums uzrakstītas arī kādas neistas tautasdziesmas par Staburadzi» (PŠ XV, 289). Šāds vērtējums, kuru P. Šmits nav mēģinājis pamatot, nav pieņemams.

J. K. Stendera tautasdziesmu materiāli nezināmu iemeslu dēļ ir palikuši ārpus K. Barona «Latvju dainām». Toties krājumā ir iespiesti četri jauni teksti (LD 30783,1; 30783,1v; 30967; 30967v), kas pēc sava satura ir J. K. Stendera pierakstīto dziesmiņu varianti. Bez tam vienā dziesmā par bārenīti (LD 4267), kas «Latvju dainās» publicēta pirmoreiz, pirmajā strofā kā paralēle no dabas dzīves parādās motīvs par Staburagu, kas kā pamatmotīvs sastopams vienā no J. K. Stendera pierakstījumiem. Šo «Latvju dainu» tekstu uzrakstījumi ir no Altenes, Seces, Sēlpils (Jk), Vestienas (Md), vienam variantam, ko pierakstījis D. Ozoliņš Jaunrozē (Vlk), trūkst tuvāka vietas apzīmējuma. Jāatzīmē, ka starp uzrakstītājiem ir pazīstami folkloristi — literāts Ludis Bērziņš un tautas tradīciju krājējs Dāvis Ozoliņš.

Pievēršoties tautasdziesmu motīviem par Staburagu, vispirms daži vārdi sakāmi par šīs klints nosaukumu mums pazīstamajos tautasdziesmu uzrakstījumos. Tautasdziesmās figurē faktiski divi apzīmējumi — *Staburadze* (jeb *Stabaradze*) un *Staburags* (jeb *Stabarags*), pie kam pirmais nosaukums (*Staburadze*) lietots biežāk. Paralēli šiem apzīmējumiem pantmēra nosacījumu dēļ lietotas saīsinātas formas: «Staba», «Radze». «Latvju dainu» tekstos sastopami nosaukumi «Staburadze» (LD 4267; 30967; 30967v), «Staba» (LD 30783,1; 30783,1v); klints visos šajos variantos poētiski skatīta kā sieviešu kārtas būtne. J. K. Stendera pierakstījumos Staburaga klints nosaukumu lietošanā nav konsekvences. Tā saukta gan par «Staburadzi» (1.—3., 10., 11. var.; 1.—3. var. kļūdaini rakstīts «Stabas radze») jeb «Radzi» (11. var.), gan par «Staburagu» jeb «Stabaragu» (3., 5., 6.—9. var.; 3., 5. variantā kļūdaini rakstīts «Stabas rags»). Vienā variantā (3.) pat rodami abi apzīmējumi — «Stabaradze» un «Stabarags». Ja «Staburadze» J. K. Stendera pierakstījumos visnotaļ nepārprotami parādās kā sieviešu kārtas būtne, tad «Staburagam» tēlojuma ievirze šai ziņā ne vienmēr pietiekami skaidra. 6. variantā «Staburags» nepārprotami ir vīriešu kārtas, līdzīgs skatījums šķiet dibinātāks 6., 7., 8., 9. variantā, turpretī 4., 5. variantā («Staburaga māmuliņa») ļoti iespējams «Staburaga» kā sieviešu kārtas būtnes iztulkojums. Teikās klints gandrīz vienmēr saukta par «Staburagu». Lai gan 19. gs. otrajā pusē ir atsevišķi mēģinājumi aizstāvēt un ieteikt «Staburadzes» vārdu (*Zariņu Kārlis*, *Staburadze* (*Staburags*) Kurzemē. — *Baltijas Vēstnesis*, 1871, № 41.), tautas dzīvajā valodā nostiprinās «Staburags» (Valda «Staburaga bērni»).

Tautasdziesmas par Staburadzi un Staburaga apkārtnes ļaudīm brīnumdaiļā fantāzijas ietērpā ietver daļu no latviešu tautas dzīves. Tajās atspoguļojas latviešu dzimtļaužu reālā dzīve un tautas cerības un ilgas. Staburadzes tēls ir poetizēts.

Klints dziesmiņās ir kļuvusi par cilvēku ar siltu, jūtīgu cilvēka sirdi. Staburadze gauži raud miglainā rītiņā, bet saulītē priecīgi pasmaida, «lustīgi padzīvo» (Stenders, 1. var.; LD 4267; 30967; 30967v). Vairākos variantos Staburadze rādīta kā čakla strādniece, kas vērpj, auž (Stenders, 2., 3., 11. var.; LD 30783,1; 30783,1v), met (Stenders, 11. var.), šķeterē (Stenders, 4. var.; LD 30783,1; 30783,1v), raksta (Stenders, 4. var.). Motīvi par šo klinti kā vērpēju un audēju būs radušies, poetizējot un fantastiski iztulkojot dabisku parādību — ūdens straumiņu un avotu plūsmu no stāvās klints porām un grotēm. Tautasdziesmu Staburadze vērpj zīdu, šķeterē zīda diegus. Viņas audumi — kleitas, paladziņi, ģēzdaudziņi ir zīda; viņa darina raibas rotas. Kā izcilu audēju un vērpēju viņu nāk apbrīnot «lieli kungi» (Stenders, 2. var.). Sos brīnišķīgos audumus un rotas gūst «Staba meitiņas» (Stenders, 11. var.), «Stabu meitiņas» (LD 30783,1; LD 30783,1v), «Stabaraga mamzelītes» (Stenders, 3. var.); «Stabaraga māmuliņas» meitiņa (Stenders 5. var.). Kas ir šīs meitiņas? Tautasdziesmu četrinde nesniedz tuvāku Staburaga meitiņu raksturojumu, tikai pasvītro, ka tās ir «košas» un «daiļas» (Stenders, 3. var.). Cik vērojams, salīdzinot iztīrājamo motīvu ar dažiem tautasdziesmu motīviem par Staburaga ļaudīm, četros variantos (Stenders,

Komentāri I dziedājumam

3., 11. var.; LD 30783,1; LD 30783,1v) ar minētajām meitiņām domātas Staburaga un Stabu muižas apkārtnes iedzīvotāju meitas. Taču ir arī pāris variantu (Stenders, 5., 7. var.), kur Staburaga meitiņa ir antropomorfizēta būtne, pašas klints meita.

Interesanti tautasdziesmas par Staburagu komentē prof. F. Krūze. Kādā vecā tautasdziesmā par Staburagu, raksta F. Krūze, ko ieguva no Stendera, tēlota jaunava, kas mājojusi šai klintī. «Viņa auda līgavām šķidrautus un tām, kurām kungi (*Herrschaft*) bij uzkrāvuši pārlieku daudz darba, palīdzēja viņu darbā» (*Kruse F., Urgeschichte...*, S.51). «Apkārtnes iedzīvotājiem ir dažādas teikas un dziesmas par to (Staburagu — J.R.). Viņi redz galvenajā alā, no kuras izplūst straume, dienas laikā kādu jaunavu, kas vērpj nabaga zemnieku ļautiņiem, ja tie, no kungiem pārāk apspiesti, nespēj paveikt savus darbus» (turpat, 169. lpp.).

Staburadze tautasdziesmās kā vērpēja atgādina tā sauktās svētās meitas, kas tiek daudzīnātas galvenokārt teikās un ticējumos. Svētās meitas ir zināmos apstākļos mirušu meitu dvēseles (LP VII, I, 646—647; LTT 29924—29926) u.c. Tās dzīvo dažādās vietās, tai skaitā klintīs (LP VII, I 645—646). Viņas dara dažādus darbus — mazgā drēbes, velējas (LP VII, I, 646), vērpj (LP VII, I, 647, 653). Dažos tautas tradīciju materiālos ir norādīts, ka svētās meitas palīdz dzīves grūtdieniem — apspiestajiem un pazemotajiem — veikt darbus. «Svētās jumpravas palīdzot sērdieniņiem, visvairāk meitām, pa naktīm grūtus darbus veikt, kamēr šīs guļot. Ja niknas saimnieces meitām liek caurām naktīm linus vērpēt, ūdeni nest, tad sv. jumpravas palīdzot» (LP VII, I, 653). F. Krūze savā komentārā, rakstīdams par jaunavu, kas it kā mītot Staburaga klintī un vērpjot, gan nemin svētās meitas vārdu, taču viņa sniegtajā raksturojumā šī jaunava ir pilnīgi identiska tautas teikās un ticējumos daudzīnātajām svētajām meitām; acīmredzot «Senvēstures» autora rīcībā ir bijuši šādi materiāli sakarā ar Staburagu. Ka Staburadze vai kāda šai klintī it kā mītoša jaunava tiešām uzlūkota un saukta par svēto meitu, to vedina domāt F. Mālberga eposa «Staburags un Liesma» (1869) folkloriskās vielas analīze. Šai darbā ir radoši izmantoti arī daži tautas tradīciju motīvi par svētajām meitām. Kādā vietā dzejnieks vēstī par karā kritušā sēļu vadoņa Sēra sievas traģisko nāvi un pārvēršanos par svētmeitu:

Kad velti Sēra sieviņa
Pie Staburaga bēdās vaida
Un savu mīlu draugu gaida,
Tad pēdīgi no žēluma
No stāva krasta straumē krīt,
Kur Daugava to apglabāja;
Bet viņas gars vēl līdināja
Ap Staburagu dažu brīd'.

To sērieši še manījuši,
Par svētu meitu nosaukuši,
Kas bārenītēm svārkus vērpj
Un kailus nabadziņus ģērbj.

(*Mālberģis F. Staburags un Liesma.* —
Raksti. R., 1925, 228.—229. lpp.)

Tālāk F. Mālberģis raksta, ka

.. sēru svētmeita
Ir daudzkārtīgi izlamāta
Kā vilkate un ragana
No tādiem, kam vēl maz ir prāta.

(Turpat, 230. lpp.)

J. K. Stendera pierakstīto tautasdziesmu radniecība ar citiem neapstrīdami istiem tautas tradīciju motīviem ir vēl viens fakts, kas runā par labu minēto dziesmu autentiskumam.

J. K. Stendera pierakstījumos ir arī motīvi par tautu dēlu, kas lūdzas «Staburagu» vai «Staburaga māmuliņu», lai tā viņam dotu «nēzdaudziņa audējiņu», «sav' meitiņu». Tie sastopami tais pāris variantos (5., 7. var.), kur Staburaga meitiņas saprotamas kā šīs klints meitas. Divas dziesmiņas runā par «Staburaga darbiniekiem» respektīvi apkārtnes iedzīvotājiem, arājiem un sējējiem, poetizētā skatījumā notēlojot viņu darbu (Stenders, 8., 9. var.). Skarbi, reālistiski motīvi, kas attiecināmi uz latviešu dzimtļaužu grūto dzīvi, ieskanas dziesmiņā par «Radzes dēliņu», kam «grūts mūžiņš dzīvojojot» (Stenders, 10. var.).

19. gs. otrajā pusē un 20. gs. pirmajos gadu desmitos tautā bija populāra dziesma «Staburaga meitiņa» (1866), kurai tekstu sacerējis F. Mālberģis.

Tautas teikas par Staburagu ir pierakstītas un publicētas, sākot ar 19. gs. vidu. Daži vēl nepublicēti varianti ir FA. Lūk, teiku saturs.

Klintī uzturas jaunava, kas vērpjot palīdz zemniekiem (*Kruse F. Urgeschichte*., S.51, 169). Staburagā dzīvo sirmgalvis, kas pusnaktī lūdzējiem izdala savas mantas. Vakaros klints priekšā sēž jaunava un mazgā sevi un savus garos matus avota dzidrajā ūdenī (*Der Stabburags*., S.9). Staburags cēlies, pārvēršoties par akmeni Sēlpils princim, pēc tam kad ienaidsnieks princim bija ieģrūdis Daugavas dzelmē (FA 861, 117, uzr. Jaunjelgavas pilsētas komercskolas skolniece ap 1929. gadu). Kāds ļoti stiprs puisis gribējis pār Daugavu taisīt akmeņu tiltu, bet tas viņam nav izdevies. Akmeņus veldams, viņš tikai izpostījis zemnieku laukus. Vēl tagad no Staburaga list nelaimīgo zemnieku asaras (Ac, 263 Rg). Staburags ir cēlies, pārakmeņojoties maizes atliekām, ko plostnieki—poļi metuši Daugavā (FA 302, 1360; pier. no Mades Rēķes Jk Secē). Vecos laikos kāds jauneklis braucis Daugavā zvejot. Piepeši sacēlušies briesmīgi viļņi, laiva apgāzusies un līgavainis noslīcis. Nu nabaga līgava raudājusi krastā caurām dienām un naktīm. Raudot meiča beidzot palikusi par radzi — Staburagu (LP V, 408 Jk Sauka, pier. J. Ozols; līdzīgs variants pierakstīts Rīgā — FA 17, 627, 97). Meita—kurzemniece un puisis—vidzemnieks ļoti mīlējuši viens otru, bet kungi neļāvuši precēties. Meita stāvējusi tai vietā, kur tagad Staburadze, un raudājusi. Puisis no Vidzemes puses jājis ar zirgu Daugavai pāri, gribējis it kā nozagt meitu un vest uz Vidzemi, bet noslīcis. Meita raudot palikusi par radzi — Staburadzi (FA 1975, 267—268, Jk Sece, pier. 1961. g. J. Rudzītis, teic. A. Dzērve, 90 g.v.).

Kā pareizi konstatē K. Ancītis (A, 271), latviešu tautas mutvārdu daiļrades sacerējumi par Staburagu 19. gs. 60.—70. gados bija diezgan populāri. 1869. gadā iznāk F. Mālberģa eposs «Staburags un Liesma». Tiklab šī sacerējuma galvenos metus, kā detaļas ir veidojusi dzejnieka patstāvīga izdoma, taču darbā ievīti arī daži teiku motīvi par Staburagu. 1871. gadā «Baltijas Vēstnesī» iespiests plašs Zariņu Kārļa apcerējums «Staburadze (Staburags) Kurzemē» (Baltijas Vēstnesis, 1871, № 41.—45.). Tajā citētas 11 tautasdziesmas par Staburagu, kas ņemtas no F. Krūzes «Senvēstures». Bez tam rakstā sniegtas vairākas latviešu tautas teikas un viena baltvācu teika par Staburagu, kas visas pirmiespiedumā sastopamas F. Krūzes un J. K. Stendera darbos. K. Zariņš raksta, ka senie latvieši Staburadzi godājuši par savu māti. Tautasdziesmu materiālos par Staburadzi viņš cenšas saskatīt patriotiskus elementus: «Visupirms mums šķiet, ka latviešu sentēvi ar raudošo radzi savu tēviju, Latviju nozīmējuši un ar Staburadzes dēliem un meitām, arājiem un darbiniekiem u.t.j.pr. sevi pašus; un tādēļ viņi pārliecināti, ka pašiem un tēvijai būdu jeb prieka laikus redzot, arī viņu māte Staburadze būdu jeb prieka asaras raud» (Baltijas Vēstnesis, 1871, № 44).

Komentāri 1 dziedājumam

Folkloras ierosmē dažus gadus vēlāk rodas Ausekļa dzejolis «Staburadzei» (1875). Staburadzes tēls ir arī viņa dzejolī «Latvju tautas pavasaris». Abos sacerējumos dzejnieku ir ietekmējusi K. Zariņa rakstā paustā Staburadzes nacionāli patriotiskā interpretācija. Stendera pierakstītās tautasdziesmas par Staburadzi Auseklis piemin vai daļēji atstāsta rakstā «Latv. tautas dziesmas tautas skolā» (1876) un «Vēstulēs iz Lielvārdes» I (1873). — Auseklis. Izlase, 154., 216. lpp.

Kā jau ir dibināti secinājis K. Ancītis (A, 271), folkloras materiālus par Staburadzi A. Pumpurs būs guvis minētajā K. Zariņa rakstā. Pumpuru ir ietekmējuši daži konkrēti šai apcerējumā rodami folkloras, galvenokārt tautasdziesmu motīvi un dziesmiņu vispārējā nokrāsa. Eposa autors sniedz savdabīgu Staburadzes tēla izveidojumu, kā arī radoši izmantoto tautasdziesmu motīvus par Staburaga meitiņām (tuvāk par to sk. kom. L II, 621).

Saīsinājumi

- A — Ancītis K. A. Pumpura „Lāčplēša” avoti un paraugi // Ceļi. 9. sēj. — R., 1939.
 Ac — Ancelāne A. Latviešu tautas teikas. — R., 1961.
 FA — Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas A. Upīša Valodas un literatūras institūta (tagad LU Literatūras, folkloras un mākslas institūta) nodaļas zinātniskā arhīva materiāli.
 L — A. Pumpura „Lāčplēša” teksts.
 LD — Barons K. Latvju dainas. 1. sēj. — Jelgava, 1894; 2.–5. sēj. — Pēterburga, 1903–1915.
 LP I–VII — Lerhis-Puškaitis A. Latviešu tautas teikas un pasakas. 1.–5. sēj. — Jelgava, 1891–1894; 6. sēj. R., — 1896; 7. sēj. I daļa. — Cēsis, 1903.
 LTT — Šmits P. Latviešu tautas ticējumi. 1.–4. sēj. — R., 1981–1982.
 PŠ I–XV — Šmits P. Latviešu pasakas un teikas. 1.–15. sēj. — R., 1925–1937.

2. PIELIKUMS

ATMIŅAS PAR STABURAGU

Es nezinu Staburaga nosaukuma izcelsmi un tulkojumu, bet manā iztēlē tā ir augsta, stabveidīga radžu klints. Savā laikā, kad es strādāju skolā un ar audzināmo klasi apmeklēju Siguldu, gide paskaidroja, ka šis nosaukums cēlies no līvu valodas. Savā bērnībā dzirdēju šādu Latvijas teiksmaino vietu salīdzinājumu: Sigulda ar maigumu apvīta, bet Staburags vīrišķīgs un skarbs. Patiesi, kaut ko skaistāku grūti iedomāties. Daugava tad vijās kā tautiska josta starp baltām un staltām klintīm. Tas bija viens vesels un nedalīts dabas ansamblis — Liepavots un Staburags. Droši vien Liepavota nosaukums cēlies no daudzo liepu apvītās klints. Lai no Liepavota nokļūtu pie Daugavas, nācās iet pa radzēm veidotiem kāpšļiem zem vētras noliektas liepas, kas stingri ar saknēm turējās klinšu korē. Ekskursanti pie Liepavota un Staburaga smēla avota ūdeni līdzpaņemtās „Zeltera” pudelēs — tādās īpatnējās, noslēgtās ar gumijas korķi un spirāli.

Blakus Liepavotam, virzienā uz Staburagu, veidojās kaut kas līdzīgs Staburagam. Tur arī pāri klintij plūda avots, un katrs, kurš apmeklēja šīs vietas, bija laimīgs, ja atrada kādu nelielu šūnakmens gabaliņu, ko paņemt līdzī kā dārgu suvenīru. Šo raudošo klinti blakus Liepavotam mēs saucām par jauno Staburagu.

Mūsu vecais, sirmais Staburags droši vien ir piedzīvojis un redzējis daudz. Taču ne toreiz, ne tagad pastāstīt nevar, tādēļ ir teiksmu apvīts. Viena no tām stāsta, ka divi jauni cilvēki nelaimīgas mīlestības dēļ no klints nolēkuši un no tā laika Staburags sācis raudāt.

Vislielākais ļaužu pieplūdums nāca no Kokneses. Tajos laikos vienīgā lielākā satiksme bija ar vilcienu līdz Koknesei un tad ~11 km kājām līdz Staburagam. Lai atvieglotu gājējiem garo ceļu, mans tēvs ar paša gatavotu lielu laivu tos atpakaļceļā aizveda līdz Koknesei. Laivā ietilpa līdz 10 cilvēku. To vajadzēja prasmīgi vadīt pa Daugavas dziļāko vietu. Īpaši riskanta bija Daugava pret Rīteriem. Mamma zirdziņam mugurā sekoja laivai pa ceļu līdz pārceltuvei. Atpakaļceļā zirdziņš vilka tukšo laivu pret straumi. Ceļš bija akmeņains un grūts. Vēlāk netālu no Staburaga, virzienā uz Liepavotu, Daugavā iedzina pāļus un uz tiem salika laipas līdz dziļākai vietai, kur varēja piestāt balts kuģītis. Tad tas vadāja ekskursantus gan turp, gan atpakaļ. Bieži vien kuģīša kapteiņa pienākumus uzņēmās mans tēvs, jo viņš ļoti pārzināja Daugavu.

334. att. Staburaga avotiņa izteka. Dr. Augusts Burkins ar sievu Irēnu, dēlu Pēteri un meitām Ilzi, Baibu un Ievu 1956. g. 6. jūnijā. A. Bites foto.

Uz Staburaga klints kori veda no radzēm veidota taciņa. Tā beidzās tur, kur Staburaga avotu ūdeņi, nākot no klints dziļumiem, uzkrājās ~1 x 1 m izveidotā četrstūrīnā tilpnē. No tilpnes apakšējās daļas ūdens turpināja plūst līdz Staburaga klints korei pa nelielu grāvīti (strautu). Cilvēki mēdza tilpnē mest sīknaudu (sk. 334. att.). Strauts, ticis līdz korei, kā atbrīvots putns pacēlās spārnos un brīvi gāzās līdz Daugavai, iztecēdams starp radžu spraudziņām. Saules staros avota ūdeņi iemirdzējās kā dārgi kristāli, bet ziemā, pat vislielākajā aukstumā, avots neaizsala, veidojot vienreizēji skaistu ledus un lāsteku klintī, kas atgādināja liela veča sidrabainu bārdu.

Virš Staburaga klints bija izveidots skatu laukumiņš ar nelielu radžu barjeru. Man kopš bērnības bijušas bailes no augstuma, tādēļ nekad netuvos barjerai, bet skatījos tai pāri uz Daugavas krāšņo senleju. Lai nokāptu Staburaga pakājē, nācās doties atpakaļ pa radžu taciņu un tad pa klints otru pusi lejā. Šī taciņa bija ar izliekumu uz Liepavota pusi. Tagad no otrās taciņas, tāpat kā no pirmās, redzama tikai augšējā daļa. Nonākot lejā, vajadzēja doties tieši zem Staburaga asarām, jo taciņa veda starp Staburaga klinti un milzīgajām atlūzām jeb Staburaga akmeņiem. Katram, kurš pirmo reizi bija pie Staburaga, vajadzēja iedomāties kādu vēlmi, tad, Staburaga avota svētīta, tā piepildoties.

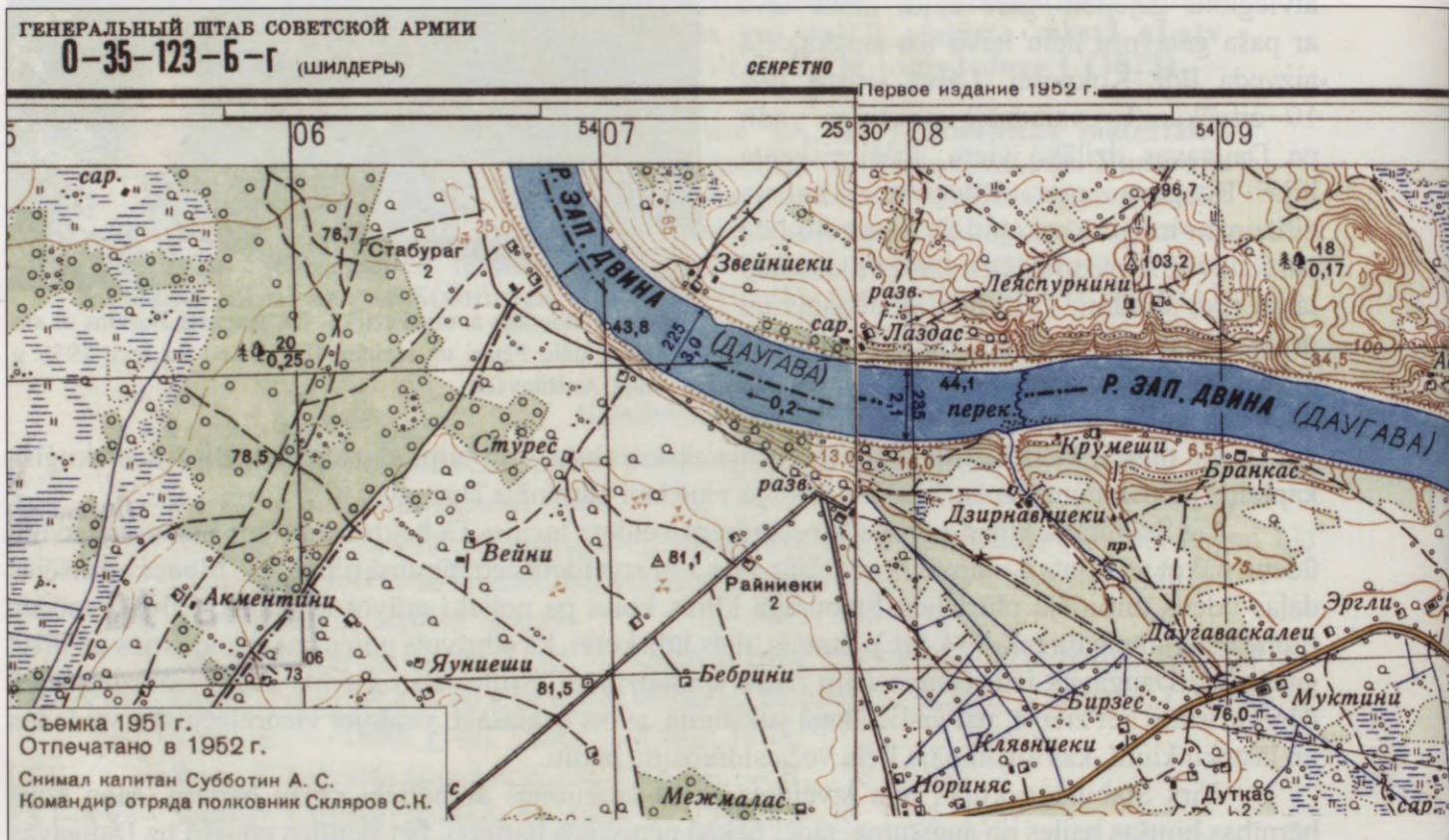
Ūdens bija tik kaļķains, ka, tam uz apģērba izžūstot, palika balti plankumi. Pati klints bija pasakaini skaista, ar pārkarēm, iedobēm, grotām jeb — kā mēs bērnībā teicām — alām. Sevišķi viena no tām izcēlās ar samtaini brūnganzaļu sūnu klājumu. Tur tad arī auga ēdelveiss vai — kā mēs sacījām — alpu vijolītes. Nekad gan rokās tās netiku paņēmusi, ne arī tā īsti redzējusi, jo tās bija augstu, klints bija gluma un neviens neriskēja tām tuvojies. Uz Staburaga lielajām atlūzām gan gribējās uzrāpties visiem, kaut tas nebūt nebija tik viegli. Zem tām skalojās Daugavas brūndzeltenie ūdeņi. No šī lieliskā dabas veidotā skatu torņa varēja pārdomāt dzīvi, veroties gan Staburaga klintī, gan Daugavas plūdumā.

Lielās atlūzas pirms appludināšanas tika sazāģētas, sanumurētas, ar tehniku uzvilktas krastā un ilgu laiku kā krituši karavīri gulēja blakus ceļam, grāvī. Tad tās kāds savāca un aizveda. Paklīda baumas, ka Rīgā veidošot no tām jaunu Staburagu, bet tas jau nenotika. Toties pirms dažiem gadiem tika izsludināts konkurss par piemiņas zīmes veidošanu Staburagam. Es toreiz Vecrīgā redzēju visus projektus, un katram bija savs skaistums. Taču tas, kas šodien redzams ar nosaukumu „Dieva auss“, sagrāva visus manus priekšstatus par Mākslinieku savienību un jo īpaši par Latvijas Kultūras fondu, kura paspārnē tapa šis mākslas darbs. Man šis veidojums nav pieņemams. Vai tiešām no Siguldas vajadzēja atvest 26 t smagu akmeni, lai to gandrīz apraktu milzīgā mākslīgā uzbūrumā? Nez vai kāds no mākslas dižvīriem redzēja šo mūsu „monstru“, un kāpēc nekur neparādījās diskusijas par to?

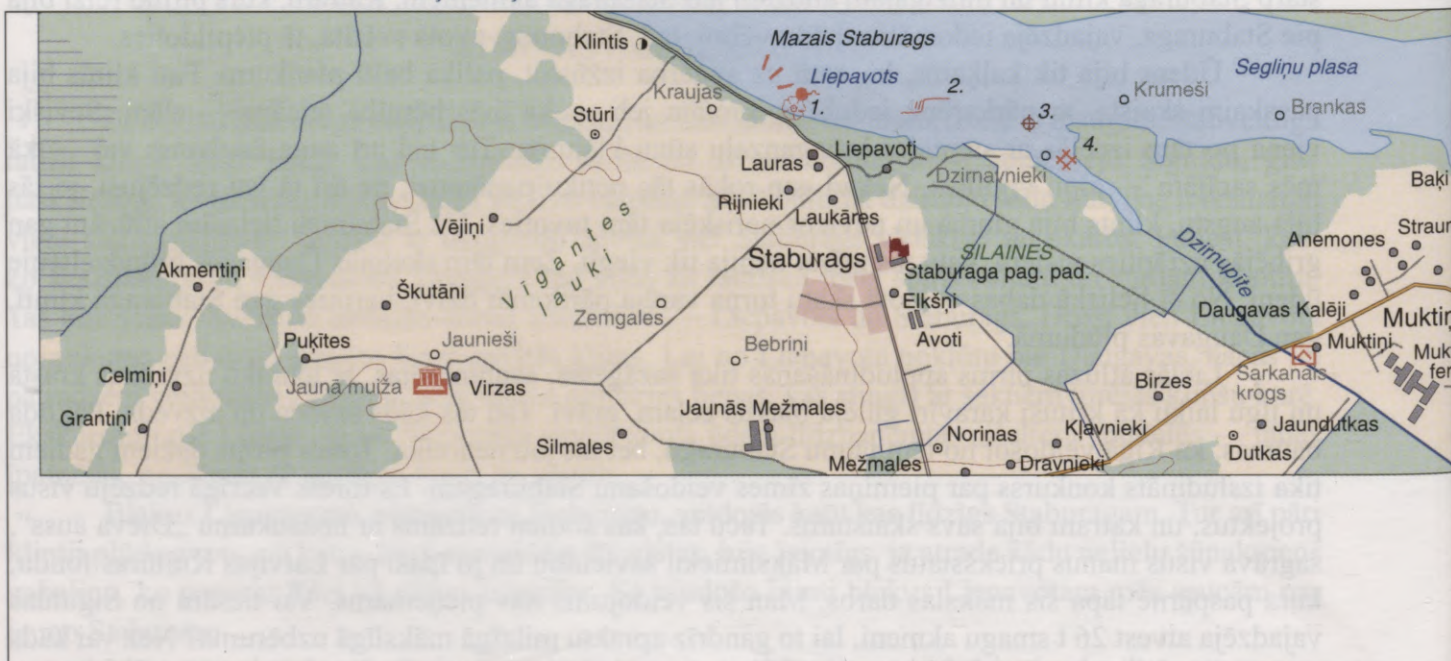
Spīdola Lejniece

DAUGAVA PIRMS PĻAVIŅU ŪDENSKRĀTUVES UZPLUDINĀŠANAS

[Topogrāfiskā karte 1951]

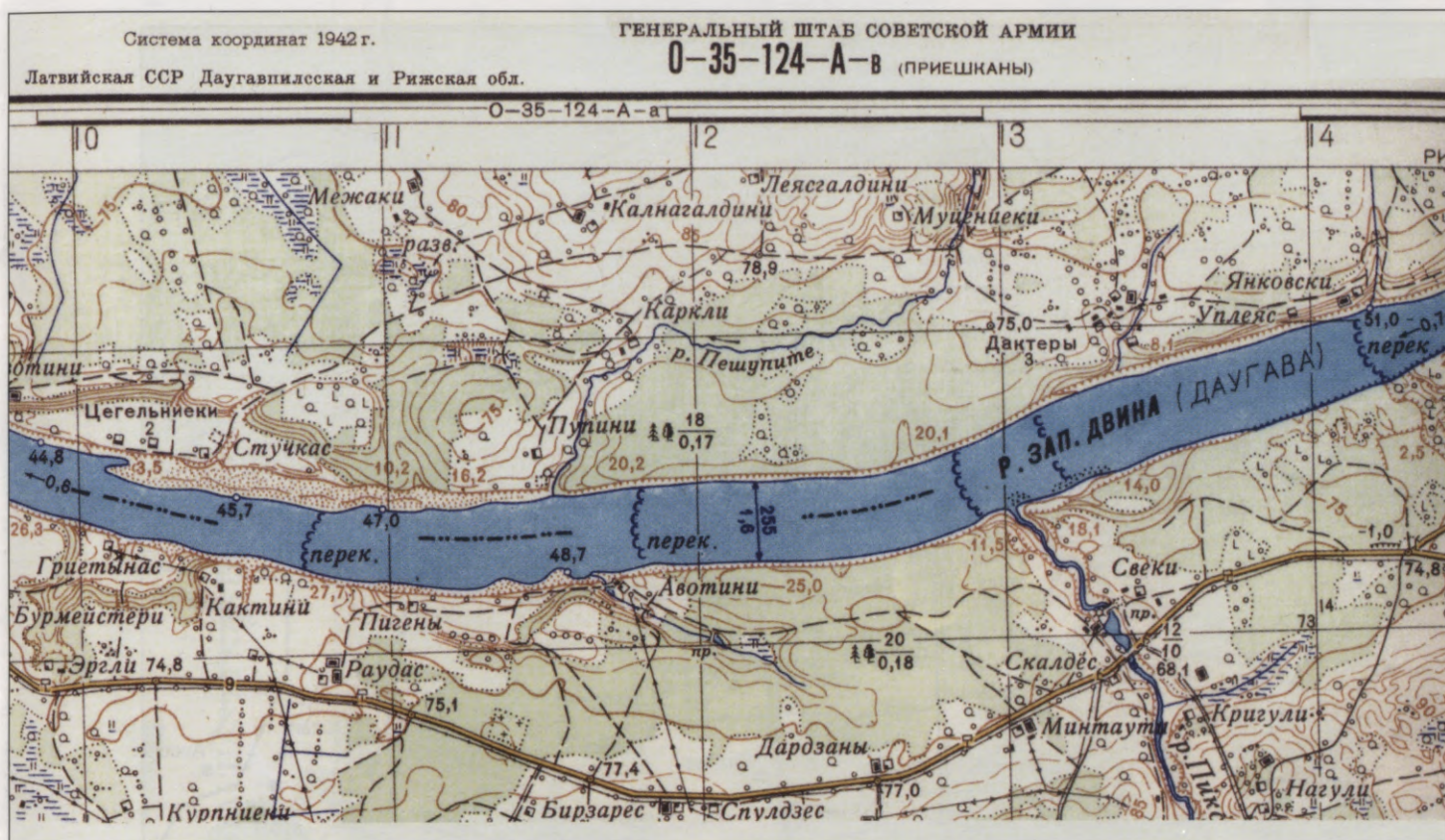

DAUGAVA PĒC PĻAVIŅU ŪDENSKRĀTUVES UZPLUDINĀŠANAS

1. Vīgantes parka Vecā estrāde
2. Avotaines upītes ieteka Daugavā
3. Dzirnupītes grava

4. Vīgantes ūdensdzirnavas
5. Dziļā grava
6. Kaktiņu grava

- 7. Jaunā Ellīte
- 8. Dopeļu grava
- 9. Stāvais krasts

- 10. Pīģeņu grūbe (Segliņu krāce)
- 11. Pīģeņu un Ievu kalna apmetne

ROBEŽKROGS UN SKUDRAS

STABURAGA STACIJAS APKĀRTNE

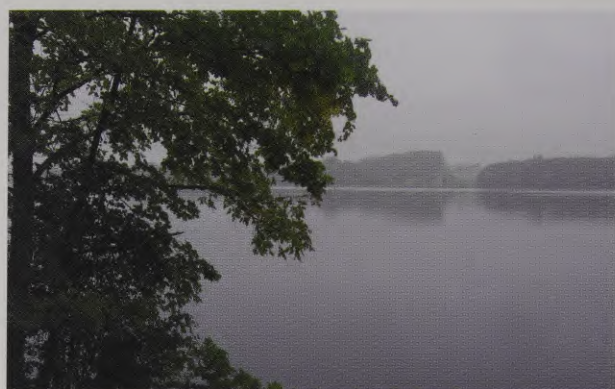

4. att. Ādmiņu akmens. R. Elkšņa foto. Sk. 20. lpp.

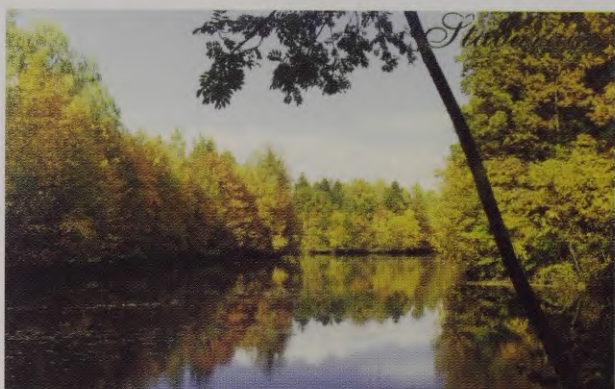
6. att. Alus dīķis. R. Elkšņa foto. Sk. 20. lpp.

7. att. Daugava (Pļaviņu ūdenskrātuve) pie Vīgantes parka. M. Šternas foto. Sk. 22. lpp.

8. att. Daugava (Pļaviņu ūdenskrātuve) pie Vīgantes peldvietas. Pāri upei Avotiņu kalns. A. Bites foto. Sk. 22. lpp.

9. att. Ērgļu līcis. A. Bites foto. Sk. 24. lpp.

10. att. Kīķerkalns — Staburaga pagasta augstākā vieta. M. Šternas foto. Sk. 26. lpp.

15. att. Piksteres ieteka Daugavā. A. Bites foto. Sk. 30. lpp.

16. att. Ceļš caur Putāksni. R. Elkšņa foto. Sk. 31., 64. lpp.

17. att. Robežkroga kadiķis. M. Šternas foto. Sk. 31. lpp.

21. att. Staburags ziemā. V. Upīša foto. Sk. 33. lpp.

29. att. Piemiņas zīme "Dieva auss". A. Rušmaņa foto. Sk. 37., 136. lpp.

18. att. pielik. Skats uz Siliņu no Skudrām. M. Šternas foto. Sk. 32. lpp.

26. att. Piemineklis E. Veidenbaumam. V. Strautnieces foto. Sk. 36. lpp.

28. att. Kāpnes uz Staburagu. A. Bītes foto. Sk. 37. lpp.

30. att. Pastmarka „Staburags” 2006. g. Sk. 38. lpp.

31. att. Staburags zem ūdens. V. Raina foto. Sk. 38. lpp.

32. att. Staburaga vieta. M. Svīres foto. Sk. 38. lpp.

33. att. Skats no Staņģu kalniem uz Z. M. Šternas foto. Sk. 39., 119. lpp.

34. att. Ieeja Vīgantes parkā. M. Šternas foto. Sk. 39., 124. lpp.

41. att. Atjaunotā un pārvietotā „Daina”. Tagad viņas skats nav vērsts uz Daugavu, bet uz pretējo pusi. V. Linkas foto. Sk. 42. lpp.

42. att. Kāpnes uz appludināto estrādi Vīgantes parkā. M. Šternas foto. Sk. 42. lpp.

43. att. pielik. Bēmu rotaļu laukums Vīgantes parkā. Sk. 42. lpp. Foto no SP arhīva.

45. att. SIA „Velmaraiši” rapša lauki pie Muktiņiem. Sk. 50. lpp. R. Elkšņa foto.

47. att. Koncerts Vīgantes parka Jaunajā estrādē. Sk. 52. lpp.

49. att. Valsts prezidents G. Ulmanis piedalās Vienības birzs atjaunošanā 1995. g. 26. aprīlī. Foto no SP arhīva. Sk. 52. lpp.

56. att. *Staņģu* saimnieks mākslinieks L. Kļavinskis pie savas gleznas „Staburags” 2006. g. M. Šternas foto. Sk. 56. lpp.

48. att. Valsts prezidents G. Ulmanis kopā ar Vīgantes pamatskolas mazpulcēniem 1995. g. 26. aprīlī. Foto no SP arhīva. Sk. 52. lpp.

55. att. Rakstnieki Māra Svīre un Vladimirs Kaijaks 1995. g. oktobrī. A. Bītes foto. Sk. 54. lpp.

57. att. Liliju selekcionārs J. Vasarietis pie saviem lolojumiem 2005. g. Foto no J. Vasarieša personīgā arhīva. Sk. 56., 102. lpp.

58. att. Staburaga pagasta padomes darbinieki 2006. g. 7. jūl.
1. rindā no kreisās: pagasta padomes priekšsēdētāja Aina Ķīse, kasieri un grāmatvede Mirdza Skudrova, sekretāre Skaidrīte Kubliņa, pagasttiesas priekšsēdētāja Inita Ozoliņa;
2. rindā no kreisās: bibliotēkas vadītāja Iveta Ločmele, galvenā grāmatvede Inese Skudrova, lauksaimniecības konsultante Skaidrīte Kuzņecova, komunālās saimniecības vadītājs Jānis Kolčs. Ārpus kadra palicis pagasta zemes ierīkotājs Rolands Elksnis un sociālā darba organizatore Edīte Zemeša. R. Elkšņa foto. Sk. 56. lpp.

59. att. Aina Ķīse jau daudzus gadus vada Staburaga pagasta padomi. A. Bites foto. Sk. 56. lpp.

60. att. Staburaga pagasta ilggadējā sekretāre Skaidrīte Kubliņa. M. Šternas foto. Sk. 56. lpp.

61. att. Staburaga pagasta sieviešu vokālais ansamblis 20. gs. 80. gados. Foto no SP arhīva. Sk. 56. lpp.

63. att. *Kalnāres*. R. Elkšņa foto. Sk. 65., 90. lpp.

64. att. *Viršaišu* jaunbūve. M. Šternas foto. Sk. 65. lpp.

65. att. *Baķi*. M. Šternas foto. Sk. 65. lpp.

66. att. *Piešupīte*, brīvdienu māja. M. Šternas foto. Sk. 65., 105. lpp.

68. att. *Krustakrogs* 2006. g. M. Šternas foto. Sk. 66. lpp.

69. att. *Ābeļziedi*. R. Elkšņa foto. Sk. 71. lpp.

70. att. *Ādmiņi* 2005. g. R. Elkšņa foto. Sk. 71. lpp.

74. att. *Aijas*. R. Elkšņa foto. Sk. 72. lpp.

75. att. *Akmentiņi*. M. Šternas foto. Sk. 72. lpp.

76. att. *Andiņi*. M. Šternas foto. Sk. 73. lpp.

77. att. *Anemones*. R. Elkšņa foto. Sk. 73. lpp.

78. att. *Aperānu* māju drupas 2006. g. R. Elkšņa foto. Sk. 73. lpp.

79. att. *Aperāni*. Bijušo mehānisko darbnīcu ēka. R. Elkšņa foto. Sk. 73. lpp.

101. att. *Ceļinieki*. R. Elkšņa foto. Sk. 79. lpp.

102. att. *Ceplīši*. R. Elkšņa foto. Sk. 79. lpp.

103. att. *Ceriņi*. M. Šternas foto. Sk. 79. lpp.

104. att. *Cielaviņas*. R. Elkšņa foto. Sk. 80. lpp.

105. att. *Cīrulīši*. R. Elkšņa foto. Sk. 80. lpp.

106. att. *Čuksteļu* dzīvojamā ēka 2005. g. R. Elkšņa foto. Sk. 80. lpp.

109. att. *Dainas*. R. Elkšņa foto. Sk. 81. lpp.

110. att. *Dālderī*. M. Šternas foto. Sk. 81. lpp.

111. att. *Dālijas*. R. Elkšņa foto. Sk. 81. lpp.

112. att. *Dambji*. M. Šternas foto. Sk. 81. lpp.

113. att. *Dārtnas*. R. Elkšņa foto. Sk. 81. lpp.

114. att. *Dārtnu* saimnieku kazas. M. Šternas foto. Sk. 81. lpp.

116. att. *Daugavas Kalēji*. R. Elkšņa foto. Sk. 82. lpp.

117. att. *Dravnieki*. R. Elkšņa foto. Sk. 82. lpp.

118. att. *Dūjas*. R. Elkšņa foto. Sk. 82. lpp.

119. att. *Dutkas*. R. Elkšņa foto. Sk. 83. lpp.

120. att. *Dzelmes*. R. Elkšņa foto. Sk. 83. lpp.

121. att. *Dzelzceļa ēka 277. km*. R. Elkšņa foto. Sk. 83. lpp.

122. att. *Dzērves*. R. Elkšņa foto. Sk. 83. lpp.

123. att. *Egles*. R. Elkšņa foto. Sk. 84. lpp.

124. att. *Elkšņi*. R. Elkšņa foto. Sk. 84. lpp.

126. att. *Ērgļi* 2005. g. R. Elkšņa foto. Sk. 84. lpp.

127. att. *Ezerieši*. R. Elkšņa foto. Sk. 84. lpp.

128. att. *Iepukņi*. R. Elkšņa foto. Sk. 85. lpp.

129. att. Bijusī cūku ferma *Jaunās Mežmales*. R. Elkšņa foto. Sk. 86. lpp.

130. att. *Jaundangas*. R. Elkšņa foto. Sk. 86. lpp.

132. att. *Jaundutkas*. R. Elkšņa foto. Sk. 87. lpp.

133. att. Bijušo *Jauniešu* māju vieta. R. Elkšņa foto. Sk. 87. lpp.

134. att. *Jaunieši* Robežkrogā. R. Elkšņa foto. Sk. 87. lpp.

135. att. *Jauniešu* dzirnavas Robežkrogā. R. Elkšņa foto. Sk. 87. lpp.

136. att. *Jaunspaugas*. R. Elkšņa foto. Sk. 87. lpp.

137. att. *Robežkrogs (Kadiķi)* pēc ugunsgrēka. R. Elkšņa foto. Sk. 87. lpp.

138. att. *Kaktiņi*. R. Elkšņa foto. Sk. 88. lpp.

139. att. *Kalna Ādmiņi*. R. Elkšņa foto. Sk. 88. lpp.

140. att. *Kalna Kalēji*. R. Elkšņa foto. Sk. 88. lpp.

141. att. *Kalna Ķorži*. R. Elkšņa foto. Sk. 89. lpp.

142. att. *Kalna Ķuzāni*. R. Elkšņa foto. Sk. 89. lpp.

145. att. *Kalna Skābuči*. R. Elkšņa foto. Sk. 90. lpp.

147. att. *Kalupi*. R. Elkšņa foto. Sk. 90. lpp.

149. att. *Kandavas*. R. Elkšņa foto. Sk. 90. lpp.

150. att. Katlu māja. SIA „SCH“ kokzāģētava. R. Elkšņa foto. Sk. 91. lpp.

152. att. *Kaudzītes* 2005. g. R. Elkšņa foto. Sk. 91. lpp.

153. att. *Klētnieki*. R. Elkšņa foto. Sk. 91. lpp.

154. att. *Klintis* 2005. g. R. Elkšņa foto. Sk. 91. lpp.

155. att. *Kļavas*. M. Šternas foto. Sk. 92. lpp.

156. att. *Kļavnieki*. M. Šternas foto. Sk. 92. lpp.

157. att. *Kraujas*. R. Elkšņa foto. Sk. 92. lpp.

159. att. *Krīguļi*. R. Elkšņa foto. Sk. 92. lpp.

160. att. *Krīguļu kalte*. R. Elkšņa foto. Sk. 92. lpp.

162. att. *Krūmāji*. M. Šternas foto. Sk. 93. lpp.

163. att. *Krustceļnieki*. R. Elkšņa foto. Sk. 94. lpp.

164. att. *Ķieģeļnieki*. R. Elkšņa foto. Sk. 94. lpp.

165. att. *Ķiņķeļi*. R. Elkšņa foto. Sk. 94. lpp.

166. att. *Ķirši*. R. Elkšņa foto. Sk. 94. lpp.

167. att. Bijušie *Ķukuli*. R. Elkšņa foto. Sk. 94. lpp.

168. att. *Laimītes*. R. Elkšņa foto. Sk. 96. lpp.

169. att. *Lakstīgalas*. R. Elkšņa foto. Sk. 96. lpp.

170. att. *Laukāres*. R. Elkšņa foto. Sk. 97. lpp.

171. att. *Lauras*. R. Elkšņa foto. Sk. 97. lpp.

172. att. *Lauri*. R. Elkšņa foto. Sk. 97. lpp.

175. att. *Lejasdolieši*. R. Elkšņa foto. Sk. 98. lpp.

176. att. *Lejas Dopeles*. R. Elkšņa foto. Sk. 98. lpp.

177. att. *Lejas Ķorži*. R. Elkšņa foto. Sk. 98. lpp.

178. att. *Lejas Skābuči*. R. Elkšņa foto. Sk. 98. lpp.

179. att. *Līcīši*. R. Elkšņa foto. Sk. 98. lpp.

180. att. *Liepavoti*. R. Elkšņa foto. Sk. 98. lpp.

181. att. *Liepiņas*. M. Šternas foto. Sk. 99. lpp.

182. att. *Līgotnes*. R. Elkšņa foto. Sk. 99. lpp.

183. att. *Lodziņi*. R. Elkšņa foto. Sk. 99. lpp.

184. att. *Bijušie Mākuļi*. R. Elkšņa foto. Sk. 99. lpp.

185. att. *Mālkalni*. M. Šternas foto. Sk. 99. lpp.

186. att. *Mazauri. R.* Elkšņa foto. Sk. 99. lpp.

187. att. *Mazērgļi. R.* Elkšņa foto. Sk. 100. lpp.

188. att. *Mednieki. R.* Elkšņa foto. Sk. 100. lpp.

189. att. Mednieku kolektīvs „Dīana” pēc veiksmīgām medībām 2000. g. A. Štamguta foto. Sk. 100. lpp.

190. att. *Meldernieki. R.* Elkšņa foto. Sk. 100. lpp.

191. att. *Meldernieku māju norāde. R.* Elkšņa foto. Sk. 100. lpp.

192. att. *Bijušie Mežāki. R.* Elkšņa foto. Sk. 100. lpp.

193. att. *Mežmales. R.* Elkšņa foto. Sk. 100. lpp.

194. att. Bijušās *Mežsētas*. R. Elkšņa foto. Sk. 101. lpp.

195. att. Bijušie *Mežziedi*. R. Elkšņa foto. Sk. 101. lpp.

196. att. Bijušie *Migli*. R. Elkšņa foto. Sk. 101. lpp.

197. att. *Miltiņi*. R. Elkšņa foto. Sk. 101. lpp.

198. att. *Mintauti*. R. Elkšņa foto. Sk. 102. lpp.

199. att. Taka „Mīta”. M. Šternas foto. Sk. 102. lpp.

200. att. *Mucenieki*. R. Elkšņa foto. Sk. 103. lpp.

201. att. *Muktiņi*. R. Elkšņa foto. Sk. 103. lpp.

202. att. Bijušie Mūrnieki. R. Elkšņa foto. Sk. 103. lpp.

203. att. Nāguļi. R. Elkšņa foto. Sk. 103. lpp.

204. att. Noriņas. R. Elkšņa foto. Sk. 104. lpp.

205. att. Ozoliņi. R. Elkšņa foto. Sk. 104. lpp.

206. att. Bijusī Pāķu dzīvojamā ēka, tagad — Austriņu kūts. R. Elkšņa foto. Sk. 104. lpp.

207. att. Bijušās Papardes. R. Elkšņa foto. Sk. 104. lpp.

208. att. Pieterāni. R. Elkšņa foto. Sk. 105. lpp.

210. att. Piksterieši. R. Elkšņa foto. Sk. 105. lpp.

211. att. *Puķītes*. R. Elkšņa foto. Sk. 106. lpp.

212. att. Akmens pie
Puķītēm. R. Elkšņa
foto. Sk. 106. lpp.

213. att. *Pundāni*. R. Elkšņa foto. Sk. 106. lpp.

216. att. Bijušie *Randāni*. R. Elkšņa foto. Sk. 106. lpp.

217. att. *Ratnieki*. R. Elkšņa foto. Sk. 107. lpp.

218. att. *Raudas*. R. Elkšņa foto. Sk. 107. lpp.

219. att. *Renceļi*. R. Elkšņa foto. Sk. 107. lpp.

220. att. *Rijnieki*. R. Elkšņa foto. Sk. 107. lpp.

221. att. *Rubeņi*. R. Elkšņa foto. Sk. 108. lpp.

223. att. *Salenieki*. R. Elkšņa foto. Sk. 108. lpp.

225. att. *Saulieši*. R. Elkšņa foto. Sk. 109. lpp.

229. att. *Saulkrasti* 2005. g. R. Elkšņa foto. Sk. 110. lpp.

230. att. *Silmales*. R. Elkšņa foto. Sk. 111. lpp.

231. att. *Skudras*. M. Šternas foto. Sk. 111. lpp.

232. att. Komponista Pētera Barisona portrets viņa dzimtajās mājās *Skudrās*. Mākslinieks Jānis Zariņš, gleznots 1974. gadā pēc fotogrāfijas. Sk. 111. lpp.

234. att. P. Barisona 100 gadu atceres reizē pie Barisona priedes un piemiņas akmens dzied Sēlpils pagasta sieviešu ansamblis. Foto no G. Barisona personīgā arhīva. Sk. 114. lpp.

235. att. P. Barisona pēdējā atdusas vieta Sēlpils kapos. Blakus tēlnieka L. Blumberga veidotajam kapa piemīnēklīm stāv P. Barisona dēls Gunārs. Foto no G. Barisona personīgā arhīva. Sk. 114. lpp.

237. att. *Slavieši*. R. Elkšņa foto. Sk. 115. lpp.

239. att. *Slūzāni*. R. Elkšņa foto. Sk. 115. lpp.

241. att. *Smaidas*. R. Elkšņa foto. Sk. 116. lpp.

236. att. Bijušie *Skujaiņi*. R. Elkšņa foto. Sk. 115. lpp.

238. att. Slazdukroga drupas ar vareno manteļskursteni vidū 2005. g. R. Elkšņa foto. Sk. 115. lpp.

240. att. *Slūzānu* māju norāde. R. Elkšņa foto. Sk. 115. lpp.

242. att. *Smeltes*. R. Elkšņa foto. Sk. 116. lpp.

243. att. *Smilgas*. R. Elkšņa foto. Sk. 116. lpp.

244. att. *Spaugu* drupas 2005. g. R. Elkšņa foto. Sk. 116. lpp.

245. att. *Spaugu* ferma. R. Elkšņa foto. Sk. 116. lpp.

246. att. *Spuldzes*. R. Elkšņa foto. Sk. 116. lpp.

247. att. *Stabiņi*. R. Elkšņa foto. Sk. 117. lpp.

250. att. Staburaga ciems. A. Bites foto. Sk. 118. lpp.

251. att. Divdzīvokļu mājas Parka ielā, Staburagā (c.). R. Elkšņa foto. Sk. 118. lpp.

252. att. Privātmājas Zemgales ielā, Staburagā (c.). R. Elkšņa foto. Sk. 118. lpp.

253. att. SIA „Velmaraiši“ darbnīcas Staburagā (c.). R. Elkšņa foto. Sk. 118. lpp.

254. att. Rakstnieku M. Svīres un V. Kaijaka mājas Staburags. M. Šternas foto. Sk. 118. lpp.

255. att. *Stalāni*. R. Elkšņa foto. Sk. 118. lpp.

256. att. *Stangas*. R. Elkšņa foto. Sk. 119. lpp.

259. att. *Staši*. R. Elkšņa foto. Sk. 120. lpp.

260. att. *Straumēni*. R. Elkšņa foto. Sk. 120. lpp.

261. att. *Straumītes*. R. Elkšņa foto. Sk. 120. lpp.

262. att. *Stūri*. R. Elkšņa foto. Sk. 120. lpp.

263. att. *Škutāni*. R. Elkšņa foto. Sk. 121. lpp.

265. att. *Truļi*. R. Elkšņa foto. Sk. 121. lpp.

266. att. *Ūbeļu* vecākā māja. R. Elkšņa foto. Sk. 122. lpp.

267. att. Bijusī *Ūbeļu* kalpu māja. R. Elkšņa foto. Sk. 122. lpp.

268. att. *Uļģi*. R. Elkšņa foto. Sk. 122. lpp.

269. att. Bijušo *Upmalnieku* māju vieta. R. Elkšņa foto. Sk. 122. lpp.

270. att. *Vairogi*. R. Elkšņa foto. Sk. 122. lpp.

271. att. *Vālodzes*. R. Elkšņa foto. Sk. 123. lpp.

272. att. Vējiņi.
R. Elkšņa foto. Sk.
123. lpp.

273. att. Vēsmas. R. Elkšņa foto. Sk. 123. lpp.

275. att. Vīgantes
muižas robežakmens.
R. Elkšņa foto. Sk.
124. lpp.

277. att. Pazeminot Pļaviņu ūdenskrātuves līmeni,
Vīgantes krastā virs ūdens redzama kādas bij. Vīgantes
muižas kalpu mājas pamati. A. Bites foto. Sk. 124. lpp.

278. att. Vīgantes
pamatskola 2006. g.
A. Bites foto. Sk.
126. lpp.

280. att. Vīgantes skolas mazpulcēni kopā ar vadītāju Hiliju
Čaksti (2. rindā 1. no labās), skolas direktori Ingu Albiņu
(3. rindā 1. no labās) un pagasta padomes priekšsēdētāju
Ainu Kīsi (1. rindā no labās). Foto no Vīgantes skolas
albuma. Sk. 128. lpp.

285. att. Vīgantes skolas svētkos dzied pirmsskolas bērnu
ansamblis, 2006. g. Foto no Vīgantes skolas albuma. Sk.
128. lpp.

286. att. Vīgantes pamatskolas skolotāji 2003./04. māc. g.
1. rindā no kreisās: Valda Sidorova, Dace Madalāne (direktora vietniece mācību darbā), Inga Albiņa (direktore), Marija Titova;
2. rindā no kreisās: Sofija Dobulāne, Ināra Kolča, Rasma Akmene, Inita Ozoliņa, Evita Čakstiņa;
3. rindā no kreisās: Gunita Elksne, Juris Driķis, Ināra Galvanauska.

Foto no Vīgantes skolas albuma. Sk. 129. lpp.

287. att. Vīgantes pamatskolas skolēni un pedagogi 2006. g. rudenī. Foto no Vīgantes skolas albuma. Sk. 129. lpp.

289. att. Vīgantes parka estrāde 2006. g. M. Šternas foto. Sk. 129. lpp.

294. att. Vīļi. R. Elkšņa foto. Sk. 131. lpp.

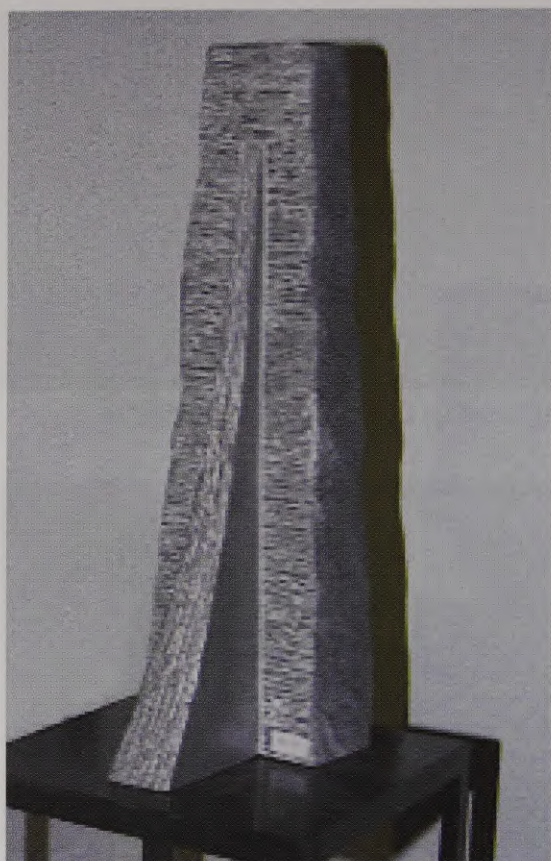
295. att. Vīrsaiši. M. Šternas foto. Sk. 131. lpp.

296. att. Vīrzas. R. Elkšņa foto. Sk. 131. lpp.

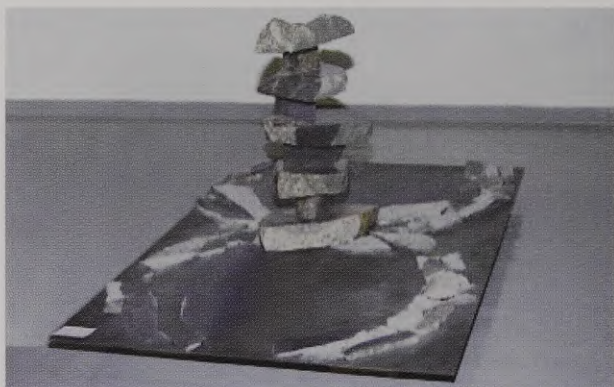

297. att. Bijušo Vīšņu māju vieta 2005. g. R. Elkšņa foto. Sk. 131. lpp.

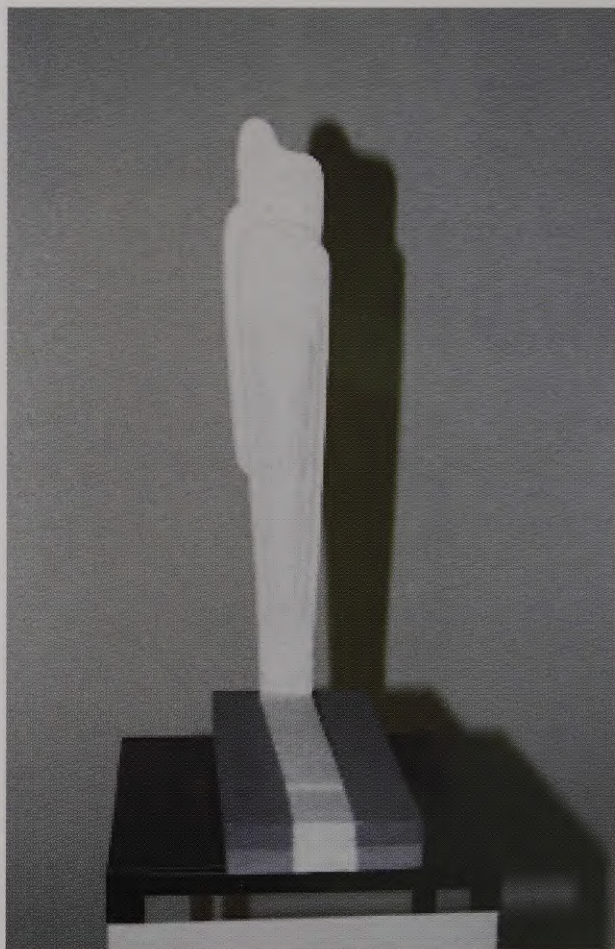
312. att. Staburaga piemiņas zīmes konkursam iesniegtais makets „Kam raudi tu, ak, daiļā Staburadze“. Tēnieks V. Banders. Granītā cirsta tautumeita, kurai pār labo vaigu rit asara. A. Drēziņa foto. Lauku Avīze, Mājas Viesis, 2001. g. 24. marts. Sk. 137. lpp.

313. att. Staburaga piemiņas zīmes konkursam iesniegtais makets „Staburaga asaras“. Tēlniece O. Šilova. Kompozīcijas vertikālisms ietver atdzimšanas ideju, simbolizē ceļu no pazemes uz debesīm. Granīts kā klints, alumīnija lējums — asaru straume. Skulptūras sudrabainais siluets saskaņojas ar debesīm un ūdeni, radot cēluma un tīruma noskaņu. A. Drēziņa foto. Lauku Avīze, Mājas Viesis, 2001. g. 24. marts. Sk. 137. lpp.

314. att. Staburaga piemiņas zīmes konkursam iesniegtais makets „Kāpnes debesīs“. Tēlnieks I. Dobičins. Krāsains granīts kārtās cits uz cita kā turpinājums pazemē, zem ūdens esošajiem procesiem, kā turpinājums nogrimušajai klintij, turpinājums pretstatu cīņai. Bezgalīgās spirāles sastāvdaļa. A. Drēziņa foto. Lauku Avīze, Mājas Viesis, 2001. g. 24. marts. Sk. 137. lpp.

315. att. Staburaga piemiņas zīmes konkursam iesniegtais makets „Staburadze“. Tēlniece I. Berga. Slīpētā alumīnijā veidota Staburadzes dvēsele, kas atnākusi pie mums kā pa mirdzošu ceļu, kā pa tīru upi. Pār tēlu plūstošie saules stari kā sievietes mati, kas zemāk pārvēršas gaišā, tīrā avotā. A. Drēziņa foto. Lauku Avīze, Mājas Viesis, 2001. g. 24. marts. Sk. 137. lpp.

316. att. Staburaga piemiņas zīmes konkursam iesniegtais makets „Staburadze“. Tēlnieks Ģ. Burvis. Divas monolītas dolomīta akmens daļas, kuru vidū veidojas tautumeitas siluets. Caur akmens grotu iztek avots — mūžības simbols, un tā gultne ved uz Daugavu. Avots kā cerību un centienu vienotājs kopīgā straumē, tautas gribasspēks uz atdzimšanu un tālāku pastāvēšanu. A. Drēziņa foto. Lauku Avīze, Mājas Viesis, 2001. g. 24. marts. Sk. 137. lpp.

317. att. Piemiņas zīmes pamatam Daugavas krastā tapis 4,5 m augsts, uzbērts paugurs. R. Elkšņa foto. Sk. 137. lpp.

318. att. No „Dieva auss” uz Daugavu raugoties. R. Elkšņa foto. Sk. 137. lpp.

319. att. „Dieva auss” uzstādīšanas darbi. R. Elkšņa foto. Sk. 137. lpp.

323. att. Tautas daiļamata meistarē M. Upmales sēļu etnogrāfiskā tērpa rekonstrukcija. Tērps atrodas Jēkabpils novadpētniecības un mākslas muzejā, to demonstrē audējas meita Rasma. Foto no R. Upmales personīgā arhīva. Sk. 139. lpp.

324. att. Lielā liepa. M. Šternas foto. Sk. 139. lpp.

326. att. Mežziedu Velna akmens. L. Jakubenokas foto.
Sk. 140. lpp.

328. att. Robežkroga kapsētas vārti. R. Elkšņa foto.
Sk. 142. lpp.

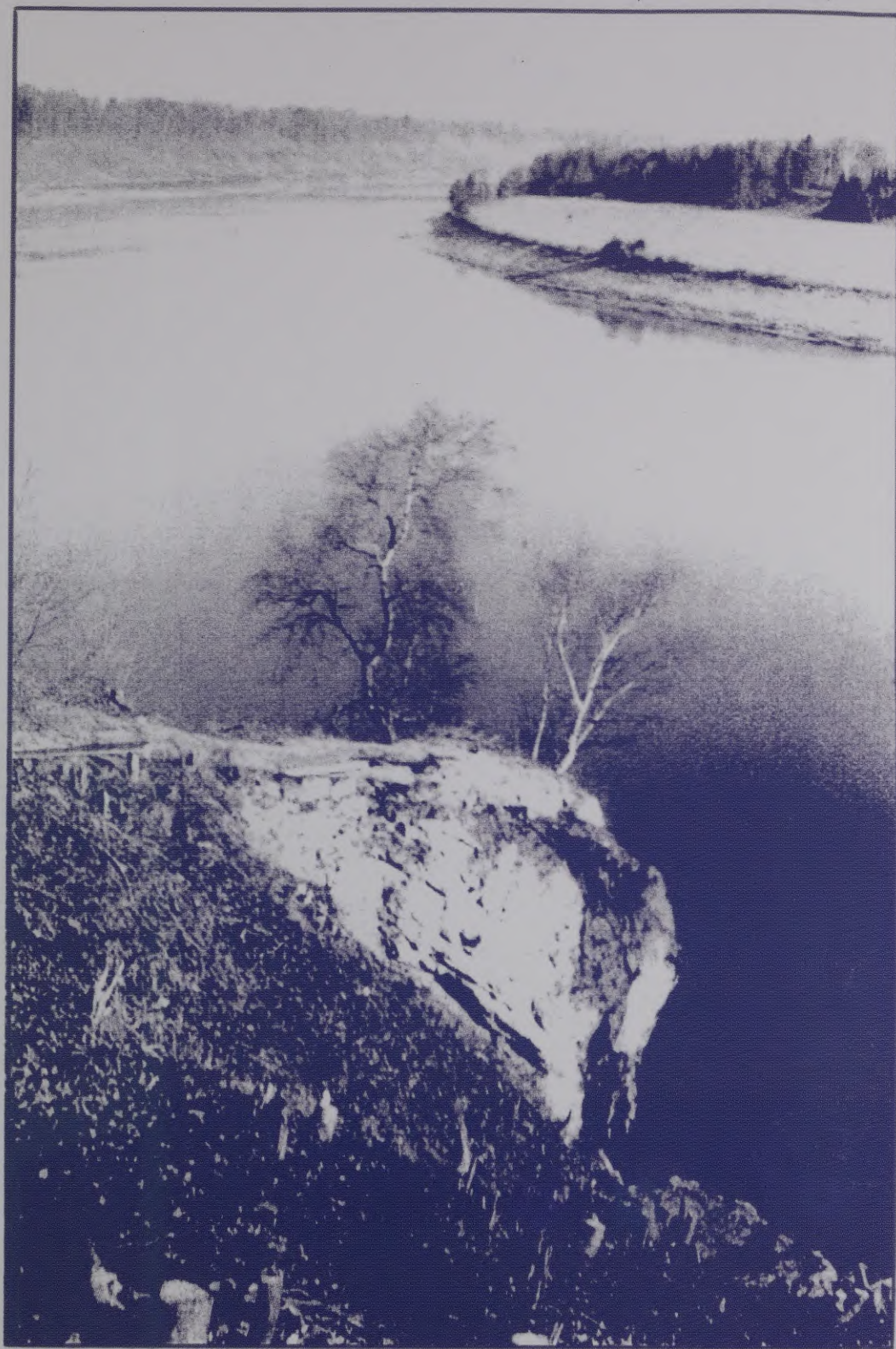
329. att. Skulptūra "Daina". R. Elkšņa foto. Sk. 142. lpp.

330. att. Slazdukroga drupas 2005. g. R. Elkšņa foto.
Sk. 142. lpp.

332. att. Kapu svētki Staņģu kapsētā. Foto no SP arhīva.
Sk. 143. lpp.

Šis ir tas pats Staburags, uz kuru devās
visi tie daudzie ļaudis no Vidzemes ir
Kurzemes kā uz kādu Jeruzumu.

Iespiests
Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūras
tipogrāfijā „Latvijas karte“
Ojāra Vācieša ielā 43

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0308072283

M 1:25 000

STABURAGA PAGASTS

Staburaga pagasts atrodas likteņupes Daugavas kreisajā krastā. 2006. gadā apritēja 40 gadu, kopš Pļaviņu HES ūdenskrātuvē tika noslicināta unikālā Daugavas ieleja. Zem ūdens nokļūva Staburags, Liepavots, Vīgantes parka zemākā daļa ar Dziesmu svētku estrādi, Piģēnu, Kaktiņu, Daugavas Grietiņu, Branku, Krumešu mājas, Vīgantes ūdensdzirnavas...

Šajā darbā raksturots ap 180 Staburaga pagasta dabas un kultūrvēsturisko objektu un ap 300 esošo un bijušo apdzīvoto vietu.

Lai šī grāmata kļūst par piemiņas zīmi visam Staburaga pagasta pagātnes un tagadnes dabas un kultūras mantojumam.